

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

44. ISTUNGJÄRK

17.–20. juuni 1991

SISUKORD

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 44. ISTUNGJÄRK ESIMENE ISTUNG

17. juuni 1991.....	4
Istungjärgu päevakorra kinnitamine	4
Tšernobõli aatomielektrejaama avarii tagajärjel kannatanute sotsiaalse kaitse kohta.....	6
Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduse normatiivse kontseptsiooni teise lugemise jätkamine..	18
Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Kaubandus-Tööstuskoja arbitraažikohtu kohta" eelnõu esimene lugemine	38

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 44. ISTUNGJÄRK TEINE ISTUNG

18. juuni 1991.....	43
Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund.....	47

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 44. ISTUNGJÄRK KOLMAS ISTUNG

19. juuni 1991.....	78
Saadikurühma "Sõltumatud demokraadid" nimel esitatud Ü. Uluotsa arupärimine Eesti Vabariigi Justiitsministeeriumile.....	79
Eesti Vabariigi seaduse "Administratiivvastutuse kohta materiaalsete väärtuste Eesti Vabariigist väljaveo või -saatmise korra rikkumise eest" eelnõu teine lugemine.....	81
Eesti Rahvuskultuuri Fondi asutamisest.....	83
Raha täiendava eraldamise kohta põllumajanduse arendamiseks	97
Eesti Vabariigi õlleaktsiisi seaduse ja Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi aktsiisimaksu seaduses" eelnõu esimene lugemine	107
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu haldusreformikomisjoni arupärimine Eesti Vabariigi Valitsusele.....	114
Tšernobõli aatomielektrejaama avarii tagajärjel kannatanute sotsiaalse kaitse kohta.....	117

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 44. ISTUNGJÄRK NELJAS ISTUNG

20. juuni 1991.....	123
Toomas Sõmera vabastamine Eesti Vabariigi sideministri kohustustest	124
Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduse normatiivse kontseptsiooni teise lugemise jätkamine	125
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu täiendava, 45. istungjärgu läbiviimise kohta	142
Raha täiendava eraldamise kohta põllumajanduse arendamiseks	143
Eesti Vabariigi parlamendi valimise seaduse eelnõu esimene lugemine	144

Eesti Vabariigi maaseaduse eelnõu teise lugemise jätkamine.....	154
Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi rahvasaadiku, riigi kõrgeima seadusandliku kogu liikme staatuse kohta" eelnõu esimene lugemine	164

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

44. ISTUNGJÄRK

ESIMENE ISTUNG

17. juuni 1991

Istungjärgu päevakorra kinnitamine

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere päevast, lugupeetud Ülemnõukogu! Asugem töökohtadele. Alustagem 44. istungjärgu tööd. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 77 saadikut, puudub 27.

Lugupeetud kolleegid, vastavalt reglemendile antakse kõik seadus- ja otsuseprojektid, mis laekuvad seadusandliku initsiatiivi korras, üle avalikult täiskogu ees ja ma palun kõnetooli riigiminister hr. Vare.

R. Vare

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud Ülemnõukogu! Mul on au anda teile valitsuse nimel menetlusse järgmised seaduseelnõud. Esiteks: Eesti Vabariigi seaduse "Välisinvesteeringutest Eesti Vabariigis" eelnõu. Ettekandja justiitsminister Raidla, kuid see tuleb arutelule ilmselt pärast suvepuhkust.

Teiseks: seaduse "Muudatuste tegemise kohta üksikisiku tulumaksu seaduses" eelnõu. Ettekandja rahandusministri asetäitja härra Roose. Samad sõnad.

Kolmandaks: "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi sotsiaalmaksu seaduses". Kõik sama mis tulumaksu puhul.

Neljandaks: vabariigi valitsus on vastu võtnud määruse "Riiklike väikeettevõtete üleviimise kohta vabariigi normatiivaktidele vastavatele ettevõtete liikidele". Seda aga rakendatakse peale seda, kui Ülemnõukogu on vastu võtnud seaduse omandiõiguse täpsustamise kohta riiklike väikeettevõtete reorganiseerimisel majandusühinguteks. Eelnõu anname üle, ettekandja on majandusministri asetäitja Terk.

Ning viimane eelnõu: siseministeeriumi poolt ettevalmistatud seaduseelnõu politsei tegevuse õigusliku reguleerimise mõningate küsimuste kohta. Esitab siseminister. Seaduseelnõus on reguleeritud ka need küsimused, millele osutati tähelepanu siis, kui Ülemnõukogu saadikud arutasid administratiivvastutust üle piiri veo eeskirjade rikkumise eest. Aitäh!

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Enne, kui me asume päevakorra juurde, oleks Ülemnõukogul vaja võtta seisukoht juhatusel saabunud seaduseelnõude ja muude aktide suhtes. Palun võtke ette vastav tabel. Esimene punkt tabelis puudutab kalapüügiseaduseelnõu. Juhatus otsustas selle Ülemnõukogule arutamiseks esitada k.a. septembrikuu jooksul ja juhtivaks komisjoniks soovitati keskkonnakomisjon. Ülemnõukogu täiskogu peab seda juhatusel otsust kinnitama.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et juhatusel laekunud kalapüügiseaduse eelnõu tuleks arutusele septembrikuu jooksul ja juhtivkomisjon oleks keskkonnakomisjon? Palun hääletada. Vaja on lihthäälteenamust. Selle ettepaneku poolt on 74 rahvasaadikut, vastu on 1, erapooletuid on 2. Otsus vastu võetud.

Teine punkt puudutab Ülemnõukogu liikme Valeri Koisi esitatud otsuse eelnõu Eesti Vabariigi kodakondsuse institutsiooni taastamisest. Juhatus teeb ettepaneku, et sedagi küsimust arutataks septembrikuu jooksul, vastavalt nendele tingimustele, nagu tabelis on toodud.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et Valeri Koisi poolt esitatud seaduseelnõu arutataks septembrikuu jooksul ja nendel tingimustel, mis on toodud tabelis? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 69 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid on 10. Otsus vastu võetud.

Kolmas punkt puudutab riigikaitsekomisjoni esitatud seaduseelnõu Eesti Vabariigi Kaitseministeeriumi moodustamise kohta ja Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi kaitsejõudude loomisest" eelnõu. Tabelis on toodud pakutud tingimused, mille järgi võiks seda eelnõu arutada augustikuu jooksul. Juhatus teeb sellise ettepaneku ja ma panen ta hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et Eesti Vabariigi Kaitseministeeriumi moodustamise seaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi kaitsejõudude loomise otsuse eelnõu tuleks tabelis toodud tingimustel arutusele augustikuu jooksul? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 47 rahvasaadikut, vastu on 23, erapooletuid on 4. Otsus vastu võetud.

Lugupeetud Ülemnõukogu, neljas punkt puudutab kristlike demokraatide saadikurühma poolt esitatud seaduseelnõu Eesti advokatuuri kohta ja ka otsuse eelnõu "Eesti Vabariigi seaduse "Eesti advokatuuri kohta" kehtestamise korrald". Juhatus teeb Ülemnõukogule ettepaneku võtta vastu otsus, et esitada nimetatud dokumendid arutamiseks septembrikuu jooksul ja et juhtivkomisjon oleks õiguskomisjon. Kes on selle otsuse poolt? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 75 rahvasaadikut, vastu on 2, erapooletuid 5. Otsus vastu võetud.

Viies punkt puudutab Eesti Vabariigi lennundusseaduse, maanteeseaduse ja kaubandusliku meresõidu koodeksi eelnõu. Juhatus palub vastu võtta otsuse, et neid eelnõusid arutataks k.a. oktoobrikuu jooksul. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on juhatuse otsusega nõus? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 70 rahvasaadikut, vastu on 1, erapooletuid 7. Otsus vastu võetud.

Kuues punkt puudutab rahva-keskfraktsiooni saadikurühma poolt esitatud seaduseelnõu vara omandivormi muutmise ning loodusvarade kasutamisest. Juhatus otsus on selline, et seoses omandireformi seaduse vastuvõtmisega lõpetada küsimuse arutelu Eesti Vabariigi Ülemnõukogus. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on juhatuse otsuse poolt? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 62 rahvasaadikut, vastu on 1, erapooletuid 12. Otsus vastu võetud.

Ja 7. punkt tabelis puudutab võrdsete õiguste saadikurühma poolt esitatud Ülemnõukogu otsuse "Eesti nudistide ühingule rannaosa eraldamise kohta" eelnõu. Juhatus leiab, et see ei kuulu Ülemnõukogu kompetentsi ja teeb ettepaneku, et Eesti nudistide selts esitaks kaebuse Harju maakonna omavalitsusorganite peale Eesti Vabariigi Valitsusele. Kes on juhatuse sellise otsuse poolt? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 52 rahvasaadikut, vastu on 6, erapooletuid 13. Otsus vastu võetud.

Kolleegid! Sellega on Ülemnõukogu otsustanud, missuguseks kujuneb juhatusele laekunud seaduseelnõude ja muude aktide saatus.

Lugupeetud kolleegid, asugem kinnitama 44. istungjärgu päevakorda. Nagu te teate, on vastavalt reglemendile sellel istungjärgul valitsuse ja Eesti Panga infotund. Teised küsimused, mida me pakume teile kinnitamiseks, on juba kogunenud eelnevate otsuste põhjal või kandunud üle eelmistest istungjärgudest. Panen nüüd päevakorra hääletamisele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et kinnitada 44. istungjärgu päevakord vastavalt teile esitatud projektile? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 72 rahvasaadikut, vastu on 3, erapooletuid 5. Päevakord on kinnitatud.

Tšernobõli aatomielektriijaama avarii tagajärjel kannatanute sotsiaalse kaitse kohta

Juhataja

Kolleegid! Juhatus ei pidanud küll soovitavaks tegelda kiireloomuliste küsimustega, kuid on laekunud vastavad projektdokumendid. Ülemnõukogu liikmed, rahvasaadikud Andrejev, Menšikov ja Novohatski soovivad lülitada täiendavalt päevakorda punkti, mis puudutab

Tšernobõli aatomielektriijaama avarii tagajärjel kannatanute sotsiaalset kaitset. Selle otsuse eelnõu on teile välja jagatud ja seda tuleks käsitleda vastavalt §-le 15. On vaja lihthäälteenamust, kui Ülemnõukogu soovib selle küsimuse arutamise täiendavalt 44. istungjärgu päevakorda lülitada. Ma panen hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada 44. istungjärgu päevakorda kiireloomulise küsimusega, mis puudutab Tšernobõli aatomielektriijaama avarii tagajärjel kannatanute sotsiaalset kaitset? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 51 rahvasaadikut, vastu on 10, erapooletuid 17. Päevakord on täiendatud.

Kes teeb ettekande? Palun kõnetooli hr. Novohatski.

A. Novohatski

Lugupeetud presiidium, lugupeetud kolleegid! On möödunud viis aastat sellest ajast, kui esimesed Eestimaa elanikud (reservväelased, kaevurid, autojuhid, meditsiinitöötajad ja muud spetsialistid) saadeti Ukrainasse, Tšernobõli aatomielektriijaamas juhtunud avarii tagajärgi likvideerima. Üldse käis Eestist nendel töödel üle 4000 inimese. Mõnda neist noorukitest pole enam elavate kirjas. Palun Ülemnõukogu mälestada neid hukkunuid minutilise leinaseisakuga. Tänan! Paljud ellujäänud kannatavad praegu mitmesuguste haiguste käes, saamata seejuures ei materiaalselt abi ega kvalifitseeritud arstiabi. Asi on selles, et eriti esimestel kuudel pärast avariid valitses korralagedus. Dosimeetriateenistused olid eriaparaatidega halvasti varustatud ning kiiritusdoosid määrati kindlaks üsna ligikaudse täpsusega. See omakorda ei võimaldanud arstidel seostada Tšernobõlis töötanute tervise halvenemist saadud kiiritusdoosidega ning panna diagnoosiks kutsehaiguse. Paljudel avariitöodes osalenutel aga pole üldse mingit dokumenti saadud kiiritusannuse kohta. Nii kujuneski välja suur sotsiaalne ülekohus selle elanikekategooria vastu kogu Nõukogude Liidus ja ka meil Eesti Vabariigis.

Näiteks uraanitööstuses vähemalt 10 aastat lahtiste radioaktiivsete ainetega töötavad inimesed lähevad pensionile 50-aastaselt. Seejuures ei ületa kiiritusannus 10 aasta jooksul 50 röntgenit. Avariitöodel Tšernobõlis said aga paljud inimesed sellise annuse 2-3-4 nädalaga, mõnikord aga paari päevaga. Mingisuguseid soodustusi pole neile aga tänini antud. Nõukogude Liidu Ülemnõukogu ja president arutasid seda küsimust 1991. aasta mais ja võtsid vastu seaduse, mis selle ebaõigluse suurel määral heastab. Nii näiteks on aastail 1986–1987 30 km tsoonis avariitöodes osalenut pensioni saamisel võrdsustatud eriti kahjulikke töid teinud isikutega. S.t. neile määratakse pension nn. 1. nimekirja alusel. Neile, kes töötasid seal aastail 1988–1989, määratakse pension nn. 2. nimekirja alusel. On ette nähtud tasuta ravimid ja materiaalne kompensatsioon neile, kellele määrati I, II või III grupi invaliidsus. Samuti on määratud

kompensatsioon hukkunute või saadud haiguse tagajärjel surnute perekondadele (toitja kaotuse puhul). Kui me hakkame siin Eesti Ülemnõukogus seda küsimust lahendama vastavalt kõigile protseduurireeglitele, siis saame selle seaduse vastu võtta alles 2-3 kuu pärast. Vahele tuleb ju ka puhkuste aeg ja minu teada pole meil isegi vastava seaduse projekti. Küsimus ise aga on kiireloomuline. Ajakirjandusest on teada, et Riia kesklinnas elasid peaaegu kaks nädalat telklinnakus näljastreigi välja kuulutanud Läti elanikud, kes käisid Tšernobõlis. Meie tšernobõllased sellist äärmuslikku abinõu pole kasutanud. Kohtusin Tšernobõli komitee esindajatega. Nad on veendunud, et Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ei unusta neid, ja ootavad kannatlikult meie otsust. Meie poolt oleks julm nende ootusi petta ja lükata nende sotsiaalsete probleemide lahendamine 1991. aasta teisele poolaastale. Selle küsimuse saab lahendada ilmselt kaht moodi. Võib ajutiselt, erandkorras, ma rõhutan – erandkorras, aktsepteerida NSV Liidu seadust 12. maist 1991. Seda kuni Eesti Vabariigi seaduse vastuvõtmiseni. Võib kasutada seda teed, mille valis Riia: ajutiselt erandkorras teha Eesti Vabariigi Valitsusele ülesandeks täita NSV Liidu seadust 12. maist 1991 kuni Eesti Vabariigi seaduse vastuvõtmiseni. Ülemnõukogu saadikute, teie kolleegide Andrejevi ja Menšikovi ning iseenda nimel pöördun Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poole palvega lahendada see küsimus täna. Ühiskond on suur võlglane nende inimeste ees, kes riskisid oma tervise, tuleviku ja eluga kõigi meie elu ja tervise nimel, parandades teiste vigu. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Rahvasaadikutel on küsimusi. Tõnis Mets.

T. Mets

Lugupeetud ettekandja, teie ettepanek on täiesti humaanne ja tähelepanuväärne, aga sellega kaasneb üks küsimus. Nimelt: ohvrite arv ulatub 5000 inimeseni. Ajaloost on teada, et Esimese maailmasõja ajal võitles eesti rahvusest kodanikke väga paljude riikide armeedes, ühtedes ja teistes rindelõikudes. Ja nendele endistele rindevõitlejatele maksis kompensatsiooni kas Inglismaa, Prantsusmaa või mõni muu riik. Kes peaks teie arvates nüüd selle abi finantseerima? Kas me saame selle summa peale esitada arve Liidu keskvalitsusele? Need ohvrid on ju ikkagi teeninud otseselt teise riigi huve, pealegi väljaspool Eestit.

A. Novohatski

Põhimõtteliselt on teie küsimuseasetus arvatavasti õiguspädev. Ent kuigi me ei saa kohe otsustada, kes hakkab kompensatsiooni maksma, kes võtab need kulutused enda peale, ei tohi me põhimõtteliselt edasi lükata. Mulle näib, et küsimus, kes need kulutused enda kanda võtab, võib olla Eesti Vabariigi ja Nõukogude Liidu valitsuse läbirääkimiste objektiks. Minu meelest aga ei tohiks inimesi sundida ootama nende läbirääkimiste otsust.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, käsitleme ikkagi praegu Tšernobõliga seonduvat. Jüri Liim.

J. Liim

Täna, härra spiiker! Austatud ettekandja, kas te seda küsimust olete arutanud ka koos Eesti Tšernobõli komiteega? Millisel tasemel üldse on teie koostöö nimetatud organisatsiooniga? Teine küsimus: kas teil on andmeid, milline oli Eesti territooriumi saastatus pärast Tšernobõli plahvatust? Täna!

A. Novohatski

Pikaajalisi kontakte Tšernobõli komiteega pole mul olnud. Mul oli selle komitee esindajatega üks kohtumine, mille jooksul me arutasime läbi Nõukogude Liidus vastuvõetud seaduse põhisätted ja jõudsime järeldusele, et põhimõtteliselt see lahendab probleemi. Ent mõni asi jääb seal siiski õhku rippuma. Toon ühe näite. Mõned Eesti noormehed töötasid suurtel betooni-veoautodel. Nad elasid Teterevi kandis 110-120 km kaugusel Tšernobõlist ja tegid ööpäevas ühe sõidu aatomielektrejaama, viies sinna betoonikoorma. Seal ootasid nad mahalaadimist ja pöördusid siis tagasi väljapoole 30 km tsooni. Nendele aga see seadus ei laiene. Minu meelest on see ebaõiglane, sest mahalaadimine võttis aega kuni 20 minutit – kõik olenes töö organiseerimisest – ja selle aja jooksul võis saada suurema kiiritusannuse, kui Tšernobõlis tuntud kahekorruselises hoones valitsuskomisjoni koosseisus töötades.

Need asjad tuleb meil Eesti Vabariigi seadust välja töötades koos Tšernobõli komiteega väga hästi läbi mõelda. Arvan, et seda tööd võiks juhtida sotsiaalkomisjon, kaasates mehi, kes seal töötasid ja olukorda hästi tunnevad. Olen ka nõus selle komisjoni töös osalema, kui mulle vastav ettepanek tehakse. On ju ka minul Tšernobõlis töötamise kogemusi.

Mis puutub Eesti territooriumi saastamisse, siis saime 1986. aasta 30. aprilli pärastlõunal teate, et on vaja kiiresti hakata jälgima radiatsioonifooni Sillamäel. Me ei teadnud, mis põhjusel seda teha tuli. Pealegi saime teate umbes kella 15 paiku, tööpäev aga oli lõppenud

kell 14. Sellele vaatamata jälgisime koos linna täitevkomitee esimehega 30. aprilli õhtupoolikul ning 1. ja 2. mail gammakiirguse fooni. Tavalisega võrreldes oli see umbes viiekordselt suurenenud. See on kõik, mida võin öelda.

A. Paju

Austatud juhataja! Lugupeetud kolleeg! Öelge palun, kas te seaduseelnõu koostades saite andmeid ka selle kohta, kuidas suhtutakse Tšernobõli ohvritesse maakonniti?

Teiseks: kas teil eelnõu ettevalmistamise käigus kujunes ka kindel omapoolne hoiak nende suhtes, kes selle õnnetuse ajal varjasid asjade tegelikku seisu ja saatsid inimesi tahtlikult hukatusse? Aitäh!

A. Novohatski

Kui rääkida minu isiklikust suhtumisest inimestesse, kes tegelikku olukorda varjasid, siis ma ei saa neid mitte kuidagi õigustada. Mis puutub avariitöödest osavõtnute sotsiaalsesse kaitsemaakondades, kohapeal, siis kuulub see täiesti maakonna pädevusse. See, mida täna otsustatakse, ja see, mida sisaldab endas Nõukogude Liidus väljaantud seadus, on minu meelest väga erinevad asjad. Vabariikliku alluvusega linnadel, valdadel ja maakondadel ei ole õigust ega võimalust määrata pensione või anda muid soodustusi, mida pakub see seadus. Seepärast arvan, et kohapeal osutatavale abile võiks tänane otsus riiklikul tasemel lisa anda.

A. Maarend

Lugupeetud esimees, lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Te viitate NSV Liidu seadusele. Ma kardan, et mitmed meie hulgas, sealhulgas ka mina, ei ole sellega hästi kursis. Kas oskate öelda, kui suuri kulutusi võib selle seaduse rakendamine Eestile II poolaastal kaasa tuua? Kas vastavad arvutused on tehtud? Tänan!

A. Novohatski

Küsimus on väga keeruline. Nagu ma olen aru saanud, ei ole Eestis praegu veel isegi täielikku ülevaadet sellest, kes täpselt avariitöödest osa võtsid. Minu arvates on praeguseks arvele võetud umbes 98% osavõtnutest. Mitmesugustel põhjustel on mitmed isikud sellest nimekirjast välja jäänud. Seetõttu ei ole ma praegu valmis ka seda summat nimetama. Ja ükskõik kui suur see summa ka ei oleks, me peame leidma võimaluse selle probleemi lahendamiseks. Pealegi ei hõlma kõnealune seadus kõiki neid 4000 inimest, kes olevat meie vabariigist avariitöödel käinud. See hõlmab ainult neid, kes töötasid 30 km tsoonis aastail

1986–1987. Teise kategooriasse kuuluvad need, kes töötasid 30 km tsoonis aastail 1988–1989. Võib-olla on selleks vaja luua erikomisjon. Asi tuleb lahendada valitsuse tasandil, et selgeks teha, kus keegi oli ja millise kiiritustooši võis saada. See on kõik, mis ma selles küsimuses saan öelda.

V. Kuznetsov

Lugupeetud ettekandja! Te mainisite oma sõnavõtus möödaminnes, et Lätis korraldasid Tšernobõlis käinud noormehed näljastreigi ja seal olevat probleem lahendatud. Kas te ei võiks Ülemnõukogule öelda, mida siis Läti Ülemnõukogu selles küsimuses otsustas? Tänan!

A. Novohatski

Mulle näib, et tööalane side vabariikide või endiste vabariikide Ülemnõukogude ning Liidu Ülemnõukogu ja selle alatiste komisjonide vahel on katkenud. Kui see nii ei oleks, poleks me ka sattunud sellisesse olukorda, milles me praegu oleme. Samal põhjusel oleme ka Liidu seadusandlusest maha jäänud. Mis puutub Riia sündmustesse, siis ma ei oska öelda, mis ärgitas neid noormehi näljastreiki alustama. Võib-olla ei andnud kontaktid Ülemnõukoguga mingeid tulemusi, kuid minu meelest pole päris õige kasutada sellist võtet enne, kui pole ammendatud probleemi lahendamise parlamentlikud meetodid. Kuigi jah: meil Tšernobõlis käinud mehed Toompeal ei nälginud ja meil pole see küsimus seni lahendatud. Lätis kasutati äärmuslikke vahendeid ja seal otsustati asi ära. Läti Ülemnõukogu nimelt aktsepteeris NSV Liidu Ülemnõukogu otsuse selle seaduse kohta. Ajakirjanduses avaldatu põhjal ei viidatud isegi sellele, et seda seadust aktsepteeritakse kuni oma seaduse väljatöötamiseni. Täiesti võimalik, et nad piirduvadki sellega, see tähendab, et Läti territooriumil hakatakse täitma Liidu seadust.

P. Priks

Härra juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul on väga raske otsustada Liidu seaduse üle, mida ma ei ole näinud. Oleks hea, kui me saaksime seda lugeda. Võib-olla ta on väga hea, aga võib-olla on seal kannatanutele liiga vähe lubatud. Kui loeksime ta läbi, näiteks homme, siis saaksime veel selle istungjärgu jooksul asja ära otsustada. Seda esiteks. Teine asi: võib-olla oleks otstarbekohane lisada otsusele kohe 4. punkt, et Eesti Vabariigi Valitsus pöördub Nõukogude Liidu valitsuse poole seoses nende lisakulutustega. Aitäh!

A. Novohatski

Minu meelest ei lahenda Liidu seadus tõepoolest kõiki probleeme. Ma tõin näite nende inimeste kohta, kes ei viibinud pidevalt 30 kilomeetri tsoonis, vaid elasid 100–120 kilomeetri kaugusel Tšernobõlist. Järelikult NSV Liidu seadus nende kohta ei käi. Aga ma arvan, et need küsimused saab lahendada, hakates kiirustamata välja töötama Eesti Vabariigi seadust. Praegu aga võiks ära oodata kõigi ülejäänud küsimuste lahendamist, anda rohelise tee kõigile nendele, kes avariitööst osa võtsid, rääkimata juba nendest inimestest, kes selle tagajärjel on haigestunud.

N. Aksinin

Lugupeetud Ülo Nugis, lugupeetud Anatoli Arsentjevits! Kolm päeva tagasi käis Tšernobõli komitee liider, lugupeetud Peeter, suurepärane inimene, minu juures humanitaarabi küsimustes, mida me tema komiteele osutame. Ja ta tõstatas konkreetselt sellesama küsimuse. Kas te võiksite võtta endale lisaks oma praegustele volitustele ka minu kui Tšernobõli komiteega otseselt koostööd tegeva veteranide vabariikliku organisatsiooni nõukogu esimehe volitused?

A. Novohatski

Palun vabandust, ma ei saanud küsimusest päris hästi aru. Kas te tahate esineda selle otsuse neljanda algatajana? Ma pole vastu. Aga mis puutub Priidu Priksi otsusesse, siis palun vabandust, ilmselt ma tõepoolest ei saanud aru. NSV Liidu seadus on avaldatud 22. mail ajalehes "Izvestija", mis on NSV Liidu Ülemnõukogu häälekandja.

P. Lutt

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Kui me pöördume tagasi 1986. aasta traagiliste sündmuste juurde, siis tuleb mulle meelde, et mobilisatsiooni Tšernobõli avariid likvideerimiseks juhtis Nõukogude armee, kes tollal varjas täielikult, mis tegelikult oli juhtunud. Mehed kutsuti tegevteenistusse seadusega vastuolus, jäi ära tervise kontroll, jäi ära tuvastamine, kui palju lapsi, kui palju üldse perekonnaliikmeid kellelgi oli. Kõik saadeti väevõimuga ära. Päästetöid juhtis samuti Nõukogude armee, kes tegi seda väga valesti. Ehk te olete kursis, kas need inimesed, kes tuhandeid inimesi tõenäoliselt surma saatsid, on ka vastutusele võetud? Nad ju rikkusid tol ajal kehtivaid seadusi? Aitäh!

A. Novohatski

Ma ei ole teiega päris nõus, nende avariitööde korraldamist juhtisid teadlased. Moodustati valitsuskomisjon, ent vaatamata sellele, et see kõiki töid korraldas, määrasid tegevuskava kindlaks kaks inimest: akadeemik Velihhov ja akadeemik Ligassov. Olin ise tunnistajaks, et erilist üksmeelt nende kahe teadusjuhi vahel ei valitsenud. Gorbatšov ei olnud nõus Velihhovi juhtnööridega. Kahjuks ei õnnestunud tal kõike teha nii, nagu ta vajalikuks pidas. Arvan, et kui tol ajal oleksid peale jäänud Velihhovi seisukohad, oleks avarii likvideerimisel tehtud palju vähem vigu ja tagajärjed ei oleks nii rängad olnud. Meenutagem kas või seda, et 4. plokile hakati kopterilt viskama tinaplaate – nendega taheti katta purustatud reaktor ja vähendada kiirgust. Keegi ei mõelnud aga selle peale, et reaktori temperatuur oli sel ajal ligi 1000 kraadi, seatina aga sulab umbes 400 kraadi juures ja 900 kraadi juures hakkab aurustuma. Seega muutusid tinaaurud ise radioaktiivseks ja hakkasid õhku saastama. Nõukogude armee oli seal lihtsalt käsutäitja. Mis puutub vastutusele võtmisesse, siis ma tean, et avariis vahetult süüdi olevad isikud said seal kannatada. Aatomielektrejaama direktori Brjuhhanovi üle peetud kohtuprotsessil lahati tema isikut igast kandist, tema kohusetruudust jms., aga põhimõtteliselt ei olnud süüdi mitte niivõrd Brjuhhanov, kuivõrd süsteem. See on minu isiklik arvamus.

Juhataja

Suur tänu, härra Novohatski, rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, avan läbirääkimised. Lehte Sööt.

L. Sööt (Hainsalu)

Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Tahaksin Ülemnõukogu informeerida sellest, et sotsiaalkomisjon on selle küsimusega hoolega tegelnud märtsikuust saadik, seega pärast seda, kui ilmus Nõukogude Liidu Ülemnõukogu seadus. Arutasime viimase läbi ja leidsime, et on vaja kiiresti rakendada abinõusid Tšernobõlis kannatanute abistamiseks. Meil on olnud pidevalt kohtumisi Tšernobõli komitee inimestega. Viimastel päevadel oleme härra Novohatskiga pidanud ka läbirääkimisi. Vastav Liidu seadus on kaks lehekülge pikk ning selle eesti keelde tõlkimine võtaks väga palju aega. Sellepärast tegi sotsiaalkomisjon 13. juunil oma otsuse ära ning saatis selle ka juba valitsusele. See on adresseeritud Eesti Vabariigi Valitsuse esimehele, ära kirjad läksid meie sotsiaalministrile, sotsiaalhooldusministrile, tervishoiuministrile ning rahandusministrile. Nende kõigiga oleme sel teemal läbirääkimisi juba mitu korda pidanud. Otsus ise kõlab nõnda: "Seoses NSV Liidu

Ülemnõukogu poolt 1991. aasta 12. mail vastu võetud seadusega Tšernobõli katastroofi tagajärjel kannatanute sotsiaalsest kaitsest, teeb sotsiaalkomisjon Eesti Vabariigi Valitsusele ettepaneku läbi vaadata oma määrus nr. 182, 1990. aasta 31. augustist ja teha sellest vastavad täiendused ja parandused." Täna hommikul saime sotsiaalminister härra Kuddolt teada, et kiri on kohale jõudnud ja et Eesti Vabariigi Valitsus selle küsimusega juba tegeleb. Me loodame vastuse saada kiiremini kui 1. oktoobriks. See on meie poolt informatsiooniks kõik.

V. Väljas

Ma tahaksin, lugupeetud kolleegid, härra esimees, teid informeerida sellest – ja see on ka vastuseks kolleeg Jüri Liimi küsimusele –, et Tšernobõli komitee on korduvalt pöördunud Ülemnõukogu saadikute, sealhulgas ka minu poole. Tuletan teile meelde, lugupeetud saadikud, et meie laual on olnud kolm dokumenti Tšernobõli komiteelt, kus on informeeritud olukorrast ja palutud vabariigi Ülemnõukogu abi.

Teiseks. Tšernobõli komitee esitas meile, Ülemnõukogu liikmetele, oma ettepanekud ka siis, kui me arutasime pensioniseadust. Selles otsuses, mis puudutas pensioniseadust, ei saanud me kahjuks neid ettepanekuid rahuldada. Ma tahaksin väga toonitada: süüdlaste süü inimkonna ees on muidugi ränk, kuid kõige tähtsam hetkel on nende kannatanute eest hoolt kanda. Heameelega kuulasin Lehte Hainsalu infot, kuid ikkagi me ei saa selles küsimuses otsust arvatavasti vastu võtta enne kui pärast suvevaheaega. Olen selle otsusega tutvunud ja et inimesed ei jääks mitmeks kuuks ilma sellest, mis nad on ühiskonnalt ilmtingimata ära teeninud, arvan ma, et võiksime erandkorras selle otsuse vastu võtta. Oktoobris on juba oodata valitsuse vastavat otsust, seaduse eelnõu, mille me saaksime heaks kiita. Tänan!

S. Petinov

Lugupeetud spiiker, lugupeetud presiidium, lugupeetud kolleegid! See küsimus, mida me praegu arutame, näitab minu meelest meie humanismi, suhtumist inimestesse, kes ei teadnud, mida toob endaga kaasa nende kohusetruu ennastsalgav töö Tšernobõli katastroofi tagajärgede likvideerimisel. Seepärast on ilmselt õiglane öelda, et see on eriline kategooria meie kodanikke, kes vajavad tõsist kaitset. Tunnen isiklikult viit inimest, kes on eri aegadel Tšernobõlis käinud. Kaks neist on eestlased. Imetlen nende inimeste mehisust. Nad teavad, et on tegelikult surmale määratud, aga nad ei kurda ega halise, vaid töötavad kohusetruult edasi. Neil tuleb tihti haiglas olla ja nad teavad, et see on ainult profülaktiline ravi, mis ei suuda neid terveks teha. Aga neil on igaühel pere, mõnel suur pere ja seepärast on minu arvates mõeldamatu praegu vaielda selle üle, kas on midagi vaja ette võtta või mitte. Võib-olla on see

esimene samm, mis tuleb teha selleks, et edaspidi meil ei oleks katastroofe, avariisid ja muid õnnetusi, mille tagajärjel hukkub massiliselt inimesi. See samm näitaks, et inimesed võivad loota, et neid ei jäeta raskel hetkel saatuse hoolde, et riik kaitseb ja aitab neid. See annaks lootust ka nende perekondadele ja meie järeltulijatele.

Seepärast palun toetada sotsiaalkomisjoni, meie saadikuid, kes esitasid selle ettepaneku, teha see tõsine otsus ja koos valitsusega arutada, milliste summade arvel me selle olukorra lahendame. Eelarvest tuleks leida see raha, mida on sellele inimeste kategooriale vaja.

Lõpetuseks tahan öelda, et ilmselt on meil vaja tõhusat seadust, mis sotsiaalselt kaitseb inimesi, kes on sattunud sellisesse dramaatilisse olukorda. Mulle näib, et oleks kasulik parlamendis selline seadus välja töötada ja vastu võtta, et inimesed võiksid olla täiesti kindlad tulevikule. Tänan!

G. Ahaladze

Lugupeetud saadikud! Kuulun ka nende inimeste hulka, kes 1988. aastal saadeti Tšernobõli ja kel polnud täielikku ülevaadet toimunud avariist. Seal töötas üks polk Baltikumist väljaspool 30 kilomeetri tsooni ja divisjon tsoonis. See oli 1988. aasta kevadel. Pataljonikomandöri asetäitjana poliitalal ei õnnestunud mul kuue kuu jooksul teada saada, kui suure kiiritusannuse ma sain, rääkimata juba lihtsatest sõduritest või niinimetatud partisanidest. Minu arvates on inimestel õigus küsida, kes nad sinna saatis, kes rikkus seadusi. Paljusid inimesi ja ka mind sealhulgas saadeti sinna seadust rikkudes. Mõned neist ei ole enam elus. Olen seisukohal, et me kõik oleme tänu võlgu nendele inimestele, kes hoidsid ära selle tulekahju edasise laienemise, mis oleks võinud tuua endaga kaasa traagilisi tagajärgi ka Eestile ja kogu Euroopale. Arvan, et me oleme moraalselt kohustatud seda projekti toetama. Minu arvates tuleks Liidu seadust veel arutada ja võtta see osa, mis Eestile sobib, täitmiseks. Teen ettepaneku toetada käesolevat otsuse projekti. Tänan!

K. Koha

Lugupeetud juhataja, esimees ja kolleegid! Ma saan aru, et 5 aastat me pole selle probleemiga tegelnud ja et oleme juba hiljaks jäänud. Kuid väide, et nüüd 3 kuuga võime 5 aastat tagasi teha, ei pea vett. Sellepärast teeksin ettepaneku päevakorrapunkti arutelu katkestada. Sotsiaalse ja eelarve-majanduskomisjon saaksid otsust veel arutada. Kiita heaks otsus seaduse kohta, mida ma pole näinud ega kuulnud – minu käsi küll ei tõuse sellele nupule vajutama. Enne pean teada saama, mis see meie riigile kaasa toob, kas see raha on meil olemas, kas suudame seda ka ise anda. Kui me võtame täna vastu punkti, et see seadus hakkab kohe kehtima, kas

siis midagi päevapealt muutub? Ei muutu ju. Seaduse jaoks on vaja rakendamise korda jne., inimesed välja õpetada ning tööle panna. 2–3 kuu jooksul ei muutu mitte midagi. Aga see toob meile ilmselt küll midagi kaasa, kui me võtame vastu katmata lubadusi. Aitäh!

Juhataja

Kolleevid, Ülemnõukogu saalis valitsev meeleolu hakkab juba sõnavõttudes kajastuma. Vahest oleks praegu õige langetada otsus läbirääkimised lõpetada. Kas ollakse nõus?

Kohaloleku kontroll. Kohal on 72 rahvasaadikut, puudub 32. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised sellise arvestusega, et viimane sõnavõtja on Aleksandr Gussev? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 54 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 1 on erapooletu. Läbirääkimised lõpetatakse sellise arvestusega, et viimane sõnavõtja on Aleksandr Gussev. Sõna saab Uno Ugandi.

U. Ugandi

Lugupeetud juhataja, kallid kolleevid! Ma mõneti kordan Kalju Koha poolt väljaöeldut. Tahan ütelda seda, et otsuseprojekti esitajad ei ole finantsmajandusliku arvestusega üldse kursis. Nad ei tea ju meie majanduskomisjoni arvestusi ja seisukohti. Kuna valitsusele on saadetud sotsiaalkomisjoni ettepanekud, võiks praegu selle otsuseprojekti arutamise ajutiselt katkestada, kuni saame ära kuulata majanduskomisjoni ja valitsuse meetmed. Ei saa ometi huupi vastu võtta Nõukogude Liidu 12. mai seadust, millega me üldse kursis ei ole. Tänan!

E. Leisson

Lugupeetud hr. eesistuja, lugupeetud kolleevid! Juhul, kui me siiski otsustame selle küsimuse lõpule viia, siis tahaksin teha alternatiivettepaneku p. 1 kohta. See kõlaks niimoodi: "Lülitada Tšernobõli katastroofi tagajärjel kannatada saanud kodanike sotsiaalse kaitse küsimus Eesti Vabariigi ja Nõukogude Liidu läbirääkimiste programmi." Punkti 2 panen ette täiendada sõnadega "teha Eesti Vabariigi Sotsiaalministeeriumile ja Tervishoiuministeeriumile" ja edasi läheks "ning Eesti Vabariigi Ülemnõukogu sotsiaalkomisjonile". Punkt 3 võiks ära jätta. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Aga palun esitage see kirjalikult, Enn Leisson. Aleksandr Gussev.

A. Gussev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Meil, tervetel inimestel, on muidugi kerge vaielda selle üle, kas kolm kuud on pikk või lühike aeg. Olen ka oma töö tõttu korduvalt kohtunud Tšernobõli komitee esindajatega. Haigele inimesele on 3 kuud väga pikk aeg, see on kaotatud aeg, kui rääkida soodustustest, mida annab seadus ja mis võiksid mõnel aidata ka elu pikendada.

Arvan, et inimelu ei saa mõõta rahaliste kulutustega, mis on vajalikud selle elu säilitamiseks, ja olen kindel, et meie elu need kulutused ei halvenda. Sügisel võib aga anda meie tšernobõllastele lisasoodustusi, kui meid ei rahulda see seadus, mida me praegu kavatseme järgida. Tundes Tšernobõlis käinud inimesi ja teades, kui raske on nende olukord, palun teid tungivalt ilmutada üllameelsust ja hääletada selle otsuse poolt. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, kolleegid! Sellega on läbirääkimised lõppenud. Minule on laekunud kaks parandusettepanekut. Esimene on protseduurilist laadi, seda on oma sõnavõttudes toetanud mitmed rahvasaadikud. Ma tutvustan seda ettepanekut.

Rahvasaadik Koit Raud teeb ettepaneku katkestada antud päevakorrapunkti arutelu ja jätkata käesoleval istungjärgul pärast eelarve-majanduskomisjoni ja sotsiaalkomisjoni seisukohtade ärakuulamist ning projektis nimetatud Nõukogude Liidu seaduse tutvustamist Ülemnõukogule. See on Koit Raua ettepanek. Täiendavalt juurde juba siis, kui arutelu jätkub. Kas Arvo Junttil on protseduuriline ettepanek? Arvo Junti.

Arvo Junti

Lugupeetud juhataja, enne hääletamisele asumist ma palun rahva-keskfraktsiooni nimel 5 minutit vaheaega. Aitäh!

Juhataja

Vaheaeg 5 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Palun asuda kohtadele. Kontrollime kohalolekut. Kohaloleku kontroll. Kohal on 80

rahvasaadikut, puudub 24. Kolleegid, on saabunud veel üks parandusettepanek. Ma loen selle ette. Ettepaneku on esitanud kolleeg Jüri Reinson. Kuni Eesti Vabariigi vastava seaduse väljatöötamise ja vastuvõtmiseni rakendada Eesti Vabariigi territooriumil ajutiselt NSV Liidu 1991. aasta 12. mai seadusest "Tšernobõli katastroofi tagajärjel kannatada saanud kodanike sotsiaalse kaitse kohta" tulenevaid õigusi ja soodustusi kannatanutele. On nii? Kuid kõigepealt panen hääletusele Koit Raua ettepaneku.

Lugupeetud kolleegid, kes on Koit Raua ettepaneku poolt, s.t. katkestada käsiloleva päevakorrapunkti arutelu ja jätkata käesoleval istungjärgul pärast eelarve-majanduskomisjoni ja sotsiaalkomisjoni seisukohtade ärakuulamist ning projektis nimetatud Nõukogude Liidu seaduse tutvustamist Ülemnõukogule? Palun hääletada! Lihthäälteenamus. Selle ettepaneku poolt on 50 rahvasaadikut, vastu 16, erapooletuid 5. Arutelu katkestatakse ja jätkatakse veel käesoleval istungjärgul, kui on ära kuulatud eelarve-majanduskomisjoni ja sotsiaalkomisjoni ettepanekud.

Lugupeetud kolleegid! Kuna minu kõrval on üks eelnõu autoritest, siis ma annan laekunud parandusettepanekud temale üle. Loodetavasti hr. Novohatski ei vaidle sellele vastu.

Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduse normatiivse kontseptsiooni teise lugemise jätkamine

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, juhatus pidas nõu ja teeb ettepaneku jätkata 5. päevakorrapunktiga, Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduse normatiivse kontseptsiooni teise lugemise jätkamisega. Vastu jäi võtmata Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduse rakendamise kohta.

Keegi ei vaidle vastu. Palun kõnetooli justiitsminister hr. Jüri Raidla.

Mind on informeeritud selliselt, et ettekandja on justiitsminister ja kaasettekandja riigivarade peadirektor hr. Kamratov. Või on teil omavahel vahetatud? Midagi ei ole katki, kui te rollid vahetate, sellisel juhul on hr. Jüri Raidla kaasettekandja. Ei ole vajadust? Palun eelnevalt täpselt kokku leppida! Palun kõnetooli hr. Kamratovi.

A. Kamratov

Lugupeetud hr. eesistuja, lugupeetud saadikud! Lubage mul komisjoni nimel teha ettekanne omandireformi aluste seaduse rakendamise otsuse kohta. Otsus jagati teile välja juba eelmisel nädalal ja ma loodan, et teieni on jõudnud ka komisjoni tehtud parandused, ühel lehel 8 punktiga. Need parandused tulenevad sellest, et otsuse projekt "Omandireformi aluste seaduse rakendamise kohta" valmis enne, kui toimus omandireformi aluste seaduse põhialternatiivide läbihääletamine, ja seoses sellega oli vaja antud rakendusotsusesse sisse viia mõningad täpsustused ja parandused. Ma ei hakka kõigi punktide juures pikalt peatuma, vaid püüan kommenteerida, millised olid parandused ja vajaduse korral võib-olla mõningaid punkte selgitada. Kõigepealt, rakendusotsus valmis ajutises komisjonis, kasutati nii valitsuse poolt eelmise aasta 17. juuli otsuse tõlgendusi kui ka projekti autori poolt eelnevalt koostatud punkte.

Esimesse punkti on tehtud redaktsioonilist laadi parandused. Siin on öeldud, et otsus hakkab kehtima vastuvõtmise päevast, teile jaotatud projektis on "vastuvõtmise hetkest". Praeguse otsuse 2. punkti tuleks tõlgendada järgmiselt. 2. punkti kaks viimast lauset ütlevad: "Omandireformi käigus tagastatud ja eraldatud vara võõrandamine, välja arvatud pärandamine, on keelatud. Seda kuni nimetatud vara võõrandamisest reguleerivate seaduste kehtestamiseni." Asjast tuleb aru saada selliselt, et praegu juba tsiviilkäibes olev vara jääb tsiviilkäibesse edasi, nii nagu ta on seadustega paika pandud. Kuid nüüd omandireformi käigus vara tagastamise puhul me eeldame, et tuleb siiski paika panna eraldi mehhanism, kuidas see vara pärast tagastamist tsiviilkäibesse läheb. Selle kohta on vaja koostada spetsiaalne seaduseelnõu. Otsuse 3. punkti 2. lõikesse tegi komisjon paranduse, mis peaks 2. lõike sisu paremini välja tooma. See on seesama lõige, mille üle eelmisel nädalal siin saalis pikemalt diskuteeriti ja mille kohta on minule laekunud ka hr. Leissoni ettepanek. 3. punkti 2. lõige peaks tähendama seda, et Eesti Vabariigi Valitsusel on õigus hakata vara erastama ja anda vara võõrandamise käigus eeliseid ka nendele organisatsioonidele, mille puhul ei ole tutvustatud õiguslikku järjepidevust või mille põhitegevuse eesmärgiks on tulu saamine. Hr. Leissoni ettepanek on sätestatud, et Eesti Vabariigi Valitsusel on õigus erandina tagastada rahvuslikelt kultuuriseltsidelt õigusvastaselt võõrandatud vara, kui nende tegevuse eesmärgiks oli rahvuslike kultuurautonoomiliste õiguste realiseerimine kooskõlas Eesti Vabariigi seadustega.

Praeguse parandusega võimaldab p. 3 seda teha. Nüüd p. 4, mis fikseerib Eesti Vabariigi Valitsuse kohustused omandireformi aluste seadusest tulenevate normatiivaktide väljatöötamisel ja konkreetselt selle seaduse elluviimisel. Mulle on laekunud hr. Kabin

ettepanek, et too punkt on küllaltki raskelt jälgitav, kuna ei ole viidatud paragrahvide ja lõigete sisule. See on tõesti niimoodi ja võib-olla Ülemnõukogu peaks enne otsuse vastuvõtmist veel mõtlema, kuidas paragrahvide sisu paremini avada. Ehk võiks tõesti viidata vastavatele paragrahvidele, see teeb asja laiale üldsusele arusaadavamaks.

Nüüd komisjoni poolt tehtud parandusettepanekutest. On ettepanek asendada punkti 4 alapunkt 5 järgmise tekstiga: "Määrata 1990. aasta 1. augustiks kindlaks vara, mis on vajalik Eesti Vabariigi kui terviku sotsiaalse ja majandusliku arengu tagamiseks. Samuti vara, mille erastamine on otstarbekas läbi viia riiklike erastamisprogrammide alusel. Esitada nimetatud vara nimekirjade kinnitamiseks Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumile. Määrata kindlaks aluste paragrahvist 23 tuleneva vara munitsipaliseerimise kord ning alustada seejärel kohe munitsipaliseerimist." Nimetatud parandus tuleneb sellest, et seaduse vastuvõtmise käigus Ülemnõukogu leidis, et riigivara nimekirjad ja riiklike sihtprogrammide järgi erastatava vara nimekirjad peaks kinnitama Ülemnõukogu Presiidium.

Edasi sama punkti lõige 6. Siin on ilmselt eksituse tõttu sattunud sisse valed paragrahvid. Peaks olema "aluste § 13 lõige 3 ning § 17 lõige 6 tulenevad eelnõud". Jutt on rehabiliteeritutele vallasvara kompenseerimisest ja varast, mida ei kompenseerita ega tagastata. 4. punkti alapunkt 9 on sõnastatud selliselt: "määrata kindlaks erastamisele kuuluv vara ning määrata nimetatud vara orienteeruv väärtus ja esitada Eesti Vabariigi Ülemnõukogule 1991. aasta 1. septembriks §-st 35 tulenev eelnõu erastamise jätkamise kohta". Täna toimunud valitsuse istungil arutati seda punkti ja valitsus tegi ettepaneku, et kui Ülemnõukogu on nõus, lükata see tähtaeg 2 kuud edasi, s.o. 1. novembrini 1991. aastal.

Punkt 6 räägib kolhooside ja EKE süsteemi organisatsioonide reorganiseerimisest ja likvideerimisest ning vara käsutamisest. Seda tuleks vaadata paralleelselt punkt 4 alapunkt 7-ga, kus on öeldud, et valitsusel on vaja Ülemnõukogule 1. septembriks esitada § 40 ja 42 tulenev eelnõu. Siin ongi jutt sellest kolhooside ja kooperatiivsete organisatsioonide vara erastamise eelnõust. Hetkel vastavat normatiivakti ei ole ja p. 6 järgi Ülemnõukogu peaks need protsessid peatama.

Punkt 7 on tegelikult loogiline jätk Ülemnõukogu Presiidiumi eelmise aasta 17. juuli otsusele "Privatiseerimise esmajärguliste abinõude kohta". Nimetatud otsus peatas kõik tehingud, mis on seotud riigivaraga, kui see tooks kaasa riigivara omandivormi muutmise. Tolles punktis ütleb Ülemnõukogu selgelt välja, et kõik need tehingud, kui nad on tehtud, on õigustühised ja et nende puhul rakendatakse tsiviilkoodeksi § 52, mis tähendab, et vara kuulub üleandmisele riigi omandusse.

Ka p. 8 tuleneb 17. juuli otsusest, sellega tegelikult tõlgendatakse või ma isegi ütleksin, täpsustatakse 17. juuli otsust. Too otsus nimelt peatas kõik tehingud riiklike ettevõtete põhikirjafondiga. Ent täpselt ei olnud kirjas, kas on keelatud ka tehingud põhikapitalina arvele võetud käibevahenditega või mitte. Selles punktis öeldakse nüüd, et need tehingud on ka peatatud.

Punkt 9 käib selle riigi omanduses oleva vara kohta, mis on praegu riigiettevõtete ja riiklike aktsiaseltside käes. Nendes ettevõtetes, kus omaniku esindajana on paika pandud juhatus või haldusnõukogu, peaks loogiliselt lubatud olema varaga seotud tehingud, sealhulgas vara müümine ja rentimine ning ka selle paigutamine aktsiaseltsidesse ja muudesse organisatsioonidesse. Tolle punkti teine alapunkt sätestab, et riigiettevõtetes ja riiklikes aktsiaseltsides võib juba amortiseerunud käibevahendeid maha kanda. Põhjendus on täpselt samasugune: nendes ettevõtetes on omaniku esindaja juhatuse ja haldusnõukogu näol paika pandud. Alapunkt 3 annab loa paigutada väliskapitali osalusega ühissettevõttesse riigivara Eesti Vabariigi Valitsuse loal. See on põhjendatud sellega, et meil peab olema küllaltki soodne pinnas väliskapitali sissetulekuks ja selle abil juba majanduse kiiremaks arenguks.

Nüüd punkt 10. Täna valitsuse istungil oli see tõsise arutluse objektiks. Lõppkokkuvõttes paneb valitsus ette selle punkti redaktsiooni muuta. Põhjuseks on tõsiasi, et 13. detsembri seadusega riiklike teenindus- ja kaubandusettevõtete privatiseerimise kohta anti õigus sõlmida üürilepingud nende ruumide kohta, mida seni kasutas erastatav kauplus või teeninduspunkt. Ja nüüd üürilepingud tuleks sõlmida uute omanikega, kes selle vara ostavad, sõltumata sellest, kas on tegemist endise omaniku kasutuses olnud hoonega või mitte. Meie arvates on kohalikud omavalitsused selles osas ära teinud küllaltki suure töö, ja teenindus-kaubanduspunktide paiknemine on ära määratletud. Ja see tekitab tõesti segadust, kui endine omanik, kellele vara on tagastatud, saaks need üürilepingud kiiresti tühistada. See tähendab näiteks seda, et kui Tallinna vanalinnas mõni praeguse piimapoe hoone endisele omanikule tagastatakse, siis võib-olla piimapoodi sinna enam ei jää. Seoses sellega teeb valitsus ettepaneku lisada antud punktis sulgudes, et see otsus ei käi nende objektide kohta, mille üürilepingud on sõlmitud Eesti Vabariigi 1990. aasta 13. detsembri seaduse "Riiklike teenindus-, kaubandus- ja toitlustusettevõtete erastamise kohta" § 4 alusel. Nende üürilepingute osas rakendatakse seega 13. detsembri seaduse § 4, ülejäänud üürilepingud võiksid olla tähtajatud ja nende puhul kehtiks antud otsusepunktis fikseeritud kord.

Valitsusel on ka teine ettepanek: nimelt lisada otsuseprojekti üks täiendav punkt ja järgmises redaktsioonis: "Kehtestada, et Eesti Vabariigi 1990. aasta 13. detsembri seaduse "Riiklike teenindus-, kaubandus- ja toitlustusettevõtete erastamise kohta" järgi võib vara erastada pärast

1986. aasta 1. jaanuari asutatud teenindus-, kaubandus-, toitlustus- ja tootmiskooperaatiividele, välja arvatud kolhooside ja teistele kooperaatiivsetele organisatsioonidele." See ettepanek on põhjendatav sellega, et 1986.–1987. aastal tekkis Eestis hulganisti eespool nimetatud kooperaatiive, kes praegu veel kasutavad erastatavat vara rendilepingu alusel ja kes praegu sooviksid vara välja osta. Kui valitsuse ettepanek läbi ei lähe, on need kooperaatiivid sunnitud ennast bürokraatliku mehhanismi tõttu ümber organiseerima aktsiaseltsideks ja tekib tõesti küsimus, kas me ei peaks üldse teenindus- ja kaubanduskooperaatiivid kui ettevõtlusvormi ära keelama. Kui inimesed oma vabast tahtest on otsustanud ühineda kooperaatiivi ja vara erastada, siis nad võiksid seda teha täpselt sedamoodi, kui nad oleksid ühinenud aktsiaseltsi ja tahtnuks vara erastada.

Ma loodan, et Ülemnõukogu liikmetel on ajutise komisjoni poolt tehtud teised parandused käes ja ma ei hakka neid praegu põhjalikumalt ette lugema. Piirduksin lõpetuseks ainult härra Kassi ettepanekuga, mis on minule laekunud. Härra Kass teeb ettepaneku, et seoses omandireformi aluste seaduse § 12 lõige 2 p. 5-ga peaks Eesti Vabariigi Valitsus 15. septembriks välja töötama uued eramajades sõlmitavate üürilepingute alused. Ma julgen teie tähelepanu juhtida sellele, et valitsuses juba esimesel lugemisel olnud elamuseadus, kus on ära fikseeritud ka kõikide üürilepingute põhiaspektid. Võin öelda nii palju, et riiklike ja eramajade lepingud ühtlustuvad. Minu ettepanek on seda punkti mitte lülitada. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, kas te lepite sellega, et ma teile need muudatused, mis valitsus kavatseb oma eelnõusse teha, ette loen või nõuate, et me paljundaksime need, tõlgiksime ja jagaksime laiali? Ma loen ette, palun märkige siis üles. Punkt 10 pakub valitsus järgmises redaktsioonis: "Kehtestada, et kuni õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise otsustamiseni on vara praegustel valdajatel õigus seda rentida või muul viisil tiitlipärasesse valdusesse anda või uuendada nimetatud lepinguid vaid tähtaega määramata. See säte ei laiene eluruumide üüri lepingutele, samuti nendele rendi- ja üürilepingutele, mis on sõlmitud Eesti Vabariigi 1990. aasta 13. detsembri seaduse "Riiklike teenindus-, kaubandus- ja toitlustusettevõtete erastamisest" § 4 alusel. Nimetatud lepingud kuuluvad omaniku nõudmisel lõpetamisele 3 kuu jooksul alates päevast, mil lepingu järgi vara kasutajale teatatakse vara tagastamise otsusest." Teiseks. Lisada eraldi punkt: "Kehtestada, et Eesti Vabariigi 1990. aasta 13. detsembri seaduse "Riiklike teenindus-, kaubandus- ja toitlustusettevõtete erastamise kohta" järgi võib vara erastada ka pärast 1986. aasta 1. jaanuari asutatud teenindus-, kaubandus-, toitlustus- ja

tootmiskooperatiividele, välja arvatud kolhoosidele ja teistele kooperatiivsetele ettevõtetele."

Suur tänu! Asume küsimustele vastama. Jüri Pöld.

J. Pöld

Lugupeetud härra esimees, härra juhataja, austatud ettekandja! Mul on teile küsimus otsuseprojekti 2. punkti ja 4. punkti 13. alapunkti kohta, kus on öeldud, et omandireformi käigus tagastatud ja erastatud vara võõrandamine hakkab käima mitte tavalise tsiviilkäibe järgi, vaid eriseaduse järgi, mille valitsus peab Ülemnõukogule esitama 1. aprilliks. Kas teie, härra Kamratov, võiksite öelda mingid põhijooned, millel see tulevane seadus võiks baseeruda? Miks peab tagastatud või erastatud vara hakkama tsiviilkäibes käibima teisiti, kui praegune seadus seda reguleerib? Aitäh!

A. Kamratov

Ma jätaaksin selle küsimuse hea meelega juristidele vastata. Ma kardan, et ma ei ole piisavalt kompetentne. Võib-olla hr. Oviir kommenteerib seda pärast.

Juhataja

Loodame, et hr. Oviir on nõus esinema kaasettekandega.

Ü. Uluots

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud hr. Kamratov! Omandireformi seaduse eelnõu esimesel lugemisel tegi hr. Jüri Raidla meile selgeks, et me oleme läinud pretsedenditult teed, sest oleme samastanud seaduse ja otsuse. See tähendab seda, et me otsustega loome õiguslikke norme, mis juriidiliselt on lubamatu. Praegu läheme jälle seda teed. Ja ma küsin teilt: millal me lõppude lõpuks oma Ülemnõukogus, oma parlamendis taastame tsiviliseeritud ühiskonnale vastava õigusloome kultuuri.

A. Kamratov

Ma paluksin teid täpsustada, milles te praeguse otsuse puhul probleemi näete.

Ü. Uluots

Me loome otsusega õiguslikke akte, mis on lubatud teha ainult seadusega. Seda heitis meile ette hr. Raidla, kui omandireformi seadus esimesel lugemisel oli. Ja nüüd läheme jälle sedasama teed pidi. Mul on lihtsalt häbi.

A. Kamratov

Ma ei oska teile sellele küsimusele vastata. Mina kannan praegu ette vaid komisjoni seisukohta.

Juhataja

Ma informeerisin Ülemnõukogu, et ka Kaido Kama on komisjoni nimel sama asja pärast muret väljendanud ja palub enne otsustamist vaheaega. Kuid praegu vastame küsimustele. Toomas Kork.

T. Kork

Lugupeetud esimees, lugupeetud juhataja, hr. Ardo Kamratov! Teatavasti jõustuvad meie seaduseelnõud üldreeglina 10 päeva pärast nende vastuvõtmisest, kui me just ise Ülemnõukogus muudmoodi ei sätesta. Sellega seoses on mul küsimus otsuse 1. punkti kohta. Kas teile ei tundu, et siin on väike juriidiline aps sees. Kehtestame ju seaduse tagantjärele. Me võtsime omandireformiseaduse vastu 13. juunil, neljapäeval. Täna on esmaspäev, 17. juuni. Kuidas teie arvates lahendavad kohtud need tehingud, mis tehakse 13. ja 17. juuni vahel.

A. Kamratov

Teie küsimus on täiesti õigustatud. Komisjon valmistas projekti ette ja otsustas ka parandused eelmiseks neljapäevaks. Kahjuks arutatakse otsust aga alles täna, nii et kindlasti on vaja teha vastav parandus.

Juhataja

Tähendab, valitsus aktsepteerib, et see parandus viiakse sisse?

A. Kamratov

Ma esindan komisjoni, mitte valitsust.

Juhataja

Tuleb ikka välja, et me peame kaasettekandjana ka justiitsministri ära kuulama. Suur tänu! Johannes Kass.

J. Kass

Lugupeetud juhataja, härra Kamratov! Komisjoni lisaettepanekute hulgas on ka selline, et lülitada projekti 5. punkt: kohaliku omavalitsuse organil on õigus teha füüsilistele isikutele, kes elavad tagastamisele kuuluvates elamutes, soodustusi uue elamisruumi andmisel ja korterite erastamisel. Esitasin teile ettepaneku ära märkida ka, mis tingimustel. See punkt oleks kõlanud siis nii: omanikele, kes on represseeritud ja vajavad elamistingimuste parandamist või elavad ülesöeldud pinnal, on kohalik omavalitsus kohustatud leidma võimaluse omaniku ümberasumiseks oma majja, sõltumata omaniku praegusest elukohast. See on väga tähtis. Mina leian, et me peaksime kaitsma neid majaomanikest represseeritud, kes praegu elavad keldris või mõne teise represseeritu pinnal – too pind öeldakse ju kohe üles. Me peame tagama nende õiguse minna oma majja. Praeguse korra alusel on represseerituil niikuinii õigus kortereid eelisjärjekorra alusel saada, miks mitte seda laiendada nende majades elavatele üürnikele. Kas teie komisjon aktsepteerib minu ettepanekut, mis ma kirjutasin?

A. Kamratov

Meie arvates teie ettepanek muudaks seaduse põhiteksti natuke liiga palju. Arutasime seda möödunud neljapäeval.

Juhataja

Johannes Kass ei ole vastusega rahul. Täpsustame küsimust ja vastust.

J. Kass

Millist seaduse põhiteksti neljapäeval arutati, ma ei ole sellest teadlik?

A. Kamratov

Te arutasite eelmine neljapäev omandireformi aluste seadust, kus oli juttu, millistel tingimustel elamufondi tagastama hakatakse.

J. Kass

Ah see on see. No selge. Tahaksin siiski omandireformi aluste seaduse rakendamise otsusesse oma näpunäited sisse viia.

A. Kamratov

Sisuliselt teil on täiendav ettepanek.

J. Kass

Just nimelt, nii nagu Leissonilgi oli. Ka seda ei tahetud kohe sisse viia. Nii et ma palun oma ettepaneku siiski hääletamisele panna. Seda on vaja nende omanike kaitseks.

Juhataja

Suur tänu! Jätkame küsimuste esitamist. Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud esimees, juhataja ja ettekandja! Mul on paar konkreetset küsimust. Kes on nimetatud rakendusotsuse autor – kas Kaido Kama, kes on sellele alla kirjutanud, ajutine omandi- ja maareformi komisjon või valitsus? Teie ettekandest see mulle ei selgunud ja samuti see, keda teie siin esindate, kas nüüd komisjoni või valitsust.

Teine küsimus. Kas te ei pea otstarbekaks selle otsusega ka presiidiumi otsus tühistada ja võtta kohe vastu privatiseerimise keelamise otsus?

Kolmas küsimus puudutab punkti 3. Komisjon tegi ettepaneku asendada teine lõige uue tekstiga. See tähendaks seda, et seaduses me võtsime vastu otsuse, et tagastatakse vaid nendele ühiskondlikele organisatsioonidele ja usuühingutele, kelle põhikirjaline tegevus ei ole katkenud. Täna me aga saaksime juba võtta vastu otsuse, kus anname jällegi valitsusele õiguse erandjuhtudel ikkagi tagastada ka nendele, kelle põhikirjaline tegevus on katkenud. Ja kui me seda teeme, siis seletage mulle ära kaks viimast sõna: mis tähendas "ja muid eeliseid"? Millised need muud eelised siis on? Aitäh!

A. Kamratov

Esimesele küsimusele ma vastan niimoodi. Mina esindan praegu ajutist komisjoni, kes ka antud projekti ette valmistas. Lisaks sellele paluti mind tänasel valitsuse istungil anda saalile edasi ka kaks valitsuse ettepanekut.

3. punktist tuleb aru saada selliselt, et valitsusele antakse tõesti õigus vara erastada ka nendele organisatsioonidele, mis siin 2. punktis on fikseeritud. Seejuures on tõesti õige teie märkus, et "muude eeliste" sisu ei ole praegu täpsustatud. Nii et seda võib vara tagastamisel tõlgendada ka kui tasuta üleandmist endistele omanikele.

Juhataja

Kolleegid, kuidas me teeme? Kas kuulame praegu ära vastused kahele küsimusele ja siis teeme väikese vaheaja või teeme kohe? (Hääled saalist.) Kuulame ära. Jüri Reinson.

J. Reinson

Austatud juhataja, lugupeetud ettekandja! Ma küsin, kas punktis 4 nimetatud "Eesti Vabariigi kui terviku sotsiaalse ja majandusliku arengu tagamiseks määratud vara" ei kuulu tagastamisele. Minu arvates see säte ei saa takistuseks olla ühegi objekti tagastamisele, kuna edasi on öeldud: "... ning mille erastamist ei ole käsitletud". Meil on seaduses nüüd ranged omaette peatükid: tagastamine, munitsipaliseerimine ja erastamine. Kas ma sain õieti aru?

A. Kamratov

Praeguse riigi vara saab jaotada kaheks, üks osa sellest ei ole üldse tagastamise objektiks, mõtlen vara, mis on loodud pärast 1940. aastat ja mis valitsuse arvates peaks jääma ka kaugemas perspektiivis riigivaraks. Muidugi saab esitada erinimekirja selle vara kohta, mille kohta on laekunud endiste omanike avaldused, ent mida valitsus taotleb jätta edasi riigivaraks. Kuid eeskätt mõeldi selle punkti kirjapanemise juures just esimest nimekirja. Jutt on ikkagi sellest varast, mis on loodud pärast 1940. aastat. Kuni 27. detsembrini ju võetakse vastu endiste omanike avaldusi ja esialgu ei ole selle vara kohta täpset ülevaadet.

Juhataja

Kas Jüri Reinsonil on veel üks küsimus? Hästi, loeme praegu, et see on teie esimene küsimus, kuid samas ma juhin tähelepanu sellele, et ettekandja võib vastata mitut moodi, ka põiklev vastus on vastus.

J. Reinson

Lugupeetud ettekandja, ma ei küsinud, mida mõeldi, ma küsisin, mida paragrahv ütleb.

A. Kamratov

Paragrahv ütleb seda: "... vara, mis on vajalik Eesti Vabariigi kui terviku sotsiaalse majandusliku arengu tagamiseks." Järelikult esitab valitsus vastava nimekirja ja sinna kuulub ka endistele omanikele kuulunud vara. Kui laekuvad endiste omanike avaldused, siis lülitatakse need varad sellest nimekirjast välja – muidugi kui Ülemnõukogu peab seda vajalikuks.

Juhataja

Selge. Suur tänu! Kolleegid, enne kui me vaheajale läheme, üks selgitus teile. Ehk annab see mõtteainet vaheajal kuluaarides asja arutamiseks. Tegemist oli universaalse ettekandega. Hr.

Kamratov esines ajutise komisjoni nimel, kuid samal ajal esitas ka valitsuse ettepanekuid. See ei tähenda seda, et need ettepanekud oleks automaatselt arvesse võetud. Komisjon arutab need läbi ja ütleb, kas ta aktsepteerib neid või mitte. Võimalik, et need on parandusettepanekud, sellisel juhul tuleb neid nii ka võtta.

A. Kamratov

Veel üks täpsustus. Komisjonis olid valitsuse ettepanekud arutusel ja me ei pidanud vajalikuks neid otsuseprojektis arvestada. Seetõttu ma palusingi need ettepanekud Ülemnõukogu suures saalis siiski läbi arutada ja ka eraldi hääletusele panna.

Juhataja

Nüüd ma teen omapoolsed täpsustused. Kui komisjonil on oma eelnõu, siis komisjon selle ka esitab ja selle kohta peetakse ettekanne. Kui valitsus esitab parandusettepanekud ja komisjon neid aktsepteerib, siis nad lähevad eelnõusse sisse. Kuid me ei tea, mida komisjon sellest arvab, ta alles palus vaheaega. Vaheaeg 20 minutit. Töö jätkub 16.30.

V a h e a e g

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Istungjärgu töö jätkub. Kohaloleku kontroll. Kohal on 67 rahvasaadikut, puudub 37. Ma oletan, et me ettekandjale küsimusi rohkem ei esita, ja avan läbirääkimised. Valeri Kois.

V. Kois

Tahaksin ennekõike juhtida, teie tähelepanu käesoleva otsuse 13. punktile. Asi on selles, et see annab uued volitused komisjonile, mille me moodustasime ajutise komisjonina omandireformi seaduse väljatöötamiseks. Minu teada tegutseb teistes vabariikides Ülemnõukogu alatine komisjon majandusreformi küsimustes. Nendel komisjonidel on kindel staatus ja kindlad ülesanded. Minu arvates pole meie vabariigis olukord lihtsam kui mujal ja seepärast peaks meil kõrvuti eelarve-majanduskomisjoniga olema ka selline majandusreformi komisjon. Tervikuna ma toetan selles kätkevat ideed, kuid tekib küsimus selle komisjoni koosseisust ja seadustamisest. Minu meelest pole meil õigus anda sellele ajutisele komisjonile lihtsalt niisama sellised volitused. Seda tuleb eraldi arutada ja ilmselt ka vastav Ülemnõukogu

otsus vastu võtta. Seepärast teeksin ettepaneku jätta käesolevast seaduseelnõust 13. punkt seni välja ja arutada sada eraldi. Teiseks, meil kõigil on laual täiendavad muudatused selle seaduseelnõu juurde. Nende 6. punktis tehakse ettepanek võtta sisse täiendavalt spetsiaalne punkt, mis määrab kindlaks, et munitsipaliseerimise korral ei tagastata vara nendele kohaliku omavalitsuse organitele, kes ei allu Eesti Vabariigi seadustele. Ma mäletan, et Ülemnõukogu eelmisel istungil tegi selle ettepaneku vist härra Jürjo. Väga kahju, et teda pole saalis, ma oleksin tahtnud talle nii mõndagi öelda. Ja nimelt: lugupeetud kolleegid, meil on meeles, et möödunud nädalal tahtis teine pastor – I. Hallaste – muuta meie parlamenti nõukogude võimu organiks. Praegu tähendab see punkt just nõukogude võimu säilitamist üksikutes Eesti linnades.

Ma pean teile pisut selgitama, mis on munitsipaliseerimine, munitsipaliteet ja nõukogude võim on kaks erinevat võimuvormi. Nad erinevad sisuliselt ja teoreetiliselt ning munitsipaliseerimine on tegelikult desovetiseerimine. Ja nüüd on meil kõige suurem probleem vabariigis kolme linnaga, mida tegelikult peaks nagu esmajärjekorras desovetiseerima. Ja siis järsku teeb härra Jürjo ettepaneku mitte läbi viia desovetiseerimist nendes linnades. Kuidas seda mõista? Kas katsena säilitada just seal nõukogude võim? Asi on selles, et inimesed ilmselt ei saa päris hästi aru, mis on munitsipaliseerimine. Tegelikult ei tähenda ju see midagi täiendavat anda. See tähendab, et esialgu riik vabariigi võimkonnas võtab kogu võimu kohalikul omavalitsuselt ja hiljem annab tagasi ainult osa varast kohaliku omavalitsusorgani haldusse. Mitte nii nagu varem oli. Osa jääb riigi haldusse, osa eravaldusse. Esimene kord, kui parlamendis selle üle vaieldi, näis mulle, et see klausel on juhuslik viga, aga nüüd näen, et see on ilmselt nende saadikurühmade teoreetiline ja ideoloogiline viga, kes nimetavad end parempoolseteks, kuid kuuluvad minu meelest täiesti pahempoolsesse liikumisse. Minu meelest ei tohi me 6. punkti meie seaduseelnõusse lülitada, sest see on vastuolus kogu meie poliitikaga, mida me kuulutame ja oleme terve aasta püüdnud teostada – kehtestada meie vabariigis normaalne parlamentlik ja kohalikul tasandil munitsipaalne juhtimise vorm. Täna tähelepanu eest!

K. Kama

Austatud Ülemnõukogu! Kõigepealt kahest valitsuse ettepanekust, mis on juba ka komisjonis enne arutust olnud ja mis me praegu veel kiiresti läbi võtsime.

Esimese ettepanek puudutab otsuse 10. punkti. Ütlen kõigepealt veel vahele, et otsuse numeratsiooni on sattunud viga, nimelt puudub vahel 5. punkt. Nii et alates kuuendast jääb

kõigil üks number väiksemaks. Praegu kasutan siiski neid numbreid, mis siin paberi peal kirjas, et asi selgem oleks.

Otsuse 10. punkt räägib sellest, et alates käesoleva otsuse kehtestamisest on õigus sõlmida ruumides rendilepingut ainult tähtajatult ja leping lõpetatakse 3 kuu jooksul alates päevast, mil lepingu järgi kasutajale teatatakse vara tagastamise otsusest. Valitsus teeb ettepaneku sätestada siin erand lähtuvalt 13. detsembril vastu võetud väikeprivatiseerimise seadusest. Viimases on öeldud, et kui ruumide omandivorm muutub ja kui praegu kehtiva rendilepingu järgi on tähtaja lõpuni jäänud vähem kui 5 aastat, siis pikendatakse rendilepingut veel vähemalt 5 aastaks. Leidsime, et seda erandit pole vaja sisse tuua, kuna pärast otsuse vastuvõtmist sõlmitavate lepingute puhul peaksid asjaosalised niikuinii arvestama võimalust, et hoone kuulub ehk tagastamisele. Pealegi on seaduses põhimõte, et praegu kehtiv rendileping jääb kehtima kuni selle tähtaja lõpuni. Ja lõppude lõpuks on kas siis riigil või munitsipaalvõimul alati võimalik tagastamise tingimusena nõuda vara sihipärast kasutamist. Nii et veel täiendavat erandit kehtestada me ei pea õigeks. Valitsuse teine ettepanek oli, et erastada võiks ka hilistekkinud kooperatiividele. See on komisjonis läbi vaieldud ja möödunud neljapäeval ka Ülemnõukogus ühe alternatiivina läbi hääletatud. Ühes variandis pandi erastamise subjektina ette ka kooperatiivid ja teises mitte. Kooperatiivid sai välja hääletatud ja praegu me leiame, et me ei tohiks hakata otsusega kehtestama asju, mis seaduses teistmoodi paigas. Nii et kumbagi valitsuse ettepanekut me ei poolda.

Nüüd veel mõni sõna paari asja kohta. Härra Kork tõstis üles seaduse kehtima hakkamise aja küsimuse. Siin tegelikult vastuolu ei ole. Sellel lehel, mis teile otsuse paranduste kohta on esitatud, on p. 1. Ja see ütleb: kehtestada seadus käesoleva otsuse vastuvõtmise päevast. Nii et mingit vastuolu ei ole. Mis puutub härra Koisi tõstatatud probleemi, siis ka tema pole lisalehte tähele pannud. Selle p. 4 ütleb just nimelt, et käesolevast otsusest jäetakse välja p. 13. Põhjendused on täpselt needsamad, mis härra Koisi siin esile tõstis. Nii et kõik klapib. Härra Kassi ettepaneku peame siin muidugi uuesti läbi hääletama. Kuid praegu me seda probleemi tema retsepti järgi lahendada küll ei suuda. See ettepanek on sisuliselt vastuolus seaduses järjekindlalt järgitud põhimõttega, et tagastatavates üürimajades elavatel üürnikel peab olema mingi garantii. Kui me hakkame kehtestama erandeid, millal need garantiid ei kehti, siis tõenäoliselt läheme üsna libedale teele. Lõpuks laekus veel härra Priksi ettepanek lisada eraldi punkt: kehtestada, et kohaliku omavalitsuse organ võib taotleda oma haldusterritooriumil asuva munitsipaalomandusse antava vara üleandmist ainult peale kõigi oma Eesti Vabariigi seadustega vastuolus olevate otsuste ja määruste tühistamist. See on ka olemas sellel paranduslehel, küll natukene teises sõnastuses. Punkt 5 räägib sellest, et

munitsipaliseerimisele ei kuulu vara, mille suhtes on õigussubjektiks kohaliku omavalitsuse organ jne. Ma arvan, et härra Priks vist eraldi hääletamist ei nõua, sest paranduslehe peal on see asi olemas. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Kaido Kama sõnavõtt vastas igati ka lõppsõna nõuetele, kuid ettekandja saab lõppsõna ka kindlasti. Johannes Kass.

J. Kass

Lugupeetud juhataja, kolleegid! Ma olen sunnitud kaitsma oma seisukohti, mida komisjon ei suutnud lihtsalt ajanappuse tõttu läbi arutada. Minu ettepanek on selline, et omanikele, kes on represseeritud ja vajavad paremat elamispinda või elavad ülesõeldud pinnal, on kohalik omavalitsus kohustatud leidma võimaluse asuda oma majja. Praeguses lisaparandusettepanekus on asi sätestatud lihtsalt nii, et kohalikel omavalitsustel on õigus anda neile inimestele elamispind riigikorteris. Kuid see õigus on neil niikuinii olemas ja on mõttetu seda uuesti deklareerida. Ma tean konkreetselt mitut omanikku, kes on represseeritud ja elavad korteris või säärasel pinnal, mis on juba üles öeldud, kuna seegi kuulub represseeritule. Kuidas nende inimeste õigusi kaitsta? Neil on oma maja, aga nad elavad keldris või ei olegi neil enam elamispinda. Ja oma majja nad minna ei saa. Kama ütles siin, et me oleme läinud libedale pinnale, kuna juba otsustasime ära, et üürnike õigused on kaitstud. Sellega ei ole üürniku õigused ära võetud. Kohalik omavalitsus leiab selle võimaluse nii, et ta ei tõsta üürnikku mitte tänavale, vaid annab talle teise korteri, et omanik saaks minna oma majja. Ent vaadagem asja ka omaniku seisukohalt, tal ei jää siis ju üldse mingisuguseid õigusi. See on põhimõtteline ettepanek ja ma palun seda hääletada.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Tahaksin tähelepanu pöörata mõningatele rakendusotsuse punktidele. Vaidlust tekitab tõepoolest p. 3, kus räägitakse organisatsioonidest kui omandireformi õigustatud subjektidest. Kuidas ikkagi kindlaks teha, millal oli eesmärgiks tulu saamine, millal mitte. Kui me aga teise lõigu praegusel kujul ikkagi vastu võtame, siis tuleks igal juhul välja jätta sõnad "ja muid eeliseid." See on nii lai mõiste, et sellega võib ju kogu selle seaduse, mille me neljapäeval vastu võtsime, jälle ära nullida. Peale selle on ju valitsusel õigus oma varaga ümber käia nii, nagu ta paremaks peab. Seetõttu võib ta vara ka tasuta üle anda. Punkt 4 alapunkt 2 kohustab valitsust viima oma määrused ja muud

normatiivaktid vastavusse käesoleva otsuse alustega. Kuid mis ajaks, seda ei ole öeldud. Eelmises punktis Ülemnõukogule esitatavad materjalid on ajastatud 15. augustiks. Ilmselt ka valitsusele tuleb kehtestada konkreetne aeg, mis ajaks tuleb oma normatiivaktid käesoleva otsusega vastavusse viia. Valitsusele on muidugi väga palju ülesandeid antud ja nagu te täna juba kuulsite, esimese ülesande täitmiseks palus ta pikendust 1. novembrini. Kardan, et valitsus peab üldse väga tõsiselt mõtlema, kas ta on suuteline kõiki eelnõusid tähtjaks esitada. Ja kui ta esitab, kas need eelnõud on siis ka kvaliteetsed? Ei tohi jälle tekkida selline olukord, et valitsus esitab meile pooltoored eelnõud ja pärast on Ülemnõukogu süüdi, kui seadusi kohe vastu ei võta. § 4 lg. 9 juures ei ole selge, mida on mõeldud lauselõigu all "määrata kindlaks erastamisele kuuluv vara". Kas see tähendab, et valitsusel tuleb koostada selle vara konkreetne loetelu või tuleb see kirja panna liigiliselt? Kui mõeldud on vara loetelu, siis seisab tõesti ees väga suur töö. Ja karta on, et sellega ei jõuta sellel aastal valmis. Ja kuna eesseisvad ülesanded on väga suured, siis ilmselt tuleb valitsusele ette näha ka mingid lisasummad. Punktis 6 või õigemini punktis 5 on jällegi tehtud erand talupidajatele ja mul on tunne, et sellega me maal eratootjat ignoreerime. Kõik, kes tahavad midagi osta või tootma hakata peavad kindlasti talupidajateks hakkama. Teistele ei ole võimalust praegu vara üle enda, ainult talupidajatele. 2. lõikes on jällegi märges, et Eesti Vabariigi Valitsus võib nimetatud organisatsioonidele põhivahendite müügi, mahakandmise või muude tehingute osas erandeid teha. Millistel alustel, neid kriteeriume aga pole ja see tuleb selgeks teha. Arvan ka, et kui me olema vastu võtnud tähtsa omandireformi aluste seaduse ja nüüd ka vastava otsuse, siis oleks meil õige aeg Ülemnõukogu Presiidiumi 1990. aasta 17. juuli otsus tühistada ja siia otsusesse privatiseerimiskeeld sisse panna. Ja lõpuks, enne kui asi läheb hääletamisele, palun ma eelarve-majanduskomisjoni nimel vaheaega. Ülemnõukogu hakkab vist ära unustama, et eelarve-majanduskomisjon on antud päevakorrapunktis juhtiv komisjon. Aitäh!

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud kolleegid! See on üpris kummaline, et mina pean hakkama kaitsma valitsusele antud laiemaid õigusi, samal ajal kui härra Veetõusme pooldab valitsuse õiguste äärmist kitsendamist. Kuna härra Veetõusme neljapäeval saalis ei viibinud, tahan talle öelda ainult seda, et selle p. 3-ga, millest siin jutt käib, on meil seotud teatud auvõlg. Härra Leisson tõstatas nimelt küsimuse juudi ja muude rahvuskultuuriseltside vara tagastamise kohta ja me lubasime talle probleemi lahendada selle otsuse rakendamise juhendiga. Ja praegune sõnastus kompromissina seda ju lubabki, just seetõttu härra Leisson selle punkti poolt hääletaski. Siin on öeldud selgelt, et seda lubatakse erandkorras. Ja ma ei

arva, et valitsus hakkaks nüüd erandkorras kõikidele juriidilistele isikutele nende vara tagasi andma. See peaks ja üsna hull valitsus olema, meil nii hullu valitsust ei ole. Nii et minu meelest see "erandkorras" võiks olla ja sel juhul ka härra Leisson vist oleks rahul. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, kas loeme läbirääkimised lõppenuks? Kohaloleku kontrolli me selles päevakorrapunktis juba tegime. Võime kohe hääletama asuda. Tiit Käbin soovib midagi öelda.

T. Käbin

Tänan! Mul on üks ettepanek, mida komisjon ja ettekandja põhimõtteliselt sanktsioneerivad, aga mida siin puldis ei käsitletud. See on tekstis trükitud p. 4 kohta, kus on toodud vastavate eelnõude väljatöötamise tähtajad, väljatöötajad ja viited aluste vastavale paragrahvile. Mul on ettepanek avada seal ka väljatöötatava akti sisu kooskõlas aluste paragrahviga. Siis saab iga lugeja kohe aru, missuguse akti projekti välja töötatakse. Näiteks alapunkt 3 kõlaks siis järgmiselt: "Määrata 1991. aasta 20. juuliks kindlaks õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise või kompenseerimise esitamise ja arvestuse kord ... vastavalt aluste § 16 lõige 2." Jne., jne. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, see on parandusettepanek ja palun tooge see siis mulle kirjalikult.

E. Leisson

Härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Kui kolmas punkt nüüd paranduste käigus muutub, siis ma paluksin respektierida seda teksti, mille ma parandusettepanekuna esitasin. Tänan!

Juhataja

See on praegu komisjoni käes. Suur tänu!

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised antud päevakorrapunkti teemal? Vaja on lihthäälteenamust. Selle ettepaneku poolt on 69 rahvasaadikut, vastu ja erapooletuid ei ole. Läbirääkimised on lõpetatud.

Lugupeetud kolleegid! Istungisaali rõdul viibivad europarlamenti saadikud, tervitame neid aplausiga. (Aplaus.)

Suur tänu! Kolleegid! Nagu te nägite, mitte kõikide parandusettepanekutega omandireformi ajutine komisjon ei nõustunud. Mul on palve, et ettekandja oma lõppsõnas veel kord kommenteeriks üle, millised parandusettepanekud jäävad saali otsustada. Kui vaja on, võib-olla härra Kamratov peab enne veel härra Kamaga nõu. Või ollakse kohe valmis lõppsõnaga esinema. Kas härra Kamratov ei soovi lõppsõna?

A. Kamratov

Härra Kama, nagu lugupeetud eesistuja juba märkis, esines praktiliselt komisjoni lõppsõnaga. Mina kui ettekandja tahaksin veel rõhutada järgmist küsimust. See puudutab tähtaega 1. november. Erastamisele kuuluva vara arvele võtmisel. Me mõtleme ikkagi selle liigilist loetelu ja 1. novembriks sellega hakkama saada on ilmselt reaalsem kui esialgu pakutud 1. septembriks. Minu arvates oleks mõttekam siiski komisjonis läbi arutanud kolmandat punkti praegu toetada, kuigi härra Veetõusme on selles küsimuses eriarvamusel. Olen nõus ka Tiit Kābini ettepanekuga, kommenteerisin seda juba oma ettekandes. Ülejäänud komisjoni ettepanekutega, mis loetles hr. Kama, jään ma ka nõusse.

Juhataja

Suur tänu! Kaido Kama, mina ei saanud päris hästi aru, kas Enn Leissoni ettepaneku komisjon võttis arvesse või läheb see hääletusele.

K. Kama

Hr. Leissoni ettepanekut on arvestatud nüüd lisatud paranduses. Punkt 3 juures on kirjas, et Eesti Vabariigi Valitsusel on õigus erandina anda vara tagasi organitele, mille põhikirjaline tegevus on katkenud. Edasi läheb nii, nagu enne oli. Ja praegu ei protestinud seda erandit mitte hr. Leisson, vaid hr. Veetõusme.

Juhataja

Nii. Enn Leissoni ettepanek läheb hääletamisele.

Kas Priidu Priksi ettepanekuga saite kaubale? Ei saanud? Läheb hääletusele, nagu Johannes Kassi omagi. Kas 6. punkt leiab komisjoni poolt aktsepteerimist või panen ta hääletusele?

K. Kama

See punkt on sees küll. Paranduste 6. punkt sai siia toodud kompromissina, alguses oli plaan see seadusesse sisse jätta. Härra Koisi ettepanek aga, nagu neljapäeval otsustasime, tuleks rakendusotsusesse. Kui aga härra Kois nõuab selle hääletamist, siis tuleb hääletada.

Juhataja

Selge. Kolleegid! Kas kellegi parandusettepanek jäi ilma tähelepanuta? Tundub, et ei jäänud. Aitäh, Kaido Kama!

Ants Veetõusme, kas teie komisjon palub kohe praegu vaheaega? Vaheaeg 10 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, istungjärgu töö jätkub. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 75 rahvasaadikut, puudub 29. Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Majanduskomisjon arutas praegu seda küsimust ja leidis, esiteks, et meil puudub vastuvõetud seaduse tekst. Kuna aga seaduse vastuvõtmisel tehti palju parandusi, siis oleks korrektne, kui meil oleks see tekst olemas. Teiseks, käesoleva otsuse kohta on meil kõigepealt üks komisjoni täiendusettepanek, peale selle rida valitsuse ettepanekuid. Nende kohta puudub meil samuti korralik tekst. Ent antud aluste seadus ja otsus on siiski nii põhjanevad küsimused, et me ei saa otsustada ilma teksti ees nägemata. Peale selle on näiteks praegune p. 6, mis räägib kolhooside vara reorganiseerimisest ja selle vara müügi keelustamisest (välja arvatud talupidajatele), vastuolus meie endi poolt varem vastuvõetud seadustega – omandiseadusega ja ka kolhooside põhikirjadega. Kui me seda keelame, siis meil tuleb järelikult muuta ka nende organisatsioonide põhikirju või peatada põhikirjade teatud punktide kehtivus. Täiendusettepanekute hulgas on selline, et punkt 3 asendada punkt 4 alapunkt 5, mis räägib munitsipaliseerimisele mittekuuluva vara nimekirjast ja selle kinnitamisest presiidiumi poolt. See on jällegi vastuolus aluste seaduse § 12 lg. 7-ga ja neid vastuolusid on veelgi. Seepärast teeb komisjon häältega 4 poolt, 1 vastu, 1 erapooletu ettepaneku täna selle otsuse arutamine katkestada, vormistada kõik dokumendid nii, nagu

peab, ja jätkata asja arutamist kas kolmapäeval või neljapäeval vastavalt sellele, kuidas jõutakse vormistada. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, kui tegemist oleks seaduse esimese lugemisega, siis oleks juhtiva komisjoni seisukoht lõplik. Praegu aga on meil käsil rakendusotsus ja see eeldab hääletusele panekut. Et asi oleks lõpuni selge, paluksin Ants Veetõusmel kõik need tingimused ka kirjalikult esitada.

J. Allik

Lugupeetud hr. juhataja, teie enda jutust lähtudes tuleks ju siis parandused ikka enne läbi hääletada. Ma ei tea, mida hr. Veetõusme silmas pidas, aga kui me vormistame jälle kõik alternatiivid parandustena, siis peame ju arutelu veel kord katkestama.

Juhataja

Jaa, see on loogiline. Nii me teemegi. Enne hääletame läbi parandusettepanekud ja siis otsustame, kas katkestame või mitte.

Kolleegid, alustan Enn Leissoni parandusettepanekutega. Loen selle ette. Täiendada § 3 lõikega: "Eesti Vabariigi Valitsusel on õigus erandina tagastada rahvuslikelt kultuuriseltsidelt õigusvastaselt võõrandada vara, kui nende tegevuse eesmärgiks oli rahvuslike kultuurautonoomiliste õiguste realiseerimine kooskõlas Eesti Vabariigi seadustega." Kas Ülemnõukogu mõistab Enn Leissoni parandusettepaneku sisu? (Hääled saalist.) Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud hr. juhataja, meil tekkis omavahel kohe vaidlus. Kas tegu oleks 3. paragrahvi täiendusega või asendusega.

Juhataja

Täiendusega. Enn Leisson tegi ettepaneku täiendada § 3 selle lõikega. Kolleegid, kas ettepanek nüüd on mõistetav? Võin selle hääletusele panna? Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Enn Leissoni parandusettepaneku poolt? Hääletamine käib, milles on asi? Kolleegid, kas komisjoni parandusettepaneku sisu ei ole mõistetav? Ei ole. Ma võtan asja hääletuselt maha.

Lugupeetud kolleegid! Enn Leisson nõudis oma parandusettepaneku hääletusele panekut. Kes leiab siin olevat midagi ebaloogilist, reglemendile mittevastavat vms., hääletab vastu. Illar Hallaste.

I. Hallaste

Lugupeetud juhataja! Ma ei saa aru Enn Leissoni parandusettepaneku mõttest. Omandireformi aluste seaduse § 9 ütleb ju, et kui tegevus ei ole katkenud, siis juriidilisi isikuid tunnustatakse. Kui aga rahvuslike kultuuriseltside juriidiline järjepidevus on katkenud, siis oleks otsus seadusega vastuolus. Ma ei saa praegu aru, milles on asi.

Juhataja

Kolleegid, meie ees esines Kamratov, meile andis selgitusi härra Kama. Enn Leisson nõuab oma parandusettepaneku hääletusele panemist. Liia Hänni.

L. Hänni

Lugupeetud kolleegid, ma saaksin veel nõustuda hr. Leissoni parandusettepanekuga, kui see seisneks p. 3 2. lõigu asendamises. Aga lisada siia veel selline tekst ei ole vist küll mõtet.

Juhataja

Kolleegid, katsume mõista seda, et igal saadikul on õigus teha oma parandusettepanekud ja õigus neid ka hääletamisele panna. Kaido Kama.

K. Kama

Ma katsun natuke seletada. Meil on praegu olemas otsuse p. 3 ja on ka paranduste 2. punkt, mis käib selle 3. punkti kohta. See paranduses sisalduv asendus hõlmab tegelikult ka hr. Leissoni poolt pakutu. Aga praegu meil peab olema selge, mida me hääletame. Kas seda, et punktis 3 tulevad kõikide organisatsioonide asemele ainult rahvuskultuuri seltsid või korratakse selles veel üle, mida tekst juba niikuinii hõlmab.

Juhataja

Enn Leisson on ise järgmine sõnasoovija ja selgitab kohe.

E. Leisson

Lugupeetud kolleegid! Praegu meile esitatud rakendusotsuse muudatuste p. 3 2. lõige näeb erandina ette võõrandatud vara erastamisel ostu eesõiguse ja muid eeliseid. Rahvuslikele kultuuriseltsidele ei ole vaja ei ostu eesõigust ega mingeid muid eeliseid. Jutt on ühe lõike lisamisest, mille sisuks on ebaseaduslikult võõrandatud vara tagastamine rahvuslikele kultuuriseltsidele, nii nagu Läti Ülemnõukogu tagastas eesti kultuuriseltsile vana telemaja. Leedu Ülemnõukogu aga tagastas Leedu eesti kultuuriseltsile tema vara. Tänan!

R. Järlik

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Me oleme ülevaate olukorrast kaotanud. Seda näitavad viimased neli küsijat. Parandusettepanekud ise on ka juba parandustega ja Illar Hallaste tõi siin välja parandusettepaneku vastuolu vastuvõetud seadusega. Kas siiski ei oleks õigem ka parandusettepanekuid hääletada siis, kui meil vastuvõetud seaduse tekst ees on. Aitäh!

Juhataja

Kas Ülemnõukogu tahab, et ma panen eelarve-majanduskomisjoni ettepaneku ka enne hääletusele? Panen. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et antud päevakorrapunkti arutelu katkestada, kuni aluste seaduse teksti esitamiseni ja otsusesse paranduste tegemiseni ning jätkata otsuse arutelu käesoleval istungil kolmapäeval või neljapäeval? Palun hääletada. Vaja on lihthäälteenamust. Selle ettepaneku poolt on 55 rahvasaadikut, vastu on 7, erapooletuid 9. Arutelu katkestatakse.

Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Kaubandus-Tööstuskoja arbitraažikohtu kohta" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Meil on mõningaid päevakorrapunkte, mis on juba kolmandat korda ühelt istungjärgult teisele kandunud. Näiteks 9. päevakorrapunkt Eesti Vabariigi seadusest "Eesti Kaubandus-Tööstuskoja arbitraažikohtu kohta". Paluksingi ettekandeks kõnetooli justiitsministri härra Jüri Raidla. Alustame selle seaduseelnõu esimest lugemist.

J. Raidla

Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Valitsus on teile esitanud Eesti Vabariigi seaduse Eesti Kaubandus-Tööstuskoja arbitraažikohtu kohta. Käesolev seaduseelnõu on tekitanud küllaltki palju huvitavaid mõttevahetusi ning mul on hea meel täna märkida, et paljudes küsimustes, mille üle algul vaieldi, on saavutatud ühine arusaamine. Lubage mul ettekande käigus rääkida neljast põhimõttelisest täiendusest selle seaduseelnõu juurde. Need peaksid nii tema tähte kui vaimu paremini avama. Käesolev seaduseelnõu on kahtlemata ebatraditsiooniline dokument ning meie õigussüsteemis ja majanduspraktikas vähelevinud. Õigemini pole meie õigussüsteem väga pikkade aastakümnete vältel vahekohut üldse tundnud ega tunnustanud. Tõsi, tsiviilprotsessi koodeks oleks meil võimaldanud vahekohtuid *ad hoc* moodustada, kuid seda on väga vähe kasutatud. Institutsionaalseid vahekohtuid, see tähendab selliseid, nagu on praegu esitatud seaduseelnõus, Eestis praegu ei ole. Vaieldamatult on käesoleva seaduseelnõu näol tegemist dokumendiga, mis vastab meie liikumise suunale ja püüdlustele jõuda turumajanduseni. Loodav organ on kahtlemata uudne institutsioon majandusvaidlusi lahendavate organite süsteemis. Loeksin nüüd üles mõningad aspektid, mille poolest vahekohus erineb senisest süsteemist. Esiteks tahaksin kindlasti rõhutada, Eesti Kaubandus-Tööstuskoja arbitraažikohtu näol ei ole tegemist riikliku kohtuga. Ta ei kuulu riigikohtute süsteemi, tal ei ole mitte midagi ühist riigiorgani kui sellisega.

Teiseks, kaubandus-tööstuskoja arbitraažikohus ei kuulu otseselt ka reformitavasse kohtusüsteemi. Nende dokumentide järgi, mis on praegu Ülemnõukogule kohtureformi kohta esitatud, ta kohtureformi komponent ei ole. Kahtlemata võib tekkida küsimus, miks taolise dokumendi peaks vastu võtma just nimelt Ülemnõukogu? Asi on selles, et vahekohtu näol, konkreetselt siis kaubandus-tööstuskoja arbitraažikohtu näol on tegemist õigust rakendava organiga. Konkreetsel juhul majandusvaidlusi lahendava organiga. Õigust rakendava organi asutamine ei tohi aga põhimõtteliselt olla valitsuse kompetentsis. Sellise dokumendi saab vastu võtta ainult parlament.

Edasi: säärase seaduseelnõu esitamine on kahtlemata tingitud vajadusest anda vahekohtule vajalik garantii ning vajalik autoriteet. Muuseas turumajandusega traditsioonilistes demokraatiamaaades ei lahendata paljusid küsimusi üldse mitte parlamendi poolt etteantud õigusnormidega. Neis ühiskondades toimivad muud reeglid, sealhulgas tavaõigusnormid. Olgu märgitud, et turumajanduslikes maaades on vahekohtutel ehk arbitraažidel vähemalt 100-aastane ajalugu. Selgitaksin ka terminoloogiat. Meil funktsioneeriv riiklik arbitraaž kasutab samuti terminit arbitraaž. Tegelikult ei ole tal paraku arbitraažiga vahekohtu mõttes mitte midagi tegemist.

Kahtlemata tuleb rõhutada veel seda, et väga suur hulk küsimusi arbitraažikohtu funktsioneerimiseks lahendatakse reglemendiga. Eesti Kaubandus-Tööstuskoja arbitraažikohtu reglemendi väljatöötamisel arvestatakse ÜRO rahvusvahelise kaubandusõiguse komisjoni poolt 28. aprillil 1976. aastal koostatud ning ÜRO Peaassamblee poolt 15. detsembril 1976. aasta resolutsiooniga vastu võetud näidisreglementi. See on küll soovitusliku iseloomuga, kuid maailmapraktikas kasutatakse seda sageli täht-tähelt. Samuti arvestatakse Londoni rahvusvahelise arbitraažikohtu ning Pariisis asuva rahvusvahelise kommertskoja arbitraažikohtu reglementi. Lisan, et reglemendiga pannakse paika rida küsimusi, mis teie arvates ehk muidu peaksid olema lülitatud käesolevasse seaduseelnõusse. Sealhulgas arbiteride määramise ja valimise kord, hagiavalduste sisu ning nende esitamine, ekspertide osavõtt, istungite läbiviimise, nende keele ning koha määramine, otsuste väljakuulutamine ning nende vormistamine, arbitraažimaksu tasumise ning arbitraažikulude jaotamise kord. On korduvalt kerkinud probleem, milline on garantii, et need aspektid tõepoolest reglemendi koostamisel arvesse võetakse. Garantiid on siin kahte liiki. Esiteks otsustasime koos õiguskomisjoniga, et käesolevasse seaduseelnõusse oleks vaja lülitada vastav täiendus. Ning teiseks, nii nagu tervikuna kogu turumajanduslik süsteem on rajatud konkurentsile, nii alluvad sellele kahtlemata ka vahekohtud. Ja garantiide süsteem, mis meil kahjuks seni ei ole rakendamist leidnud, on üsna lihtne. Nimelt juhul, kui ühes või teises riigis, ühes või teises linnas asuv vahekohus ehk arbitraažikohus ei vasta oma otsuste kvaliteedi, asjaajamise operatiivsuse või muude näitajatega rahvusvahelistele nii tava- kui ka fikseeritud õiguse nõuetele, siis talle lihtsalt ei anta vaidlusi lahendada.

Järgnevalt lubage peatuda neljal täiendus-parandusettepanekul, mille lisamine sellesse dokumenti on kooskõlastatud õiguskomisjoni ja tema esimehe hr. Antoniga. Need puudutavad järgmisi eelnõus fikseeritud norme.

Esiteks. § 1. Õiguskomisjon on õigustatult tõstatanud probleemi, et praeguses redaktsioonis ei ilmne täie selgusega tõsiasi, et Eesti Kaubandus-Tööstuskoja arbitraažikohtu moodustab seesama tööstuskoda. See tähendab, et vastuvõetav seadus on aluseks sellise kohtu moodustamisele, kuid selle kohtu loob seesama kaubandus-tööstuskoda. On otstarbekas lisada § 1 vastav täiendus.

Teiseks on ettepanek täiendada sama seaduseelnõu eeldavasti samuti § 1 kindla konstateeringuga, et Eesti Kaubandus-Tööstuskoja arbitraažikohus on mitteriiklik institutsioon. Seda peavad teadma nii õigusrakendajad kui ka majandussubjektid, kes kavatsevad oma probleemid kaubandus-tööstuskoja arbitraažikohtu lahendada anda.

Kolmandaks. Nagu ma ütlesin, lõviosa küsimusi reguleeritakse normatiivselt ÜRO poolt kinnitatud reglemendiga. Seepärast on ilmselt otstarbekas eelnõu paragrahvi 3 lisada põhimõtte, et vaidluste lahendamise kord reguleeritakse arbitraažikohtu reglemendiga. Edasi lisada juurde konstateering, et Eesti Kaubandus-Tööstuskoja arbitraažikohtu reglement töötatakse välja vastavuses ÜRO poolt kinnitatud näidisreglemendile.

Neljas täiendus, täpsemalt öeldes parandus, puudutab § 5. Ilmselt on otstarbekas jätta sealt välja viimased kaks sõna "ja erapooletud". Loomulikult "arbiteride sõltumatus" tuleb jätta, see on kohtulike institutsioonide tegevuse reglementeerimisel traditsiooniline norm. Erapooletus aga kuulub iseenesest arbitreerimise mõistesse. Ei ole võimalik ette kujutada erapoolikut arbiteri, vastasel korral poleks mingil juhul tegemist arbitraažiga. Erapooletuse peab tagama vastuvõetav reglement, sealhulgas ka reegel, et arbitraažikohtu arbiterid valitakse.

Lõpetuseks tahaksin väljendada lootust, et tänu arbitraažikohtu loomisele on majandussubjektidel võimalik ka Eestis hakata majandusvaidlusi lahendavaid organeid valima. Teiseks lubavad ka üsna mitmed kontaktid välisriikide vastavate institutsioonidega eeldada, et oma geograafilise asendi tõttu võib Tallinn kujuneda paigaks, kus lahendatakse just nimelt teiste riikide majandussubjektide vaidlusi. Rahvusvahelises praktikas tuleb väga sageli ette, et vaidlusi lahendavaks vahekohtuks valitakse mõne kolmanda riigi vahekohus. Edasi kolmandaks. Sellise vahekohtu loomisega pakume Eesti majandusorganisatsioonidele sõltumata nende ettevõtlusvormist võimaluse allutada omavahelised vaidlused arbitreerimise põhimõtetele. Ning neljandaks: miks on maailmas vaidluste lahendamine just nimelt vahekohtutes nõnda laialdaselt levinud? Kindlasti sellepärast, et tegemist on operatiivselt tegutseva süsteemiga, mis on endale kõrge autoriteedi garanteerinud. Lõpetuseks lisan veel, et kui Eesti Kaubandus-Tööstuskoja arbitraažikohtu otsust ei suvatseta täita, siis on võimalik vaidlevaid pooli sundida sellele alluma riigis kehtiva tsiviilseadustiku normide alusel. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, härra Raidla! Kuulame ära ka õiguskomisjoni seisukoha. Palun kõnetooli härra Tõnu Antoni.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid, õiguskomisjonis arutati seaduseelnõu Eesti Kaubandus-Tööstuskoja arbitraažikohtu kohta kahel korral. Õiguskomisjoni lõppotsus nimetatud seaduseelnõu kohta koosneb 3 punktist.

1. Toetada seaduseelnõus väljendatud eesmärki institueerida mitteriiklik vahekohus.

2. Teha seaduseelnõu autoritele ettepanek täpsustada mõningaid antud seaduseelnõuga reguleeritavaid küsimusi. Kõigil nimetatud neljal põhiküsimusel ettekandja peatus ja mul pole vaja neid teile korrata. Lisan, et eelnõu autorid on arvesse võtnud kõiki neid märkusi, mis õiguskomisjon tegi. Ja otsuse viimane, 3. punkt rõhutab vajadust kooskõlastada arutatav seaduseelnõu Eesti Vabariigi Ülemkohtuga, kuna vahekohtu otsuste täitmine lasub osaliselt riiklikul kohtusüsteemil. Milles on küsimus? Eelnõu § 8 lg. 3 annab kohtusüsteemile lisakoormust seetõttu, et arbitraaži otsuste sundtäitmine lasub just riikliku kohtusüsteemi täitevorganeil. Arvestades seaduseelnõu § 1 ja § 3 redaktsioonilisi muudatusi, on vaja seaduseelnõu teksti uus redaktsioon teiseks lugemiseks ette valmistada. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Otsustades selle järgi, et küsimusi ei ole ja juhtivkomisjon on oma toetava seisukoha välja öelnud, võime esimese lugemise lõppenuks lugeda.

Kolleegid, meil on ametliku tööaja lõpuni jäänud 7 minutit. Uue päevakorrapunkti ettekannet me ei jõuaks enam ära kuulata. Informeerin nüüd teid selles, et me peame vastavalt relemendile eelistama teistele päevakorrapunktidele 10., 11. ja 12., kuna need on sellele istungijärgule juba kolmandat korda üle kandunud. Homme, nagu te teate, on vabariigi valitsuse ja Eesti Panga infotund. Otsustades mulle laekunud järelepärimiste järgi on alust arvata, et me ei saa kahe tunniga hakkama, osa küsimusi võib üle kanduda järgmisse infotundi.

Nüüd veel mõningad teadaanded. Minule laekus üks pöördumine, mille ma teile ette loen. "Lugupeetud härra juhataja! Palume võtta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu päevakorda kiireloomulise küsimusena otsuse eelnõu Eesti Vabariigi Valitsuse esimehe, peaministri ametist vabastamise kohta. Arutades küsimust eelnevalt Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi istungil kõigi saadikurühmade esimeeste juuresolekul." Alla on kirjutanud 26 rahvasaadikut ja mulle öeldi, et see nimekiri täieneb. Loen ette: rahvasaadikud Mikk Titma, Ülo Uluots, Indrek Toome, Juhan Telgmaa, Mart Madisson, Tõnu Anton, Ants Järvesaar, Aavo Mölder, Ants Käärma, Alar Maarend, Hillar Eller, Illar Hallaste, Andres Ammas, Jaak Allik, Kalju Koha, Jüri Põld, Jüri Liim, Johannas Kass, Teet Kallas, Jaak Jõerüüt, Mart Laar, Tiit Kabin, Arvo Sirendi, Tõnis Mets, Heino Kostabi, Peeter Lutt, Kaido Kama. Kolleegid, me pidasime juhatuses oma liikmetega nõu ja arvame niimoodi, et teeme Ülemnõukogu esimehele ettepaneku homme kohe peale infotundi presiidium kokku kutsuda. See oleks siis kell 12. Teen härra Rüütli ettepaneku, et sinna kutsutaks vanematekogu ja juhatus. Kui härra Rüütel seda aktsepteerib, siis ma paluksin, et asjaosalised oleksid valmis homme kell 12 siin

Toompeal seda teemat arutama. Nagu öeldud, tegemist on kiireloomulise küsimusega. Selle otsuse projekt on paljundatud ja tõlgitud.

Kolleegid! Kell on 17.59, ma soovin täna kõikidele head õhtut! Homme infotund algab nagu ikka kell 10. Head nägemist!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

44. ISTUNGJÄRK

TEINE ISTUNG

18. juuni 1991

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere hommikust, lugupeetud Ülemnõukogu, asugem töökohtadele. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 70 rahvasaadikut, puudub 34.

Lugupeetud kolleegid, enne kui alustame Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotundi, edastan teile sellise teadaande, et täna kell 12 toimub Toompeal ruumis 115 presiidiumi juhatus ja vanematekogu ühine istung. Samas teatan ma, et nende komisjonide esimeestel ja liikmetel, kellel ei ole võimalik komisjoni töö tõttu kohale tulla, ei pea kohale tulema. Tõnu Anton.

T. Anton

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Reglemendi järgi on kell 12.20 komisjonide tööaeg. Kui selleks ajaks on planeeritud selliseid üritusi, mis ühest või teisest komisjonist võtavad ära märkimisväärse osa liikmeid, sealhulgas ka komisjoni esimehe, siis peaksime ehk reglemendiga määratud töörežiimi muutma. Sellise otsuse vastuvõtmiseks annab reglement kindla korra ja mul on ettepanek talitadagi selle korra alusel.

Juhataja

Kolleegid, ma kordan veel kord: tegemist on erakorralise istungiga. Sellises koosseisus ei ole Ülemnõukogu ajaloo jooksul veel üldse kokku saadudki. Ja ma rõhutan: kellel ei ole võimalik kohale tulla, võib tulemata jätta. Teistmoodi ei ole aega võimalik planeerida. Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud spiiker, kuna on tegemist mitme kogu kogunemisega, siis palun öelge, kas see on ainult teie või kõigi nende kolme kogu seisukoht? Aitäh!

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Selles küsimuses ei maksa üldse minuga vaidlusse astuda, see kõik peaks kuuluma presiidiumi ja tema esimehe kompetentsi. Juhatus on ka kutsutud. Kui Ülemnõukogul on eriarvamusi, kujundage selle kohta otsus. Mina annan teile vaid informatsiooni edasi. Peet Kask.

P. Kask

Lugupeetud härra juhataja! Mina toetan Tõnu Antoni seisukohta. Reglemendi § 1 lõige 11 ütleb, et tööaja muudatusi võib teha, kui selle poolt hääletab vähemalt kaks korda rohkem saadikuid kui vastu. Ja antud ettepanek tähendab sisuliselt tööaja muudatust. See jutt, et te võite tulemata jätta, ei kõlba kuhugi. Võiksite seda ka ise tunnistada. Tänan!

Juhataja

Ülemnõukogu tööaega ei ole kavatsenud keegi muuta. Palun kujundage Ülemnõukogu seisukoht. Mina andsin teile informatsiooni edasi. Ma arvan, et kõige parem lahendus on, kui Ülemnõukogu seda asja hääletab. Paluksin asjaosalistel koostada vastav otsuseprojekt. Koit Raud.

K. Raud

Lugupeetud juhataja, mul on teile kaks küsimust, millele te minu arvates peaksite oskama vastata. Kes on see telgitagune traaditõmbaja, kelle informatsiooni te praegu Ülemnõukogule edasi andsite? Ja teiseks: kas teie kutsusite kokku erakorralise istungjärgu, nagu teie seda nimetate? Minu teada on tegemist korralise istungjärguga, kus arutatakse ühte kiireloomulist küsimust. Aitäh!

Juhataja

Kolleegid, millest siis jutt on? Mitte midagi telgitagust ei toimu. Meenutage, mis sündis eile. Kui laekus vastav avaldus, ütlesin teile, et juhatus teeb esimehele ettepaneku viia läbi ühine istung. Ettepanek oli tehtud, eile õhtul sai nõu peetud ja otsustatud, et kõige sobivam aeg

oleks seda teha täna kell 12. Kui Ülemnõukogu seda ei soovi, väga lihtne – jääb ära või tehakse teisel ajal. Minu asi oli teha teile ettepanek. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud kolleegid! Olen Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi liige. Reglemendi kohaselt on meil istung kella 10–12. Ülejäänud aeg kulub tööle komisjonides, aga minu arvates võin presiidiumi liikmena sel päeval komisjoni koosolekule mitte minna, vaid võtta osa sellest istungist. Arvan, et see ei tähenda reglemendi rikkumist ja hääletada pole mõtet. Vastasel juhul peame hääletama iga komisjoni koosolekult puuduja küsimuses. Ma ei riku reglementi. Ütlen ausalt, et ma ei käi kõigil komisjoni koosolekutel. Millegipärast aga tõstatati täna küsimus kohustuslikust osavõtust komisjoni tööst. Ma ei saa aru, miks. Reglementi me ei riku. Tänan!

Juhataja

Kolleegid, ettepanek on tehtud ja tagasi lükatud, öelge siis see selgelt välja. Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Muidugi, lugupeetud hr. Lebedev ei saa siin ilmselt selle tõttu sõna kaasa ütelda, et ta pole reglementi lugenud ja arvab ka, et Ülemnõukogu töö koosneb ainult kahe organi tööst, täiskogu ja presiidiumi omast. Tõepoolest, komisjoni tööst ta osa ei võta, kuid see ei tähenda seda, et komisjonide ülejäänud liikmed ja ka esimehed ei peaks seda tegema. Ja kui toimub juhatuse istung – nagu ma aru sain, oli see hr. spiikri ettepanek –, siis tuleb see teha komisjonide ja täiskogu tööst vabal ajal. Ja seda teadis ilmselt ka hr. spiiker. Aitäh!

Juhataja

Kolleegid, asjaolud on teile teada, otsustage. Loomulikult ei ole juhatusel ja spiikril mingit erihuvi selle nõupidamise kokkukutsumiseks. Ma mõtlen, meil pole mõtet diskussiooni jätkata. Vladimir Lebedev viimasena ja siis alustame infotundi.

V. Lebedev

Lugupeetud spiiker! Ma sain Ants Veetõusme ettepanekust nii aru, et Ülemnõukogu hakkab määrama presiidiumi töö aega ja kohta ja päevakorda. Kas ma sain õigesti aru? Tänan!

Juhataja

Presiidiumi, nagu te teate, kutsub kokku esimees. Mina edastan teile informatsiooni. Milles on küsimus, Ülle Aaskivi? Kas me võime nüüd tööd alustada. Ülle Aaskivi.

Ü. Aaskivi

Lugupeetud juhataja, minu arvates lahendaks olukorra see, kui Ülemnõukogu hääletaks hoopis täiendava komisjonitöö aja nendele komisjonidele, kelle töö täna eespool väljakuulutatud nõupidamise tõttu kella 12–14 ära jääb. Ma pakuks isiklikult välja, et see aeg võiks olla näiteks homme kella 8–10. Aitäh!

Juhataja

Kui seda töö korras lahendada ei anna, palun valmistage ette otsuseprojekt. Indrek Toome.

I. Toome

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Võtame korraks aja maha ja mõtleme, kas Ülemnõukogu Presiidiumi esimehel on õigus kutsuda presiidiumi kokku mõnel muul ajal, kui on reglemendis kirjas. Ma arvan, et kuskil reglemendis ei ole kirjutatud, et ta ei tohi seda teha ja kui teeb, siis peab Ülemnõukogu võtma vastu mingi otsuse. Teine küsimus: kas on reglemendis öeldud, et Ülemnõukogu juhataja ei tohi juhatust kokku kutsuda mõnel teisel ajal, kui see on reglemendis märgitud? Kui see on niimoodi kirjas, siis tuleb jah hakata hääletama. Minu teada reglemendis see niimoodi kirjas ei ole. Kolmas küsimus: kas alatised komisjonid ei saa töötada ka komisjoni aseesimeeste juhtimisel? See ei tähendaks sugugi nende töö blokeerimist. Milleks sai siis aseesimehed valitud? Või on mõnel komisjoniesimehel arvamus, et ta on päris asendamatu? Arvan, et see koosolek kell 12 toimub kindlasti. Kui keegi arvab, et ta ei saa sellel osaleda, siis ta lihtsalt ei osale. Ülemnõukogul ei ole antud juhul midagi otsustada. Aitäh!

Juhataja

Ma hoidun igasugustest hinnangutest, ma lihtsalt veel kord teatan, et juhatusel ei ole mingit erihuvi sellise istungi toimumise vastu. Asjaosalised palusid enne kiireloomulise küsimuse arutamist, et seda küsimust arutatakse presiidiumis. Me lihtsalt eeldasime, et juhatuse kohalviibimine oleks vajalik. Kui see nii palju sekeldusi tekitab, võime osalemisest ka loobuda. Samas on see, mida väitis Indrek Toome, tõesti tõsi. Juhatuse ei käitu reglemendivastastelt, kui ta juhatuse kokku kutsub. Ka Ülemnõukogu esimehel on õigus igal

ajal presiidium kokku kutsuda. Las saadikud ise teevad järeldused, kui nad käitusid väga emotsionaalselt. Kalju Koha.

K. Koha

Ma vabandan, kolleegid, kui majanduskomisjonis on olukord selline: hr. Uluots on ühe fraktsiooni juht ja presiidiumi liige, hr. Lebedev on presiidiumi liige, hr. Veetõusme on komisjoni esimees ja ka juhatuse liige. Majanduskomisjonis käib tavaliselt kohal viis-kuus liiget. Kui nüüd need kolm härrasmeest peaksid ära minema, siis on majanduskomisjon teovõimetu meie enda reglemendi järgi. Me oleme kutsunud 12.20-ks inimesed kohale. Täna arutame seda Tšernobõli küsimust.

Öelge palun, kas teie arvates on Ülemnõukogu juhatus A ja O ja ülejäänud liikmed, kes osalevad Ülemnõukogu töös nii-öelda mittenähtavalt, ei olegi siis inimesed või?

Juhataja

Kolleegid, ma arvan, et lõpetame selle diskussiooni ära. Ma usun, et see õigus mul on, et ma palusin kell 12 eraldi juhatuse kokku – tahame arutada, kas meie osavõtt on üldse vajalik. Ülejäänud jäägu juba Ülemnõukogu täiskogu ja presiidiumi otsustada.

Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund

Juhataja

Alustame infotundi. Lugupeetud kolleegid, rahvasaadik Enn Põldroosil on küsimus hr. Endel Lippmaa poolt esitatud 18 dokumendist koosneva Narva vabamajanduspiirkonda puudutava materjali kohta. Selgitusi annab valitsuse esimees hr. Edgar Savisaar.

E. Savisaar

Tere hommikust, lugupeetud kolleegid, austatud spiiker! Ma tahaksin alustada ühest märkusest. Nimelt nädal tagasi tegi Ülemnõukogu juhatus valitsusele ülesandeks välja töötada meie ametlik seisukoht nende materjalide suhtes, mille kohta hr. Põldroos on küsimuse esitanud. Sellega me praegu tegeleme, see nõuab aega ja tähelepanelikku uurijapilku, kuna tegemist on ikkagi hr. Lippmaa poolt hoolega kokkupanud kogumikuga. See on muide takistanud mul ka rahuldamast hr. Lippmaa taotlust panna tema avaldus ametist vabastamise

kohta Ülemnõukogu ette otsustamiseks. Seos on siin kõige otsem. Kui on olemas seisukoht hr. Lippmaa argumentatsiooni suhtes, siis sellest tuleneb ka seisukoht tema enda suhtes. Praegu ma saan rääkida vaid esialgsetest hinnangutest sellele materjalile, aga ma tahan öelda, et need hinnangud arutati läbi ka kabineti istungil 15. juunil ning valitsus kollektiivselt volitas mind neid teile esitama.

Me palusime ka, et te võtaksite tänaseks terve materjalide kogumiku kaasa, et meil oleks lihtsam seda käsitleda. Ma pean tunnistama, et esialgsed järeldused selle kohta on kriitilised ja seda järgmistel põhjustel.

Esiteks Lippmaa järeldused ei ole üles ehitatud faktidele, vaid ainult oletustele. Meie jaoks kõige ebameeldivamad kujutlused, milliseks vabamajandusala võib kujuneda, esitatakse juba toimuva pähe. Tsoon esitatakse selles materjalis nagu suur tank, mis sõidab lugejale peale. Nagu te näete, alustab Lippmaa väidetega, et määruse viimase variandi järgi toimub praegu kogu Narva linna haarava vabamajandusala moodustamine. Tsooni luuakse, vaatamata tsooni jääva eestimeelse elanikkonna abipalvetele.

Kuidas ja millise dokumendi järgi seda luuakse? Kui jutt on 35. määruse nendest punktidest, mis käsitlevad ettevalmistustööd, siis nagu määrus ette näeb, lõppesid need tööd 20. märtsiks. Kui jutt on lisauuringutest – need me tegime teada saamaks, millised Narva linna ettevõtted täidavad Eesti Vabariigi seadusi ja millised mitte –, siis need tööd lõppesid 15. maiks. Tähendab, mingit vabamajandusala moodustamist praegu ei toimu. Ometigi kogu see esimene osa on üles ehitatud sellele, et praegu tsooni luuakse jne.

Teiseks: kõik ettepanekud vabamajandusala kohta, ükskõik, kes need ka poleks esitanud, esitatakse kui juba sündinud fakti või valitsuse programmi lahutamatu osa. 1. leheküljel on antud kirjeldus 200 000 elanikule planeeritud Narva linnast koos sadamaga, mis laiub Leningradist Tallinnani. Sellest tehakse väga olulisi järeldusi valitsuse kavade kohta. Aga valitsus ei ole seda endise Saksa DV firmade pakkumist arutanud ega kavatsegi seda teha, sest pakkumine on põhimõtteliselt samalaadne, nagu oli 20 miljardi laenamine minister Tammele või meile kuue tankeri "soodsatel tingimustel" müük. Küllap selliseid pakkumisi tuleb veel. On teada, et varsti külastab Eestit Türgi delegatsioon. Kui türklased pakuvad uue projekti, kus Narvasse nähakse ette miljon elanikku, kas siis hakkab uus ring peale? Järgmine lõik räägib linnapea Mižui soovidest lülitada vabamajandusala piirkonda üks või teine konkreetne objekt. No kõigepealt, ega linnapea soovi ei saa ometi tõlgendada kui Eesti Vabariigi Valitsuse seisukohti. Lisaks tahaksin öelda, et Narva linnapead rünnatakse selles dokumendis korduvalt *à la* et tema on Suur-Narva ideoloogia kandja jne. See ei ole minu arvates korrektne, kas

võimude konflikti tingimustes on linnapea Mižui ikkagi püüdnud säilitada Narva sidet vabariigiga ja sugugi mitte igakord ei ole see tal kerge olnud.

Kolmandaks. Oponentide argumente püütakse esitada kui valitsuse omasid. Olgu need siis Nikolai Rõžkovi määrused või Leningradi professorite ettepanekud, olgu need Narva linnavolikogu otsused, assotsiatsiooni "Integral" materjalid või muud dokumendid, mis sageli kas ei puutu asjasse või on täiesti vastupidised valitsuse seisukohale. Aga kuna nad väidetavalt on esitatud seoses vabamajandusala aruteluga, siis liidetakse nad automaatselt valitsuse vastavale projektile.

Ma tahaksin tuua ühe analoogia. Meie delegatsioon, kuhu kuulub ka hr. Lippmaa, peab läbirääkimisi Liidu delegatsiooniga. Oletame, et Liidu kaitseministeeriumi esindaja esitab seejuures nõudmise, et Saaremaale tuleb rajada aatomilaevade baas. Meie pool keeldub, aga mõni aeg hiljem teatatakse, et Lippmaa tahab Saaremaale aatomilaevade baasi – see oli ju kõneaineks läbirääkimistel, milles ta osales.

Või teine näide. Oletame, et nõutakse Toompea lossi üleandmist Liidu saatkonnale Eesti Vabariigis. Omal ajal oli siin ju impeeriumi kuberneris residents. Selle põhjal siis ma võin väita, et meie delegatsioon pidas läbirääkimisi Toompea lossi mahamüümise tingimuste üle. Seda võtet on selles materjalis korduvalt kasutatud.

Nüüd aga lühidalt ja konkreetset nende 18 dokumendi kohta, kuna järeldused, mis on esitatud kirjas, tuginevad eeldustele, mis on just nendes 18 dokumendis kirjas. Esimene ja teine dokument kujutavad enesest valitsuse määrust nr. 35 ja selle töövariandi, mida valitsusest mitte kunagi välja ei ole saadetud. Seda esimest varianti ma ei pea vajalikuks analüüsida, kuna see ei ole kasutuselolev dokument. Kui aga seda siiski soovitakse, siis ma võin tuua ühe analoogia. Näiteks ilmus 6. juuni "Postimehes" artikkel, et Eestis on liiga palju printsipiibitud poliitikat. Kujutage ette, et sellel artiklil on võib-olla ka kaks varianti. Üks, mis avaldati, ja teine, mis saadeti allakirjutatuna samuti toimetusse, aga mis hiljem võeti tagasi ja kus tehti olulised muudatused. Nüüd kujutage ette, kui mina oma suhtumise rajaksin selle intervjuu nendele lõikudele, mis käsikirjas olid olemas, aga trükivalgust ei näinud. Lepime kokku, et räägime ikka ainult ilmunud dokumentidest, mitte töövariantidest.

Dokument 2 on siis valitsuse määrus nr. 35, mille ümber on olnud palju vaidlusi. Põhimõtteliselt on selles määruks kolm osa. Esimene käsitleb maksusoodustusi Narva ettevõtetes, teine seab tingimused, et neid soodustusi ei kohaldata juhul, kui ettevõtteid ei järgi vabariigi seadusi, ning kolmas osa (punktid 6–8) käsitleb töögruppide moodustamist Narva vabamajandusala rakendamise põhimõtete ja tingimuste väljatöötamiseks. Mulle on täiesti seletamatu selle määruks peatamise või tühistamise nõue, mida siin Ülemnõukogus kõigile

sisendati. Mida taheti õieti peatada, lubage küsida. Kui töörühmade tööd vabamajandusala põhimõtete väljatöötamisel, siis vastavalt määrusele see töö lõppes 20. märtsiks. See, mida töörühmad pidid tegema, on tehtud. Tehtud tööd aga ei saa kuidagi ei peatada ega ka tühistada. Teiste sõnadega, vähemalt selles osas, mis selles määrukses puudutab vabamajandusala, ei ole seal midagi tühistada.

Aga kui sooviti tühistada Narva ettevõtetele antud maksusoodustusi, siis see on teine asi ja siis tuleb sellest ka niimoodi rääkida. Ainult et maksusoodustuste andmine teatavasti ei ole Ülemnõukogu kompetents ja kui Ülemnõukogu soovib selle enda peale võtta, siis kõigepealt peab ta muutma seadust, mitte aga alustama valitsuse määruse peatamist. Praegu annab rahandusministeerium maksusoodustusi paljudele linnadele, piirkondadele, ettevõtetele, kes seda vajavad, ning Narva ettevõtted ei kujuta enesest seejuures mingit erandit.

Dokumendid 3 ja 4 on esitatud kui eestimeelse elanikkonna vastuseis ja abipalved seoses vabamajandusala loomisega valitsuse poolt. Ma tahan öelda, et ma aktsepteerin täiesti Virumaa eestlaskonna muret oma tuleviku pärast.

Alliku ja Murdi kõrval ma võiksin ka ise alla kirjutada avaldusele, kus öeldakse, et vabamajandusala moodustamise tingimuseks on lahendada õiguslik konflikt Narva linnavolikoguga. Ja kui selles avalduses seistakse vastu igasugustele nõudmistele luua Kirde-Eestis rahvuslik või territoriaalne autonoomia, siis vabamajandusala ei eeldagi niisugust autonoomiat. Aga ma tahan teie tähelepanu juhtida nende protestikirjade kuupäevadele. Esimene neist pärineb möödunud aasta 25. septembrist, teine 25. oktoobrist, seega mõlemad ajast, mis valitsuse dokumente Narva vabamajandusala kohta polnud veel olemaski. Järelikult ka protest ei saa mitte kuidagi käia nende dokumentide vastu.

Protestitakse kellegi professor Fedossejevi, Leningradi teadlase koostatud projekti vastu, millega Eesti Vabariigi Valitsusel ei ole midagi tegemist.

Dokument 6 on hr. Rein Anniku nimekaart, värsiread. See näitab veel kord, et tegu ei ole niisuguste materjalidega, mille abil tahetakse avada Narva probleemi sisu, vaid soovitakse saavutada propagandaefekti. Jah, tõstatatud on küsimus eestlaste vähesusest Narvas. See on õige küsimus, aga ega vabamajandusala projekt ei kandnud ju eesmärki see lahendada. Tegelikult on sellel kogumikul ka varjatud mõtte, mis selgub siis, kui mõelda, miks on esitatud just need materjalid, miks sellises järjestuses, miks sellises kontekstis. Ja see viib hoopis teistele järeldustele. Tegelikult on tahatud valitsusele ette heita, et too rajab Narva vabamajandusala okupantidele ning see on üks Eesti-vaenulik poliitika. Niisuguste järeldustega me ei saa kuidagi nõustuda.

Dokument 7 pärineb 1950. aasta aprillikuust. Ma pean tunnistama, et ma ei ole sellega kuidagi seotud, kuna ma ei olnud sel ajal lihtsalt veel sündinudki. Selles dokumendis on muidugi esitatud väga tõsine probleem, näidatud on üks põhjusi, miks eestlaste osa Narvas peale sõda nii kiiresti kahanes. Aga ma ei saa aru, mis seos on sellel teie aktiivi koosolekul peetud kõnel vabamajandusala loomisega.

Üks olulisemaid selles kogumikus on dokument nr. 8. See on Narva linnavolikogu otsus 11. detsembrist m.a. Tähtis on eriti selle 4. punkt, kus deklareeritakse, et linna territooriumil kehtivad NSV Liidu konstitutsioon ja seadused, samuti ka Eesti NSV konstitutsioon. Kui me seda otsust lähemalt uurime, siis näeme, et mitte kõik ei ole siin üheselt selge. Me otsisime maikuus Narvas ettevõtteid, kes tegutsevad NSV Liidu seaduste järgi, eirates Eesti Vabariigi seadusi. Leidsime neid muide kogu Narva peale neli. Võib-olla on ka mõni rohkem. Üldiselt täidetakse Eesti maksuseadust, ettevõtteseadust jne. Narva politseiprefektuur töötab Eesti Vabariigi seaduste järgi, Narva kohus mõistab õigust Eesti Vabariigi seaduste järgi. Teiselt poolt võivad narvalased igal ajal küsida: kuidas siis nii, ise olete deklareerinud iseseisvat Eesti seadusandlust, aga täidate Nõukogude Liidu normatiivakte pressirežiimi küsimustes, välisviisade saamisel, laevanduses, raharingluses? Miks ma seda kõike räägin? Ma tahan öelda, et seda seadusandlikku konflikti on vaja tõsiselt analüüsida, mitte lihtsalt rusikaga lauale lüüa. Ja mulle näib, et Ülemnõukogu on talitanud targalt, kui ta sellega Narva linnanõukogu otsusele ei ole reageerinud. Aeg on see, mis annab arutust ja mis on näidanud, milleni on viinud välkkiired, aga läbimõtlematud reageeringud niisugustes küsimustes. Selle eest hoiatavad meid nii Moldova kui Gruusia kogemused.

Dokument 9 käsitleb ühe Dresdeni firma pakkumist luua Narva piirkonnas tööstus- ja kaubandustsoon. Nagu ma ütlesin, selliseid pakkumisi tuleb palju.

Dokument 10 on Nõukogude Liidu Riigipanga pealitsentsi näidis. Kui keegi suudaks mulle arusaadavalt ära seletada, miks see on lisatud sellele kogumikule, siis ma oleksin väga tänulik.

Dokument 11 puudutab informatsiooni ühe Lohusalus toimunud töö nõupidamise kohta. Härra Lippmaa kirjas nimetatakse seda Lohusalus sõlmitud konsensusotsusteks, millega olevat paika pandud Narva tulevane tollipiir, maksevahend, linna eristaatus, eksterritoriaalsus. Ja seda on selles kirjas esitatud praegu nagu riiklikku otsust. Tegelikult oli see töögrupi ekspertide nõupidamine, kus ei osalenud ei Savisaar, ei Leimann ega Terk. Lohusalus selgus, millises seisus oli momendil nende küsimuste läbitöötamine. Siin on aga sõnale konsensusotsus antud peaaegu nagu mingi ametlike isikute poolt alla kirjutatud lepingu tähendus.

Dokument 12 on Nikolai Rõžkovi resolutsioon, mis aastatel 1987–1991 võimaldab

valuutasoodustusi "Maratile", Kreenholmi Manufaktuurile ja Balti Manufaktuurile. On see siis halb, et nad said need valuutasoodustused? Kas on midagi seoses sellega ette heita?

Dokument 13 on Liidu peaministrile Pavlovile mõeldud kirja projekt. Seda on muuseas nimetatud palvekirjaks. Vaadake, palvekiri või mitte, aga nii kaua, kuni toll ja piir on Nõukogude Liidu käes, tuleb meil kahtlemata püüda nendes asjades kokku leppida.

Dokument 14 on kolme linnanõukogu ühisotsus ja mul on väga hea meel, et see on siia lisatud. See näitab ära nende linnanõukogude võimalused ja siit on ka näha, kuidas eri osapoolte projektid omavahel lahku lähevad. Ma rõhutan veel: kui meie ei oleks esitanud oma projekti, siis oleks esitatud teised ja hoopis teistsuguse eesmärgipüstitusega projektid.

Eraldi tahaksin tähelepanu pühendada dokumendile 15. See puudutab rea liidutehaste direktorite ja minu poolt veebruari algul allakirjutatud protokoll. Tookord avaldati see ka ajakirjanduses, aga talle on seni pühendatud minu arvates üsna vähe tähelepanu. Ometi on see minu arvates üks viimase aja tähtsamaid dokumente, mis on meil Eestis aidanud säilitada kodurahu ja samal ajal liikuda ka edasi iseseisvuse teel. Vaadake näiteks punkti 3.1, millega liidutehased võtavad endale kohustuse lähtuda Eesti Vabariigi seadustest. Kas te arvate, et sellised punktid tulevad lihtsalt? Vaadake näiteks p. 5, millega liidutehased aktsepteerivad, et streigid kui vaidlusküsimuste lahendamise vahend tuleb välistada. Härra Lippmaa on sellest dokumendist valinud ühe punkti – 4.4 – ja süüdistab mind selle alusel kodakondsuse nullvariandi esitamises, seal on nimelt öeldud, et see küsimus tuleb Ülemnõukogus kiiresti läbi töötada. Ma olen tõesti alati arvanud, et kodakondsuse küsimus on vaja lahendada ja mida varem, seda parem ja muidugi on selles protokollis olemas kompromissielemendid. Kui me ei arvesta teist osapoolt, tema huvisid, siis ei tule meil realistlikust poliitikast siin Eestimaal mitte midagi välja. Mis puutub aga punkti 4.4, millele viitab härra Lippmaa ja ütleb, et see on suur mahamüümine, siis sellega on asjad tegelikult väga lihtsad. Nimelt see punkt on tegelikult parafras Vene – Eesti poliitilise lepingu kolmandast artiklist, kus on öeldud, et Vene Vabariik ja Eesti Vabariik võtavad endale vastastikku kohustuse tagada isikutele, kes käesoleva lepingu allakirjutamise hetkel elavad Vene Vabariigi või Eesti Vabariigi territooriumil ja on praegu Liidu kodanikud, õiguse säilitada või saada Vene Nõukogude Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi või Eesti Vabariigi kodakondsus vastavalt nende vabale tahteavaldusele. Mõnevõrra teises sõnastuses on see tegelikult täpselt seesama. Ja mulle jääb arusaamatuks, et kui säärase dokumentidega esineb härra Lippmaa, siis ei ole mingit probleemi ja kõik on isamaaliselt täiesti korras, kui aga sama sõnastusega dokumendi esitab valitsus, siis annab see põhjust süüdistada teda lausa isamaa mahamüümises.

Dokumendid 16, 17 ja 18 käsitlevad "Integrali". Meile heidetakse ette, et me suunasime "Integrali" uue põhikirja läbiarutamiseks valitsuse teadusliku ekspertiisi komisjoni ja majandusministeeriumi uute ettevõtlusvormide komisjoni. Seega oleme süüdi, et me üldse olime nõus seda põhikirja läbi arutama. Vaadake, ei ole enam nii nagu vanal ajal, et kui nägu ei meeldi, siis ei võeta jutule ka mitte. See on ikkagi eilne päev. Kui meil on olemas õiguslik alus assotsiatsioonide loomiseks ja kui nende tegevussuunad vastavad ka sellele, siis meil kui täitevvõimul ei ole õigust ära öelda.

Kirja kolmandal leheküljel väidetakse, et vabamajandusala loomine takistaks tõsiselt edasist dialoogi Ülemnõukogu Liiduga. Lugupeetud kolleegid, ma olen veendunud, et vastupidi. See nimelt just soodustaks dialoogi, kuna see võimaldaks muuta teatud osa vene elanikkonnast meie liitlasteks läbirääkimistel. See aga oleks Moskva jaoks tugev argument. Kui me selleni ei jõua, kui me ei suuda kujundada siinsest vene elanikkonnast oma liitlast, siis varem või hiljem ilmub Kirde-Eesti tõepoolest kolmanda osapoolena läbirääkimistelaua taha. Kahjuks on see nii. Mida me siis tahame? Mis on meile soodsam, kas kahe- või kolmepoolsed läbirääkimised?

Lõpetuseks. Minu arvates on see materjalikogumik tendentslik. Saatekiri, kus on antud hinnangud, on aga koostatud selle tendentsliku materjali baasil. Teaduses on olemas niisugune aabitsatõde, et väärtest eeldustest või asja kohta mittekäivatest eeldustest ei saa tulla õigeid järeldusi. Ma ütlesin vastupidi: ühelt poolt on kogumikus palju asju, mis ei käi asja kohta, teiselt poolt on sealt välja jäetud neid asju, mis küsimust selgitaksid. Näiteks on välja jäetud valitsuse teesid, kus on tegelikult antud vastus enamikule küsimustele: kas tsoon allub Eesti Vabariigi seadustele või ei allu, kas okastraati on või ei ole, kas migratsioon sinna tuleb või ei tule. Enamik neist küsimustest on teesides just vastatud, aga neid teese siia lisatud ei ole. Te ütlete, et teesid esitati eraldi. Väga hea, aga eraldi esitati ka 35. määrus, miks see siis on lisatud? Välja on aga teesid jäetud tegelikult selle pärast, et nad ei lähe kokku selle kirja järeldustega. Valitud on ainult need dokumendid, mida kuidagimoodi saab kasutada, et tõendada selle kirja väiteid. Kahjuks ei ole siin näha tahtmist asjasse selgust tuua, kõik on veelgi enam segaseks aetud. Muidugi, propagandistlikult see materjal mõjub ja ma saan aru, et see rikub ka nende inimeste rahu, kellel 20 või 30 aastat ei ole olnud ei sooja ega külma sellest, mis saab Narva eestlastest tegelikult. Nüüd on muidugi ebameeldiv, kui see probleem torgib ja loomulikult ärritab, et see küsimus ei ole lahendatud. Mind rabas tegelikult lõpplause, kus öeldakse, et valitsus koalleerub integrallastega ja sealtkaudu Nõukogude Liidu sõjatööstuskompleksiga. Kui edasi mõelda, siis sellest lausest järeldub, et Eesti Vabariigi Valitsus on Nõukogude Liidu sõjatööstuskompleksi agent, selle käsi Eesti riigis. Ja ma

mõistan, et säärasel juhul see käsi tuleb lõmastada. Tänan teid tähelepanu eest! Nagu ma ütlesin, need olid esialgsed seisukohad selle 18 dokumendist koosneva kava suhtes.

Juhataja

Suur tänu! Ma küsin kindluse mõttes Enn Põldroosilt, ega tal küsimusi ei ole? Suur tänu! Lembit Arro.

L. Arro

Lugupeetud peaminister! Minult on tihti küsitud, milleks oli valitsusel vaja määrust Narva kohta. Ma ei oska sellele põhjalikult vastata. Ja ka teie tänasest jutust selgub, et on tehtud ainult mõningaid uuringuid. Ma arvan, et valitsus võib igasuguseid uuringuid teha ka ilma määruseta, samuti kontrollida ettevõtteid, kas nad täidavad seadusi, sealhulgas maksuseadusi. See on ju suisa valitsuse kohustus. Maksusoodustusi aga võib valitsus anda ilma määruseta, nagu täna ka mainiti. Teiseks, kui seda määrust vaja oli, kas valitsusel ei olnud võimalik enne selle väljaandmist pidada nõu Ülemnõukoguga? Kui valitsuse juht oleks tänase põhjendusega Ülemnõukogu ette tulnud, ehk oleks siis kogu see konflikt ära jäänud.

E. Savisaar

Ma ütlen ausalt välja, et mina seda konflikti ette ei näinud. Miks selle määrusega välja tuldi? Minu meelest on see juba teine määrus, mis võeti vastu Kirde-Eesti kohta. Me võiks ju samamoodi küsida, miks valitsus tegi määruse Sinimäe külanõukogu kohta. Me nimelt võtsime kokku terve rea probleeme, mis puudutavad Sinimäe külanõukogu arengut, ja tegime selle kohta ka määruse. Antud juhul võeti kokku kolm tegurit. Võeti kokku kavad maksusoodustuste kohta – seda selleks, et orienteerida Narva tööstus Lääne poole, et anda talle uut perspektiivi. Teiseks on olemas punktid selle kohta, et kõik see kehtib ainult juhul, kui täidetakse Eesti Vabariigi seadusi. Ja kolmandaks on ka kolm punkti, mis käsitlevad vabamajanduspiirkonna eeltöid, nagu te siit loete. Kõik see võeti kokku ja pandi ühte määrusesse. Me oleme oma valitsusaja jooksul, kui ma õieti mäletan, Kirde-Eesti probleemide kohta teinud 4 või 5 määrust. Ja ei näinud ette seda tormi, mis sellele järgnes.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud härra peaminister! Ma arvan, et valitsus arutas Narva piirkonna küsimusi põhjalikult oma istungitel, kus viibis ka härra Lippmaa. Ma ei tea, kas te hääletasite selles küsimuses või mitte. Kuid mulle tundub, et härra Lippmaa jäi valitsuses vähemusse.

Kuidas te nüüd olukorda hindate? Üks valitsuse liige, kes oma seisukohtadega jääb valitsuses vähemusse, tuleb pärast ajakirjanduses välja protestiga, ja uute ideedega. Ometi oleks need asjad saanud ka valitsuses omavahel ära reguleerida. Kuidas te sellest seisukohast hindate oma valitsuse koosseisu? Aitäh!

E. Savisaar

Jääda ühes või teises küsimuses vähemusse ei ole minu arvates midagi traagilist. Mina olen ka valitsuses mitu korda vähemusse jäänud. Näiteks me vaidlesime möödunud aasta septembris väga tuliselt selle üle, kuidas hakata kompenseerima liha-, piimatoodete dotatsioonide ärajätmist. Ja mitte see variant, mis mina pakkusin, et leidnud heakskiitu. Arvan muuseas tänaseni, et me ei teinud tookord kõige paremat valikut. Aga see on minu isiklik arvamus. Seda esiteks. Teiseks: millal Narva küsimusi on arutatud? Ühes telesaates ma nimetasin hiljuti need kuupäevad täpselt. Rida valitsuse liikmeid käis möödunud suvel Narvas, kohtus kohaliku elanikkonnaga, Narva linnanõukoguga, töökollektiividega. Ka härra Lippmaa oli kaasas ega väljendanud mingit eitavat suhtumist. Edasi arutati seda väljasõiduistungil Narvas, mis oli, kui ma õigesti mäletan, novembrikuus. Kolmandaks arutati asja 13. jaanuaril valitsuse istungil. Ma pean tunnistama, et ma ei tea, kas protseduurireegleid sellel istungil, kus see määrus sisuliselt otsustati, täpselt täideti. Sellel istungil ma ei osalenud ja ka härra Lippmaad ei olnud. Ta rõhutab, et teda ei olnud, aga ka mind mitte. See oli 13. jaanuaril. Te mäletate, missugune poliitiline situatsioon tollal Baltikumis oli ja ma lihtsalt ei saanud sellest istungist osa võtta. Aga ma kordan veel kord: ka siis, kui valitsus seda asja arutas, me ei pidanud seda küsimust nii põhimõtteliseks. Me ei uskunud, et seda ülepolitiseeritakse, et selle pealt hakatakse lõikama niisugust poliitilist profiiti. Valitsuse koosseisu ma pean praegustes tingimustes täiesti normaalseks. See, et härra Lippmaa otsustas pärast seda, kui tema põhimõtte ei leidnud piisavalt toetust, lahkuda, on aktsepteeritav samm.

J. Põld

Härra esimees, härra juhataja, lugupeetud härra peaminister! Mul on teile kaks küsimust kahe dokumendi kohta. Esimene neist on dokument nr. 8 – Narva linnavolikogu otsus nr. 38 11. detsembrist 1990. aastal. Milline on teie hinnang sellele dokumendile? Narva linnapea Vladimir Mižui on ühes intervjuus öelnud, et Narva linnavolikogu ei ole võtnud vastu otsuseid, mis oleksid vastuolus Eesti Vabariigi seadustega. Ainult Eesti NSV keeleseadust ei täideta Narva linna territooriumil. Teatavasti on linnapea see isik, kes Eesti NSV kohaliku omavalitsuse aluste seaduse järgi peaks peatama linnavolikogu otsused, mis vabariigi

seadustega vastuolus on. Millise hinnangu annab valitsuse esimees Narva linnapea sellekohasele tegevusele?

Teine küsimus puudutab dokumenti nr. 18, Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi otsust 7. augustist 1990, mis käsitleb "Integrali" ja kus on üsna selgesõnaliselt öeldud: "Tunnistada ebaseaduslikuks riigiorganite jne. mis tahes tegevus, mille eesmärk on korralduse täitmine." See tähendab Nõukogude Liidu Ministrite Nõukogu 1990. aasta 2. juuli määruse number 1045 r täitmist. Kuidas te neid kahte dokumenti kommenteeriksite? Tänan teid!

E. Savisaar

Härja Põld ilmselt hilines saali, sest mõlemat dokumenti ma jõudsin juba kommenteerida. Narva linnavolikogu otsusele ma hinnangu juba andsin. Ja ma arvan, et nii lühikese aja jooksul, mis ma siin ees olen, see hinnang küll kuidagi muutuda ei saa.

Mis puutub "Integrali", siis tuletaksin meelde, et 7. augustil 1990 just nimelt valitsuse ettepanekul võeti vastu eitav otsus "Integrali" kohta. Aga kuidas te nüüd asja ikkagi ette kujutate? Näiteks tuuakse meile teatud assotsiatsiooni põhikiri, kusjuures selle assotsiatsiooni ülesehituse põhimõtted on suures osas teised, kui seda olid "Integrali" omad. Aga nimi on sama. Ometi väidetakse, et see on hoopis teine assotsiatsioon. Mis me siis teeme? Viskame kõik "Integrali"-nimelised moodustised, mille kohta dokumendid tuuakse, ukse taha ja ütleme, et me ei taha neid näha? Tegelikult te nõuate, et me asja sisusse üldse ei süveneks.

Loomulikult me andsime selle ekspertiisi. Sealt tuli see tagasi terve rea märkustega. Mulle öeldi, et ekspertiis jõudis järeldusele, et siiski see põhikiri ei vasta kõiges Eesti Vabariigi seadustele, ja tehti ettepanek assotsiatsiooni juhtkonnale need märkused läbi arutada. Ja siis vaatame edasi, mis sellest saab. Ma võin teile öelda, et registreerimise või mitteregistreerimise küsimuses lõplikku otsust me nagunii ilma Ülemnõukoguta ei kavatse teha. Aga ma olen põhimõtteliselt vastu sellele, et kui te väidate, et me ei peakski nendesse asjadesse süvenema.

V. Pohla

Lugupeetud hr. peaminister, mis saab nüüd Narva alast edasi? Mida Narva inimesed kavatsevad teha ja kas valitsusel on mingi uus seisukoht pärast neid politiseeritud vaidlusi Ülemnõukogus? Tänan!

E. Savisaar

Pärast seda kõike, mis Narva küsimuse ümber on toimunud, on täiesti loomulik, et valitsus peab konsulteerima nii parlamendis kui ka väljaspool seda asjast huvitatud pooltega. Siis saab

otsustada, mis suunas edasi minna. Pärast niisugust tormi teisiti enam ju ei saa. Sest vaadake, me ei ole ju huvitatud sellest, et Narva probleemide lahendamine läheks ka edaspidi sellises vormis, kus enamik asjaosalisi ei ole endale selgeks teinud, milles on küsimus, kus igaüks kujutab endale vabamajandusala isemoodi ette ja ründab või kaitseb siis seda ideed sellest lähtudes. Ei tohi uuesti alustada seda pimedate ja kurtide sõda, mis ei vii mitte kuhugi. See muidugi ei tähenda, et probleem ei jää päevakorrale. Nii poliitilises kui ka majanduslikus mõttes probleem jääb ja ma arvan, et sügisel peame paratamatult Kirde-Eesti ja konkreetselt Narva küsimuste juurde tagasi tulema.

K. Koha

Hr. peaminister, te ütlesite, et valitsuse ja Narva ettevõtete vahel vastuolusid ei ole. Ma olen sellega nõus ja pealegi see on teie tasand. Samal ajal märkisite, et Ülemnõukogu on teinud targasti, et ei reageerinud Narva rahvasaadikute nõukogu 1990. aasta 11. detsembri otsusele nr. 38, et aeg annab arutust. Kas teie ei mõelnud, et pöördudes Ülemnõukogu poole, saamaks positiivset hinnangut Narva VMP kohta, tõstatate te selle küsimuse Ülemnõukogus üldse esimese hinnanguna? Kusjuures, kui see osutunuks positiivseks, oleks see olnud ühtlasi jah-sõna Narva selle mainitud otsuse kohta. See olnuks tähendanud siis ka Ülemnõukogu eitust tema enda poolt. Kuidas te pidasite võimalikuks sellises situatsioonis tulla välja valitsuse määrusega, üldse paluda Ülemnõukogult Narva VMP kohta jah-sõna? Ma juhin tähelepanu ka sellele, et peame lahutama kahte tasandit, valitsust ja Narva ettevõtteid, Ülemnõukogu ja Narva volikogu. Tänan!

E. Savisaar

Ma tahaksin kõigepealt täpsustada. Ma ei rääkinud sellest, et valitsuse ja Narva ettevõtete vahel ei ole vastuolusid. Loomulikult on valitsuse ja ettevõtete vahel ühel või teisel määral vastuolusid, huvid on ju erinevad. Ettevõtte lähtub ikka konkreetse tootja huvidest, valitsus peab arvestama palju laiemat konteksti. Ma rääkisin tegelikult sellest, et nad täidavad – välja arvatud üksikud erandid – Eesti Vabariigi seadusi. Ja ma viitasin ikkagi seadusandlikule tasandile, mitte valitsuse tasandile. See informatsioon peaks just teile, hr. Koha, oluline olema.

Teine moment. Ma arvan niimoodi, et ei saa olla nõnda, et täidetakse näiteks vabamajandusala seadust, aga teisi Eesti Vabariigi seadusi ei täideta. Kui täidetakse üht, siis hakatakse täitma ka teisi. Mina nägin selle projekti esitamises just nimelt võimalust lahendada konflikt Kirde-Eesti ja ülejäänud Eesti vahel.

Kui te arvate, et see konflikt laheneb sel moel, et meie ei tunnusta Narva otsuseid, ja teiselt poolt Narva teatab, et tema ei tunnusta Tallinnas vastuvõetud otsuseid, siis te eksite. Küllap hiljem saate ka ise aru.

A. Paju

Austatud juhataja, austatud peaminister! Igal valitsuse liikmel on ilmselt oma valitsusala. Küllap see on ka portfelli ministril Lippmaal. Kas see 18 dokumendist koosnev kogumik puudutab tema valitsemisala?

E. Savisaar

Ei. Minu arvates need ei ole tema valitsemisalalt, kuna Kirde-Eesti probleemidega tegeleb valitsuses hr. Artur Kuznetsov.

A. Sirendi

Lugupeetud hr. peaminister! Te ütlesite, et selles kogumikus olevate dokumentide abil võib iseloomustada ka selle kogumiku kokkupanijat, ent jätsite selle iseloomustuse andmata. Kas tegite seda teadlikult?

E. Savisaar

Jaa. Lugupeetud hr. Sirendi, muidugi ma tegin seda teadlikult, kuna ma ütlesin, et tegu on esialgsete järeldustega, kuigi me arutasime need laupäeval valitsuse istungil läbi. Vaadake, iga dokument, mis siin on, tekitab veel mitmeid küsimusi peale nende, mis puudutavad vabamajandusala – nii poliitilisi, eetilisi kui ka muid. Ja kuna valitsus ei ole selles suhtes lõppseisukohta võtnud, siis ma hoidusin praegu liiga kaugele minemast.

V. Malkovski

Lugupeetud peaminister! Kas te võiksite prognoosida sündmuste arengut vabariigis seoses sellega, et Ülemnõukogu ei võtnud valitsuse otsust vastu?

E. Savisaar

Ma tahaksin siiski loota, et võetakse suund kompromissile ja kooskõla leidmisele. Ma rõhutan veel kord: kui me ei lahenda õiguslikku konflikti Kirde-Eestis, siis ei tule iseseisvast Eestist minu arvates mitte midagi välja. Kuna ma väga loodan, et iseseisvusest ikkagi tuleks midagi välja, siis minu jaoks ei ole alternatiivi – Kirde-Eesti küsimus tuleb lahendada. Iga päev, mil

me istume ja vaatama sellest asjast mööda, peites oma pea liivakuhila alla, iga selline päev on tegelikult Eestile kaotatud päev. Seetõttu ma ei tahaks esitada musti stsenaariume, kuigi mul oleks nagu alust neid esitada. Tahaksin rohkem väljendada oma lootust, et me ühe või teise lahenduse nendele asjadele ikka leiame.

T. Käbin

Austatud juhataja, lugupeetud härra minister! Ettekandes te viitasite, et on dokumente, nagu valitsuse teesid ja muud, mis oleks meil aidanud oluliselt paremini mõista käesolevat situatsiooni. Mul on kahju, et ei peetud vajalikuks neid saadikutele kätte anda. Konkreetne küsimus: Liidu ettevõtetega nõupidamise protokoll p. 4 – kodakondsusega seonduvast. Tsiteeritud punkt Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni lepingust on muidugi täpne ja õige, kuid seda tuleb vaadelda ainult koos teise punktiga samast lepingust, mis ütleb, et kodakondsus antakse vastavalt kummagi riigi seadustele. Seetõttu ma paluksin lähemalt seda selgitust kommenteerida. Tänan!

E. Savisaar

Ma olen hr. Käbiniga põhimõtteliselt nõus. Mul on teile, hr. Käbin, samasugune vastus, et ka selles protokollis ei tohi seda nelja punkti üldisest kontekstist välja rebida, seda tuleb vaadata tervikuna. See ei ole kodakondsusküsimusele pühendatud protokoll, aga ta väljendab soovi, et Ülemnõukogu tõepoolest kodakondsusküsimuse kiiremini lahendaks. Tahaksin lugupeetud saadikutele öelda, et mulle on esitatud ka teisi küsimusi ja peale selle praeguse vastamist ma ei lähe mitte puldist ära.

A. Novohatski

Tahan teiega informatsiooni jagada. Maikuus teatas Endel Lippmaa ajalehtedes, et Sillamäel 6. lasteaia territooriumil on kohti, mille radioaktiivne saastatus on hullem kui Tšernobõlis. See teade avaldati massiteabevahendite kaudu. Selleks, et asjas selgusele jõuda, pöördusime tulevase ministri poole kirja teel 17. juulil ja 24. augustil 1989. aastal. Senini pole me saanud vastust NSV Liidu rahvasaadikult Endel Lippmaalt, kelle süda valutab Sillamäe laste pärast. Millises kohas 6. lasteaia territooriumil ta ikkagi avastas kõrgendatud radioaktiivsuse saastatuse. Meie ei suutnud kõigi meie käsutuses olnud vahenditega seda kohta avastada. Nii et te ei tea veel kõike Endel Lippmaast. Nüüd on mul aga teile konkreetne küsimus. Ma pean härra Bo Kraghi arvamust autoriteetsemaks kui Endel Lippmaa arvamust ja suhtun sellesse

suurema austusega, seepärast tahaksin teile esitada järgmise küsimuse. Millal võiks teie arvates vabamajandustsoon reaalselt tööle hakata?

E. Savisaar

Härra Bo Kragh on praegu Eestis. Tema on esinenud kui üks Narva vabamajandusala toetajaid ja ta lubas selle kohta teha ka ühe intervjuu, kus ta oma vaateid põhjendab. Ma võin öelda teile ainult seda, et kui olid esimesed koosolekud, kus seda arutati, siis me kujutasime vabamajandusala tööle hakkamist umbes 1992. aastast. Ettevalmistustööde maht on ju üüratult suur ja seni ei ole midagi tehtud. Mitte enne 1992. aastat. Aga see võib olla praegu võrdlemisi ebakompetentne vastus, et teile täpsemalt vastata, oleks vaja asi sügavamalt läbi töötada.

Juhataja

Suur tänu! Selle järelepärimise kohta rohkem küsimusi ei ole. Asugem järgmise juurde. Rahvasaadikud Jüri Põld ja Mart Laar on esitanud küsimuse NSV Liidu Riikliku Julgeoleku Komitee Eesti osakonna töö kohta. Ka selles küsimuses annab meile selgitust valitsuse esimees Edgar Savisaar.

E. Savisaar

Võib-olla meil oleks võimalik arupärimisele vastamise ajaks härra Laar ja härra Hallaste saali paluda. Vastus puudutab ju otseselt neid.

Ma alustaksin sellest, et Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ja tema Eesti riiklikku staatust puudutavate otsuste seisukohalt ei ole Riikliku Julgeoleku Komitee tegevusel Eestis seadusandlikku alust. Julgeoleku komitee ei kuulu vabariigi valitsuse koosseisu ja komitee esindajad ei osale ka valitsuse istungite töös. Eesti julgeoleku komitee tegutseb NSV Liidu Riikliku Julgeoleku Komitee osana, tema tegevust finantseerib Liit. Eesti Vabariigi Valitsuse otsusega 13. aprillist möödunud aastal moodustati komisjon riikliku julgeoleku reorganiseerimiseks, mitte likvideerimiseks, nagu on sõnastatud arupärimises. Me ei püstitanud enesele ülesannet, mis on praeguses olukorras ebareaalne. Komisjoni töös osalesid ka mõned Ülemnõukogu liikmed. Me töötasime välja rea ettepanekuid ja mõned neist on ka ellu viidud. Nii näiteks tegime Ülemnõukogule ettepaneku lõpetada julgeoleku komitee finantseerimine vabariigi riigieelarvest, see ettepanek leidis Ülemnõukogu toetuse. Pöördusime ka NSV Liidu Riikliku Julgeoleku Komitee juhtkonna poole ettepanekuga määratleda lepinguliselt Eestis asuvate Liidu julgeolekuorganite staatus ja kompetents ning teiseks, anda vabariigi pädevusse välispiir maismaa piiriteenistuse osas. Paraku see ettepanek

ei leidnud Liidus positiivset vastukaja. Valitsuskomisjon tegi ka ettepaneku likvideerida reas maakondades – sealhulgas Rapla, Harju, Hiiu maakonnas – kohalikud julgeolekuorganid. Tänaseks on seda ka tehtud. On ka uusi ettepanekuid. Praegu on Moskvast läbivaatamisel näiteks ettepanek julgeoleku komitee Sillamäe osakonna likvideerimise kohta. Põhimõtteliselt on suhted julgeoleku komiteega reguleerimata, sellele on vaja poliitilist lahendust. Administratiivsete vahenditega siin midagi eristada ei ole, nii et kõik sõltub sellest, kuidas kulgevad Nugise ja Lavjorovi kõnelused. Praegu me käsitleme julgeoleku komiteed kui Nõukogude armee väeosa, tõsi, meie jaoks spetsiifilist väeosa, mis asub Eesti Vabariigi territooriumil.

Mulle on esitatud küsimus: kas valitsus tunnistab NSV Liidu Riikliku Julgeoleku Komitee Eesti osakonda kui tulevast Eesti Vabariigi kaitsepolitseid? Teate, see on samast seeriast kui näiteks niisugune küsimus, kas Nõukogude armee väeosad kuuluvad Eesti Vabariigile ja kas Tjutjunnikovi diviis Tondil on planeeritud Eesti tulevaste kaitsejõudude koosseisu või mitte. Küsitakse ka, kas valitsusel on olemas koostöökokkulepe NSV Liidu Riikliku Julgeoleku Komiteega, kas meile on pakutud sellist koostööd. Huvitav, kuidas selline pakkumine küsija arvates välja näeb? Kui Nõukogude Liit ei tunnista Eesti Vabariiki iseseisva riigina, kas te kujutate ette, et KGB siis seda teeb? Siis on tõsine küsimus, mitu julgeoleku komitee koosseisulist töötajat on tänaseks asunud tööle Eesti Vabariigi kaitsepolitseisse. Siin tuleb muidugi teha vahet koosseisuliste töötajate ja luureohvitseride vahel. Ma arvan, et ma võin teid rahustada: nii palju kui mulle on teada, asub valdav osa julgeolekusüsteemist lahkunud tööle Eesti Vabariigi teistesse elutähtsatesse valdkondadesse – majandusse ja pangandusse ja riigivõimuorganitesse ka ilmselt. Meil ei ole teada, et keegi neist oleks millegipärast eelistanud tööd just nimelt kaitsepolitseis. Ma pean ka ütlema, et mulle isiklikult hakkab vastu, kuidas praegu sisepoliitilises võitluses KGB siltidega vehitakse. Ma saan aru, et kuulutada keegi KGB agendiks on kindel valuuta, mis alati töötab, aga nüüd me hakkame jõudma nii kaugele, et kui Stalini ajal oli spioonimaania, siis nüüd on agendimaania, kusjuures selle pealt püütakse lõigata poliitilist profiiti.

Toon ühe näite. Mõni aeg tagasi sain teada, et "Eesti Päevalehes" Stockholmis on veel avaldamata kirjutis mõnedest meie poliitikutest, keda nimelt seotakse KGB-ga. Mulle öeldi ka, et selle artikli luges Rootsist läbi ja tõi koopia sellest Eestisse Illar Hallaste. Mulle antud informatsiooni kohaselt oli see kirjutis kõmu. Siiski mulle näib, et kui kirjutatakse meie arvestatavatest poliitikategelastest, siis ei tohiks see info päris paljas kõmu olla. Kuna ma olen selle vastu, et poliitiline diskussioon käiks nii primitiivsel tasandil, siis palusin enda juurde härra Hallaste – ta tuli muuseas koos härra Laariga – ja ma ütlesin neile selle seisukoha ka

välja. Kuna see artikkel oli serveritud kui Savisaare kukutamise lugu, siis ma muidugi küsisin seda ka Hallastelt lugeda. Hallaste väitis, et temal seda ei ole ja tema seda kaasa ei toonud. Mõni päev hiljem ilmus artikkel aga ootamatult "Liivimaa Kroonikas" ja veel nädal hiljem tuli ka kommentaar, kus mulle tundmatu Valter Viirmets kirjeldab kogu meie kolme mehe jutuajamist nii, nagu ta ise oleks olnud üks neist kolmest, kuigi minu teada peale meie kolme juures kedagi ei olnud. Selle artikli autor valetab kahes asjas. Esiteks, ma isegi ei vihjanud, et see lugu tuleks avaldada. Vastupidi, kui ma olin Hallastelt ja Laarilt kuulnud täpsemalt selle loo sisu kohta, siis ma ütlesin mitmel korral, et minu arvates ei tohiks seda kõmu ka Rootsis avaldada, rääkimata Eestist, kuna see pingestab meil sisepoliitilisi protsesse. Ja kui ma rääkisin, et võiksime helistada Stockholmi "Eesti Päevalehe" toimetusse, siis pidasin ma silmas ja ütlesin ka välja, et vaja oleks selgitada, miks sellised lood on praegu avaldamiseks sobimatud. Kui minu vestluskaaslastel on vähegi autunnet – ja seda me kuuleme kohe, kas on – siis nad tunnistavad, et nimelt nii see oli ja et ajaleheartiklis on kõik pööratud pea peale. Mul on muidugi oma arvamus selle kohta, kes "Liivimaa Kroonikat" kõmuga varustab. Kogu lugu aga ei pea ma sugugi süütuks naljaks, seda enam, et mina, kes ma tegin heausklikult katse vältida järjekordset kõmulainet, jäin ise hammasrataste vahele. Seda kasutati lihtsalt ära. Ühelt poolt aeti meid tülli Toomega, diskrediteeriti nii mind kui ka teda, teisalt jäeti mulje, et puhtad poisid on seejuures need paadunud kaks kristlast, nagu ajaleht neid nimetab. Millest praegu see siltide kleepimine? Mõtleme selle asja sügavamatele tagamaadele. Ilmselt püütakse rahvale selgeks teha, et kõik ja kõikjal on agendid ning seetõttu ei ole mingit tähtsust, kes tegelikult agendid on.

Mida sagedamini agendi silti kasutatakse, seda segasemaks asi läheb ja seda vähem rahvas seda usub. Mõelge, kui meil ühel päeval tekib samasugune olukord nagu endises Saksa DV-s ja Tšehhoslovakkias, kus objektiivselt on võimalik rääkida sellest, kes ikkagi käisid teiste peale kaebamas. Selleks ajaks on meil KGB siltide kleepimine võtnud nii üldise ulatuse, et kellelgi ei ole enam võimalik selgeks teha, kes on kes. Tahan siin saali ees täiesti tõsiselt öelda seda: kui KGB sildi kasutamine sisepoliitilises võitluses endise hooga jätkub, siis ei jää muud üle, kui tuleb luua parlamendikomisjon ja pöörduda julgeoleku komitee poole. Ma usun, et vastavad toimikud on seal olemas. Tuleb välja võtta need dokumendid, mis puudutavad parlamendi saadikuid ja ka valitsuse liikmeid, kes on kunagi oma elus informaatoriks olnud. Parlament võiks siin initsiatiivi üles näidata. Kui julgeoleku komitee ära ütleb, siis on muidugi iseasi. Kui aga järele mõelda, siis ta ei pruugi sugugi ära öelda, ega niisuguste asjade avalikustamine tema jaoks teab kui suur kaotus ole. Prestiizi aga võidetakse juurde oluliselt. Ma pean ütlema, et mulle jätab üldse veidra mulje, kui mõned meie poliitikud

aeg-ajalt ääri-veeri huvituvad sellest, kas valitsus pole äkki kogemata midagi teada saanud. Kas pole äkki loodud sidemeid, mis võimaldaksid valitsusel KGB senivarjatud tegevusest Eestis üht-teist teada saada. Jääb mulje, nagu oldaks mures sellepärast, kas valitsus äkki nendest asjadest liiga palju teada ei saa. Ma arvan, et me ei peaks keerutama, vaid asjadest otse rääkima. Kui see küsimus on aktuaalseks muutunud, nagu viimaste aegade sildikleepimisest näha on, siis tulekski teha parlamendi komisjon ja pöörduda julgeoleku komitee poole. Võib-olla saame sealt abi. Tänan teid!

Juhataja

Suur tänu! Kõigepealt küsimused asjaosalistele. Jüri Pöld.

J. Pöld

Härra peaminister! Nüüd tuli välja, et mina püüan teile silte külge kleepida, kuna mina olin küsimuse esitaja. Hoia jumal säärase suure julguse eest! Püüaksin siiski täpsustada ja motiveerida. Teatavasti võttis valitsus läinud aasta aprillis vastu määruse või otsuse moodustada komisjon riikliku julgeoleku komitee Eesti NSV osakonna likvideerimiseks. Teie väitsite praegu, et mitte likvideerimiseks, vaid reorganiseerimiseks. Aga tõepoolest, kui tal puudub seadusandlik alus, siis oleks likvideerimine kohasem määratlus. Te väitsite oma ettekandes ka, et tegite Nõukogude Liidu valitsusele ja ilmselt siis ka riikliku julgeoleku komiteele ettepaneku määratlada tema sinne staatus ja arutada teatud lepingulisi suhteid. Pärast nagu võtsite selle tagasi, sest üks küsimus oli ka selline, kas on olemas mingisugused lepingulised suhted julgeoleku komiteega või on viimane teinud ettepaneku sõlmida koostööleping. Väga meeldiv muidugi, et Jõgeva, Rapla, Harju ja Hiiumaa maakonnas on likvideeritud riikliku julgeoleku komitee allstruktuurid. Seejuures mind aga huvitaks, kas selle likvideerimise käigus informeeriti ka valitsuskomisjone sellest, kuhu paigutati nende arhiivid, kui palju oli neil koosseisulisi töötajaid ja kuhu nad nüüd tööle on asunud. Võib-olla tooksite mõned näited, sest väitsite, et nad imbuvad praegu majandusstruktuuridesse, ministeeriumidesse, võib-olla ka siia valitsusasutustesse. Ja ehk analüüsiksite, kuidas see komisjon üldse töötanud on. Ma küsisin ühelt kolleegilt, kes on selle komisjoni liige, kui sageli nad üldse koos käinud on. Mäletan neid tuliseid aegu, kui Toompeal püüti poliitilistel kaalutlustel KGB-d piketeerida, püüti sellest poliitilist profiiti lõigata. Veidi aega tagasi süüdistasite te poliitilise profiidi lõikamises küsimuse esitajat. See ei ole nii. See on lihtsalt uudishimu või soov teada saada, kuidas valitsusel asjad edenevad. Me tõepoolest oleme sellest huvitatud ja püüaksime kaasa aidata, kui teie toime ei tule. Aitäh!

E. Savisaar

Ma tahaksin hr. Põllult vastu küsida, kas KGB likvideerimisel võib üldse olla mingeid muid eesmärke peale poliitiliste, loomulikult tehakse seda kõike poliitilistel eesmärkidel.

Teiseks ma tahaksin öelda, et ega mingit julgust teil küll vaja ei ole. Minu meelest aasta-poolteise jooksul te põhiliselt sellesse valdkonda puutuvaid küsimusi oletegi ainult esitanud.

Kordan veel kord: komisjon moodustati reorganiseerimise läbiarutamiseks. Parlament oli sellega nõus, parlamendi liikmed olid komisjoni koosseisus. Komisjon tegi omapoolsed ettepanekud ja sellega tema töö enam-vähem ka piirdus. Põhiline töö tehti möödunud aasta suveperioodil. Mis puutub staatuse ja kompetentsi kindlaksmääramisse, siis seda ma pean väga oluliseks. Näiteks praegu me käsitame riikliku julgeoleku komiteed, nagu ma juba ütlesin, sarnaselt Nõukogude armee väeosadega siin Eestis. Kui meil õnnestub saavutada, et teinegi pool aktsepteerib seda staatust, siis oleksime suure sammu edasi teinud. Paraku teine pool ei ole selleni veel jõudnud.

Nüüd nendest konkreetsetest küsimustest, mis väljendasid hr. Põllu uudishimu. Ma arvan, et seda uudishimu ta saab paremini rahuldada, pöördudes otse Pagari tänavale. Seda enam, et nagu te deklareerisite Eesti Kongressi istungil, see tee on teile ju tuttav.

I. Hallaste

Austatud juhataja, lugupeetud peaminister! Te ütlesite, et valitsus tegi Ülemnõukogule ettepaneku lõpetada julgeoleku komitee finantseerimine Eesti eelarvest. Kas siin ei ole mingit eksitust? Möödunud aasta juunis esitas valitsus Ülemnõukogule 1990. aasta II poolaasta eelarve eelnõu ja lahtris riikliku julgeoleku komitee finantseerimise kohta oli ka teatud summa kirjas. Kahjuks ei ole mul praegu selle eelarve eelnõu teksti, et ma võiksin järele vaadata, kui suur see summa oli. Ettepaneku jätta see lahter eelarve eelnõust välja tegi kristlik-demokraatliku saadikurühma liige Mart Laar ja Ülemnõukogu võttis selle vastu. Nii et valitsuse ettepanek oli Mart Laari ettepanek. Seda esiteks. Ja teiseks. Te valgustasite pikalt kõmu "Eesti Päevalehes" ilmunud artikli ümber ja teie vestluse ümber kahe paadunud kristlasega, nagu te ütlesite.

E. Savisaar

Nii öeldakse "Liivimaa Kroonikas", ma tsiteerisin seda.

I. Hallaste

Ma kuulsin neid sõnu praegu teie käest. Mul on selle artikliga seoses küsimus, mida ma ei esitanud meie omavahelisel kohtumisel. Igatahes jäi mul juba hr. Kokla näidatud artiklit lugedes tunne, et selle taga on ehk valitsuse esindaja. Aitäh!

E. Savisaar

Ma vaatasin, kuidas härra Allik muheles ja seal tagapingis rõõmsalt käsi hõõrus. Tähendab niimoodi me võiksime seda kõmu veel jätkata, kes kelle kohta kuhu ja mida saadab, härra Hallaste. Teiseks, mis puutub Mart Laari, siis Mart Laar on kahtlemata lugupeetud poliitik ja talle kuulub minu sügav austus. Ettepaneku KGB finantseerimine Eesti Vabariigi riigieelarvest välja jätta aga tegi tõepoolest valitsus ja seda on võimalik dokumentaalselt tõestada. Tänan teid!

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud peaminister! On väga õige mõte, et tuleks luua komisjon, kes hakkab uurima meie senist elukäiku. Ajakirjandus on muidugi suure osa sellest tööst ära teinud. Meil on n.-õ. avalikud KGB agendid juba teada – need on kahtlemata endised diplomaadid ja ka kõik endised ettevõtete direktorid, kes KGB-le on andnud aru oma töötajate liikumise, töölt vallandamise ja tööle võtmise kohta. See on täiesti selge. Edasi, kõik komsomoli- ja parteitöötajad jne. Need on siin saalis meil teada ja nende peale ei ole mõtet eriti aega ja raha raisata. Aga lisaks on kahtlemata terve hulk KGB salaagente, kes ei ole veel päevavalgele tulnud ja kellest osa kahtlemata siin saalis istub. Nende avalikustamine tuleb nüüd ette võtta, võib-olla valitsus on nii kena ja alustab sellega. Ma soovitan lugeda Barroni raamatut "KGB", seal on näiteks pikalt-laialt seletatud, kuidas KGB dissidentide hulgast ja vangilaagritest on agente värvanud. Tuleks välja selgitada ka, kes konkreetset meie sini-must-valgete isamaalaste hulgast on vangilaagris KGB agendiks värvatud. Ka siin võiks parlamendi ja valitsuse komisjon suure töö ära teha. Ja üleüldse, võiks kohe niisuguse alaliselt tegutseva agentide jälitamise töörühma moodustada. Mis te sellest arvate? Aitäh!

E. Savisaar

Ei, ma ei arva, et praegu peaks nõiajahti pidama. Seda esiteks. Aga kuna see näib nii paljusid huvitavat ja kuna siltide kleepimine ikkagi käib, härra Made, siis seoses sellega tegingi ettepaneku, et räägime sellest siis avalikult. Ma ei arva, et endised diplomaadid ja kolhoosiesimehed ja parteitöötajad peavad tingimata KGB agendid olema. Samas ma arvan

ka, et kahtlemata on meiegi hulgas inimesi, kes selle asjaga tegelevad. Lihtsalt kogu see ühiskond on niisugune üles ehitatud ja seda on näidanud ka Ida-Euroopa maade kogemus. Ainult et ma ei usu, et selles praeguses siltide kleepimise tuhinas ükski tegelik salajane kaastööline kannatanud on. Ma arvan, et nemad istuvad ikkagi väga vaikselt või vastupidi, kärarikkalt, ja teevad oma tööd edasi. Silte kleebitakse tavaliselt ikka teistele meestele.

J. Allik

Härra peaminister, tahaksin esitada küsimuse seoses teie pika jutuga "Eesti Päevalehest". Mulle on ajakirjanduses meelde jäänud, et teie poolt Rootsi määratud infobüroo juhataja Aadu Musta asetäitjana töötab Ülo Ignats, kes on "Eesti Päevalehe" tegevtoimetaja või vähemalt oli seda. Teil peaks olema üsna otsene kanal "Eesti Päevalehe" lugemiseks ja oma arvamuse sinna edastamiseks. Miks te siis härra Hallaste abi püüdsite kasutada?

E. Savisaar

Härra Ignats töötas tõesti "Eesti Päevalehes", aga miks ma ei pidanud kasutama lahkesti härra Hallaste abi, kui tema just parajasti Rootsist tuli?

Juhataja

Suur tänu, härra peaminister, tundub, et rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole.

Kolleeg Peet Kask on esitanud küsimuse, milline on valitsuse seisukoht Jüri Kaljuvee kirjutatud Narva vabamajanduspiirkonda käsitleva artikli suhtes. Selles küsimuses annab meile selgitust justiitsminister hr. Jüri Raidla.

J. Raidla

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Hr. Peet Kask küsib, milline on valitsuse seisukoht Jüri Kaljuvee artikli "Narva erimajandustsoon ja kanguru efekt" suhtes. See ilmus "Päevalehes" 11. juunil 1991. aastal. Kas valitsuse plaanid Narva erimajandustsooni loomise osas vastavad valitsuse arvates Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1990. aasta 3. mai otsusele?

Ma alustaksin tolle artikli käsitlemist kahest ääremärkusest. Nimelt: reegli kohaselt valitsus oma istungitel üksikuid ajaleheartikleid ja nende sisu ei aruta. Samal ajal on täiesti selge, et valitsus jälgib väga tähelepanelikult ajakirjanduses avaldatavat materjali, kuna nii või teisiti kahtlemata ajakirjandus kajastab ühiskonnas valitsevaid hoiakuid. Nii on ajakirjandus üheks oluliseks informatsiooni ja tagasiside kanaliks valitsuse tegevuses.

Teise ääremärkusena tahan juhtida tähelepanu sellele, et valitsuse mis tahes otsus, mis tahes määrus, sealhulgas ka täna arutluse all olev määrus nr. 35, ei saa olla ei kooskõlas ega vastuolus Ülemnõukogu poolt vastuvõetud 3. mai otsusega. Seda seetõttu, et see otsus lihtsalt puudub. Ilmselt on tegemist artikli autori näpuveaga. Tõenäoliselt peetakse silmas Ülemnõukogu 8. mai seadust sümboolika kohta.

Seetõttu lubage vastuses käsitleda mõningaid probleeme, mis on artiklis tõstatatud ja analüüsida neid Ülemnõukogu poolt 8. mail vastuvõetud akti kontekstis.

Põhiprobleem, mis selles artiklis tõstatatakse – ja see on tõepoolest meie Ülemnõukogu, valitsuse ja kogu Eesti riigi funktsioneerimise põhiprobleem –, on põhiseadus, täpsemalt öeldes selle puudumine. Seetõttu me oleme täna situatsioonis, kus möödunud aasta 7. augustil Ülemnõukogu poolt vastuvõetud otsuse kohaselt tollane konstitutsioon on lakanud ühiskondlikke suhteid reguleerimast. Teisisõnu, tollane konstitutsioon praegu ei toimi ja me peame sellest tegema vähemasti poliitilise järelduse: Eesti Vabariik elab oma üleminekuperioodil ilma kompaktse põhiseadusliku dokumendita. Seetõttu ka väga paljud otsused ja määrad, sealhulgas ka Ülemnõukogu poolt vastuvõetavad seadused loomulikult ei saa haakuda mittetoimiva konstitutsiooniga. Sellest aspektist on härra Kaljuvee poolt tõstatatud küsimus täiesti õige. Selles artiklis on tõstatatud väga keerulised teoreetilised probleemid, millele on püütud anda selge poliitiline värving. Seetõttu ma loodan, et ei pahandata, kui ma seoses selle artikliga avaldan mõned teoreetilised arutlused ja argumendid.

Üsna problemaatiline on härra Kaljuvee seisukoht Eesti Vabariigi ja tema riigivõimuorganite suhtelisest iseseisvusest üleminekuperioodil. Artiklis seda suhtelist iseseisvust kahjuks minimiseeritakse ja seda seisukohta praegu ametis olev valitsus ei jaga ega ei saagi jagada. Härra Kaljuvee materjali põhjal tuleb nimelt teha järgmine järeldus. Kuna tõepoolest väga mitmed vabamajanduspiirkondade, eritsoonide ja muude taoliste fenomenide probleemid lahendatakse rahvusvahelise õiguse printsiipide kohaselt, siis Eestis, kus seadustik antud valdkonnas on üsna ahtakene või täpsemalt öeldes puudub üldse, tuleb mõistagi kasutada olemasolevat rahvusvahelist kogemust ja olemasolevaid norme. Järelikult tuleb need normid vajaduse korral muuta siseriikliku õiguse normideks. Ma tsiteerin härra Kaljuveed: "Vastus saab olla vaid üks, need normid muutuvad NSV Liidu normideks." Praegu olemasolevate Ülemnõukogu otsuste põhjal kehtib kord, et kui Eesti Ülemnõukogu muudab ühe või teise rahvusvahelise õiguse normi transformatsiooni korras Eesti siseriikliku õiguse normiks, siis muutub see just nimelt Eesti Vabariigi õigusnormiks ja mitte ühegi teise riigi õigusnormiks. See on minu arvates põhimõtteline märkus, mis tuleb antud artikli kohta teha.

Teiseks, härra Peet Kase küsimuse põhjal seda artiklit põhjalikult analüüsid tundus mulle küllalt küsitav lõik, mille kohaselt seatakse üsna suure kahtluse alla Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt praegu vastuvõetavate põhimõtteliste seaduste rakendatavus pärast üleminekuperioodi lõppu. Sellist seisukohta võib tõlgendada üsna mitmeti. Kas peetakse silmas, et üleminekuperiood peaks olema lõpmatult pikk veniv periood, mille ajal seadusi korrigeeritakse nagu igas teiseski riigis normaalse tagasiside korras, kui tekivad probleemid, mis vajavad kohe lahendamist? Või peetakse silmas, et neid seadusi võetakse tõepoolest vastu ainult üleminekuperioodiks ja pärast seda nad peaksid kaotama kui mitte oma juriidilise kehtivuse, siis kindlasti suure osa oma rakendatavusest? Minu arvates Ülemnõukogu on jõudnud ühisele seisukohale selles, et praegu vastuvõetavad põhimõttelised reformiseadused on sellise tähtsusega aktid, et ühiskonna stabiilse arengu tagamiseks peaksid need oma suuremas osas olema rakendatavad ka pärast üleminekuperioodi lõppu. Mõtlen just juba vastu võetud omandireformi aluste seadust ja lähemas tulevikus vastuvõetavat maaseadust.

Seoses härra Kaljuvee artikliga tahaksin peaministri vastustele lisada nii palju, et Eesti Vabariigi Valitsus on Narva vabamajanduspiirkonna põhimõtte läbitöötamisel lähtunud ühest põhimõttelisest eeldusest. Nimelt: kui vabamajanduspiirkond moodustatakse, siis saab seda teha ainult Eesti seaduste kohaselt ja ta funktsioneerib ainult Eesti seaduste ning meie ja teiste riikide vahel sõlmitavate kokkulepete alusel. Ükskõik, millises Eesti piirkonnas vabamajanduspiirkond ka ei moodustataks, igal juhul jääb ta Eesti Vabariigi territooriumi osaks. Kõik seal tegutsevad riigiorganid, ettevõtted, asutused, organisatsioonid ning üksikisikud on kohustatud vastavalt 1990. aasta 16. mai seaduse paragrahvile 10 täitma Eestis kehtivaid seadusi ja teisi normatiivakte. Juriidiliselt võib eripära olla vaid selles, et Eesti Vabariigi seadustega on neile vastavate muude normatiivaktidega võidakse üldise iseloomuga normatiivaktide osas teha teatud erandid, mis aga ei tohi olla vastuolus põhiseaduslike normidega. Minu arvates ainult selline saab olla juriidiline lähenemine vabamajanduspiirkonna ideele.

Lõpetuseks veel üks kommentaar. Minu arvates vajab kommenteerimist ka artikli autori väide, et erimajanduspiirkonna avatus ja dünaamilisus eeldab enamiku probleemide juriidilist reguleerimist rahvusvahelise õiguse normide järgi. Põgusalt oli sellest juba eelnevalt juttu ja seda võib paljuki aktsepteerida. Kuid tuleb lisada, et rahvusvahelisi lepinguid, mis samuti saavad olla õiguslikuks aluseks vabamajanduspiirkondade eksisteerimisel, saab ühe poolena sõlmida ainult Eesti Vabariik oma kõrgeimate võimu- ja valitsemisorganite näol. Teiseks pooleks on siis mõni teine riik. Lepingu sisu fikseeritakse poolte kokkuleppel. Niisuguste lepingute sõlmimise fakt ise oleks konkreetne samm rahvusvaheliselt tunnustatud iseseisva

riigi – kasutan autori sõnastust – staatuse omandamisel üleminekuperioodi ajal. Praeguseks on 1938. aasta põhiseaduse taaskendatud § 1 kohaselt Eesti iseseisev ja sõltumatu vabariik. Et see muutuks kiiresti läbivaatamiseks, esitab valitsus lähemal ajal Ülemnõukogule läbivaatamiseks väga suure hulga seaduseelnõusid, mis aitavad taastada kontrolli Eesti territooriumi üle. Et antud probleemid saaksid tõepoolest stabiilse lahenduse, pöördun ma justiitsministrina Ülemnõukogu poole palvega, et nii Ülemnõukogu töögrupid, komisjonid kui ka Ülemnõukogu täiskogu võtaks juba sügisel üleminekuperioodi jaoks väljatöötavaid riigiõiguslike aluste akte väga tõsiselt. Riigiõiguslikud alused üleminekuperioodil kujutaksid endast meie jaoks faktiliselt ajutist põhiseadust. On täiesti selge, et suur hulk praegusi probleeme on tekkinud ka selle tõttu, et riigivõimu ja valitsemisorganite pädevus ja funktsioonid on piiritlemata. Väga suur hulk konflikte, väga suur hulk mittemõistmist ja arusaamatust jääb tekkimata, kui need probleemid leiavad põhiseadusliku lahenduse riigiõiguslikes alustes. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et Peet Kask ise asjaolusid täpsustada ei soovi. Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Lugupeetud minister, kas on üldse mõttekas ühe inimese ajaleheartiklit Ülemnõukogus arutada ja kulutada selle ettevalmistamiseks ja ettekandmiseks nii ministri kui ka Ülemnõukogu täiskogu aega?

J. Raidla

Valitsusele esitatud järelepärimisele on valitsus kohustatud vastama. Ma viitasin oma ettekande algul sellele, et üksikuid artikleid valitsus oma istungil ei aruta, küll aga ajalehes sisalduvat informatsiooni tervikuna. Kuna praegusel juhul antud artikkel ja esitatud küsimus seonduvad palava ja üliterava probleemiga, mis Ülemnõukoguski arutusel on, siis on vaja ka seda artiklit kommenteerida.

A. Paju

Austatud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mina näiteks tundsin siirast heameelt, et üks artikkel peegeldab üldist tausta – nüüd päevakorda võeti. Nüüd minu küsimus justiitsministrile. Ilmselt olete ajakirjandust sirvides mitmelgi korral jäänud hämmingusse, sest see, mis ajakirjanduses on, on juba tagajärg. Põhjus on maha magatud. Miks see teie

arvates nii on – kas informatsiooni puuduse, informatsiooni vale tõlgenduse tõttu või mõnel muul põhjusel?

J. Raidla

Mulle tundub, et põhjused on need kõik kokku. Üks põhjus on kahtlemata informatsiooni puudus, selles ei ole mingit kahtlust. Samamoodi võib mitmesuguseid probleeme tõepoolest täiesti erinevalt tõlgendada. Väga sageli on paljudel seisukohavõttudel selgelt tuntav emotsionaalne foon. Peale selle, nagu ma juba ütlesin, annab sageli tunda see, et meil puudub põhimõttelise tähtsusega alusdokument. Pole ajutist põhiseadust või riigiõiguslikke aluseid, kust piltlikult öeldes seadustepuu hakkab välja kasvama. On üsna arusaadav, et sääraates tingimustes väga paljud poliitikud, juristid ja ökonomistid, paljude muude elualade esindajad mõistavad seadusandlikku loogikat isemoodi, sest see loogika ei ole lihtsalt paika pandud.

P. Kask

Mul on üks lisaküsimus. Nimelt härra Kaljuvee väidab oma artikli peas, et Narva erimajandustsooni loomise idee on iseenesest vastuolus praegu taastehtetatud ühe paragrahviga Eesti Vabariigi põhiseadusest – sellega, mis ütleb, et Eesti riigi territoorium on lahutamatu tervik. Kas see on nii? Kas sellise paragrahvi kehtimise korral on üldse võimalik luua erimajandustsoone või mitte?

J. Raidla

Kahtlemata on erimajandustsoone võimalik luua ka nii, et säilib riiklik terviklikkus. Vastasel korral erimajandustsooni kunagi ei loodaks, see oleks põhimõtteliselt vastuolus riigi ja ühiskonna huvidega.

Juhataja

Suur tänu, härra Raidla! See teema tundub olevat ammendatud. Kuid jätkame. Eelmises infotunnis ei õnnestunud meil vastata EMKE saadikufraktsiooni järelepärimistele. Neid oli kogunisti kaks. Esimene kõlab alljärgnevalt: mis takistab valitsuse määruste ja otsuste täitmist ettevõtete ja ametiisikute poolt? Selles küsimuses annab meile selgituse justiitsminister härra Jüri Raidla.

J. Raidla

Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Arvestades aja bilansi nappust, vastaksin küsimusele enda arvates täpselt ja punktide kaupa. Esimene ja kõige olulisem põhjus on riikluse nõrkus. Me oleme küllaltki temporikkalt asunud looma oma seadusandlust nii Ülemnõukogu kui valitsuse tasandil. Kahjuks on see napp edu, mis me oleme saavutanud antud valdkonnas, seni katmata eduga seaduste ja valitsuse aktide täitmise tagamisel. Üsna talutava kvaliteediga normatiivaktid jäävad ellu viimata seetõttu, et riigil lihtsalt napib selleks jõudu. Teine põhjus on üleminekuperioodi poliitiline, majanduslik ja õiguslik ebakindlus, kogu see mõningane segadus, mis kahtlemata nii ettevõtete kui ka valitsuse ja Ülemnõukogu tegevust pärsib.

Kolmandaks lisaksin esimesele kahele ilmtingimata juurde uues situatsioonis tekkinud kvalifikatsiooni nõrkuse nii ettevõtete kui ametnike tasandil. Me oleme ju vahetamas põhivahendeid nii majandusse, poliitikas kui ka ühiskonnaelu muudes sfäärides ning on täiesti selge, et me mitte nii kiiresti ei ole jõudnud ümber kvalifitseeruda, kui vajalik oleks.

Neljandaks. Ei ole mõtet kinni panna silmi ka tõsiasja ees, et sageli on selleks põhjuseks tahtmatus käituda seadusjärgselt. Õigusriigini on meil jäänud käia veel väga pikk tee ning me ei ole sugugi jõudnud situatsiooni, kus kodanike, organisatsioonide, juriidiliste isikute käitumise põhiprintsiibiks oleks seaduskuulekus ja seadusjärgsus.

Viiendaks tuleb nimetada seda, et me võime praegu Eestis kohata õiguslikku nihilismi praktiliselt kõigil tasanditel, sealhulgas ka Ülemnõukogus ja valitsuses. Kui me võtame vastu akte, mis eelmistega on kas otsuses või seaduse vaimu osas vastuolus, siis on täiesti selge, et ühiskond tervikuna tunnetab seda kohe. Nii laieneb see tendents kõigi indiviidide käitumisele.

Kuuendaks: Meie majandushoovastiku ebapiisavus ja paindumatus.

Seitsmendaks. Ma usun, et küllalt suurt kahju meie riikluse funktsioneerimisele on tekitanud riigi palgapoliitika, ühiskondlik surve, mida praegu tunnetab enda peal riigiaparaat. Sellest areneb välja kaheksas punkt: riigiteenistuse madal autoriteet. Me oleme korduvalt peatunud teemal, mis mul isiklikult on kõige enam südame peal, nimelt juristide äravoolul riigiteenistusest ja omavalitsusorganitest ettevõtlusse ja muudesse sfääridesse, kus kvalifitseeritud spetsialistidele, kelleks riigiteenistuses olnud juristid sageli õnneks on, makstakse palka ja antakse muid hüvesid tunduvalt rohkem kui riigiteenistuses.

Need oleksid konspektiivselt minu arvates faktorid, mis praegu tingivad meie määruste ja otsuste halba täitmist. Muuseas, julgen siia ritta lisada ka meil vastuvõetud seadused. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et selgitus oli ammendav, küsimusi ei järgne. Kuid teine küsimus EMKE

saadikufraktsioonilt: millist abi seaduslikkuse tagamiseks vajab valitsus Eesti Vabariigi Ülemnõukogult?

J. Raidla

Teine küsimus kahtlemata assotsieerub esimesega. Nad on oma käsitluslaadilt sarnased ja vastused kipuvad ka sarnased tulema. Et iseenesest mitte väga palju korrata, püüaksin ka nüüd üsna lühidalt oma arvamuse öelda. Ma usun, et kogu riigivõimu ja -valitsemisorganile oleks suureks kingituseks Ülemnõukogu poolt hiljemalt oktoobris-novembris vastuvõetavad üleminekuperioodi riigiõiguslikud alused. See oleks, nagu ma juba ütlesin, vundament, millele on võimalik ülejäänud süsteem rajada ja mille toel juba olemasolevat kohandada. Pärast seda oleks täiesti loomulik, et valitsus esitaks Ülemnõukogule kinnitamiseks seadusandluse edaspidise arengu kontseptsiooni. Seda tööd praegu tehakse valitsuse õigusloomekomitee tasandil, seejuures vahelduva eduga. Vahelduva eduga selles mõttes, et ka meie arutlustes jäävad otsad väga sageli vette ja lõplikku lahendust on väga raske ette näha. Ma usun, et ajutine põhiseadus on väga oluline faktor, mida peame silmas pidama. Selle vastuvõtmisega saame lõpuks välja kujundada ka tasakaalumehhanismi meie ühiskonnas. Eriti tähtis on see meie riikluse funktsioneerimiseks. Praegu on meie elu tegelikult täiesti tasakaalustamata, valitsus pole tasakaalus parlamendiga, parlament rahvaga. Me oleme harjunud arvama, et meie praegune Ülemnõukogu staatus on väga lähedane sellele, mida rahvas soovib. Ma loodan, et see on nii, kuid tegelikult meie dokumentides puuduvad mehhanismid, mille kaudu me saaksime praktikas kontrollida, kas see on nii või mitte. Teeksin koos teiega kiirkorras lühiekskursiooni Eesti Vabariigi segasesse põhiseadusesse, kus need mehhanismid olid üles loetud. Nende kaudu oli tõepoolest võimalik kõik parlamendi poolt vastuvõetavad seadused rahva arvamusega tasakaalustada.

1920. aasta põhiseaduses oli selliseid mehhanisme kolm: parlamendi valimine, rahva algatus ja rahvahääletus. 1933. aasta, põhiseaduse täiendustega lisati juurde neljas: see oli riigivanema otsevalimine. 1937. aasta konstitutsioonis võeti üks neljast maha, see oli rahvaalgatus. Nende mehhanismide kaudu oli tõepoolest võimalik kõiki otsustusi tasakaalustada. Ja nende kaudu oli võimalik tasakaalustada ka valitsust, sest nii oli võimalik seada seaduste väljakuulutamise lõppkokkuvõttes sõltuvusse rahva arvamusest. Praegu meil ei ole võimalik tasakaalustada ei parlamenti ega valitsust. Seega on paika panemata väga keerulised ja sageli juriidiliselt lahendamatud küsimused.

Teiseks. Kindlasti on vaja kohtureformi, mis oleks suunatud seaduslikkuse tagamisele. Praegu on valitsus kaks põhidokumenti ja nende rakendusotsuse Ülemnõukogule esitanud ja ta

sooviks, et Ülemnõukogu arutaks need läbi ja võtaks vastu juba sügisel. Kohtureform peaks ilmtingimata kujunema selleks reformiks, mille abil kohtusüsteemi reorganiseerides me muudame kohtud täiesti teiseks. 50 aasta jooksul väljakujunenud stereotüübi kohaselt on need seni sageli olnud hirmu ja õuduse organiks, kuhu inimene mingil tingimusel ei soovi minna. Me tahame kohtuorganid kujundada seaduskuuleka kodaniku ja seadusjärgse juriidilise isiku kaitse organiks selle sõna kõige otsesemas mõttes.

Kolmandaks. Kuna küsimus oli, millist abi ootab valitsus, siis tahaksin lisada, et me ootame Ülemnõukogult tõepoolest ühte konkreetset asja. Nimelt abi, mis on suunatud tagamaks seaduste ühtset rakendatavust Eesti Vabariigi territooriumil, sealhulgas kõikidel omavalitsustasanditel. Teatavasti on kohaliku omavalitsuse seaduse alusel näiteks linnade, maakondade volikogude otsuste korrigeerimine, tühistamine, peatamine, see tähendab juriidiline toiming nende vastavusse viimiseks Eesti Vabariigi seadustega, antud Ülemnõukogu pädevusse.

Neljandaks. Valitsus tunneb ka suurt heameelt, kui Ülemnõukogu osutab kaasabi riigiteenistuses hõlmatud kaadri küsimuste lahendamisel, see tähendab seadusandlike garantiide loomisel nii palgatingimuste osas kui ka muude garantiide loomisel. Me loodame väga, et Ülemnõukogu suhtub väga tähelepanelikult näiteks nendesse garantiidesse, mida kohtunike jaoks sisaldab Ülemnõukogule esitatud kohtunike staatuse seadus. Ma mõistan, et see tekitab Ülemnõukogus küllap tõsiseid arutelusid ja diskussioone. Kuid selleks, et meie kohtuvõim kujuneks kolmandaks võimuks, seejuures täielikult sõltumatuks nii seadusandlikust kui täidesaatvast võimust, peab ta olema varustatud just selliste garantiidega. Kohtunikul aga peavad olema sellised sotsiaalsed garantiid, et tal ei oleks vajadust neid kuskilt mujalt kooperatiivses korras otsida.

Viiendaks kergendab valitsuse tööd kahtlemata see, kui Ülemnõukogu otsused on tema eelmiste otsustega kooskõlas. Kui on vaja võtta vastu eelmistest sisult erinevaid otsuseid, siis oleks väga teretulnud, kui uutes otsustes näidataks ära need punktid ja sätted, mis eelmistes otsustes tühistatakse. Selles mõttes olen valitsuse liikmena ka täiesti enesekriitiline. Täpselt sama nõue kehtib ka valitsuse aktide kohta.

Kuuendaks. Lähen nüüd uuesti tagasi põhiseaduse tasandile: meil vajab paikapanekut valitsuse ja Ülemnõukogu vahekord. Ma usun, et see teema on nii praktiliselt kui teoreetiliselt meie tulevaste arutelude objektiks. On ju töö efektiivsuse huvides äärmiselt vajalik, et vabaneksime kaudsest umbusaldusest valitsuse tegevuse vastu. Valitsus on Ülemnõukogu poolt paikapandud organ. Kui on põhjust otseseks umbusalduseks, siis tuleb seda muidugi

avaldada. Igal juhul peab situatsioon selge olema, mitte ujuv. Sellega oleks suuri takistusi veeretatud nii Ülemnõukogu enda kui ka valitsuse tegevusele. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, härra Raidla, tundub, et üks küsimus vähemasti on. Jüri Reinson.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud härra minister! Kas kõik see, mis te meile üles lugesite, on tõesti tõsiselt võetav põhjus, miks meil tuleb leppida näiteks hinnaseaduse ignoreerimisega ning kooperatiivide poolt maksude mittetasumisega jne.

J. Raidla

Palun korrake küsimust, ma ei saanud praegu hästi aru.

J. Reinson

Ma küsisin, kas tõesti kõik see, mis te üles lugesite, on reaalseks põhjuseks, et valitsus ei suuda tagada oma poolt vastu võetud hinnaseaduse täitmist ja näiteks kooperatiivide maksustamise ja mõnede selliste väga igapäevaste nõuete täitmist?

J. Raidla

Kui te panite tähele, et ühe punktina nimetasin õiguslikku nihilismi, siis selle nihilismi alla kahtlemata see põhjus mahub.

Juhataja

Suur tänu, härra Raidla, tundub, et enam küsimusi ei ole.

Kolleegid, meil on jäänud veel 5 minutit. Teen siiski ettepaneku asuda järgmise järelepärimise juurde, isegi kui mõni minut võib üle minna. Kolleegid Mart Laar ja Jüri Liim tahavad saada selgitust vangide streikide kohta Rummu koloonias. Selle küsimuse kohta on valmis selgitusi andma Kinnipidamiskohtade Ameti peadirektori kohusetäitja härra Ants Väravas.

A. Väravas

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud saadikud! Möödunud aastal tõesti leidis kogu meie vabariigi kinnipidamiskohtades aset massiline tööst keeldumine ajavahemikul 14. september kuni 24. oktoober. Otsene eeldatav kahju sellest "üritusest" on üks miljon rubla. Meie

kolooniates kadus terve rida töökohti, kuna ebakindla partneriga ei taha keegi tegemist teha. Nii ütlesid oma tellimistest niigi suure materjalidefitsiidi juures ära tehas "Talleks", "Volta" jt. Kõik need streigi ajal tegemata jäetud töö tagajärjed lasuvad nüüd vabariigi maksumaksjate õlgadel. Et seda "üritust" lõpetada, algatati tõesti kriminaalasi. Organisaatoritena kahtlustati tervet hulka kinnipeetuid. Viimased paigutati eeluurimisisolaatorisse. Neid oli kokku 19 isikut, nad vabastati käesoleva aasta märtsikuus seoses kriminaalasja lõpetamisega, kuna ei suudetud tõendada nende juhtivat osa tööseisakute organiseerimisel. Nemad ise keeldusid andmast igasuguseid seletusi "ürituse" läbiviimise kohta. Esimene küsimus oligi, kas kriminaalasi on lõpetatud ja kui, siis milliste tagajärgedega. Teise küsimusega on süüdistatud Rummu koloonia juhtkonda, et ta on streigi juhtide vastu rakendanud surveabinõusid, on neid ähvardanud, määranud aluseta karistusi jne. Kuna ma olen siseministeeriumi töötaja, siis ma esitaksin teile seisukoha võtmiseks lihtsalt mõned statistilised arvud. Nendest isikutest tõesti on karistatud 8-t, 6 kohta on koos meie vabariigi järelevalveprokuratuuriga läbi viidud uurimine, 6 kaebust olid alusetud, üht ei saa praegu kontrollida, kuna kolooniaülem tegeles sellega isiklikult ja tema on parajasti puhkusel – tuleb juuli alguses.

Nüüd karistatud isikutest üldse. Alates 1986. aastast on üks kodanik – Ants Oolo – korda saatnud 24 režiimirikkumist. Vähemalt on neid nii palju fikseeritud. Aastate lõikes: 1987 – 6, 1988 – 3, 1989 – 9, 1990 – 3 ja käesoleval aastal 3 korda. Nii et tema vastu repressioone nagu ei oleks tarvitatud. Teine näide. Inimese eriti julmalt kägistamise teel tapnud Kalev Kello on käitunud järgmiselt: kõigepealt üks režiimirikkumine, seejärel 15 kiitust; edasi üks rikkumine, 2 kiitust; üks rikkumine, üks kiitus ja 5 rikkumist. Nii on fikseeritud tema isiklikus toimikus. Ja kolmandaks: nendest 19 isikust, kes viidi eeluurimisisolaatorisse, on kolm vabastatud ja kahe materjalid on kohtus nende üleviimiseks kergemale režiimile, see tähendab asunduskolooniasse. Ma tõin need andmed teile lihtsalt selleks, et te saaksite ise hinnata, kas see on inimeste tagakiusamine või mitte, kui me kaks neist vabastame, mõned aga viime kergemale režiimile. See oleks lühidalt kõik.

Juhataja

Suur tänu! Jüri Liim soovib üht asja täpsustada.

J. Liim

Austatud hr. Väravas, te rääkisite, kuidas asjad seal praegu on. Ma tahaksin teile meelde tuletada, et kui me omal ajal esitasime järelepärimisi, siis vastati nii meile kui ka ajakirjanduses, et nende inimeste suhtes ei ole algatatud kriminaalasja, vaid nad on

eeluurimisisolaatoris kui tunnistajad. Nüüd te kinnitate, et kriminaalasi oli siiski algatatud. Selge, see asi on lahendatud.

Kuid küsimuse teisele osale te siiski ei vastanud. Meie pidasime silmas Mart Laari poolt hangitud materjali selle kohta, et praegusel momendil avaldatakse survet just nendele inimestele, kes olid eeluurimisisolaatoris. Tänan!

A. Väravas

Ka sellele küsimusele ma vastasin konkreetset. Ma ütlen teile siis nimeliselt, kes nendest, kes olid eeluurimisisolaatoris, on vabastatud: Petrov, Fedossenko ja Vastsenko. Harju maakonna rahvakohtule on esitatud Alor Reeliku materjalid tema üleviimiseks asunduskolooniasse ja sama käib ka Imre Arakase kohta. Nii et 16-st 2 läheb kergemale režiimile, üldse on sinna sellel aastal suunatud 20 isikut.

Juhataja

Suur tänu, hr. Väravas! Tundub, et rahvasaadikutele rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan teid!

A. Väravas

Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Kolleegid, kell on 12.03, infotunniks eraldatud aeg on läbi. Nüüd mõned teadaanded.

Kõigepealt ma pöördun nende Ülemnõukogu liikmete poole, kes on esitanud järelepärimise, ent aja puudusel ei ole korralikku vastust saanud. Kas ollakse nõus, et vastused antakse kirjalikult? Ma pean silmas rahvasaadikuid Klavdia Sergijt, Aleksandr Gussevit, Rein Veidemanni, Kaljo Ellikut, Andrei Priid ja Jüri Põldu. Kui ollakse nõus, siis valitsus ja pank saadavad teile vastused kirjalikult.

Kolleegid! Ülemnõukogu esimehe kutse presiidiumi istungile jääb jõusse ja oodatakse ka vanematekogu. Juhatus osavõtu otsustab juhatus kohe välknõupidamisel.

A. Rüütel

Mul ei olnud võimalik istungil algusest peale osaleda, aga autoga sõites kuulsin raadiost, et siin tekkisid mõningad probleemid seoses presiidiumi istungi algusega kell 12. Ma tahaksin teile lihtsalt anda selgituse, et ei oleks kaksipidi arvamusi selle kohta. Eile, ma ei oska täpselt öelda, mis kell see oli, kui härra Nugis informeeris mind rea rahvasaadikute avaldusest

valitsusjuhi küsimuses. Ja siinsamas, lihtsalt istungi käigus ma palusin, et asume selle juurde õhtul peale tööd, kuna istungi käigus ei ole võimalik asja arutada. Ja nii me siis õhtul presiidiumiga Kadriorus umbes kella 8 paiku arutasime seda küsimust. Helistasin siis härra Savisaarele, et temaga konsulteerida, mismoodi on õige sellele avaldusele reageerida. Avalduse peal oli ju kirjas, et palutakse presiidiumil arutada seda küsimust. Ta toetas seda seisukohta, et asja tõesti tuleb arutada ja just sellise kvoorumiga. Mis puutub asjasse, siis see oli veel lahtine. Aga kui ma Savisaarele helistasin, et mõningad arvamused olid, et seda võiks teha täna kell 12, siis ta ütles, et raadios juba öeldi, et juhatuse ja fraktsiooniesimeeste istung toimub kell 12. Minule oli see üllatuseks muidugi, sest ma ei olnud sellest kuulnud. Savisaar ütles, et tema poolest see võib ikkagi toimuda, parem, kui asjad saab varem selgeks rääkida. Niisugune oli asjade käik.

Siin avaldati kahtlust, et võib-olla selle taga oli mingisugune eriline eesmärk. Minul sellist informatsiooni ei ole ja mulle tundub, et mitte keegi selle taga mitte midagi ei mõelnud. Ilmselt lähtuti ainult sellest, et inimesed on sellel ajal koos, kuna kell 12 lõpeb valitsuse infotund. Komisjonide istungid nähtavasti jäid kahe silma vahele. Minul on praegu ettepanek – rahvas on veel koos –, et täiesti vabalt võib selle edasi lükata. Ma konsulteerisin ka hr. Savisaarega, ka tema on nõus, kui asi algab tund või kaks hiljem. Praegu võib komisjonide koosolekud ära pidada, kõik saavad osaleda. Pool tundi saab lõuna peale planeerida ja alustada seejärel kell 2. Nii et selles ei ole küsimust. Seega mulle tundub, et saalis tekkis asjatult lisapinge. Esitasin praegu teile ausalt, kuidas asjad tegelikult olid. Nii et palun väga, otsustage. Minu ja hr. Savisaare pärast võib koosolek ka kell 12 olla, tema isegi toetab seda. Ent ta jätab oma aja veel järgnevalt vabaks, kui see lükkub näiteks paari tunni võrra edasi. Nii et olge head, otsustage.

Juhataja

Suur tänu! Ma saan praegu teha järelduse, et ühisistung toimub kell 12.

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

44. ISTUNGJÄRK

KOLMAS ISTUNG

19. juuni 1991

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere päevast, lugupeetud kolleegid! 44. istungjärgu töö jätkub. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 77 rahvasaadikut, puudub 28.

Lugupeetud kolleegid! Minule on laekunud avaldus, mille ma teile ette loen.

"Lugupeetud härra juhataja! Arvestades 18. juunil Ülemnõukogu Presiidiumi laiendatud istungil toimunud arutelu, kus esitati arvamusi, et valitsusjuhi väljavahetamiseks ei ole praegu õige aeg, palume lülitada meie ettepanek Eesti Vabariigi Valitsuse esimehe ametist vabastamise kohta pärast suvevaheaega toimuva esimese istungjärgu päevakorda. Juhul, kui valitsus võtab Ülemnõukogu töö vaheajal vastu otsuseid, mis meie arvates kahjustavad Eesti Vabariigi huve ega leiaks Ülemnõukogu enamuse toetust, siis oleme viivitamatult valmis algamata Ülemnõukogu erakorralise istungjärgu kokkukutsumist vastavalt Ülemnõukogu reglemendi § 2 lõik 3–12." Alla on kirjutanud 26 rahvasaadikut.

Lugupeetud kolleegid! Enne istungi algust oli mul lühikene keskustelu härra Arnold Rüütliga. Arnold Rüütel esineb meie ees päevakorralise sõnavõtuga, see tähendab seda, et me talle küsimusi ei esita. Palun kõnetooli härra Rüütli.

A. Rüütel

Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamise nimel on vaja ühendada kõik rahvahulgad, samuti poliitilised liikumised ja parteid ning iseenesest mõistetavalt seadusandliku võimu ja täitevvõimu püüdlused. Kahjuks meil ei ole praegu veel põhiseadust ja selletõttu ei ole määratletud ei seadusliku ja täitevvõimu vahekorrad ega ka Ülemnõukogu esimehe funktsioonid ja õigused.

Ma olen püüdnud võimaluste piires lähtuda siiski eeldatava põhiseaduse peamistest seisukohtadest, mis võiksid meile omased olla nimelt just iseseisvuse taastamisel, iseseisva riigi loomisel. See tähendab ka vajadust tasakaalustada seadusandliku ja täitevvõimu vahekordi. Kuidas on see õnnestunud, on iseasi. Kui aga praegu tagasi vaadata möödunud aastasse, mil meie teiega kinnitasime paika valitsuse ja valitsuse juhi, siis tuletaksin meelde, et eelnevalt ma viisin läbi konsultatsioonid kõikide poliitiliste jõudude ja liikumistega

niisugusel kujul, nagu nad tol korral olid formeerunud. Tõsi, juba siis tekkis palju erinevaid mõtteavaldusi, öeldi välja erinevaid seisukohti ja ilmnes ka vastuolusid. Vaatamata kõigele sellele me saavutasime konsensuse ühes, et esitada valitsusjuhi kohale Edgar Savisaare kandidatuur. Ja me koos teiega valisimegi tema valitsusjuhi kohale.

Järgnevalt, nagu te teate, on olnud erinevaid olukordi. Valitsusele on esitatud pretensioone, mis on kulmineerunud kohati tõsisteks vastuoludeks. Ma isiklikult olen võib-olla mõningal määral neid põhimõtteid, millest ma rääkisin, rikkunud sellega, et olen toetanud valitsust nii poliitilistel miitingutel ja koosolekutel kui ka teie ees esinedes. Ma olen leidnud, et see on olnud vajalik, kuna me oleme praegu äärmiselt keerulises poliitilises ja majanduslikus olukorras. Ning vahetada valitsust või seda pidevalt reorganiseerida tuleks kahjuks meie eesmärkide saavutamisele.

Kuid tänaseks on vastuolud siiski tõsiselt suurenenud. Vaatamata kõigele sellele ma teen teile ettepaneku praegu seda küsimust mitte päevakorda võtta. Samal ajal võiks valitsusele ja valitsusjuhile teha ettepaneku võtta arvesse kõik kriitilised märkused, mis on olnud tõesti õiged, ja soovitusel, kuidas oleks valitsus oma tööd pidanud paremini korraldama. Kui te mäletate, ka mina olen sellest samast puldist öelnud, millega valitsus peaks arvestama, sealhulgas mõtlen ka Narva vabamajanduspiirkonda. Kordan siiski oma ettepanekut praegu seda küsimust mitte päevakorda võtta. Valitsus, nagu juba ütlesin, peaks tegema tõsised järeldused kõigest sellest. Ehk püüaksime siiski ühiselt kõikidele rasketele probleemidele öla alla panna. Kuid kui see kõik sellel kujul ei realiseeru, siis tuleksime selle juurde tagasi.

Saadikurühma "Sõltumatud demokraadid" nimel esitatud Ü. Uluotsa arupärimine Eesti Vabariigi Justiitsministeeriumile

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, istungi töö jätkub päevakorra kohaselt. Meil on küsimusi, mis on kandunud edasi juba kolmandat korda sellele istungjärgule ja see eeldab nende kohest arutamist. 10. päevakorrapunkt puudutab Eesti Vabariigi Ülemnõukogu sõltumatute demokraatide saadikurühma nimel esitatud Ülo Uluotsa arupärimist Eesti Vabariigi Justiitsministeeriumile. Palume ettekandeks kõnetooli justiitsminister härra Jüri Raidla.

J. Raidla

Lugupeetud juhataja, austatud Ülemnõukogu liikmed! Sõltumatute demokraatide esitatud arupärimine puudutab kinnisvara mõistet. See tähendab temaatikat ja probleeme, mida me seoses omandireformi aluste seaduse vastuvõtmisega ning maaseaduse eelnõu arutamisega kas otseselt või kaudselt praegu pidevalt arutanud oleme. Oleme tõepoolest üle minemas uuele või siis taastatud vanale õigussüsteemile, sealhulgas ka vastavatele õiguslikele konstruktsioonidele ja põhimõtetele. Meie tsiviilseadusandluses praegu kinnisvara mõiste puudub, vaatamata sellele peame oma reformide käigus ette nägema selle mõiste kasutamisele võtmise. Hetkel kasutatakse meie seadusandluses terminit "vara" nii laiemas kui kitsamas tähenduses. Seejuures võib välja tuua kolm tähendust. Esiteks, vara asja tähenduses. Teiseks, vara kui isikule kuuluvate varaliste õiguste kogum. Ja kolmandaks, vara kui isikule kuuluvate varaliste õiguste ja varaliste kohustuste kogum. Arvestades asjaolu, et meil on käsil suur hulk reforme, kus kinnisvara mõiste tuleb kahtlemata kasutusele võtta, pakkus valitsus välja otsuse projekti, mille kohaselt vastav teema töötatakse täiendavalt läbi ja Eesti Vabariigi praegu kehtivasse seadusandlusesse viiakse tervikuna kinnisvara mõiste sisse. Kinnisvara mõiste on kasutusel maaseaduse eelnõu § 7-s, mis on valitsuse poolt esitatud. Ka fraktsioonide poolt esitatud täiendustettepanekutes maaseaduse eelnõu juurde on kasutatud kinnisvara mõistet. Tõsi küll, veidi teises tähenduses, mis on üle võetud Eesti Vabariigi tsiviilseadustikust. Viimane valmis 1939. aastaks, kui kahjuks teda vastu võtta tollal ei jõutudki. Kinnisvara mõiste, nagu te mäletate alles hiljutisest minevikust, oli tõsiste diskussioonide objektiks omandireformi aluste seaduse eelnõu väljatöötamisel ja vastuvõtmisel. Vastavalt Ülemnõukogu otsusele mindi omandireformi alustes reformi objektiks oleva vara piiritlemisel vara loeteluna andmise teed. Arvestati seda, et reformiprotsessid suubuvad kunagi õnnelikult finišisse ning et paralleelselt reformiga tekib ka kinnisvara nn. traditsiooniline, normaalne tsiviilkäive. Eeltoodust lähtudes peab valitsus vajalikuks esitada Ülemnõukogule otsuseprojekti, sealjuures lootes, et see aktsepteeritakse hiljemalt 1. septembriks. Mul oleks omalt poolt otsuseprojekti juurde vaid üks täiendus. Kuna asja arutelu on Ülemnõukogus küllalt palju veninud ja kuna ka diskussioonid omandireformi rakendamise otsuse ümber ilmselt veel jätkuvad, maaseaduse põhidiskussioonid on aga veel ees, siis on mul ettepanek kehtestada tähtajaks 1. oktoober. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kas on ettekandjale küsimusi? Ei ole. Üks hetk, vaatame, kuidas reageerivad asjaosalised. Ülo Uluots.

Ü. Uluots

Ma olen härra ministri tähtajaga nõus. Arvatavasti tõesti 1. septembrini on liiga vähe aega, et asi selleks ajaks ära teha. Kuid mul jääb mure sellepärast, et kui me lõppude lõpuks siiski suudame kinnisvara ja vallasvara mõiste määratleda, siis tuleb meil peale seda terve seadustik ümber kirjutada ja vastavad mõisted sisse viia.

J. Raidla

Kahtlemata, ma aktsepteerin seda seisukohta täielikult.

Juhataja

Suur tänu, hr. Raidla. Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, selle arupärimise juures on otsuse eelnõu. Kas avame läbirääkimised sellel teemal? Ei ole vaja.

Kolleegid, kas me oleme valmis otsuse vastu võtma? Kohaloleku kontroll. Kohal on 75 rahvasaadikut, puudub 29.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus, mis on sõltumatute demokraatide arupärimise põhjus ja mille projekt teil on käes? Seejuures tuleb arvestada parandust, et valitsusele tehakse ülesandeks esitada vastavad dokumendid 1. oktoobriks. Palun hääletada. 53 häält on vaja. Selle ettepaneku poolt on 59 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid on üks. Otsus vastu võetud.

Eesti Vabariigi seaduse "Administratiivvastutuse kohta materiaalsete väärtuste Eesti Vabariigist väljaveo või -saatmise korra rikkumise eest" eelnõu teine lugemine

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, jätkame 4. päevakorrapunktiga. See oli kiireloomuline küsimus, mille põhiline arutelu toimus esimesel lugemisel. Viime nüüd läbi teise lugemise. Asi puudutab Eesti Vabariigi seaduse "Administratiivvastutuse kohta materiaalsete väärtuste Eesti Vabariigist väljaveo või -saatmise korra rikkumise eest" eelnõu, samuti tolle seaduse rakenduse otsust. Paluksin kõnetooli riigiminister härra Raivo Vare.

R. Vare

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud Ülemnõukogu! Meie ees on teisel lugemisel seaduseelnõu, kuhu on tehtud need muudatused, mis mul oli au teile ette kanda esimese lugemise lõppsõnas. Pärast arutelu õiguskomisjon on need heaks kiitnud. Mul ei ole sellele mitte midagi lisada. Juhiksin vaid tähelepanu ühele märkusele, millega tulid välja härra Gussev ja härra Ugandi. See märkus puudutas § 4 viimase lõigu sõnastust, nimelt "miilitsatöötaja" sulgudest äraaotamist. Ma juhiksin tähelepanu, et seda ei saa niimoodi teha, sest seni kehtib kriminaalseadusandlus, mille muudatuse ettepanekud ma teile menetlusse esitasin. Esmaspäeval andsin vastava eelnõu üle. Need muudatused on aga tegemata, seetõttu me selles seaduses saame lähtuda ainult kehtivast seadusandlusest. Teiseks on hr. Priidu Priks veel kord esitanud ettepaneku täiendada paragrahvi 5 teist lõiku, mis formuleerida järgmiselt: "Tekitatud kahju kuulub kahju tekitatud isikute poolt hüvitamisele täies ulatuses, välja arvatud Eesti Vabariigi seadusandlusega ettenähtud juhud." Seoses sellega tuleks vastavalt muuta ka § 9. Mul ei ole seoses sellega mitte midagi uut lisada. Miks see ettepanek, mis juba esimesel lugemisel kõlas, vastuvõetav ei olnud, sellest olen juba rääkinud. Lihtsalt selleks ei ole tarvidust ja ta ei sobi tänasesse karistuspoliitikasse tervikuna. Just seetõttu see ettepanek meie arvates ei ole vastuvõetav. Kõik muud on, ma kriipsutan alla, õiguskomisjonis kooskõlastatud ja esimese lugemise lõppsõnas ette kantud. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kas on hr. Varele küsimusi? Priidu Priks.

P. Priks

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Hästi, minu parandusettepanek ei sobi. Aga kas on siis võimalik kahjutasu sisse nõuda tsiviilkoodeksi alusel?

R. Vare

Kahju hüvitamist puudutab tsiviilkoodeks ja administratiivkoodeksiga ei ole siin mitte midagi lisada. See ongi see põhjus, miks ei olnud mõtet seda siia sisse lülitada. Ja teiseks, ma ütlen veel kord, et administratiivkaristuste hulka teie pakutu sellisel kujul – need karistused käivad ju üksikisiku kohta – mitte kuidagi ei sobi.

P. Priks

Aitäh! Sellisel juhul ma võtan oma ettepaneku tagasi.

Juhataja

Suur tänu! Kas on veel küsimusi? Ei ole. Suur tänu, hr. Vare. Kas õiguskomisjon soovib esineda kaasettekandega.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid, õiguskomisjon on valitsuse seaduseelnõu läbi vaadanud ja arvestades neid täiendusi-muudatusi, mis kandis ette hr. Raivo Vare, õiguskomisjon toetab nimetatud seaduseelnõu. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, nagu öeldud, tegemist on kiireloomulise küsimusega. Seda teemat on põhjalikult arutatud esimesel lugemisel. Kas keegi soovib teisel lugemisel sõna võtta? Ei soovi. Ja ei ole ilmselt ka vajadust.

Ma panen seaduseelnõu hääletusele, et teisel lugemisel vastu võtta. Kohaloleku kontroll. Kohal on 70 rahvasaadikut, puudub 34.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi seadus "Administratiivvastutuse kohta materiaalsete väärtuste Eesti Vabariigist väljaveo või -saatmise korra rikkumise eest"? Palun hääletada. Vaja on 53 häält. Selle ettepaneku poolt on 57 rahvasaadikut, vastu on 3, erapooletuid 1. Seadus on vastu võetud.

Lugupeetud kolleegid, vaja on vastu võtta ka rakendusotsus.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi seaduse "Administratiivvastutuse kohta materiaalsete väärtuste Eesti Vabariigist väljaveo või -saatmise korra rikkumise eest" rakendamise kohta? Palun hääletada. Vaja on 53 häält. Selle ettepaneku poolt on 56 rahvasaadikut, vastu 3, erapooletuid 2. Otsus on vastu võetud.

Eesti Rahvuskultuuri Fondi asutamisest

Juhataja

Ja nüüd läheme 13. päevakorrapunkti juurde, mis puudutab rahvuskultuuri päästmise fondi asutamist. Kui te mäletate, selle teema arutelu me katkestasime. Palume ettekandeks kõnetooli Jaak Jõerüüdi.

J. Jõerüüt

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud kolleegid! Ma ütlen mõned sissejuhatavad laused, et anda teile aega paberipakkidest üles otsida dokumendid, mis kannavad pealkirja "Vabariigi Ülemnõukogu otsus" ja "Rahvuskultuuri Päästefondi põhikiri". Nad on koos. Palun proovige leida üles see uus variant, mis on teile kõigile laiali jagatud ja mille joone all on kiri "Uus parandatud variant. Esitatud 22. mail teadus-, haridus- ja kultuurikomisjoni poolt". See on just see, mille kallal me tööd teeme. Ma loodan, et asjahuvilised on kõik üles leidnud ja nüüd tulevad väikesed kommentaarid.

Nii nagu määrati, käsitles seda otsust kultuurikomisjon tihedas koostegevuses ühe põhiautori Rein Veidemanniga. Ma siis komisjoni nimel kannan ette, millised põhimõttelised muudatused on selles projektis tehtud, samuti põhikirja eelnõus.

Kõigepealt otsusest, mis on lühem. Meie jaoks on aga just see dokument, mis me peame vastu võtma. Te näete, et me pakume fondi nimetuseks kaks varianti. Eesti Rahvuskultuuri Fond ja Eesti Rahvuskultuuri Päästefond. Kommentaariks nii palju, et suurem osa komisjonist kaldub rahvuskultuuri fondi nimetuse poole, kuna on neutraalsem ja vastab ilmselt ka paremini meie eesmärkidele. Ma tuletan teile meelde, et päästefondi või siis ka ellujäämise fondi või kriisifondi variandid said kriitika osaks eelkõige selletõttu, et nendes on võib-olla ülearust draamatikat. Küsimus on ju, nii nagu ka ettekandes ja kaasettekandes öeldi, meie rahvuskultuuri põhitavade säilimises, ühe lisagarantii loomises sellele säilimisele. Me oleme komisjonis meelsasti nõus selle neutraalsema variandiga, kuid kui saalis on eriarvamusi, siis oleks korrektne kõigepealt need variandid läbi hääletada. Aga te saate aru, et see ei ole põhimõtteline küsimus.

Edasi: otsuse tekst on mõnes punktis muutunud. Nagu te näete, ei ole lisatud Rahvuskultuuri Päästefondi nõukogu koosseisu. On lisatud ainult fondi põhikiri. See tuleneb lihtsalt sellest, et on tehtud parandusi neljandasse osasse, mis kõneleb fondi juhtimisest, ühe sõnaga kõigest sellest, mismoodi ta moodustatakse ja kuidas tööle hakkab.

Kolmas punkt, mis me välja pakume, on sõnastatud hoopis teistmoodi kui varem ja kõlab: eraldada 1991. aasta riigieelarve vabadest jääkidest 3 miljonit rubla Eesti Rahvuskultuuri Fondi. See sõnastus on oma juriidilises tõlgenduses pisut teistsugune kui eelmine, kus me tahtsime osale valitsuse reservfondist käpa peale panna.

Värskendan teie mälu: kui otsustatakse anda 133 miljonit põllumajandusele, siis härra Milleri jutu järgi jääb selleks summaks, mida me nimetame vabaks jäägiks, 7 miljonit. Nii ütles ta vähemalt 5. juunil, ühesõnaga, nii majanduskomisjon kui härra Miller on selle

formuleeringuga päri ja see on nüüd tõepoolest saali otsustada, kas ta tahab niisuguse liigutuse teha või mitte.

Nii- või naamoodi, sellest sõltumata ütlesin ma, et fond tuleb luua. Tuletan veel kord asjasse sisseelamiseks meelde, et küsimus ei ole mitte selles, et luuakse uus kanal, kust hakatakse riigieelarvest raha pumpama. See 3 miljonit on küll vaid seemneraha. Põhiraskus langeb tulevikus meie arvates põhikirja teises osas 4. punktis loetletud allikatele: teiste riikide fondide eraldised, rahvusvaheliste fondide eraldised, omavalitsusüksuste eraldised, Eesti Vabariigi ja teiste riikide ettevõtete ja asutuste, organisatsioonide vastavad eraldised, üksikisikute annetused. Just nii saavad raha paljud analoogsed fondid mujal maailmas.

Veel kommentaariks põhikirja juurde. Komisjon sai kõige rohkem ja kõige põhjalikumaid parandusettepanekuid rahvasaadik Jaan Lippmaalt ja neid on ka kõiki arvestatud. Jaan Lippmaa juhib nimelt tähelepanu paragrahvidele 17 ja 18 – endises numeratsioonis – ja ka paragrahvidele 5 ning 6, kus kõneldakse fondi moodustamisest ja juhtimisest. Näete, see osa on põhjalikult ümber tehtud. Jaak Allik esitas paranduse § 9 kohta. Te mäletate, meil oli temaga väike diskussioon sihteraldiste määramise rangema ja pehmema variandi üle. Ja me leppisime kokku minu arvates kõiki rahuldavas kompromissis. Praeguse p. 10 järgi on fondi nõukogul kohustus arvestada võimaluse korral eraldaja või annetaja soovi raha kasutamiseks. Me arutasime komisjonis seda sõnastust pikalt ja meie arvates on see küllalt hea. Sihtannetuse tegijale peab nõukogu vajadusel alati põhjendama, miks ta tema raha tahab mujal kasutada.

On ka Ülo Uluotsa ammune ettepanek, dateeritud nimelt 14. aprillil. Ta teeb ettepaneku suunata arutatav fondiloomise küsimus Ülemnõukogu Presiidiumisse. Mulle tundub, et ka selles osas on kompromiss leitud. Esiteks, küsimus on juba saalis arutusel, seda siit maha võtta enam ei saa ega ole ka selleks otsest ettepanekut tehtud. Ettepanek on kaudne. Teiseks on seda ettepanekut kaudselt arvestatud fondi juhi määramise ja fondi nõukogu loomise mehhanismis – Ülemnõukogu Presiidiumil on selles oma roll.

Klavdia Sergij on väljendanud muret, kas fond hakkab ikka aitama ka Eesti äärealade elanikke ja seejuures sõltumata rahvusest. Ta tegi ka ettepaneku, et selles küsimuses tuleks ära kuulata kultuuriminister. Me arutasime asja komisjonis ja ma vastaksin nüüd lugupeetud Klavdia Sergijle komisjoni nimel. Me siiski ei pidanud praeguses nii tihedas elus vajalikuks ministrit kohale kutsuda. Arutatav küsimus lükkub nädalast nädalasse edasi ja samal ajal on ministril niigi väga tihe päevakava. Samuti meile tundub, et sellise mehhanismiga fondi luues ei maksa väga karta, et ta ilmtingimata muutub Tallinna-keskseks. See on juba aga moodustajate ja kogu Eesti kultuuritaseme küsimus. Rohkem ettepanekuid kirjalikult ei ole tulnud.

Arvestasime aga ka suulisi ettepanekuid, mis saalist tulid, ja arutasime need põhjalikult läbi. Kui keegi on viitsinud võrrelda, siis ta näeb, kus on tehtud muudatusi. Juhin teie tähelepanu nüüd sellele, et põhikirjas on muudetud esimest, kolmandat ja neljandat punkti, endine 7 on välja jäänud. Praegune kuueski on muudetud.

8. punkt oli seni sõnastatud: "Fond tegutseb aastaeelarve alusel." Siin me tunnistame oma väikest apsu. Kalju Koha pani ette sõnastada see punkt niimoodi, nagu me nüüd välja pakume: "Fondil on oma eelarve pangas, jooksev arve pangas ning oma nimetusega pitsat." See on ainukene muudatus, mis ma teile nüüd suuliselt ette loen. Muutusi on veel 10. punktis, 13. esimeses ja kolmandas lõigus, endine 14. on maas. 15, 16 ja 17 on kõige olulisemad punktid – see on see moodustamise protseduur. Muutunud on ka 17. mitmed alapunktid, palju tarbetut on sealt väljas, kuna ära on jäänud fondihoidja mõiste. Punktide 22 ja 23 vahel on kaks alapunkti samadel põhjustel ära jäänud. Rohkem muudatusi ei ole. Komisjoni arvates on see otsus vastuvõtmiseks küps. Kui me selle enne suve vastu võtaksime, saaksid ajakirjandus- ja kultuurikomisjon kogu seda protsessi rakendama hakata. Nii et kui proteste ei ole, paluksin juhatajal kõigepealt hääletusele panna kaks alternatiivset pealkirja ja seejärel kogu otsus tervikuna. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, Jaak Jõerüüt. Lugupeetud kolleegid, kas teil on ettekandjale küsimusi? Tõnis Mets.

T. Mets

Mul on tõesti üks küsimus. On olemas nimelt Eesti Kultuurifond. Nüüd loome veel Eesti Rahvuskultuuri Fondi. Samas on loomisel veel Eesti kultuurikapital. Kas need kõik ei hakka oma olemuselt üksteist dubleerima? Rahvuskultuuri fond rajab nüüd oma eelarve riigi rahale, kas Eesti kultuurikapitali algkapital on samast allikast? Ehk te natukene selgitaksite seda vahet.

J. Jõerüüt

Jah, meelsasti. Ma kordan seda, mida ma juba ütlesin. Seda fondi luues me teeme Ülemnõukogule ettepaneku anda talle stardisüst riigieelarvest. Kuid toonitan veel kord, see ei ole mõeldud riigieelarvest raha pumpamiseks. Me tahame kultuuri kasuks kiiresti käima panna ühe kõrgel tasemel moodustatud fondi, mis hakkab siiski nii-öelda ise raha korjama. See on kultuurimaailmas väga levinud moodus, fondil piisab minu arvates kahest ametnikust, et sellega hakkama saada. Me teeme igapäevast tööd. Mis puutub nüüd nimetatud fondide

vahekorda, siis ma tuletan teile meelde põhiettekandja Rein Veidemanni öeldut. Aga ma meelsasti seletan üle, mismoodi me asja kujutleme. Julgen öelda, et tegu on kultuuriringkondades küllalt levinud seisukohaga.

Praegune kultuurifond on moodustatud hoopis teistel põhimõtetel ja tugevdab hoopis teiste mängureeglite järgi. Las see olla. Tulevikus meie arvates kindlasti loodava kultuurikapitaliga läheb veel natukene aega. Me oleme mitme seltsi mehega ka oma komisjonis sukeldunud omaaegsesse Eesti kultuurkapitali seadusesse, nii tema esimesse kui viimasesse varianti. Ja me arvame, et praegune riiklus ei ole nii kaugele arenenud. Maksusüsteem ei ole nii tasemel, et me saaksime kultuurkapitali seaduse uues variandis kindlalt tema peale lootä. Järelikult rahvuskultuuri fondi ei tule käsitada tulevase kultuurkapitali konkurendina. Pean esimese loomist ainuvõimalikuks ja kiireks sammuks rahvuskultuuri põhiküsimustele vähegi kindla toetuspinna saamiseks. Ja tuletan meelde, et kultuurkapital sisaldaks endas terve hulga sihtkapitale, see on terve omaette süsteem, mille loomisega läheb väga kaua aega. Ja ärge palun minu käest nõudke vastust küsimusele, millises seisus on siis praegu loodav fond. Tegu on protsessiga. Võib-olla on mõistlik see fond ära kaotada, kui aeg on kultuurikapitali loomiseks küps. Esialgu aga hoidugem prognoosidest. Tänan!

T. Kork

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud ettekandja! Kui ma otsuseprojekti 2. punktist õigesti aru saan, siis tuleb meil täna kinnitada ka fondi põhikirja. Sellest tulevalt on mul küsimus põhikirja 15. punkti kohta – enne ma ei saa hääletada. Nimelt: teises lauses sätestatakse, et fondi nõukogus on 9 autoriteetset Eesti kultuuritegelast. Siit kaks küsimust. Esiteks, millega on võimalik mõõta, kas mõni tegelane on autoriteetne või mitte? Teine küsimus: mis juhtub siis, kui mõne autoriteetseks peetud inimese tegevuse ajal selgub, et ta enam ei ole autoriteetne? Kui te selgitate selle mulle ära, olen väga tänulik. Kui te ei suuda selgitada, siis on mul ettepanek sõna "autoriteetne" välja jätta. Aitäh!

J. Jõerüüt

Tänan selle küsimuse eest! Punkt 15 on tihedalt seotud punktiga 17. Meie arenevas demokraatias on nimelt täiesti tõsine probleem, kuidas moodustada mitmesuguseid aktiivseid juhtimis- või haldamisseltskondi, keda nimetatakse tihti nõukogudeks. Kuidas neisse inimesi valida? Ma vastan täiesti avameelselt, et ma tuleksin lagedale suure demagoogiaga, kui väidaksin, et kultuuritegelase autoriteetsust on võimalik mingi mõõdupuu järgi mõõta. Küsimus on meie kõigi kultuuritasemes ja ühiskonna tundmises. Punkt 17 vastab aga

küsimusele, mis juhtub siis, kui nõukogu moodustaja on teinud mingi vea: iga kahe aasta tagant vahetub nõukogus vähemalt 5 liiget, seega pooled. See on täiesti normaalne protsess. Nii et kui kellegi autoriteet on langenud, siis saab ta välja vahetada. Kes aga peetakse õigeks, jäävad teiseks perioodiks, aga ka mitte kauemaks. See on kogu minu vastus. Ma ei hoia meeletult kinni sõnast "autoriteetne", formuleering, et fondi nõukogus on 9 eesti kultuuritegelast, on samuti mõeldav. Meile aga tundub niimoodi, et eesti keel nõuaks antud juhul täiendust, millist kui tuuritegelast – noort, võib-olla autasustatud jne.

E. Leisson

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud kolleeg Jaak Jõerüüt! Ma pole nendest sõnavõttudest ikkagi päris täpselt aru saanud, mis on eesti rahvuskultuur. See on esimene küsimus. Ja kas kavandatav fond leevendab mingil määral kultuuritöötajate palgamuret? Tänan!

J. Jõerüüt

Küsimus on küllalt täpselt suunatud, ma vastaksin sellele niimoodi. Ei ole mõeldav luua fondi eesmärgiga hakata selle kaudu maksma lisaraha kõigile neile, keda Eestis nimetatakse kultuuritöötajaks ja kes saavad oma palga riigieelarvest. Teiseks juhin ma teie kõigi tähelepanu sellele, et nimetusel kultuuritöötaja on meil ju lähiminevikust veidi kummaline ja mitte eriti meeldiv kõrvalmaik juures. See muidugi ei tule asjale just kasuks. Mina tõlgitsen seda sõna siiski kõige laiemalt. Ma olen alati väitnud, et kultuuri alla kuulub ilmtingimata ka teadus, sinna kuulub ilmtingimata haridus. Kuid ei ole mõeldav luua fondi selleks, et hakata näiteks õpetajatele palka juurde maksma. See peaks teile vist päris selge olema. Mäletatavasti oli esimesele variandile lisatud ka seletuskiri kogu ettevõtmise sisu kohta, oli olemas ka põhikirja lisa. Te märkate, et põhikirja lisa on kadunud. See on loomulik, sellega on arvestatud saali reaktsiooni. Põhikirja lisa, sellisena nagu ta oli, kümnelist nimekirja, mida võiks pikendada, tuleks minu arvates käsitada seletuskirja lisana. Ja nüüd tuleb ka otsene vastus sellele küsimusele. Minu arvates on see kultuuriinimestest loodav nõukogu igal hetkel pädev Eestis otsustama, kas näiteks Eesti Rahvusmeeskoorile või Eesti Riiklikule Sümfooniaorkestrile peaks eraldama raha konkreetselt ka pillide ostmiseks või mõneks muuks otstarbeks, kuna neil mujalt ei ole võtta. Sellisel juhul on minu vastus kokku võtteks, härra Leisson, ei ja jaa. Ka nemad on selles vanas mõttes kultuuritöötajad, aga me ei saa seda mõistet täielikult selle peale laiendada.

S. Sovetnikov

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud Jaak Jõerüüt! Ma ei olnud 15. mail kohal, kui seda küsimust arutama hakati, aga mind hämmastas ja üllatas kõige rohkem pealkiri – "Eesti rahvuskultuuri päästmine". Olen esimese variandi poolt, et asutada Eesti Rahvuskultuuri Fond. Me kogu aeg päästame kedagi. Päästame eesti keelt väljasuremise eest, päästame eesti kultuuri. Päästa võib siis, kui keegi või miski kedagi ähvardab. Ma ei näe ohtusid eesti rahvuskultuurile. Kui me hakkame täielikult arendama eesti rahvuskultuuri ja loome rahvuskultuuri baasi, siis see ongi rahvuskultuuri päästmine. Seepärast paluksin väga, et läheks läbi esimene variant.

Mul on küsimus teise asja kohta. § 23 9. punktis on juttu koosseisuliste töötajate töölevõtmisest ja töölt vabastamisest. Kui palju koosseisulisi töötajaid hakkab teenindama Eesti Rahvuskultuuri Fondi? Kui me selle koosseisu suureks paisutame, siis tekib sellest ka omamoodi oht eesti rahvuskultuuri edasisele arengule. Tänan!

J. Jõerüüt

Pealkirja ma vist juba kommenteerisin. Selgub, et me oleme härra Sovetnikoviga ühte meelt. Mis puutub küsimusse § 23 kohta, siis ma kordan lihtsalt üle, mis ma juba ütlesin maikuus, vastates ka ühele küsimusele: me kujutame ette, et sellel fondil piisaks täiesti kahest palgalisest ametnikust. On ju siingi avaldatud mõtet, et uued fondid toovad kaasa uue bürokraatiaaparaadi. Me väidame täiesti kindlalt, et need asjad ei ole omavahel seotud, mitte mingil juhul. Ma olen täiesti veendunud, et üldse fondide praktika hakkab laienema, ent koosseisuline aparaat üha väheneb. Toon teile ühe näite, et mitte jääda üldsõnaliseks. Soome korraldas eesti kultuuri heaks paar aastat tagasi korjanduse. 2,5 aasta jooksul korjati kokku suur hulk raha. Soomes on moodustatud Eesti Kultuurifond. Sellel on oma valitsus, mis töötab omaette ja on midagi säärast, mida meie nimetame nõukoguks. Seal on Soomes üks palgaline töötaja ja Eestis samuti üks palgaline töötaja. Nii et ka palju suuremaid ja keerulisemaid ettevõtmisi võib korraldada üsna väheste inimestega, see on juba elus läbi kontrollitud.

J. Allik

Lugupeetud härra Jõerüüt, andke andeks, kui sellest juba juttu oli, ma päris alguses ei olnud saalis. Kas see summa, mis on mõeldud kultuurifondi põhikapitaliks, see 3 miljonit, ei tundu liialt vähe? Nüüd on seda valitsuse nn. vaba jääki, mida me jagame, ju sadu miljoneid. Kas seda raha pole võimalik suurendada?

J. Jõerüüt

Jah, alguses ma seletasin, kuidas need arvud on kujunenud. Härra Miller tuletas mulle meelde: 133 miljonit läheb põllumajandusele, sellisel juhul jääb 5. juuni seisuga nn. vaba jääki 7 miljonit. Ma ei tahaks siin praegu minna populistlikule tee. Muidugi võiks tõmmata sargi rinna eest lahti ja ütelda, et kultuurile 100 miljonit praegu, võtke või jätke, on ka vähe. See on muidugi õige. Kuid – ma juba juhtisin sellele tähelepanu – tuleb siiski katsuda Eesti praegust majanduslikku situatsiooni kainelt hinnata. Niigi suurendati seda summat ühe miljoni võrra, alguses oli ette nähtud 2. Me arutasime neid asju komisjonis ja leidsime, et on korrektne jääda pidama 3 juurde. Ja kordan veel: fond ei ole mõeldud riigieelarvest raha pumpamiseks. Ei, see fond peab hakkama ise tööle. Muidugi, nagu ma ütlesin, kõik on Ülemnõukogu otsustada.

Juhataja

Suur tänu, härra Jõerüüt. Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Kas härra Rein Veidemann soovib teha kaasettekande? Ei soovi. Avan läbirääkimised. Vello Pohla.

V. Pohla

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Oma kõnes tahan ma väljendada sügavat kurbust. Päevakorras olev punkt käsitleb kõlava nimega mõistet "rahvuskultuur" ja vastavalt siis "rahvuskultuuri fond". Rahvuskultuur koosneb kahest komponendist: kõigepealt kõrgkultuur, professionaalne, elitaarne kultuur ning teiseks rahva kultuur kahe sõnaga kirjutatuna. Nüüd näeme, et see rahva kultuur jääb jällegi kuidagi kõrvale, vaeslapse või külasandi osasse. Initsiatiiv rahvuskultuurifondi loomiseks on väga tervitatav. Me peame leidma allika, kust saame raha ja muud vahendeid kultuuri ülalhoidmiseks. Kuid Eestis normaalse ühiskonna taastamisel on praegu peamine uuesti luua rahva kultuuritraditsioonid, looduslähedane elu. Mõtlen perekonnakultuuri, kodukultuuri, talukultuuri, maakultuuri, külakultuuri ja linnakultuuri toetamist ja taastamist. Seda aga praktiliselt ei finantseeri mitte keegi. 100 000 Eesti Kultuurifond möödunud aastal jaotas, aga ei ole teada, milleks see raha täpselt kulutati. See ala on kõige kehvemas seisus. Ja need inimesed, kultuuritegelased, kes maal kohapeal rahva kultuuriga tegelevad, on kõige haletsusväärsemas olukorras ja saavad kõige madalamat palka. Me räägime rahvuskultuuri põhivara hoidmisest ja säilitamisest, millele kõnesolev fond on suunatud. Ent rahvuslik põhivara, mida hoida ja säilitada, on ka meie kiviaiad, tuule- ja vesiveskid, regilaul, tavad ja kombed ning kõik muu selline. See on talupojakultuur, mida Carl Robert Jakobson juba möödunud sajandil kutsus üles mitte häbenema. See väljendab rahvuslikku identiteeti, mis on nii vajalik ka tänapäeval. Muide, Carl Robert Jakobsoni, suure

ärkamisajategelase sünnist möödub juulikuus 150 aastat, kuid me tähistame seda möödaminnes kuskil nurga taga ja ka tema üleskutsed ei ole loomulikult praegu päevakorral. Kõigepealt on vaja taastada meie juured, et praeguses infoühiskondade meeletus maailmas püsima jääda. Kui me tahame Euroopasse jõuda, on kõige tähtsam kõigepealt seista oma rahvusliku identiteedi eest ja selle säilimine kindlustada. Kui ka see fond, millest me räägime, on põhiliselt suunatud kõrgkultuuri, professionaalse kultuuri toetamiseks, siis tuleb tõstatada ka küsimus, kas mitte Ülemnõukogu egiidi all luua ka roheline ja rahva kultuuri fond. Ka nendel peaks Ülemnõukogu autoriteet taga olema. See on mu kurbus, mida tahtsin väljendada, nagu oma imestustki selle paradoksi üle, et meil on justkui käes rahvuslik taassünd, riigi uuesti ülesehitamine, meie eksistentsi põhialus jääb ikkagi kõrvale. Tänan!

E. Leisson

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud kolleegid! See ei olnud algselt niimoodi mõeldud, aga kogemata tuleb välja, et ma jätkan selle koha pealt, kus Vello Pohla lõpetas. Mida taotleb uus loodav fond? Küllö Arjakas selgitas mulle vastutulelikult ja väga täpselt, et tegemist on tippkultuuri pääste fondiga. Ka mind teeb see väga murelikuks. Ma kogusin kokku mõned tsitaadid Eesti Vabariigi kõrgaja, 1938.–1939. aasta kultuurikirjutistest. Seda põhjusel, et lugupeetud kolleeg Jaak Jõerüüt ei vastanud minu küsimusele, mis siis on Eesti rahvuskultuur. Lootsin temalt nimelt saada vastust, et see on talurahvakultuur kui baas – kõrgkultuur on sellest vaid välja kasvanud.

Alustaksin hinnangust eesti kultuurile, mille andis ajakiri "Vaba Sõna" nr. 7–9. Teatavasti oli ka Eesti Vabariigis ajakirjade trükkimisega raskusi ja neid anti välja buklettidenä, mitu numbrit koos. Tsiteerin artiklit "Loosungist "Enam euroopalikku kultuuri!"" : "Võõrsilt omandati lõpuks õige palju, kuid kõike seda ei suudetud kindlaks ehituseks ühendada, loovaks sünteesiks kokku sulatada. Võeti siit ja sealt pooljuhuslikult kindlama korrata, mis meeldivam näis. Ja sagedasti leidsid aset ühes pääs kõige vastakamad, ebaühendatavad seisukohad ning vaated. Ilmavaated said kokkulapituks, paigatuks konglomeraadiks, ja meie kultuuri iseloomulikumaks jooneks sai eklektism selle sõna kõige pahemas tähenduses." Tippkultuuri olukorrast. Nõmme linna 1937. aasta kirjanduslik auhind 150 krooni määrati Marie Underile luulekogu "Kivi südamele" eest. 15. mail 1938. aastal kuulutati välja Eesti Panga auhind Karl Ristikivile 200 krooni ja toetustasud – mõeldud on eriti halvas majanduslikus olukorras olevaid kirjanikke: Hindile 250 krooni, Anveldile 250 krooni. Mais 1991. aastal andis Balti Pank välja kultuuriauhindu à 5000 rubla. Kunstnikest said raamatute illustreerimise eest 1937.–1938. aastal auhindu Mugasto, Kollom, Vabbe, igaüks 100 krooni. 1937. aasta

"Looming" nr. 6, augustikuu "Looming" muuseas, kuna juunis ja juulis ajakiri ei ilmunud, sest nii kirjanikud, kirjastajad kui trükikojad olid puhkusel. "Loomingu" vastutav ja tegevtoimetaja Johannes Semper teatab, et Marie Under on vahepeal kirjutanud rea luuletusi, millal need aga ilmuvad, ei või peatoimetus praegu öelda. August Mälk saadab jõuluks turule ajaloolise jutu "Avatud värav". "Uus Eesti" nr. 313, 17. novembrist 1937. "Valitsuse suur aktiivsus kultuursel alal ei tähenda mingit kultuuri riigistamist." Kirjanik ja kunstnik peab säilitama oma loomingulise vabaduse, mis tagab ka rahvale tema kultuuriväärtuste edaspidise arengu. Kultuur vabaks riigi armuannist. Eesti Kirjanikkude Liidu korraline peakoosolek peeti 21. märtsil 1937 esmakordselt liidu uutes ruumides Tartus. Koos oli 30 kirjanikku, puudu 8. Kui palju on praegu Eesti Kirjanike Liidus kirjanikke? Kirjanduse sihtkapitali esinduskogu liikmeteks valiti Jürna, Alle, Gailit ja Adson. 13. märtsil kinnitati loomingu tiraažiks 5000 eksemplari. Praegu on teatavasti 23 000. Kas meie kultuur on sellest paremal järjel? Ja "Looming" nr. 5, 1938. aasta auhindamisel sai kõrgeima autasu, vabariigi presidendi preemia Mait Metsanurga "Kutsutud ja seatud" – 1500 krooni. Eesti Panga suur auhind määrati Friedebert Tuglasele "Väikese Illimari" I ja II köite eest – 750 krooni. Mõni nädal tagasi teatas valitsus 25 kultuuristipendiumi kohta – à 5000 rbl. –, et neid suurendatakse vastavalt elukalliduse tõusule. Ka kultuuristipendiumide arvu on valitsusel kavas suurendada.

Kokkuvõttes ma tahaksin öelda, et tõepoolest, meil tegelevad kultuuriga kõik ja mitte keegi. Meil on kultuurfond, me tahame teha kultuuri pääste fondi, meil on kultuuriministeerium. Kõik see kokku tõenäoliselt moodustabki 23 000 kultuuritöötajat, mis on enam kui kaks Eesti Vabariigi kaitseväge. Kas see aga päästab meie kultuuri? Ehk teeb seda meie tänane planeeritud üritus? Jaak Jõerüüt vastas: ei ja jaa. See fond ei tõsta kultuuritöötajate kasinat palka ja ei orienteeru neid ümberprofüleeruma, ka end ümberhäälestama. Nii, nagu nad on valitsuse poole kuude viisi pöördunud ja vastuseta jäänud, nii jääb ka nende pöördumine Ülemnõukogu poole tagajärjetuks. Sellepärast tahaksin üleskutse korras lihtsalt öelda, et võtkem seda asja siiski tõsiselt. Sellise uue fondi loomisega, mis oma eesmärkidelt on kahtlemata üllas, me Eesti rahvakultuuri olukorda ei lahenda. Seda tuleks pikemalt uurida ja alles seejärel langetada otsus. Praegune oleks abitu ja kannaks liigse kiirustamise jälgi. Ma tänan!

M. Lauristin

Lugupeetud saadikud! Nii praktilise asja nagu raha jagamise otsustamisel pidada nii ilusaid ja pikki kõnesid on siiski võib-olla liigne luksus. Räägime rahast. Räägime asjast ja räägime

sellest, mismoodi turumajandusele üleminekul kultuuri finantseerimine ikkagi peaks käima. Lääneriikides on kultuuri finantseerimiseks kolm põhiallikat.

Üks allikas on see, mida vahetult täidab kultuuri tarbija. Kultuuri looja müüb oma produkti – on see siis raamat või etendus või pilt või miski muu – ja saab vahetult tarbijalt selle eest raha tagasi. Ja kindlasti teatud osa kultuurist, eriti see, mida me nimetame kommertskultuuriks, suudab ennast ka Eestis sellest elatada. Kuid ilmselt ei too see osa kultuurist sisse nii palju, et seal jääks üle ka kultuuri vähemtasuvate suundade täielikuks finantseerimiseks.

Teine allikas on riik, eelarve. Ka "Sirbis ja Vasaras" on avaldatud arvamusi, et kui meil oleks väga hea kultuuriministeerium, kes suudaks kultuurile eraldatavaid eelarvesummasid korralikult kasutada, siis ei oleks meil mingeid fonde vaja. Esiteks aga on meie riigieelarve väga pingeline. Neid asju, mida peab sellest finantseerima, on tunduvalt rohkem, kui see eelarve välja kannab. Teiseks ei maksa ka loota, et meie riik saab lähemas tulevikus jõukamaks kui näiteks Ameerika, kus kultuuri finantseerimine käib põhiliselt fondide kaudu. Kui võtame praegu suuna sellele, et kultuuri finantseeritakse ainult eelarvest – mõtlen just nimelt professionaalset kultuuri –, siis ma kardan, et me loome illusioone.

Kolmas allikas on tõesti igal poolt maailmas fondid. Fondide süsteem on maailmas rahvusvaheline ja selleks, et eri maade fondid ka omavahel suhtleksid, on vaja, et nad oleksid võrdsel alusel partnerid. Möödunud kuul oli Viinis Euroopa vastavate fondide nõupidamine. Seal oli ka juttu, et kui Eestis oleks säärane fond olemas, siis neid ühisprojekte, mis on näiteks Ida-Euroopa jaoks loodud, oleks võimalik laiendada ka Eestile ja teistele Baltimaadele. Olemasolev Eesti kultuurfond nende kriteeriumidele aga hästi ei vasta. Peale selle annaks rahvuskultuuri fondi olemasolu – ma ei pea ka vajalikuks sõna "päästmine" kasutamist – võimaluse kasutada meie oma makseesadust. On ju seal öeldud, et riiklikult kinnitatud kultuuri- ja sotsiaalfondid annavad ettevõtjatele võimaluse maksuvabaks annetuseks. Olen siinjuures veendunud, me peame seda punkti veel täiendama, kui hakkame eelarvet üle vaatama. Praegune maksupoliitika kultuurisponsorlust siiski piisavalt ei toeta. Aga selleks, et see sponsorlus saaks omale nii-öelda kanali, on vajalik ka niisugune fond. See, et fonde on mitu, vastab samuti turumajanduse printsiibile – loov konkurents on ikkagi edukuse alus. Kõikides kultuurimaades on kultuuri ja haridust finantseerivaid fonde palju. Mul on olnud võimalik teiste riikide fondide esindajatega suhelda, paljud on siin käinud just omale partnerit otsimas. Seni näikse ainuke partner, kellega nad on saanud tõesti võrdsel alusel kontakte, olevat Virumaa fond, mis oma printsiibilt neile sobib. On tekkinud ka Eesti avatud fond, mis samuti vastab nendele printsiipidele. Me teame kõik, kui palju on kas või kultuurfond saanud stipendiume noortele õppimiseks jne. Uue fondi loomine on praktiline küsimus ja siin

pateetikat teha on minu meelest ülearune. See viib meid vaid asja praktilisest olemusest eemale.

Nüüd teine asi. Millele fondi raha kulutatakse? Miks see fond peab kuuluma Ülemnõukogu alla? On selge, et fond peab tõesti oma objekte väga hoolikalt valima, sest ega raha kunagi ülearu ei ole. Meie endi poolt praegu heaks kiidetud prioriteedid aga oleksid hetkeprioriteedid. Ja muide, ka professionaalne kultuur on seesama rahvakultuur. Praegusest eelnõust me näeme, et projektid, mida fond toetab, tulevad nõukogus arutusele. Kuski ei ole öeldud, et tegu on ainult eliitkultuuriga. Kuigi eluaeg kultuuriga tegelnud inimesena võin teile kinnitada, et rahvakultuuri arendamiseks läheb praegu vaja väga kõrget professionaalsust. Meie rahvakultuuri alused on praegu sisuliselt välja kujundamata. Kas te arvate, et need poollagunenud kultuurimajad maal on tegelik rahvakultuur? On vaja professionaalset, tipptasemel lähenemist, et ümber kujundada kogu rahvakultuuri süsteem. See vajab õpinguid, see vajab stipendiume, see vajab ka selliseid teadusi, mida meil üldse ei viljelda. Nii et siin ei ole mingit vastuolu. Kõnealune kultuurinõukogu otsustabki, mis hetkel mis projekte on vaja toetada. Muide, rahvuskultuuri fond võib kultuurautonoomia olemasolul olla kontaktis ka teiste rahvuskultuuri seltside fondidega – ka neid võib luua. Kõik see käib selle kolmanda allika loomise alla, mis peaks turumajanduse puhul kujunema üheks põhiliseks kultuuri jaoks. Mis puutub kunagisse kultuurikapitali, siis see võib meil tõesti uuesti välja kujuneda. Ent alles siis me saame tõesti teiega otsustada, kas see praegu loodav fond ja kultuurkapital on ühendatavad. Aga see on juba tuleviku küsimus. Aitäh!

E. Põldroos

Härja juhataja, austatud kolleegid, ütlen ainult paar sõna. Ma ei taha kommenteerida kolleeg Leissoni väidet, et kõrgkultuur on tingimata välja kasvanud talupojakultuurist. See võib olla nii ja võib olla teisiti, need küsimused on keerulised. Kuid see ei puutu ju üldse siia. Ja mulle tundub küllaltki arusaamatuna, miks praegu tõsteti üles vastuolu rahvakultuuri ja rahvusvaheliselt inspireeritud kultuuri vahel. Probleem on ju praegu täiesti teine, nimelt kultuuri isetasuvus ja majandatavus. On täiesti selge, nagu juba Marju Lauristin rääkis, et on olemas küllaltki suur osa kultuurist, mis tuleb omadega hästi toime, mis on müüdav. Me nimetame seda tihti kommertskultuuriks ja sellel sõnal ei pruugi sugugi alati olla halba maiku. Ent igas kultuuris on ka see osa – ja tõesti see rahvuse eksisteerimise jaoks kõige olulisem –, mis põhimõtteliselt ei ole isemajandav. Seda on taibanud kõik kultuurirahvad, seejuures palju rikkamad rahvad kui meie. Asja käsitatakse niiviisi, et kultuuri tegevuse produkt ei ole suunatud mitte üksikisikule, üksiktarbijale, kes peab selle kinni maksma, see on kogu rahva

väärtus. Ja kogu ühiskond tervikuna on huvitatud, et ta oleks olemas – see tähendab ühiskonna vaimsust. On selge, et üleminekul turumajandusele just see osa kultuurist, mis hoiab kõrgvaimsust, sattub kõige tugevama löögi alla. Nimelt selle löögi mahendamiseks ongi too fond mõeldud. Ja mitte midagi rohkem. Me võime lõpmatuseni loetleda, mida see fond kõike ei suuda teha. Ta ei suuda väga paljusid asju teha. Seoses sellega meenub mulle üks taskunuga, mis mul poisikesena kunagi oli. Selle taskunoa küljes olid pintsetid, käärid, mitu tera, lusikad, kõrvatorkimise ork ja ma ei tea mis veel, kokku 24 asja. Ent need käärid lõikasid halvemini kui päris käärid, ükski tera polnud päris hea tera ja nende pintsettidega polnud ka midagi teha. Me talitame tihti nõnda, et võtame ühe probleemi ja tahame hakata seda lahendama. Siis aga hakkab sinna juurde kasvama igasuguseid teisi probleeme, mis peab justkui samas pakettis korraga ära loendama. Nii tulebki välja, et moodustasime jälle minu poisikesepõlve taskunoa, mis on küll mõeldud väga paljude asjade kordasaatmiseks, aga tegelikult ei aita ühegi asja jaoks. Teeme nüüd ära selle ühe asja, mis me ette võtsime, ja katsume aidata eesti rahva vaimsuse jaoks kõige tähtsamat lõiku kultuurist.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, kas loeme läbirääkimised lõppenuks? Kohaloleku kontroll. Kohal on 69 rahvasaadikut, puudub 35. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et antud teemal läbirääkimised lõpetada. Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 59 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 2 on erapooletud. Läbirääkimised lõpetatakse. Kolleegid, minule on laekunud üks parandusettepanek, aga loogiliselt tuleks tõepoolest kõigepealt otsustada pealkiri. Paneme variandid kaalumisele, tegemist on konkursiga. Igal rahvasaadikul on üks hääle. Kui asjaosalised soovivad lõppsõna, siis selle saab. Rein Veidemann, ma annan teile siis ka ühe parandusettepaneku.

R. Veidemann

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Mul on heameel tõdeda, et me nüüd lõpuks selle küsimuse otsustamiseni oleme jõudnud ja ma loodan, et me otsustame positiivselt. Pärast seda, kui me tolle initsiatiiviga välja tulime, on minu ja minu kolleegide poole väga paljud kultuuriinimesed pöördunud ja küsinud, millal see otsus vastu võetakse. Nemad on juba valmis välja tulema oma projektidega, et olukorda kuidagiviisi kergendada. Niisugune projekt on Tartu Kirjandusmuuseumil, ERSO-l ja neid hädalisi on palju. Fond oli mõeldud täpselt sellisena, nagu ta nüüd hakkab välja kujunema, nimelt erakorraliste finantssüstide tegemiseks. Kolleeg Leisson pakkus meile väga huvitava rahvuskultuuri definitsiooni, ent siia kõrvale

võiks panna veel kümmekond teist sama huvitavat definitsiooni. Võin teile öelda, et fondi põhikiri lähtub põhimõttest, et kultuur, rahvuskultuur seal hulgas, on keskkond ja rahvuskultuuri fond on mõeldud just nimelt erakorralisteks ettevõtmisteks selle keskkonna säilitamise nimel. Meie ambitsioonid ei ole eriti kõrged, fond ei ole mitte kutsutud ja seatud asendama Eesti kultuuri sihtkapitali, mis tulevikus loodetavasti välja töötatakse, nagu ka terviklik Eesti kultuuripoliitika, mille suhtes on meil ju praegu ka väga palju pretensioone. Niisiis on fond tõepoolest üleminekuperioodi tüüpiline nähtus, ent oleks muidugi tore, kui ta elujõulisena jätkaks tööd ka Eesti Vabariigi päevil. Initsiatiivi algatajana tahaksin seega veel kord paluda, et rahvasaadikud suhtuksid sellesse mõistvalt ja annaksid oma toetava hääle. Küll aga tuleb mul kolleeg Jõerüüdi palvel õiendada üks arusaamatus, mis tuli esile härra Pohla kõnest. Mõtlen nimelt Jakobsoni sünniaastapäeva tähistamist. Vastav riiklik komisjon moodustati juba 1989. aastal, selle eesotsas on Paul-Eerik Rummo ja loodetavasti need juubeliüritused tulevad väärilised.

On veel üks parandusettepanek: Eesti Rahvuskultuuri Fondi põhikirja p. 15 teisest lausest jätta välja sõna "autoriteetne", kuna viimane pole mõeldetav suurus. See ettepanek on pärit härra Toomas Korgilt. Kolleeg Jõerüüt püüdis siiski seletada, et seda sõna ei maksaks peljata, aga ma annaksin asja komisjoni otsustada, kas ettepanek pannakse alternatiivsena hääletamisele. Toomas Kork nõuab selle hääletamist ja seda tuleb ilmselt ka teha. Minu poolt kõik.

Juhataja

Suur tänu! Anname parandusettepaneku üle Jaak Jõerüüdile. Tema peab ka lõppsõna.

J. Jõerüüt

Härra eesistuja, head kolleegid! Ma tulin siia ainult mõneks minutiks. Esiteks ma tahan tegelikult tänada kolleege Pohlat ja Leissoni selle eest, et nad asjale siiski tähelepanu pöörasid, ega selle tähelepanu rohkusega selles küsimuses siin saalis kiidelda saa. Olgu see sõbralikult öeldud. Samuti tänan kolleege Lauristini ja Põldroosi nende väga asjalike täienduste eest, mis minu arvates tegid pildi küllalt selgeks. Kolmandaks tahan ütelda seda, et Ants Veetõusme tõi mulle vahepeal redaktsioonilise paranduse ja mul on korrektne see juba aktsepteerituna teile ette lugeda. Asi puudutab praegust 8. punkti ja uskugem majandusspetsi, et see võiks kõlada niimoodi: "Fondil on oma eelarve, arvelduskonto pangas ning oma nimetusega pitsat." Muudatus on "arvelduskonto pangas". See on minu poolt kõik. Komisjon arvab, et pealkiri ja härra Korgi ettepanek võiksid mõlemad hääletusele minna.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, asugem siis otsustama otsuse pealkirja, kumb variant rohkem meeldib. Kõigepealt esimene. Arvesse lähevad ainult poolthääled. Esimene variant on: "Eesti Rahvuskultuuri Fondi asutamisest", teine "Eesti Rahvuskultuuri Päästefondi asutamisest". Kohalolekut olen ma juba kontrollinud.

"Eesti Rahvuskultuuri Fondi asutamisest". Kes on poolt? 48 poolthäält.

Teine variant: "Eesti Rahvuskultuuri Päästefondi asutamisest". Kes on poolt? 2 poolthäält. Konkursi võitis esimene variant.

Nüüd Toomas Korgi parandusettepanek. Võtke ette fondi põhikirja punkt 15. Toomas Kork teeb ettepaneku teisest lausest jätta välja sõna "autoriteetne". Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Toomas Korgi parandusettepaneku poolt? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 26 rahvasaadikut, vastu 18, erapooletuid 11. Toomas Korgi parandusettepanek leidis toetust.

Kolleegid, nüüd hääletame otsuse tervikuna, arvesse võttes ka Toomas Korgi parandusettepanekut. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Eesti Rahvuskultuuri Fondi asutamisest"? Palun hääletada. Vaja on 53 häält. Selle ettepaneku poolt on 53 rahvasaadikut, vastu on 2, erapooletuid 8. Otsus vastu võetud.

Raha täiendava eraldamise kohta põllumajanduse arendamiseks

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, jätkakem 7. päevakorrapunktiga. See teema on meil korra juba katkestatud, asi on 133 miljonis rublas. "Eesti Ülemnõukogu otsusest täiendavate rahaliste vahendite eraldamise kohta talumajanduse kiirendatud arendamiseks ja põllumajandusliku tootmise stabiliseerimiseks." Ma palun ettekandeks kõnetooli rahandusministri hr. Rein Milleri.

R. Miller

Austatud Ülemnõukogu! Pärast esialgset läbirääkimist siin saalis arutas seda küsimust Ülemnõukogu majanduskomisjon ja tegi selle kohta rea märkusi ja ettepanekuid. Paneksin nüüd ette kõigepealt ära kuulata majanduskomisjoni seisukoht antud küsimuses.

Juhataja

Suur tänu! Kes majanduskomisjoni poolt pulti tuleb? Hr. Jüri Reinson, palun.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Majanduskomisjon arutas seda küsimust kahel istungil ja tegi ka hulgaliselt ettepanekuid, kuidas seda otsust muuta, nii et ta oleks põllumehel vastuvõetavam. Kõigepealt paneme ette pealkirjastada otsus "Raha täiendava eraldamise kohta põllumajanduse arendamiseks". Otsuses võiks piirduda kahe punktiga.

Punkt 1. Eraldada Eesti vabariigi põllumajandusministeeriumile ettevõtluse arendamiseks maal ja põllumajandusliku tootmise stabiliseerimiseks Eesti Vabariigi 1991. aasta riigieelarve vabadest jääkidest 133,2 milj. rbl.

Punkt 2. Eesti Vabariigi Valitsusel korraldada käesoleva otsuse 1. punktis nimetatud rahasummast 66 milj. rbl. kasutamine põllumajandusseaduste kokkuostuhindade toetuse maksmiseks tootjatele.

Nagu valitsuse esindaja juba ütles, on valitsus nende parandusettepanekutega nõus. Eile hommikul helistasin ma põllumajandusministrile ja kuulsin, et teda eile ja täna ei ole. Seetõttu ei saanud ma talle teha konkreetset ettepanekut, et nad esitaksid oma projekti meile kohe selliste parandustega. Ma ei tea, mida härra juhataja arvab ...

Juhataja

Mina arvan, et meil on praegu saalis põllumajandusministri asetäitja ja me saame kõik asjad kohapeal klaaritud. Teeksin teile ettepaneku minna hetkeks saali nurka ja paari minuti jooksul põllumajandusministeeriumiga asjaolud kooskõlastada. Siis tuleb teine teist kõnetooli ja teeb meile ettekande.

J. Reinson

Selge.

Juhataja

Ma palun saalilt paar minutit kannatust, see ei võta meil tükki küljest ära! Üks hetk, kohe saab selgust.

A. Kööp

Lugupeetud Ülemnõukogu, põllumajandusministeerium on täiesti nõus komisjoni poolt esitatud projektiga. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, kas me tahame esitada ettekandjale küsimusi? Nii. Kellele esitab Tiit Made küsimuse? Hr. Reinsonile.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud hr. Reinson. Üks asi tekitab väheke muret. Miks antakse kogu raha põllumajandusministeeriumile? Sellega pannakse kõik põllumehed paluja seisusesse. Müts näpus, seisavad nad seal Laial tänaval ukse taga ja paluvad ühe ja teise asja jaoks raha saada. Kas seda 133 miljonit ei oleks võimalik jagada kuidagi teisiti ja otse, nii et põllumees ei peaks alandlik paluja olema? Aitäh!

J. Reinson

Lugupeetud kolleeg Made! Arutasime komisjonis, kellele see raha eraldada ja kas seda üldse on vaja põllumajandusministeeriumile anda. Viimane isegi ei pretendeerinud sellele. Nad oleksid üsna meelsasti loobunud selle raha jagamisest. Too projekt, mis meile esialgu kätte jagati ja mis teil kõigil olemas, oli lahterdatud 17-sse ritta. See oli just nimelt üles ehitatud selliselt, et ei tekiks võimalust, et iga mees läheb, müts näpus, seda raha küsima. Oma parandusettepanekuis võtsime sellest summast ainult selle osa, mis käsitles uusi suundi, nagu ettevõtluse arenemiseks määratud 5,4 miljonit, teatud laenudeks, tõuaretuseks ja sordiseemnekasvatuseks ettenähtu jne., jne. Ülejäänud summa jaotamise osas jõudsime kokkuleppele, et seda tehakse just nimelt nii, et keegi ei lähe seda 66 miljonit paluma. Selle jaotab põllumajandusministeerium tõesti selliselt, et ta saab teha põllumajanduspoliitikat. Ta jagab selle raha vastavalt sellele, mida riik tahab doteerida – kas teravilja, piima, liha, juurvilja või puuvilja. Ja vastavalt sellele, kui palju üks või teine tootja rahvale on andnud. Nii et see osa rahast peaks jaotatama objektiivselt.

A. Tamm

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud ettekandja! Esialgse projekti ümber tekkis teatavasti keskustelu, et osa artikleid on jäänud ebamääraseks. Me ei näe otsest maaraadaja arvestamist – kui palju läheb temale laenudeks, kui palju tõuloomade ostmiseks. Ja tundus ka, et suund

anda pool instituutidele ja büroodele, nii-öelda pealischitusele, ei ole tootja seisukohalt õige. Praeguse jaotuse juures me ei näe üldse, kas alustavat talumeest kavatsetakse toetada. Me rääkisime projekti puhul 20 miljonist laenudest, vahepeal oli põllumajandusministeerium valmis summa suurendama 25 milj. peale. Olevat olnud ka nõusolek suurendada toetust tõuloomade ostmiseks 4 miljonini. Nüüd paneme nagu kõik uuesti tagasi ühte patta ja jätame talumehe tõesti paluja rolli – ükskõik siis mis tänava mis maja ukse taha. Samas on olemas Eestimaa Talufond, kes võiks selle summa, mis me täna või mõni teine päev siin ära otsustame, siiski talumeeste endi vahel vastavalt vajadusele ära jagada. Arvan, et tema oskaks seda kõige õigemalt teha. Mis teie selle kohta arvate?

J. Reinson

Eelarve-majanduskomisjon seda küsimust arutas ja jõudis ühisele seisukohale, et ilmselt ei ole Ülemnõukogul otstarbekas hakata jaotama iga rubla – kuhu ja kui palju. Meil on ju olemas valitsusasutused, kes tegelevad raha jagamisega. Nimetatud 133,2 miljonit kajastub eelarve muudatusena – see eraldatakse täiendavalt põllumajandusministeeriumile. Raha edasine jaotus jääb juba ministeeriumile. Mis puutub talumeestesse, siis ma ei arva, et põllumajandusministeerium pärast raha saamist loobub oma senisest, meile esitatud projektist. Ja see raha, mis on mõeldud kokkuostuhindadele toetuseks, laekub kindlasti põllumeestele, kes müüvad saadusi. See ei lähe neist sugugi mööda. Ja raha ei jaota enam mõni ametnik suvaliselt, raha antakse objektiivselt, vastavalt toodangule.

H. Peterson

Lugupeetud juhataja ja ettekandja! Selge on see, et riik jagab oma raha vastavalt sellele, kuidas ta tahab oma põllumajanduspoliitikat suunata. Kuid see osa rahast, mis läheb otse alla, kas maakonnad saavad selle kätte vastavalt oma tootmistasemele või on ka siin määrav, kuidas keegi ukse peale koputab? Seesama küsimus jääb ikkagi püsima.

Ja teiseks. Minu teada on ette nähtud raha niinimetatud maa sotsiaalsfääri kahjumi kinnimaksmiseks – need on need veel lõpetamata kultuurimajad ja spordisaalid jne. Kuidas need summad jagatakse? Kas pannakse keskpõrandale laiali või saab iga maakond eraldi? Aitäh!

J. Reinson

Otsuse teises punktis nimetatud 66 miljoni kohta on selgelt öeldud, et see makstakse tootjale. Järelikult ei saa seda anda kellelegi teisele. Mis puutub kõigisse nendesse sihtfinantseerimise

ridadesse valitsuse algselt esitatud projektis, siis meie komisjoni istungil jäi üheselt kõlama seisukoht – härja rahandusminister Miller võib minu sõnu kinnitada –, et kogu maa sotsiaalsfäär finantseeritakse teisel poolaastal riigieelarvest. Elamu-kommunaalkahjumit eelnevalt esitatud seaduseelnõu ei käsitle ja ilmselt ei tule see ka uues kõne alla.

P. Grigorjev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Öelge palun, kas nendele summadele võivad pretendeerida maal asuvad kalurikolhoosid, kellel on ka sotsiaal-kultuurilisi objekte ja kes annavad põllumajandustoodangut? Või arvatakse nad jälle tööstusettevõtete hulka? Täna!

J. Reinson

Ma ei näe selleks mingit takistust. Pealegi ütleb esialgselt esitatud seaduseelnõu 2. punkt, et "valdadele ja külanõukogudele nende territooriumil asuvate sotsiaal-kultuuriliste objektide ülalpidamiseks." Kui ta on valla või külanõukogu territooriumil, ei ole mingit küsimust.

Juhataja

Suur tänu, Jüri Reinson! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Lembit Arro.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud saadikud! 133 miljoni eraldamine põllumajandusele on suur toetus. Tänu, et selline summa on leitud. Kuid tahaksin esitada mõningaid seisukohti, millega põllumajandusministeerium peaks selle summa jaotamisel arvestama. Vastavalt valitsuse poolt esitatud projektile oli selle summa sees ka 16 miljonit, mis eraldati teravilja kokkuostmise avansiks. Me teame aga, et teravilja hinda tõsteti juba paar kuud tagasi, järelikult valitsusel pidi teravilja ostmiseks raha juba enne olema. See summa ei tohiks seega enam põllumajanduse abistamise raha sees olla. Ma võin siin tuua võrdluse, et kui ma kellegi käest midagi ostan ja avanssi ette annan, ega see sellepärast siis teine raha ole, see on ikka seesama. Teiste sõnadega, me ei saa rääkida põllumajandusele eraldatavast 133 miljonist rublast – 16 miljonit tuleks maha võtta. Peale selle jagan täiesti Aldo Tamme ja teiste poolt avaldatud kartust, et see raha võib äkki minna neile, kes rohkem kisavad ja osavamalt koputavad. Nii ongi mul selline ettepanek, et põllumajandusministeerium võiks nimetatud summa jagada kooskõlas Ülemnõukogu maaelukomisjoniga. Viimases on nii Talupidajate Liidu kui ka teiste maatöötajate esindajad. Üks punkt veel, millega tuleks arvestada selle raha

jagamisel. Projektis on ka punkt, et laenude kustutamiseks tuleb raha anda pankrotistunud majanditele, kes end likvideerivad. See summa oli vist 9 miljonit. Kuid kas ikka võib niimoodi suvaliselt raha jagada? Oletame nüüd, et majand likvideerub ja tal on pangavõlad. Majand tuleks muuta hoopis aktsiaseltsideks, nii nagu tegi Rapla rajooni Lokuta kolhoos. Loomulikult need aktsiaseltsid, mis tekivad, saavad majandist omale tootmishooneid, tootmisobjekte, mis hakkavad tootma. Ja järelikult peaksid ka need laenud üle minema aktsiaseltsidele. Aga kui majand on ehitanud koolimaju, kultuurimaju, tervishoiupunkte jne., siis võiks tema võlgu kustutada ainult selles ulatuses, kui palju majand annab sotsiaalobjekte üle munitsipaalomandusse. Teine osa võlgadest jääb ja tootmine peab need tasa tegema. Mina soovitan lülitada otsuseprojekti punkt, et põllumajandusministeeriumil tuleb nimetatud summa jagada kooskõlas Ülemnõukogu maaelukomisjoniga. Võib-olla tõesti siin suures saalis ei ole vaja hakata raha jagama.

U. Anton

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma tahaksin teid ka kutsuda üles toetama majanduskomisjoni poolt väljapakutud kompromissprojekti. Selles on tunduvalt suurendatud hinna osatähtsust meie praeguse kõige valusama probleemi lahendamisel, s.o. põllumajandustoodangu kahanemise pidurdamisel. Turumajanduse tingimustes peakski ju hind olema see, mis asjad lõpuks paika paneb. Hinna kaudu saavad kõik tootjad oma osa kätte – nii majandid, nii majandite töötajad, kes oma koduses majapidamises põllumajandussaadusi toodavad – nende osa teatavasti on suur, ligi 20% meie praegusest toodangust –, ja muidugi ka talunikud, kes tõesti juba toodangut annavad. Osa inimesi on mures selle pärast, et talunike võimalusi ahendatakse. Mina tahaksin küll väita vastupidist. Ühtlasi loodan ma muidugi seda, et ministeerium siiski suudab selle teise poole piisavalt tasakaalukalt jaotada. Tingimata tuleb pöörata tähelepanu sotsiaalsfääri probleemidele ja lõpetamata maaparandusele, mis praegu väga teravalt tunda annab. Kui mäletate, ka talvel eelarve kooskõlastamisel just meie, põllumehed, tõstisime selle asja üles, aga te hääletasite meid maha. Nii jäi maaparandus väga kiratsema, sest ei olnud enam raha isegi pooleliolevate objektide lõpetamiseks. Miks veel tahaks seda kompromissprojekti eriti soovitada? Ka Arro juba juhtis tähelepanu sellele, et valitsuse esialgsesse projekti oli sisse planeeritud sõna tõsisel mõttes praegu olemasoleva tootmissüsteemi lõhkumine. Raha eraldatakse sellel tingimusel, et majand läheb pankrotti. Ma ei ole sugugi kindel, et ei leidu üksikuid mehi, kes sihilikult selle pankroti esile kutsuvad – nõnda saab ehk vahelt lõigata. Aga me ei tohiks praegu siiski oma majandussüsteemi arendamisel lõhkumisele orienteeruda, rohkem ikka ülesehitamisele. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! kolleegid! Vastavalt kokkuleppele teeme 20-minutilise vaheaja.

V a h e a e g

A. Tamm

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma ei taha sugugi mitte talumehi ülejäänud põllumajandusele vastandada. Tahaksin lihtsalt ära tuua n.-ö. talumehe seisukoha. Esialgne projekt oli pealkirjastatud "Talumajanduse arendamine ..." ja siis alles põllumajanduse stabiliseerimise programm. Ma olen täiesti päri majanduskomisjoniga, et meil tuleb rääkida põllumajandusest tervikuna, tema stabiliseerimisest ja selle loogika järgi on õige anda tootjale n.-ö. hinnalisandi kaudu 66 miljonit. Aga, austatud rahvasaadikud, alles me võtsime vastu otsuse luua rahvuskultuuri fond. Ka talu on üks osa Eestimaa taastuvast, traditsioonilisest majanduselust, tema kultuurist. Ja selles mõttes ta siiski ülejäänud põllumajandusest veidikene eristub. Me räägime viimasel ajal üsna sageli, et kõik peavad olema võrdsed: majandid peavad olema võrdsed, talud peavad olema võrdsed ja ka n.-ö. majandirahva abimajapidamised, olgu nad siis 1–2 lehmaga või väikese kesikuga väikeses laudakeses, peaksid olema võrdsed. Aga tegelikkuses me ei saa olla võrdsed. Talumees, kes alustab nullist, kellel on vaja teha investeeringuid ehitusse, tehnika ja tõuloomade soetamisse, sordiseemne saamiseks, ei ole ju võrdne sellega, kel on midagi juba olemas. Majanditel on olemas hooned, nad on kunagiste soodsate hindade ajal soetanud ehitusmaterjali ja tehnikat. Väikese abimajapidamise korral ei pea tegema erilisi investeeringuid, ei pea soetama tehnikat, ei pea rajama ka suuremaid ehitisi, aga talumees peab seda kõike. Sellepärast ma pöördun teie poole ettepanekuga eraldada sellest summast talufondile 25 miljonit rubla laenudeks ja 4 miljonit rubla tõuloomade ja sordiseemne soetamiseks. Kui see ettepanek ei ole teie poolt aktsepteeritav ja kui te ei pea talufondi, mis on valitsuse poolt kehtestatud reeglite kohaselt registreeritud, usaldusväärseks, siis vähemalt tuleks see raha sihtotstarbeliselt anda Eesti Maapangale. Viimane kasutaks seda ainult talupidajatele laenu andmiseks, kusjuures laenuprotsent ei tohiks olla üle 3, nii nagu esialgses projektis oligi. Enne kui lõpliku otsuse teete, palun minu ettepaneku üle järele mõelda. Aitäh teile!

Juhataja

Suur tänu! Kas lõpetame läbirääkimised? Teeme uue kohaloleku kontrolli. Kohal on 77 rahvasaadikut, puudub 27.

Lugupeetud kolleegid, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised antud päevakorrasteemal? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 67 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid on 1. Läbirääkimised lõpetatakse.

Kolleegid, meil on töös säärase otsuse eelnõu, mis koosneb kahest punktist. Tegu on eelarve-majanduskomisjoni või pigem valitsuse ja eelarve-majanduskomisjoni ühise eelnõuga. Kõik see on korralikult viseeritud ja minu käes. Mulle on laekunud ka kaks parandusettepanekut, ühte Aldo Tamm praegu vormistab ja teine on Lembit Arrolt. Tutvustan teile nüüd Lembit Arro parandusettepanekut. Tema teeb ettepaneku lisada 3. punkt: põllumajandusministeeriumil jagada nimetatud summa kooskõlas Ülemnõukogu majanduskomisjoniga. Kas Ülemnõukogu sai aru? Jüri Reinson.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, mul on ettepanek teha nii, nagu me alati oleme teinud. Hakkame parandusettepanekuid hääletama. Komisjon ja valitsus, kes on projekti autorid, võivad avaldada oma seisukoha, kas nad aktsepteerivad ettepaneku käigult või me hääletame. Selleks paluksin ma kõigepealt paar minutit majanduskomisjonile nende ettepanekute arutamiseks.

Juhataja

Väga sobib, väga sobib. Praegu vormistab Aldo Tamm oma parandusettepaneku ära. Ma annan selle teie kätte ning siis te tulete ja esinete lõppsõnaga.

Lõppsõnaga esineb härra Jüri Reinson.

J. Reinson

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Eelarve-majanduskomisjon oma istungitel juba arutas, kas on vaja selles otsuseprojektis sätestada, et põllumajandusministeerium kooskõlastab raha jaotuse maaelukomisjoniga. Me rääkisime just maaelukomisjonist ja mitte eelarve-majanduskomisjonist. Leidsime, et on siiski õige, et valitsusasutused, sealhulgas põllumajandusministeerium, hakkavad tõepoolest ellu viima valitsuse poliitikat. Ja selleks oleme me neile andnud ka volitused ministrid kohale valides. Seoses sellega ei ole komisjon ja valitsuse esindajad nõus aktsepteerima ei Lembit Arro ega Aldo Tamme

parandusettepanekut. Aga nagu meie reglement ette näeb, lähevad ettepanekud siin hääletamisele, kuna nende tegijad neid tagasi ei võta.

Juhataja

Suur tänu! Nii oli ta mul ka mõeldud. Ma tahaksin ainult eelnevalt parandusettepanekuid tutvustada. Nüüd laekub ka Aldo Tamme oma. Niimoodi, kolleegid. Läbirääkimised on peetud, ettekanded kuulatud ja otsuse eelnõu autorid ka parandusettepanekutega tutvunud ning selgunud, et nad ei aktsepteeri neid. Ma loen nad veel kord teile ette ja siis asume hääletama.

Lembit Arro teeb ettepaneku lisada 3. punkt: põllumajandusministeeriumil jagada nimetatud summa kooskõlas Ülemnõukogu maaelukomisjoniga. Aldo Tamme parandusettepanek koosneb mitmest osast, nii et neid võiks isegi lugeda eraldi parandusettepanekuteks. Näiteks. Võtke ette see lause: "Vabadest jääkidest ..." Aldo Tamm teeb ettepaneku, et 133,2 asemel oleks 99,1. Seda esiteks. Teiseks, lisada uus punkt ja järgnevalt sõnastatuna: "Eraldada Eesti Talufondile talumajanduse arendamiseks 34,1 miljonit rubla, sealhulgas 25,0 miljonit rubla laenudeks, 4,0 miljonit rubla tööloomade ja sordiseemne soetamiseks ja 5,1 miljonit rubla talude maaparanduseks, teede, puurkaevude, elektri- ja sideliinide ehitamiseks." On nii?

A. Tamm

Palun minu ettepanekust aru saada selliselt, et ma mitte ei soovi vähendada üldsummat 133,2 miljonit rubla, vaid tuua ta kahte ossa. Esimeses punktis eraldada põllumajandusministeeriumile sellest 99,1 miljonit rubla ja teine ettepanek eraldada talufondile 34,1 miljonit rubla. Kokku jääks summa samaks. Aitäh!

Juhataja

Kõigepealt siis Lembit Arro parandusettepanek. Nagu öeldud, ei valitsus ega eelarve-majanduskomisjon seda ei aktsepteeri, nad tuleb siis teil otsustada. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Lembit Arro parandusettepaneku poolt lisada 3. punkt sõnastusega: põllumajandusministeeriumil jagada nimetatud summa kooskõlas Ülemnõukogu maaelukomisjoniga? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt 9 rahvasaadikut, vastu on 30, erapooletuid on ka 30. See ettepanek ei leidnud toetust.

Aldo Tammel on kaks parandusettepanekut. Ma pean nad ikkagi eraldi hääletusele panema. Teeme siis lisapunkti enne, loen selle teile ette: lisada punktile 3 "Eraldada Eesti Talufondile talumajanduse arendamiseks 34,1 miljonit rubla, sealhulgas 25 miljonit rubla laenudeks, 4

miljonit rubla tõuloomade ja sordiseemne soetamiseks ja 5,1 miljonit rubla talude maaparandamiseks, teede, puurkaevude, side- ja elektriliinide ehitamiseks."

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Aldo Tamme parandusettepaneku poolt? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 39 rahvasaadikut, vastu 13, erapooletuid 14. See ettepanek leidis toetust. Kuulame nüüd ära komisjoni seisukoha. Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Ma esialgu ei ütleks komisjoni seisukohta, sest me pole koos käinud, aga ma tahaksin teha täiendus-parandusettepaneku, arvestades Ülemnõukogu viimast otsust. See oleks see, et lisada pärast sõna "talufondile" ka "Eesti Pangale", tähendab siis 25 miljonit Eesti Pangale taludele laenude andmiseks.

Juhataja

Palun kirjalikult. Mina pöördun nüüd Jüri Reinsoni poole. Kuidas asjaosalised suhtuvad Ants Veetõusme ettepanekusse? Jüri Reinson.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, ma pean paluma veel 5 minutit vaheaega.

Juhataja

Katsume kahe minutiga hakkama saada ja siinsamas saalinurgas. Palun komisjoni ja valitsuse esindajail kokku saada, ärge palun teised saalist lahkuge, see läheb ruttu.

V a h e a e g

Juhataja

Asume töökohtadele, kolleegid? Kuidas siis on?

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Pärast Aldo Tamme parandusettepaneku vastuvõtmist on valitsuse ja majanduskomisjoni ühine projekt oma olemuselt muutunud nii palju, et komisjon peab seda arutama ja teeb ettepaneku homseni katkestada.

Juhataja

Panen hääletusele. Lugupeetud kolleegid, kes on selle poolt, et katkestada antud päevakorrapunkti arutelu ja jätkata veel sellel istungjärgul? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 58 rahvasaadikut, vastu on 5, erapooletuid 2. Arutelu katkestatakse. Jüri Reinson, ma annan siis teile üle Aldo Tamme teise parandusettepaneku. Lembit Arro oma ei leidnud heakskiitu.

Eesti Vabariigi õlleaktsiisi seaduse ja Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi aktsiisimaksu seaduses" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Jätkakem 12. päevakorrapunktiga, "Eesti Vabariigi õlleaktsiisimaksu seaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi aktsiisimaksu seaduses" esimene lugemine. Paluksin ettekandeks kõnetooli rahandusministri esimese asetäitja härra Enn Roose.

E. Roose

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud rahvasaadikud! Te teate, et kõik aktsiisimaksud on praegu kirjas absoluutsuuruses ja üherealistena, tähendab, iga aktsiisiobjekti peal on üherealine kirje. Samal ajal on praktikas nende maksude võtmisega terve rida probleeme tekkinud. Ja just sel põhjusel, et nad ei ole inflatsioonikindlad, eelarvetulud ei kasva vastavalt informatsioonile. Ja teiseks: kõikide aktsiisiprojektide puhul on tekkinud oma spetsiifilised probleemid, mida ei saa üherealiselt seadusega reguleerida. Seetõttu tuleb valitsusel teie kaudu praktiliselt kõik aktsiisimaksu seaduses olevad aktsiisimaksude read asendada eraldi maksuseadustega. Ka õlleaktsiisimaksude maksmisel on tekkinud terve rida probleeme, mida on püütud selle seadusega lahendada.

Muidugi oleks mugav, kui kõik praeguse aktsiisimaksu seadusega kehtestatud maksud oleksid valitsuse poolt esitatud niimoodi, et nende kohta oleks katvad seadused ühekorraga esitatud. Kuid seda ei ole võimalik teha lihtsalt sellepärast, et meil rahandusministeeriumis ei ole nii palju tööjõudu. Kogu aktsiisimaksu seaduse katmine eraldi seadustega nõuab meilt umbes 2 aastat aega. Alustasime esimesena õlleaktsiisimaksu seadusest ja tegeleme sellega eelmise aasta augustist. Ilmselt kõige varem võib ta vastu võtta selle aasta augustis, kui mitte hiljem.

See seadusprojekt, mis teile on esitatud, on palju-palju kordi tootjatega läbi arutatud, nende poolt on tehtud vastavad teadusuuringud.

Kõigepealt, mis on õlleaktsiisimaksu seaduse spetsiifiline joon? Kõigepealt see, et õlle tootmismahust sõltub õlle tootmise omahind. Mida suurem on õlletootmise maht, seda väiksem on omahind ja muidugi vastupidi. Järelikult selleks, et säilitada väiksemate õlletootjate konkurentsivõime, peame nendel sõltuvalt tootmismahust aktsiisimaksu vähendama. Ja seda ongi selles seaduses pakutud – maksumäärad on antud lisas 1.

Teiseks. Senise aktsiisiseadusega ei olnud reguleeritud õlleeksport. Meie õlle eksport on kahesuunaline. Üks on rublaeksport ja teine on kõva valuuta eest eksport. Seadus võimaldab reguleerida ka õlle eksporti rublade eest. Nimelt võetakse rublaekspordi eest maksu, välisvaluuta eest müüdud õlle aga saab anda aktsiisimaksuvabaks. See peaks soodustama meie õlle eksporti ka kõva raha omavatesse maadesse.

Samuti ei olnud seni reguleeritud õlle müük välisvaluuta eest Eesti territooriumil. Senise aktsiisimaksu seaduse alusel kuulus õlu maksustamisele, ükskõik kus teda ka ei toodetud. Ja eriti suve ajal tekkis saartel nn. taluõlle tootmine turistide jaoks. See on väga tulutoov ala, millega pärast heinaaega on paras tegelda. See seadus reguleerib ka taluõlle müümist turistidele ja nimelt sel teel, et ta teeb selle õlle aktsiisimaksuvabaks, kui seda toodetakse alla 5000 dekaliitri.

Samuti reguleerib see seadus õlle impordi maksu, kui õlut imporditakse valuuta eest. Nagu te teate, on õlle valmistamine põhimõtteliselt litsentsitav tegevus. Õlut ei tohi toota ilma litsentsita, muidugi mitte sel juhul, kui seda toodetakse oma pere tarbeks. See tähendab, õlle tootmine on valitsuse litsentsiga reguleeritud. Praegu on probleem selles, et õlu peaks tarbija huvidest lähtudes vastama mingitele standarditele ja selles osas oleme kõvasti maha jäänud. Ilmselt on väga vaja kehtestada ka Eestis oma standardid.

Selle seadusega on aga tekkinud juba terve rida probleeme, kuigi seaduse tekst on lühike. Asi puudutab maksumäärasid. Arutasime õlle tootjatega nelja varianti maksumäärasid, mõtlesime, kuidas neid formuleerida. Kõigepealt absoluutarvudes, paragrahvides, siis kahekomponendilisena, kõikidel ühine absoluutarv ja diferentseeritud suhtarv või protsent ja neljas variant, kõigile ühine suhtarv ja diferentseeritud absoluutarv. See viimane sai hääletamisel õlle tootjate kõige suurema poolehoidu. Kui me asjast majanduskomisjonile ette kandsime, siis arutasime ka seda, kuidas muuta see diferentseeritud absoluutarv inflatsioonikindlaks. Kui inflatsioon senises tempos jätkub, tuleks õlle aktsiisimaksu absoluutarvu pidevalt suurendada. Pakuti välja arvestada kõik ümber kõvasse, stabiilsemasse valuutasse. See ettepanek ei leidnud majanduskomisjonis toetust. Ilmselt tuleks selleks, et

garanteerida õlleaktsiisimaksu inflatsioonikindlus, minna tagasi suhtarvu peale. Maksumäär tuleb anda suhtarvudes protsentides, mis on diferentseeritud tootmismahu järgi.

Tollest maksust peaks laekuma natukene üle 80 milj. rbl. Seda muidugi juhul, kui säilib senine õlletootmise maht. Üleminek uuele aktsiisimaksu seadusele ei suurenda ega vähenda õlletootjate maksukoormust, pigem isegi vähendab seda. Ja nii on esialgu võib-olla ka õige.

Valitsusel on valmis ka karusnaha aktsiisimaksu seaduseelnõu, mis on Ülemnõukogule üle antud. Ilmselt selle arutamine tuleb hiljem. Valmis hakkab saama ka piirituse ja alkoholsete jookide aktsiisimaksu seaduse eelnõu, aga seda vaevalt enne sügist Ülemnõukogule anda saab. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! On mõned küsimused. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra Roose, mul on üks konkreetne mure: öelge nii, et ma ka aru saan, kas nüüd õlu läheb jälle kallimaks?

E. Roose

Õlu läheb kindlasti kallimaks, härra Allik. Ja seda sellepärast, et teravili, millest õlut aetakse, ja humal läheb kallimaks. Aktsiisimaksu pärast see kallimaks ei lähe.

H. Peterson

Lugupeetud juhataja ja ettekandja! Üks võimalus, kuidas valitsus optimaalse tulumaksu, sealhulgas ka aktsiisimaksu kätte saab, on teha seda katsemeetodil, see on põhimõttel: näis, mis saab! Olen näinud ka tsaariaegset aktsiisimaksu seadust. See oli üpris põhjalik. Kas olukord, kus aktsiisimaks võib üpris kiiresti muutuda, ikka on tervitatav? Kas ta ei võta tootjalt kindlusetunnet? Kui maksumäärad muutuvad liialt tihti, siis tekitab see äkki niisuguse tunde, et enam ei tea, kas üldse tasub veel toota. Aitäh!

E. Roose

Siin on kaks probleemi. Vana aja seadustes, sealhulgas ka Eesti Vabariigi aktsiisiseaduses, oli maksustamisel teistsugune printsiip. Maksustati õlle algvirret, mida mõõdeti spetsiaalsete kaaludega. Minu meelest meie õlletööstuses on kõik need kaalud ammu välja visatud. Juhul, kui me kunagi võime tuvastada õlle algvirde tiheduse, siis võiksime muidugi teistmoodi

makse määrama hakata. Sel juhul oleks ka õiglasemalt määratud õlle kangusest tulenevad erinevad maksumäärad. Teine küsimusepool puudutas tootjate kindlusetunnet. Ma veel kord ütlen, et seaduseelnõu on igasugustes variantides kümneid kordi läbi arutatud. Peale rahandusministeeriumi uuringute on tehtud ka sõltumatuid uuringuid. Ja see projekt kujutab endast nagu kompromissi, kus on arvestatud ka õlle tootjate seisukohti.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud härra Roose! Kõigepealt tahaksin avaldada tunnustust selle seaduse koostajatele, see on tõeline eesti keele pärl ja ääretult põhjalikult koostatud. Eriti § 1, kus võiks olla ka veel muidugi õlleretseptid sees. Aga seejuures ma tahaksin küsida, mis asi on viliaine? Siin on öeldud: mitmesugused viliained. Teine küsimus käib § 2 p. 2 kohta, kus on räägitud õlle eksportimisest. Paluksin öelda, kui konkurentsivõimeline Eesti õlu on siiamaani välisturgudel olnud? Kui palju ja kes ja kuhu on seda eksportinud? Aitäh!

E. Roose

Härra Made märkus selle kohta, et eelnõu on väga keerulises keeles, on õige. Mis puutub § 1, siis ausalt öeldes rahandusministri asetäitjana ma ei oska sellele vastata. Selle on formuleerinud õlletootjad ise, tehnoloogid ja inimesed, kes tunnevad ennast õlu tootmise alal spetsialistidena. Me oleme vastu võtnud õlletootjate liidu redaktsiooni. Ilmselt viliainete all mõeldakse eeskätt otra, aga õlut võib pruulida ka teistest viliainetest. Näiteks mehhiklased pruulivad õlut ka kirssidest ja muudest marjadest. Siis tuleb punane õlu. Ja kas ka näiteks kirsse saab sel puhul viljaks nimetada, ma ei tea. Meil on muidugi traditsiooniliselt kasutusel teravili. Kui kellelgi tekib idee mingist muust viliainest õlut ajada, siis on ka see võimalik aktsiisimaksustada.

Teine küsimus oli õlle ekspordi kohta. Eesti õlut ei ekspordita veel, aga läbirääkimised käivad Rootsi firmadega. Näiteks Viru kolhoos valmistab sellise tasemega puhast õlut, et rootslased tahavad seda enda firma sildi all Leningradi eksportida.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mina tulin eile õhtul just ühest õlletehasest. (Naer.) Ja nimelt Valtu kolhoosi õlletehasest. Seal tuli juttu ka aktsiisimaksu seaduse uuest projektist. Te väidate siin, et aktsiisimaks läheb väiksemaks, kolhoosi mehed ütlevad aga, et tunduvalt suuremaks. Neil ei tasu enam õlut üldse toota. Me tegime seal vastavad arvestused ära. Kuni senine aktsiisimaks ilma soodustusteta (varem kehtis kolhoosidele soodustus) oli 90

kop. liitri peale, siis praeguste arvestuste järgi tuleb 1.35 liitri peale. Nii et aktsiisimaks suureneb tunduvalt.

Teine asi. Seletuskirjas on teil märgitud, et õlle hinnaks kujuneb poes 0,5 liitrit 77 kopikat. Me käime siin Ülemnõukogu poes, siin ta maksab koos pudeliga üle 2 rubla. Kas õlle hind langeb 2 korda või?

E. Roose

Härra Arro! Mul on olemas eelmise aasta andmed Valtu kolhoosi kohta. Sel ajal nad tootsid 160 000 dekalitrit õlut, õlle omahind oli 4 rubla 98 kopikat dekaliter pluss kasum 1,01 rubla. See oli hoopis suurem, kui teistel õlletootjatel ja villijatel. Ning aktsiisimaks, mäletate, kehtis ju eelmisest aastast samuti 100% hinnalisand õllele. Kui me praegu räägime 50%-st eelmise aasta 100% asemel, siis see on väga suur vahe tõesti. Koos aktsiisimaksuga ja hinnalisandiga oli nende õllemüügihind koos nende komponentidega 8 rubla 30 kopikat. Tartu õlletehasel oli see 11,1, Saku õlletehasel 10,15. Võib-olla seoses tehnoloogia muutuse ja inflatsiooniga on Valtus õlle valmistamise omahind viimasel ajal tõusnud. Eelmise aasta näitajad on aga täielikult kontrollitud ja Valtu on üks paremas positsioonis olevaid majandeid vastupidi teie väitele. Pealegi on rahandusministeerium väiksematele õlletehastele ka aktsiisimaksu soodustusi andnud, aga me leiame, et see asi tuleks lõpetada. Ülemnõukogu peaks aktsiisimaksud määrama sõltuvalt tootmismahust ja nii, et see stimuleeriks ka väiketootjaid õlut valmistama. Ja veel. Ma ei usu, et õlle hind langeb. Kõik õlle tootmiseks vajalik kallineb, tõusevad ka palgad. Ent ma kordan: aktsiisimaks absoluutarvudes ei suurene ja selle tõttu õlle hind ei tõuse.

A. Gussev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Minu kolleegi lisaküsimusele vastamisega te peaaegu vastasite ka sellele küsimusele, mida mina tahtsin teile esitada. Kui muud tingimused on ühesugused ja on juhtunud ime, teraviljahinnad pole tõusnud ja palk on jäänud endisele tasemele, mida siis annab tavalisele ostjale selle aktsiisimaksu muutmine? Kas õllehind muutub? Seletage see asi lihtsalt ära. Tänan!

E. Roose

Minu arvates tuleks garanteerida, et õlut oleks võimalik alati osta. Kui te praegu lähete pärast Ülemnõukogu istungjärku ükskõik millisesse poodi, siis reeglina seal õlut ei ole. Ja ei ole päris mitmel põhjusel. Kaubandus on saamatu, hinnad on ehk valed jne., igatahes õlut ei ole.

Ja aktsiisimaksu seadus ei lahenda õllemüügi organisatsioonilisi ja hinna küsimusi. Ta võimaldab ainult haridus-, tervishoiu-, kultuuri-, teadustöötajatel palku tõsta. Õllest laekuv raha läheb ju riigieelarvesse.

J. Pöld

Härra juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul on elus mõned head aastad tulnud õlle tootmisega kokku puutuda. Seepärast oleks teile selline küsimus. Mis te arvate, kas ei oleks mõttekas § 1 seaduseelnõust välja jätta? Ma nimelt tahan väita, et sealne õlle definitsioon ei pea mitte täpselt paika. Õlu ei pruugi sugugi olla valmistatud just nimelt humalast, õlle tootmisel ei kasutata alati suhkrut või tema kontsentraati jne. Täpse defineerimise võiks jätta õlletootjate mureks, seaduses see küll ei peaks kajastuma. Küllap me teame niigi, mis asi see õlu on.

E. Roose

Ma isiklikult saan ka aru, kas ma joon õlut või midagi muud, selles ei ole küsimus. Kui aga seda seaduseelnõu arutati, siis õlletootjad ise pidasid seda definitsiooni vajalikuks, et õlleaktsiisimaksuga midagi muud ei hakataks maksustama. Küsimus on muidugi diskuteeritav, see formuleering võib ka välja jääda.

Juhataja

Suur tänu, härra Roose! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Võimalik, et teisel lugemisel tehakse esimese paragrahvi kohta parandusettepanek. Aitäh! Lugupeetud kolleegid, kuulakem siis ära ka juhtiva komisjoni seisukoht. Paluksin kõnetooli eelarve-majanduskomisjoni nimel härra Kalju Koha.

K. Koha

Lugupeetud juhataja, kallid kolleegid! Kõik on innukalt õlle kallal, kuid minul on au teile ette kanda mõned mõtted, mis komisjonil kahel koosolekul tekkisid selle maksu kallal närides. Komisjonis kerkis üles põhiliselt neli küsimust. Mispärast kehtestatakse siis nüüd eraldi aktsiisimaksud? Teatavasti 26. juulil möödunud aastal võtsime vastu aktsiisimaksu seaduse, kuhu ka õllemaks oli sisse programmeeritud. 28. veebruaril 1991 tegime juba aktsiisimaksu seaduses muudatuse ja nüüd siis arutame eraldi õllemaksu. Ma arvan, et sellele küsimusele vastas siin Ülemnõukogus härra Roose. Teine küsimus tuleneb § 4-st, kus on kirjas selline mõiste nagu lõpptootja: "...tasub aktsiisi lõpptootja". See tekitab tõesti probleeme. Näiteks Valtu kolhoos on ka üks õlletootja, kuid ta ostab toorõlut. Kes siis ikkagi seda maksu

maksab? See asi tuleks meil tingimata fikseerida. Olen saanud lugeda üht tsaariaegset aktsiisimaksu seadust. Seal defineeriti täpselt ära, kes on see maksja, kes on see lõpptootja, s.t. kellele see maksukoorem langeb. Seoses sellega, et antud seadus püüab stimuleerida väiketootjaid, kerkis üles nende patentimise ja litsentsimise probleem. Tarbija peab olema kaitstud kõikvõimalike pahasoovalike õlletootjate eest. Selle probleemi tõstatas komisjonis härra Kois ja tuleb tõesti garanteerida, et meie tarbijad ei saaks halba õlut. Neljas probleem on, et me ei tohiks välja minna kaheosalistele maksumääradele, nagu nad meil praegu käes on. Peab olema üks maksumäär, proportsionaalse protsendiga. See on minu poolt kõik.

Juhataja

Suur tänu! Tiit Made teine küsimus.

T. Made

Lugupeetud kolleeg Kalju Koha, kas majanduskomisjon süvenes ka § 4 p. 2, kus on öeldud: õlle importija tasub aktsiisi, kui imporditav kogus ühekordsel sisetoomisel ületab 1 dekalitrit, 10 liitrit, eks ole? Kas on mõtet hakata sisse vedama õlut alla ühe ämbri korraga? Kas on sellel punktil üleüldse mingit mõtet? Aitäh!

K. Koha

Ma pean meelde tuletama, sest komisjoni istung oli päris ammu. Aga mul on endal ka selle koha peal märkus, et kas kogu partiilt või on 1 dekaliter aktsiisivaba. Me seda asja puudutasime ja midagi meile vastati. Kahjuks ma ei mäleta, milline see vastus oli. Ma jään vastuse võlgu.

Juhataja

Suur tänu! Seda tuleb ka ette. Jüri Liim.

J. Liim

Kas te ei ütleks, palun, mis asi on "pahatahtlik tootja"? Minu jaoks on see mingisugune ebamäärane formuleering. Tänan!

K. Koha

See on muuseas minu enda formuleering. Küsimus on 5–200 dekalitri tootjates, s.t. väiketootjates. Nad võivad ju õlut teha, aga neil on vaja anda ka garantii, et see õlu vastab

teatud normidele ja on kõlblik juua. Kuidas me selle garanteerime. See ei ole selle seaduse küsimus, kuid see probleem kerkis komisjonis üles.

Juhataja

Suur tänu! Kalju Koha, kas eelarve-majanduskomisjon arvab, et me loeme esimese lugemise lõppenuks?

K. Koha

Teist arvamust olla ei saa. Teisel lugemisel hakkame neid asju arutama.

Juhataja

Kolleegid, esimene lugemine on lõppenud.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu haldusreformikomisjoni arupärimine Eesti Vabariigi Valitsusele

R. Vare

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud Ülemnõukogu. Mulle on esitatud haldusreformikomisjoni arupärimine. Selle põhisisu, nagu mina aru saan, taandub sellele, miks valitsus on vastu, et Rapla maakonna Juuru külanõukogu ja Lääne-Virumaa Kadrina külanõukogu territooriumil moodustatakse nende osadest Kuimetsa vald ja Juuru vald ning Kadrina külanõukogu mail siis Saksi vald. Vastavad dokumendid on esitatud ja miks me takistame nende moodustamist? On ette valmistatud ka otsuseprojekt, mille kohta mul põhimõtteliselt märkusi ei ole. Küll aga tahaksin selgitada järgmist. Juhiksin tähelepanu sellele, et vastavalt kehtivale korrale, mis on sätestatud Ülemnõukogu Presiidiumi tänaseni kehtiva seadusega 6. detsembrist 1989, on staatuse andmine tehtud ülesandeks Ülemnõukogu Presiidiumile endale. Viimane teeb seda toetudes Ülemnõukogu Presiidiumi juurde moodustatud haldusreformi küsimuste ekspertiisi komisjoni järeldustele. Seega valitsus ei otsusta mitte ühegi alevi, valla ega linna staatust.

Saksi valla kohta on tõepoolest juba 1990. aasta novembri lõpus – detsembri alguses koostatud dokumendid, mis on ette nähtud lugupeetud Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega. On olemas Lääne-Viru maavalitsuse määrus 29. novembrist, millega tunnistati

ettevalmistustööd Saksi valla moodustamiseks piisavaks, nõustuti nende taotlusega moodustada vald Kadrina k/n. territooriumi osast ning tehti (NB!) Ülemnõukogu Presiidiumile ettepanek anda Saksile alates 1. jaanuarist valla staatus. Kiiresti see asi sel ajal minna ei saanud, pöörduti presiidiumi poole. Valitsusele dokumente esitatud ei ole ning mul on siia kõrvale öelda ainult nii palju, et minu käsutuses on ka haldusreformikomisjoni otsus. Viimasega seda initsiatiivi tunnustati, kuid asi on selles, et Saksi piirkond ei ole iseseisev haldusüksus, vaid Kadrina külanõukogu osa. Ülemnõukogu Presiidium annab aga omavalitsusstaatused vaid iseseisvatele haldusüksustele. Kuna ees seisab hulk haldusterritoriaalseid muudatusi, ei olegi ekspertkomisjon praegu pädev otsustama seda omavalitsusstaatused küsimust. Kõigepealt oleks kohapeal pidanud külanõukogu ära jaotama ja siis kohe ka vastavad dokumendid esitama. Administratiiv-territoriaalse jaotuse muutmine käib seni ju Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi 1974. aasta 1. novembri otsuse alusel. Ja selles on ette nähtud ka kogu protseduuriline käik. Antud küsimus peab ka läbi valitsuse minema. Valitsus peab oma arvamuse ütlema, kuid lõplikult otsustab ikkagi Ülemnõukogu Presiidium. Kahjuks mingil põhjusel valitsuse poole pöördutud ei ole ja seetõttu ei saa viimane ka võtta enda peale vastutust, miks asi toppab.

Nüüd teine küsimus, mis puudutab Juuru külanõukogu territooriumil vana valla taas moodustamist. Siin kehtib sama põhimõte, millest just rääkisin. Nimelt ütleb presiidiumi 1989. aasta 6. detsembri seadluse punkt 3, et omavalitsusstaatused tunnustamiseks on nõutav vastava külanõukogu poolt väljatöötatud kava, samuti peavad administratiiv-territoriaalsed küsimused lahendatud olema.

Rapla maakond on seda initsiatiivi toetanud. Selle aasta veebruari keskpaigas on pöördutud Ülemnõukogu Presiidiumi poole. On ka olemas Rapla maavolikogu otsus 30. jaanuarist pöörduda Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi poole palvega teha haldusreformi ekspertkomisjon Juuru valla arengukava ja põhimääruse läbivaatamiseks. Seda arvestades Kaiu piirkonna ning Kuimetsa valla elanike soovi iseseisva valla moodustamiseks. Selline taotlus on Ülemnõukogu Presiidiumile tehtud. Edasise käitumise motivatsioon oli Ülemnõukogu Presiidiumi haldusreformikomisjonil täpselt samasugune kui Kadrina puhul. Nüüd on pöördutud vastava taotlusega ka valitsuse poole, palutakse muuta selle külanõukogu administratiiv-territoriaalset jaotust. See esitati 9. mail 1991. Saatsin selle edasi majandusministeeriumi hr. Leimanni nimele resolutsiooniga, et asi arutatakse haldusreformikomisjonis läbi ning esitatakse siis valitsusele ettepanekud.

Minu andmetel peaks nende arvamus kohe-kohe tulema ja siis saab otsustada, kas see administratiiv-territoriaalse jaotuse muutmine on otstarbekas. Ma arvan, et vastus võib

osutada positiivseks. Seejärel saab kohe käivitada ka esitatud arengukava ja anda valdadele omavalitsusstaatus.

Kokkuvõtteks. Vaatamata sellele, et ühel või teisel kujul on mõni ametnik kuskil ehk midagi lubanud, kehtib protseduur, mis on seadusandlikult reglementeeritud ja millest tuleb kinni pidada. Seetõttu ma täiesti toetan haldusreformikomisjoni poolt pakutud formuleeringut, et omavalitsusstaatus andmisest tuleb esialgu keelduda. Samuti toetan valitsusele tehtud ettepanekut analüüsida kehtiva seadusandluse ning majandusmehhanismi toimet praktikas, analüüsida, mis takistab omavalitsuse täitevorganitel oma funktsioone täitmast. Vastav informatsioon tuleb esitada Ülemnõukogule. Sellega me praegu ka tegeleme. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Millised on küsimused härra Varele? Ei ole küsimusi. Suur tänu, härra Vare.

Nüüd ma peaksin väikese dialoogi härra Ristkokiga. Otsuse eelnõu on tehtud haldusreformikomisjoni poolt, kas te soovite ka kaasettekannet? Kolleegid, ettekanne on ära kuulatud, kaasettekandja arvab, et võiks otsuse vastu võtta. Kas keegi soovib läbirääkimisi pidada? Ei soovi. Panen hääletusele. Kohaloleku kontroll. Kohal on 74 rahvasaadikut, puudub 30.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu haldusreformikomisjoni arupärimise kohta"? Palun hääletada. Vaja on 53 häält. Selle ettepaneku poolt on 58 rahvasaadikut, vastu on 1, erapooletuid on 11. Otsus vastu võetud.

Kolleegid! Jätkame päevakorda. Tuleme 1. päevakorrapunkti juurde, mis käsitleb Ülemnõukogu otsuse "Riiklike aktsiaseltside aktsiate müügi alustamise kohta" projekti. Selle kohta kannab eelarve-majanduskomisjoni nimel ette härra Valeri Kois.

V. Kois

Lugupeetud kolleegid! Eelarve-majanduskomisjon arutas seda küsimust ja vaatas pakutud seaduseelnõu läbi. Et meil praegu tuleb ainult avaldada arvamust selle kohta, siis jõudis komisjon järeldusele, et seda seaduseelnõu on vaja arutada pärast omandireformi seaduse vastuvõtmist. See tähendab, komisjoni istung toimus enne selle vastuvõtmist. Et meil nüüd on see seadus vastu võetud, siis on komisjon seisukohal, et nimetatud seaduseelnõu võib hakata arutama Ülemnõukogus. Me teeme ettepaneku anda see töösse ja lubada meie komisjonil asuda selle seaduseelnõu kallal tööle.

Juhataja

Suur tänu! Ülemnõukogu võtab selle arvamuse teadmiseks.

Tšernobõli aatomielektriijaama avarii tagajärjel kannatanute sotsiaalse kaitse kohta

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, me katkestasime ka ühe kiireloomulise küsimuse arutelu, mõtlen Tšernobõli aatomielektriijaama avarii tagajärjel kannatanute sotsiaalset kaitset. Te mäletate, et me nõudsime siis lisamaterjali. See on meile esitatud ning uue eelnõuga tutvustab meid eelarve-majanduskomisjoni nimel hr. Kalju Koha.

K. Koha

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Sõandan pisut teie aega kulutada uue otsuse eeltööde valgustamiseks. Nagu teada, esitasid selle küsimuse päevakorda härrad Novohatski, Andrejev ja Menšikov. Probleem seisnes selles, kas me peame ratifitseerima NSV Liidu seaduse, mis puudutab Tšernobõli aatomielektriijaama katastroofi tagajärjel kannatanute sotsiaalset kaitset. Seda seadust enamik meist näinud ei olnud.

Eile siis kogunesid kaks komisjoni, eelarve-majandus- ning sotsiaalkomisjon ühisele istungile, kuhu olid kutsutud ka valitsuse esindajad, sotsiaalminister, sotsiaalhooldusminister, rahandusminister, tervishoiuministeeriumi esindaja, samuti Eestimaa Tšernobõli komitee esindajad.

Eesmärk oli ühiselt arutada, mis siis ikkagi saab. Ilmselt olete kursis, et valitsus võttis eelmisel aastal vastu määruse nr. 182, mis puudutab ka Tšernobõli aatomielektriijaama avarii tagajärgede likvideerimisest osavõtnute sotsiaal- ja arstiabi parandamist. Püüdsime uurida, mispärast siis härrased üldse selle probleemiga meie Ülemnõukogu ette tulid. Ja nagu selgus, on põhjuseks see, et Eesti Vabariigil ja meie naaberriigil on ühes või teises küsimuses erinevad seadused. Ja erinevusi on ka meie valitsuse määruse ja selle NSV Liidu seaduse vahel. Üks on esiteks seaduse jõuga, teine on valitsuse määrus. Ja tekib küsimus, et kui meil see määrus juba on, kas siis on seadust ka vaja jne. Mõlemad komisjonid leidsid ühiselt, et me peaksime minema seda teed, mis on praegu kõige kiirem. Kuna meil on olemas vastav valitsuse määrus, võiks ta uuesti läbi arutada sellest vaatevinklist, mis on naaberriigi seaduses teisiti. Kui on võimalik erinevusi vähendada, siis võiks määrust muuta. Kuna määruse

valmistamine valitsuse poolt käib kiiremini kui Ülemnõukogu seaduse vastuvõtmine, siis on see ka kiirem tee nende meeste abistamiseks.

Kuid selle asja juures on üks põhimõtteline moment. Kas me tahaksime neid mehi lihtsalt hädaabikorras rahaga aidata või on nende meeste peamine probleem see, kuidas tuua nad tegelikult ellu tagasi. Sest need mehed, kes seal on käinud, tunnevad ennast füüsiliselt väsinuna, nad ei ole suutelised enam täie jõuga töötama. Seda on korduvalt räägitud ja, ma loodan, et ka valitsuse määrus hakkab vastavas suunas toimima. Hakkame tegelema nende meeste rehabilitatsiooniga, et nad suudaksid taas aktiivselt elada, et nad oleksid võrdväärsete partnerid oma endisele kolleegidele. Kirjutada ühes seaduses või määruses ritta terve hulk eelistusi on tegelikult petmine, sest praeguse defitsiidi ajal võidavad sellest vaid nahaalsemad, kaotavad need, kes tegelikku abi vajavad, ent ei lähe midagi nõudma. Kokkuvõtteks paluvad siis kaks komisjoni Ülemnõukogul aktsepteerida teile lauale jagatud otsuseprojekti. Rohkemat ei oska lisada. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Ma unustasin alguses öelda, et Kalju Koha esindab praegu kahte komisjoni, peale eelarve-majanduskomisjoni ka sotsiaalkomisjoni. Kas meil on temale ka küsimusi? Arvo Sirendi.

A. Sirendi

Lugupeetud ettekandja! See mõte oli päris uus, et eeliseid ei saa ilma nahaalsuseta kasutada. Kas on teada mingeid fakte, mis seda võivad kinnitada?

K. Koha

Ma julgen öelda, et see on mul puhtisiklik arvamus.

Juhataja

Tundub, härra Kalju Koha, et rohkem küsimusi meil teile ei ole. Kui mu mälu mind ei peta, siis läbirääkimised me pidasime ära enne katkestamist? Seega ei jää muud üle kui panna see otsuse eelnõu hääletusele.

K. Koha

Keskonnakomisjon on teinud parandusettepanekud selle otsuseprojekti kohta. Ma olen selles mõttes raskustes, et me ei ole neid ettepanekuid kummaski komisjonis arutanud.

Parandusettepanekud on aga järgmised. Enne tahaksin siiski keskkonnakomisjoni käest küsida, kas need käivad selle otsuseprojekti kohta, mis praegu laual on, või selle kohta, mis härrad Novohatski, Menšikov ja Andrejev esitasid? Kõigepealt tuleks see ära klaarida.

A. Tarand

Keskkonnakomisjon esialgu pakkus need välja Novohatski jt. projekti kohta. Hiljem pidasime nõu ja arvame nüüd, et parandused võivad käia ka teie komisjonide ühisprojekti kohta.

K. Koha

Kas Ülemnõukogu on nii lahke ja lubab mul need praegu vähemalt hr. Tarandiga kiiresti läbi vaadata?

Juhataja

Me kohe kuulame, mida Jaak Allik selle peale ütleb. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud hr. Koha, kas teie projekt on Novohatski ja tema kaasautoritega kooskõlastatud või on meil tegemist alternatiivse projektiga? Seda te ei öelnud.

K. Koha

Jaa, vabandust. Minul jäi eile küll selline arusaamine, et tegu on nii-öelda kompromissiga, ühise projektiga. Ma ei nõua projekti hääletamisele panekut, kui nad nüüd ei protesteerri.

Juhataja

Mulle on ka niisugune informatsioon antud, muidu oleks pidanud uued läbirääkimised pidama.

Kui kaua need komisjonid sooviksid nõu pidada – kas 10 minutiga saame hakkama?

K. Koha

Ma loodan hästi kiiresti, maksimum 5 või 8 minutit.

Juhataja

Lepime siis kokku kolme minuti peale. Kolleegid, ärge saalist ära minge, saame ehk otsuse kohe vastu võtta. Üks hetk. Anatoli Novohatski.

A. Novohatski

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Meie, esimese otsuseprojekti kolm autorit, pidasime pisut nõu ja selle tulemusena pean teile teatama järgmist.

Esiteks. Mulle öeldi, et meie ettepanek oli mõnevõrra populistlik. See pole nii. Ma tahaksin ainult öelda, et Nõukogude Liidus võeti seadus vastu 12. mail, praegu on aga juba 20. juuni ja need valitsusorganid, kes oleksid sellele pidanud õigel ajal reageerima, ei teinud seda. Me otsustasime esitada selle otsuseprojekti Ülemnõukogule arutada. Oletasime, et on raske veenda Ülemnõukogu ratifitseerima Nõukogude Liidu seadust Eesti territooriumil, aga tahaksime kas või juhtida tähelepanu sellele probleemile, et asi ei läheks nii kaugele nagu Riias, kus Tšernobõli avarii tagajärgi likvideerimas käinud inimesed kuulutasid Toomkiriku väljakul välja näljastreigi, pidasid miitinguid, avaldasid protesti jne. See pole populism. Kui bürokraatlikud asutused, sealhulgas sotsiaalhooldusministeerium, oleksid lahendanud selle küsimuse õigel ajal, siis poleks ilmselt olnud vajadust selle populismiga tegelda.

Nüüd otsusest endast. Et meie projekt ei saavutanud Ülemnõukogus ilmselt toetust ja paljude täna tehtud märkustega võib põhimõtteliselt nõustuda, siis me võtame oma otsuseprojekti tagasi ja ei nõua selle hääletusele panemist.

Seda otsuseprojekti, mis praegu välja pakutakse, tuleb aga ilmselt käsitada mitte alternatiivse, vaid ainsa kompromissprojektina.

Juhataja

Selle kallal me töötame, läbirääkimisi ei pea. Küsimus on ainult nüüd selles parandusettepanekus.

K. Koha

Me pidasime omavahel nõu ja jõudsime seisukohale, et keskkonnakomisjon võtab ühe oma ettepaneku tagasi. Esimesed kaks on kirjutatud numbrid lõikudele ette, meil on kaks lõiku ilma numbriteta. See tähendab seda, et kirjutada esimesele lõigule ette nr. 1, teisele nr. 2. Neljas ettepanek, mida me ka aktsepteerime, on: Eesti Vabariigi Valitsusel esitada Ülemnõukogule 1991. aasta oktoobris ettekanne Tšernobõli katastroofi tagajärgede kohta Eesti territooriumil. Meil peab asjast selge pilt olema. Ma arvan, et selle võib siia otsusesse lülitada ka hääletamata.

Juhataja

Kui eelarve-majanduskomisjon, sotsiaalkomisjon ja keskkonnakomisjon on sellega nõus, siis me hääletamisele ei pane. Kõik on nõus? On küll.

K. Koha

Siis on ainult vaja tervikuna otsus hääletusele panna.

Juhataja

See parandus tuleb anda meie kontorisse siis, kui me otsuse vastu võtnud oleme. Kõik tuleb korralikult vormistada.

Kolleegid, rohkem parandusettepanekuid ei ole. Kas kellegi parandusettepanek ei ole ilma tähelepanuta jäänud? On? Enn Leissoni oma? Kalju Koha.

K. Koha

Härri Leissoni ettepanekut minu käes ei ole.

Juhataja

Mina annan parandusettepanekud alati komisjoni.

K. Koha

Minu käes seda ei ole. Minu käes on nii palju, kui minu käes on. Aga hr. Leissoni ettepanek oli ka komisjoni ettepanekus sees.

E. Leisson

Küsimus oli selles, et kuna Tšernobõli katastroof on ka Eesti Vabariigile kahju teinud, siis võiks ta olla üheks NSV Liiduga peetavate läbirääkimiste küsimuseks.

K. Koha

Hr. Leisson, kas te oleksite nõus tähelepanelikult läbi lugema meie otsuse pealkirja? See on "Tšernobõli aatomielektriijaama avarii tagajärjel kannatanute sotsiaalse kaitse kohta". Püüame lahendada praegu nende probleemi. Aga teie ettepanekut arutatakse seoses teiste dokumentidega, millega me reguleerime oma suhteid sõbralike naaberriikidega.

E. Leisson

Südamlik tänu, aus härra.

Juhataja

Suur tänu! Kas võin asja hääletusele panna? Kohaloleku kontroll. Kohal on 71 rahvasaadikut, puudub 33. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Tšernobõli aatomielektrijaama avarii tagajärjel kannatanute sotsiaalse kaitse kohta, arvesse võttes ka seda kokkulepet, mis sõlmiti eelarve-majandus-, sotsiaal- ja keskkonnakomisjoni vabel? Palun hääletada. Vaja on 53 häält. Selle ettepaneku poolt on 71 rahvasaadikut, vastu ja erapooletuid ei ole. Otsus vastu võetud.

Nüüd mõned teadaanded. Toomas Kork.

T. Kork

Lugupeetud kolleegid, ma loodan, et mõned teist mäletavad umbes kuu aega tagasi saadikufraktsioonidele antud Küllo Arjakase ja minu allkirjaga kirjakest. Palusime seal 19. juuniks seisukohta leedulaste ettepaneku suhtes, mis puudutab Balti parlamendi ehk Balti Assamblee moodustamist. Praeguseks momendiks ei ole sugugi kõikidelt fraktsioonidelt neid ettepanekuid laekunud. Ma paluksin need üle anda homme enne tööpäeva lõppu. Ei ole tingimata tarvis kirjalikus vormis, piisab, kui seisukoht kas Hillar Ellerile, Küllo Arjakasele või minule edasi öelda.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, me oleme praegu päris ilusasti graafikus. Nüüd ma natukene informeerin teid, kuidas on planeeritud homme päev. Me alustame omandireformi rakenduse otsusega, siis võtame ühe kiireloomulise küsimuse, mis puudutab järgmise istungjärgu tööd, ja sealt edasi valimisseadus ning rahvasaadiku staatus. Ja jätkame maaseaduse lugemist. Kui kaugemale me jõuame, see selgub homme. Kui kõik ilusti laabuma hakkab, siis maaseadus tuleb päevakorda kolmandana, peale kiireloomulist küsimust.

Informatsiooniks veel nii palju, et asjaosalised paluvad pangaseaduse muudatuse sügiseni lükata, samamoodi palutakse sügisel arutama hakata korterite vabastamise eest kompensatsiooni maksmist. Täna peaks kõik, head nägemist! Homme algus kell 10.

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

44. ISTUNGJÄRK

NELJAS ISTUNG

20. juuni 1991

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere hommikust, lugupeetud kolleegid! Kas võime oletada, et täna on selle sessiooni viimane istung? Kontrollime, palju meid on. Kohal on 73 rahvasaadikut, puudub 31.

Kolleegid, nagu te kõik teate, antakse iga uus seaduseelnõu või muu akt pidulikult täiskogu ees üle ja ma paluksin kõnetooli Tõnu Antoni.

T. Anton

Lugupeetud Ülo Nugis, lugupeetud kolleegid! Kolleeg Valeri Kois ja õiguskomisjon on koostanud otsuseprojekti Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ajutise töö- ja kodukorra muutmise kohta. Otsuseprojekt käsitleb valitsuse volituse lõppemise aluseid ja valitsuse nimetamist. Ma annan otsuseprojekti reglemendiga ettenähtud korras härra Ülo Nugisele üle ja palun, et juhatus planeeriks nimetatud küsimuse arutamise nii, nagu see paslik on. Aitäh!

V. Kuznetsov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud saadikud! Tänan teid selle eest, et andsite mulle sõna ja vabandan juba ette, sest see ei ole päriselt seoses päevakorraga. Minu arvates peaksime pöörama tähelepanu sellele, mis praegu toimub Toompea lossi ees. Sinna on kogunenud invaliidid ja Suurest Isamaasõjast osavõtnud, kes nõuavad ainult seda, et te neile tähelepanu pööraksite. Praegu tahavad nad, et valitsuse ja Ülemnõukogu esindajad läheksid nende juurde ja vestleksid nendega kui Eesti territooriumil elava rahva esindajatega. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Lugupeetud kolleegid, selles kõiges on juba töö korras kokku lepitud ja Ülemnõukogu juhatuse esindajad koos rahvasaadikutega lähevad praegu veteranidega kohtuma.

(Hääled saalis.)

Toomas Sõmera vabastamine Eesti Vabariigi sideministri kohustustest

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, valitsus soovib täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega. Ma paluksin kõnetooli Krista Kilveti.

K. Kilvet

Väga austatud Ülemnõukogu saadikud! Minu käes on praegu Eesti Vabariigi Valitsuse esimehe allkirjaga taotlus ja lubage, ma loen selle teile ette. "Palun vabastada Toomas Sõmera Eesti Vabariigi sideministri kohustustest seoses Eesti Vabariigi Sideministeeriumi likvideerimisega." Teie ees laual on ka otsuseprojekt. Sideministeeriumi likvideerimist arutas Ülemnõukogu täiskogu 16. aprillil ning sellega seotud küsimused said ka hr. Sõmerale esitatud. Loodame, et see kiire küsimus mahub teie pingelisse tänasesse päeva ega võta sellest suurt aega ära. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Lugupeetud kolleegid, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda kiireloomulise küsimusega, mis puudutab Toomas Sõmera vabastamist sideministri kohustustest? Palun hääletada! Vaja on lihthäälteenamust.

Selle ettepaneku poolt on 47 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 2 on erapooletud. Päevakorda on täiendatud.

Kolleegid, nüüd on niisugune lugu, et me oleme sunnitud natukene ootama. Saalis ei ole vist 53 saadikut. Kontrollime. Kohaloleku kontroll. Kohal on 56 saadikut, puudub 48. Kolleegid, ma tunnen praegu olukorra pärast muret. Meil ei tohiks ju põhimõtteliselt kellelgi midagi selle vastu olla, et hr. Sõmera vabastatakse ametist. Kui see nüüd läbi ei lähe, oleks see hästi sobimatu pretsedent. Sel juhtumil olen küll sunnitud ootama, kuni praegu lossiplatsil olevad saadikud saali tulevad. Kuid ma riskin siiski asja hääletusele panna. Kõigepealt küsin, kas me soovime veel rääkida hr. Sõmeraga? Ei soovi.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Toomas Sõmera vabastamise kohta Eesti Vabariigi sideministri kohustustest? Palun hääletada. 53 häält on vaja. Selle ettepaneku poolt on 57 rahvasaadikut, vastu ja erapooletuid ei ole. Otsus on vastu võetud ja soovime härra Sõmerale edu edaspidises töös.

Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduse normatiivse kontseptsiooni teise lugemise jätkamine

Juhataja

Niimoodi, kolleegid, ja nüüd asume päevakorra juurde. Kõigepealt peaksin dialoogi Kaido Kamaga. Kaido Kama, kas ettekande teeb härra Kamratov või teed ise?

K. Kama

Mina teen.

Juhataja

Selge pilt. Lugupeetud kolleegid, me katkestasime 5. päevakorrapunkti arutelu, mis käsitleb omandireformi aluste seaduse normatiivse kontseptsiooni rakenduse otsust. Paluksingi nüüd ettekandeks kõnetooli vastava komisjoni esimehe Kaido Kama.

K. Kama

Austatud Ülemnõukogu! Majanduskomisjoni ettepanekul me katkestasime lugemise, kuni Ülemnõukogu saadikud saavad kätte vastuvõetud seaduse teksti ning samuti otsuseprojekti. Need mõlemad paberid eile ka teieni jõudsid. Mul ei ole eelmine kord hr. Kamratovi poolt peetud ettekandele midagi lisada, tootsin ainult välja olemasolevasse teksti tehtud mõned väikesed parandused. Need tulid sisse peamiselt eile, kui me koos hr. Veetõusme komisjoniga selle otsuse veel kord üle vaatasime.

Esimene redaktsiooniline parandus on punkt 6 alapunkt 1. "Esitada Eesti Vabariigi Ülemnõukogule 1991. aasta 15. augustiks ettepanekud ..." ja nüüd juurde sõnad "Eesti Vabariigis kehtivate seaduste kooskõlla viimiseks". See on lihtsalt täpsustus.

Alapunkt 5. "Määrata 1. augustiks kindlaks ...", sinna juurde tulevad sõnad "riigi varana vajalik Eesti Vabariigi kui terviku sotsiaalse ja majandusliku arengu tagamiseks". Samast punktist jääb välja keskmine lause: "Esitada nimetatud vara nimekirjad kinnitamiseks Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumile." Sama põhimõtte on ennegi sees ja siin mingit uut informatsiooni ei ole.

Alapunktis 6 tuleb juurde kaks sõna § 13 lõige 3 ja lõige 6: "vara kompenseerimise korra ja ulatuse ...".

Alapunkt 10 kohta tegi vabariigi valitsus ettepaneku 1. september asendada 1. novembriga,

kuna tegemist on väga mahuka tööga. Seda ettepanekut meie komisjon aktsepteerib, nii et punktis 10 on kirjas 1. november. Ja viimane parandus punktis 10, alt teine rida, lisaks ettevõttele tuleb veel sõna "kooperatiivi". "Käibevahendite paigutamine ettevõttesse, kooperatiivi või muusse organisatsiooni." Need on nüüd kõik komisjoni poolt tehtud parandused. Ma küsin vahepeal hr. juhatajalt, kas ma neid saadikute tehtud parandusi, mis komisjon ei ole aktsepteerinud, kommenteerin praegu kohe?

Juhataja

Praegu kohe ja ma annan ühe veel juurde ka, Juhan Telgmaa oma.

K. Kama

Parandusettepanekud, mis on tulnud saadikute poolt, on ka teile kätte jagatud. Kõigepealt hr. Leissoni oma, mis paneb ette, et rahvuskultuuri seltsidele tuleb erandina nende vara tagastada. Komisjon on seisukohal, et esiteks, kui me midagi taolist teeksime, siis läheb meie otsus vastuollu seadusega, kus on öeldud, et juriidilised isikud, kelle tegevus ei ole olnud katkematu, ei ole omandireformi subjektiks. Teiseks ei ole rahvuslikud kultuuriseltsid ainukesed juriidilised isikud, kelle eest me muretsema peaksime. Kui me hakkame neid ükshaaval üles lugema, tuleks neid siia veel palju lisada. Ja kolmandaks. Tegelikult meie otsuse punktis 3 Enn Leissoni ettepanek sisaldub või õigemini see annab vabariigi valitsusele võimaluse antud organisatsioonilt võõrandatud vara erastamisel talle ostu eesõiguse või muid eeliseid anda. Just nimelt need "muud eelised" annavad võimaluse ka selleks, mida pakub välja härra Leisson. Nii et komisjon härra Leissoni ettepanekut ei aktsepteeri.

Nikolai Zahharovi ettepanekut jätta välja p. 6 alapunkt 6 komisjon ei aktsepteeri.

Lembit Arro ettepanek p. 8 kohta. Härra Arrolt on nüüd veel parandatud ettepanek, et mitte talupidajaid ei asendata oma töötajatega, vaid talupidajatele lisanduksid ka oma töötajad. Komisjon seda seisukohta ei aktsepteeri. Kui praegu lubada kolhoosil oma töötajatele vara erastada, siis sisuliselt kogu p. 3 kaotab mõtte. Siis võiksime kogu selle punkt 8 rahumeeli välja jätta.

Punkt 12 – Eesti Vabariigi Valitsus tegi ettepaneku teha erand nendele ettevõtetele, mis erastatakse väikeprivatiseerimise seaduse alusel. Komisjon sellise erandi tegemist ei aktsepteeri. Seda ma juba eelmisel korral käsitlesin ja rohkem põhjendama ei hakka.

Teine valitsuse ettepanek: lubada erandina erastada riigi vara ka kooperatiividele, v.a. kolhoosid. Seda komisjon ei aktsepteeri ja selle küsimuse me hääletasime seaduse

vastuvõtmisel siin saalis eraldi läbi. Leidis toetust komisjoni seisukoht, et ei maksa üldse kooperatiive erastamise subjektina käsitleda.

Priidu Priks paneb ette – ja see on siis tegelikult alternatiiv praegusele punktile 7 – kehtestada, et kohalik omavalitsuse organ võib taotleda ainult juhul, kui leiame, et taotlemist me ei saa nii või teisiti keelata, taotlust saab kas rahuldada või mitte rahuldada.

Ning viimane on Johannes Kassi ettepanek, mis on saanud ka uue redaktsiooni. Komisjon saab härra Kassi murest aru, need probleemid on tõepoolest olemas. Aga praegu selle otsuse raames me ei saa taolist asja lahendada, kuna siis me läheme vastuollu põhimõttega, mis on seaduses, s.t. et me igal juhul anname üürnikule garantiid. Aga see probleem tuleb kindlasti edaspidi lahendada, tõenäoliselt mingi eraldi otsusega või elamuseadusega, mis Ülemnõukogule ilmselt varsti esitatakse.

Nüüd laekus veel ettepanek härra Telgmaa käest. Ma hakkan seda praegu esimest korda lugema. "Teen ettepaneku võtta maha Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsusest omandireformi aluste seaduse rakendamise kohta p. 7. Põhjendused: mingi seaduse rakenduse otsusesse ei sobi üldse poliitilised sätted. Teiseks, sisuliselt ei reguleeri see p. 7 mitte midagi, sest praegused linnanõukogud haldavad linna vara nagunii. Kui me nendele linnadele ei luba munitsipaliseerimist, kinnistame seal linnanõukogude võimu ega lase tekkida reaalsel munitsipalteedil. On see Eestile kasulik? Kolmandaks süveneb konfrontatsioon Eesti, Narva, Sillamäe ning Kohtla-Järve linna vahel." Praegu ma ei saa härra Telgmaa ettepanekut aktsepteerida ja väide, et sisuliselt punkt 7 midagi ei reguleeri, ei ole õige. Praegu ei ole linnanõukogudel või volikogudel, ükskõik, mis nad siis on, õigust riigi vara müüa. Niipea, kui vara läheb munitsipaalomandusse, on neil aga õigus seda müüa. Nii et siin on ikkagi väga suur sisuline vahe.

Lõpetuseks kommenteerin meie komisjoni nimel ka paari ettepanekut, mis on tulnud majanduskomisjoni poolt. Majanduskomisjoni ettepanek on p. 4 välja jätta. See puudutab kohalike omavalitsusorganite õigust teha tagastatavates elamutes elavatele üürnikele soodustusi uue eluruumi andmisel ja korterite erastamisel. Meie peame seda punkti vajalikuks, kuna praegu omavalitsustel sellist õigust ei ole. Kui nad tagastatavas elamus elavale üürnikule praegu annavad mingisuguse eelise korterijärjekorras, siis on see ebaseaduslik. Selline võimalus aga tuleks ikkagi omavalitsustele anda.

Teiseks tegi majanduskomisjon ettepaneku, et p. 6 alapunkt 5 tähtaega pikendada 1. augustist 1. novembrini. Alapunkt 5 käsitleb munitsipaliseerimise alustamist. Meie komisjoni seisukoht oli, et omandireform peaks peale hakkama just nimelt munitsipaliseerimisest. Sellega saaks peale hakata kohe pärast seda, kui riik on ära piiritlenud selle vara, mis peab ka tulevikus

jääma riigi varaks. Munitsipaliseerimist ei takista ka see, et meil on vaja osa vara tagastada ja erastada, need kohustused lähevad munitsipaliteedile. Mida rutem me saaksime munitsipaliseerimisega peale hakata, seda suurem on lootus, et kohalikud omavalitsused sellele suurele isetekkelisele erastamisele, mis praega käib, ehk piiri panna suudavad. Seega ma ei saa ka seda aktsepteerida, et 1. august muuta selles punktis 1. novembriks. Tänan! Minu poolt kõik.

Juhataja

Suur tänu! Mõned selgitused enne küsimustele vastamist. Meil on veel ära kuulata kaasettekanne juhtiva komisjoni poolt ja ilmselt esitame ka komisjoni esindajale küsimusi. Läbirääkimised on meil lõppenud, kuid mõlemad ettekandjad esinevad veel täna lõppsõnaga, kui nad soovivad. Esitame nüüd küsimused Kaido Kamale ja pärast seda saab ta juurelda nende parandusettepanekute üle, mis laekuvad praegu loomeprotsessi käigus. Ja kui me oleme ära kuulanud ka majanduskomisjoni, juhtiva komisjoni kaasettekande, siis peame nõu. Küsimused. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja! See ei ole küsimus, ma tahaksin teha hoopis ühe lisaettepaneku. Ma ei tea vaid, millal sellega võiks välja tulla.

Juhataja

Parandusettepanek? Kohe praegu.

J. Allik

Me pidasime komisjoni mitme liikmega nõu, nii et see ei ole päris minu individuaalne ettepanek. Asi on selles mõttes kummaline, et inimesed nagu tahavad endale tööd juurde, tavaliselt nii ei ole. Oleks ettepanek täiendada otsuse p. 15 umbes sellise tekstiga: "Pikendada Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ajutise omandi- ja maareformi komisjoni volitusi tööks käesoleva otsuse p. 6 alusel Ülemnõukogule laekuvate dokumentide kallal kuni nende lõpliku vastuvõtmiseni Ülemnõukogu poolt." Asi on selles, neid dokumente tuleb järgmise poolaasta jooksul üsna palju ja terve rea nendest tulenevaid probleeme oleme juba oma komisjonis koos justiitsministeeriumi ekspertide härra Oviiri, härra Varuli ja härra Raidlaga selgeks vaielnud. Pool tööd on tehtud ja meile tundub, et me orienteerusime selles problemaatikas võib-olla kiiremini kui mingi uus komisjon. Aga enne Ülemnõukogu täiskogu ette tulekut oleks vaja

saavutada, et eksperdid, valitsuse esindajad ning Ülemnõukogu saadikurühmad nende dokumentide suhtes konsensusele jõuaksid. Nii saaksime sügisel viljakamalt töötada. Aitäh!

Juhataja

Palun vormistada ettepanek kohe kirjalikult, et Kaido Kama saaks koos oma kolleegidega Ants Veetõusme ettekande ajal selle üle juurelda. Ja nüüd küsimused. Toomas Kork.

T. Kork

Lugupeetud spiiker, lugupeetud Kaido Kama! Minu küsimus tuleneb teie suuliselt tehtud täiendusest 10. punktile. Te tegite ettepaneku lisada sõna "ettevõtte" järele sõna "kooperatiiv". Võib-olla selgitaksite seda asja. Minu senise arusaamise järgi mõiste "kooperatiiv" sisaldub mõistes "ettevõtte". Aga kui ei sisaldu, siis milles on erinevus?

K. Kama

P. 10 on tegelikult täiendus Ülemnõukogu Presiidiumi möödunud aasta 17. juuni otsusele, kus räägiti ainult ettevõtte põhivahenditest. Siin tuuakse nüüd juurde ka põhikapitalina arvele võetud käibevahendid. Ja räägitakse sellest, et riigi vara ei tohi anda juriidilise isiku omandusse, see on peatatud. Eile majanduskomisjoni koosolekul pr. Tõnisson tõi välja, et me räägime praegu ainult ettevõttest või organisatsioonist, milles osalevad füüsilised isikud. Seda on võimalik tõlgendada, kus omanikud on aktsionärid. Kooperatiiv kui juriidiline isik aga jääb kahe silma vahele ja nõnda muutub kooperatiiv selleks kanaliks, mille kaudu hakkab toimuma riigi vara mahaparseldamine. Ja selleks, et seda võimalust välistada, on siia lisatud sõna "kooperatiiv".

Juhataja

Toomas Kork, lugu on niimoodi, et on küsimus ja on vastus. Ning kui vastusega nõus ei olda, siis ei ole midagi teha.

K. Kama

Võib-olla pärast vastab minu asemel sellele küsimusele mõni jurist, usun, et siis tuleb vastus ammendav.

J. Kass

Härra juhataja, härra Kama! Te väitsite, et minu ettepanek võtab üürnikult garantiid ja läheb vastuollu omandireformi aluste seadusega. Ma väidan vastupidist. Omandireformi aluste seaduse § 12 punktis on öeldud, et omanik võtab need üle ja ma leian, et see kindlustab üürniku garantiisid. Omanikud, kes on hädas, hakkavad neid jõuga välja tõstma. Minu ettepanek aga kindlustab üürnikule uue elamispinna ega luba teda tänavale tõsta.

Teine küsimus on selline. Kas te olete tähele pannud, et praegune omandireformi aluste seadus on taganud omandi, kuid unustanud lisamast kasutamise- ja käsutamiseõiguse, mis on omandiküsimuse lahutamatu osa. Minu ettepaneku arvestamine aitaks seda suurt viga parandada. Praeguse omandireformi aluste seaduse puhul on omanik lihtsalt kojamees, üürnike ülalpidaja, kuna üürileping ei võimalda kulusid ja tulusid kokku viia. Need olid minu kaks küsimust.

K. Kama

Esiteks. Vastuvõetud seaduse järgi ei ole omanikul mitte mingil juhul õigust üürnikku tänavale tõsta. Tal pole isegi õigust üüri tõsta ja kõike muud taolist. Vastuolu muidugi on. Ütleme, et üks endine omanik elab halbades tingimustes ja tahab saada omast majast vaat seda korterit. See inimene aga, kes selles korteris elab, ütleb, et ta ei taha sealt ära minna, isegi siis, kui ta midagi asemele saab. Ma kordan aga veel kord, et seda vastuolu me praegu siin selles tekstis ei lahenda.

Teine küsimus. Hr. Kassil on õigus. Meie poolt vastu võetud seadus ei puuduta üldse kinnisvara tsiviilkäivet pärast seda, kui vara omandivorm on muutunud. See aga ei olegi olnud selle seaduse eesmärk. Otsuseprojekti punktis 6 on olemas alapunkt, mis kohustab valitsust esitama Eesti Vabariigi Ülemnõukogule 1991. aasta 1. aprilliks käesoleva otsuse punktist 2 tulenev tagastatud ja erastatud vara edasist tsiviilkäivet sätestav eelnõu. Enne seda 1. aprilli ei tule meil mingit tagastamist. Nii et see asi peaks saama lahendatud.

V. Kois

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Ma tahan rääkida seaduseelnõu 7. punktist. Meie punased kristlikud demokraadid püüavad selle 7. punkti abil säilitada nõukogude võimu kas või ainult kolmes meie linnas – Kohtla-Järvel, Narvas ja Sillamäel ning mitte lasta seal läbi viia munitsipaliseerimist. Kas teie kui poliitik mõistate, mis on selle tagajärg? Täna tähelepanu eest!

K. Kama

Ma kõigepealt vabandan hr. Koisi ees. Tema ettepanek p. 7 välja jätta on paranduslehele kandmata jäänud. Praegu hr. Koisi ettepanek lihtsalt kattub hr. Telgmaa omaga ja see pannakse eraldi hääletamisele.

P. Priks

Lugupeetud juhataja, hr. Kama! Palun vaadake 7. punkti. Kas oleks võimalik sealt välja jätta paar russismi? Ma loen ette: "Munitsipaliseerimisele ei kuulu vara, mille suhtes on õigustatud subjektiks kohalik omavalitsusorgan." Eesti keeles oleks see "mille õigustatud subjektiks on" ja edasi peale koma jälle rea lõpus "... kes oma otsuse alusel" jne. See on vene keeles на основании решения, eesti keeles oleks "kes oma otsusega on teatanud" jne. Ja viimased sõnad "mittekehtimisest tema territooriumil". Mina olen nii aru saanud, et riigil on territoorium. Kui siin oleks kirjas "mittekehtimisest oma haldusterritooriumil" või "haldusalal", siis ma oleks nõus oma liiga radikaalse ettepaneku tagasi võtma, et lihtsustada komisjoni tööd.

K. Kama

Hr. Priksi keelelised parandused on kahtlemata aktsepteeritavad ja aktsepteeritav on ka see, et lõpus oleks kirjas "haldusterritoorium".

P. Priks

Tänan! Siis ma võtan oma eelmise ettepaneku tagasi.

R. Järlik

Austatud härra juhataja, austatud härra Kama! Minu küsimus ei puuduta otsuse põhimõtteid. See puudutab kolmanda punkti teise lõike sõnastust. Siin on öeldud nii: "Eesti Vabariigi Valitsusel on õigus erandina anda organisatsioonidele, mille põhikirjaline tegevus on katkenud või mille tegevuse eesmärgiks oli tulu saamine antud organisatsioonidelt ..." jne. Tähendab, "anda organisatsioonidele", "antud organisatsioonidelt". Teeksin ettepaneku "antud organisatsioonidelt" asendada sõnaga "neilt". Kui te olete sellega nõus, siis ilmselt saate selle paranduse teha, ilma et ma pruugiksin seda praegu kirjalikult esitada. Aitäh!

K. Kama

Esimese "anda" asemel "neid"?

R. Järlik

Teise. "Antud organisatsioonidelt" asendada sõnaga "neilt".

K. Kama

Neilt organisatsioonidelt?

R. Järlik

"Organisatsioonidelt" isegi ei pruugi jääda. "Anda organisatsioonidele neilt õigusvastaselt võõrandatud vara ..."

K. Kama

Jah, ma tegin selle paranduse.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Punkt 8 räägib ainult talupidajatest. Praegu aga antakse kolhoosides erakätesse väikesi veskeid, saekaatreid, kuivateid jne., mis teenindavad talupidajaid. Samuti ostavad paljud kolhoosnikud majanditest tõuloomi, et valmistada talude loomiseks. Need tõuloomad aga kuuluvad põhikarjafondi. Kolhooside põhikirjas on punkt, et põhivahendid müüakse kolhoosi volinike koosoleku või juhatuse otsuse alusel. Teine lõik 8. punktis räägib ka veel mahakandmisest. Kas peab kolhoos hakkama taotlema erilubasid vanade kombainide, traktorite ja põllutööriistade mahakandmiseks? Mul on küsimus, kaua selline olukord võib teie arvates kesta? See on suureks takistuseks taludele üleminekul.

K. Kama

Otsuse taolisel kujul vastuvõtmine paneb kahtlemata palju piiranguid, aga me ei näinud mingit muud võimalust peatada seda praegu käimasolevat protsessi. Te küsisite, kui kaua. Ma arvan, et sügiseni, mil me võtame vastu põllumajandusreformi seaduse. Selle ajani peaks asi olema peatatud. Kõik see, mis härra Arro välja tõi, on õige. Samas teab ka härra Arro seda, missugune parseldamine praegu käib. Siin ei aita midagi volikogu või juhatuse otsuse nõudmine. Kui seal on omad inimesed sees, siis loomulikult on nad nõus võtma vastu otsuseid vara iseendale müümise ja mahakandmise kohta.

Juhataja

Suur tänu, Kaido Kama, nüüd saate aega mõtiskleda ja mõne aja pärast lõppsõna öelda.

Paluksin nüüd juhtiva komisjoni nimel kõnetooli Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Hr. Kama ja tema komisjon on meie kui juhtiva komisjoni töö teinud tunduvalt lihtsamaks. Seetõttu ka minu esinemine siin kõnepuldis on lühike, vaid mõned täiendused hr. Kama poolt väljaõeldule.

Mis puutub punkti 4, siis komisjon leidis, et selle võib välja jätta. Kuna aga valitsus ei ole sellega nõus, siis tuleb see hääletusele panna.

§ 6 punkt 5 oli kirjas, et 1991. aasta 1. augustiks tuleb kindlaks määrata vara, mis on vajalik Eesti Vabariigi kui terviku sotsiaalse ja majandusliku arengu tagamiseks. Komisjoni ettepanek on asendada 1. august 1. novembriga ja seda ka valitsus aktsepteerib. Me arvame, et see on reaalne tähtaeg. Ülejäänud ettepanekud komisjonis toetust ei leidnud. Juhtiva komisjoni viimane täiendus on järgmine. Otsuseprojekti tuleks täiendada valitsuse ettepanekuga, kehtestada, et Eesti Vabariigi 13. detsembri seaduse "Riiklike teenindus-, kaubandus- ja tootlustusettevõtete erastamise kohta" järgi võib vara erastada pärast 1. jaanuari asutatud teenindus-, kaubandus-, tootlustus- ja tootmiskooperatiividele, välja arvatud kolhoosidele ja teistele kooperatiivsetele ettevõtetele. Sellega väldiksime kunstlike aktsiaühingute tekkimist ja olemasolevaid kooperatiive ei peaks lihtsalt formaalsuse pärast ümber vormistama. Mis puutub hr. Alliku ettepanekusse, siis pisut teises redaktsioonis oli see meie komisjonis arutusel, kuid ta ei leidnud toetust. Need ongi kõik parandused. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et küsimusi hr. Veetõusmele ei ole.

Kolleegid, ma pakun nüüd välja sellise lahendusvariandi. (Hääled saalist.) Palun varume natukene kannatust. Kui hr. Kama, hr. Veetõusme ja hr. Kamratov on laekunud parandusettepanekud ühiselt läbi vaadanud, siis võiksid nad lõppsõnaga esineda. Kui nad paluvad parandusettepanekute arutamiseks veel aega, siis ma teen ettepaneku täna katkestada. Kaido Kama, kuidas lood on? Kas saate mõne minutiga hakkama või katkestame?

K. Kama

Minu arvates on nii, et me oleme praegu valmis hääletama hakkama.

Juhataja

Siis ma paluksingi lõppsõnas kõnetooli hr. Kaido Kama ja lõppsõna käigus hääletame läbi ka parandusettepanekud.

K. Kama

Mul ei ole midagi uut lisada, käsitlemata on veel ainult härra Alliku ettepanek lisada p. 15 lõppu "Pikendada Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ajutise omandi- ja maareformi komisjoni volitusi tööks käesoleva otsuse p. 6 alusel Ülemnõukogule laekuvate dokumentidega, kuni nende lõpliku vastuvõtmiseni Ülemnõukogu poolt." Mu isiklik arvamus on, et see punkt ei ole vajalik. Ütleb ju meie komisjoni loomise kohta 25. aprillil vastu võetud otsuse 2. punkt: teha komisjonile ülesandeks omandi- ja maareformiga seotud projektide ja seaduseelnõude arutamisel ühtlustatud seisukohtade väljatöötamine ning arutelu käigus laekuvate ettepanekute läbitöötamine. Siin ei ole öeldud, et see komisjon peaks tegelema ainult ühe või kahe seadusega, nii et minu arvates ei ole härra Alliku pakutud punkt vajalik. Kui härra Allik nõuab, siis me paneme selle hääletamisele. Rohkem mul midagi lisada ei ole.

Juhataja

Kuidas Juhan Telgmaa ettepanekuga on, kas see läheb hääletamisele?

K. Kama

Läheb hääletamisele.

Juhataja

Me teeme nüüd niimoodi. Ma oletan, et härra Kamratov, härra Veetõusme ja härra Kama on üksmeelele jõudnud. Härra Kama esitab praegu meile kõik parandusettepanekud, mida eelnimetatud härrasmehed ja nende taga seisvad institutsioonid ei aktsepteeri, ning me paneme nad hääletusele.

K. Kama

Esimene parandusettepanek on härra Leissoni oma. Täiendada p. 3 eraldi lõiguga: Eesti Vabariigi Valitsusel on õigus erandina tagastada rahvuslikelt kultuuriseltsidelt õigusvastaselt võõrandatud vara, kui nende tegevuse eesmärgiks oli rahvuslike kultuurautonoomiliste õiguste realiseerimine kooskõlas Eesti Vabariigi seadustega.

Juhataja

Suur tänu! Kas Ülemnõukogu mõistab härra Leissoni parandusettepaneku sisu? Mõistab. Viime kindluse mõttes läbi kohaloleku kontrolli. Kohal on 66 rahvasaadikut, puudub 38. Lugupeetud kolleegid, kes on Enn Leissoni parandusettepaneku poolt? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 6 rahvasaadikut, vastu 44, erapooletuid 11. See ettepanek ei leidnud toetust. Järgmine, palun.

K. Kama

Järgmine ettepanek on härra Zahharovilt: punkt 6 alapunkt 6 välja jätta.

Juhataja

Kas Ülemnõukogu mõistab härra Zahharovi parandusettepaneku sisu? Mõistab. Lugupeetud kolleegid, kes on Nikolai Zahharovi parandusettepaneku poolt? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 2 rahvasaadikut, vastu on 50, erapooletuid 5. See ettepanek ei leidnud toetust.

K. Kama

Järgmine parandusettepanek on hr. Arrolt. See on lisada punktis 8 sõnale "talupidajad" veel "oma töötajatele".

Juhataja

Kas täiskogu mõistab Lembit Arro parandusettepaneku sisu? Mõistab. Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Lembit Arro parandusettepaneku poolt? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 19 rahvasaadikut, vastu on 24, erapooletuid 16. Lembit Arro parandusettepanek ei leidnud toetust. Jätkame.

K. Kama

Järgmine on valitsuse ettepanek p. 12 kohta. Teil on kõigil see tekst laua peal, ma ei hakka seda ette lugema. See on siis parandusettepanek selle kohta, et sõlmitavate üürilepingute puhul kehtiks erandina soodustus nendele üürnikele, kes tegutsevad väikeprivatiseerimise seaduse alusel.

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, kas valitsuse parandusettepaneku sisu on mõistetav? On mõistetav.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on valitsuse parandusettepaneku poolt? Palun hääletada. Nüüd on tegemist patiseisuga. 23 rahvasaadikut poolt, 23 vastu, 14 erapooletut. See on reglementeerimata olukord. Aga ma tean kuidas käituda. Ma panen asja uuesti hääletusele, meil on kõikidel võimalus praegu veel järele mõelda. Professionaalne saadik peaks suutma väga kiiresti orienteeruda.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on valitsuse parandusettepaneku poolt? Palun hääletada. Kui hääletamine on läbi, siis kuulame ära Jaak Alliku protesti. Selle ettepaneku poolt on 31 rahvasaadikut, vastu 29, erapooletuid on 11. See ettepanek leidis toetust. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud hr. juhataja, ma julgeksin panna kahtluse alla teie väite, et eelmise hääletuse puhul oli tegemist reglementeerimata olukorraga. Reglemendi § 9 p. 16 ütleb üsna selgelt, et projekt loetakse mittemuutunuks, kui muudatusettepaneku vastu hääletas vähemalt sama palju saadikuid kui poolt.

Juhataja

Protest on rahuldatud. Väga õige. Viimane hääletus tühistatakse. Mina eksisin ja rahuldan protesti. Mul tuli alles praegu meelde, et see säte on tõesti olemas. Selline olukord on ju väga harukordne. Palun, Valeri Kois.

V. Kois

Lugupeetud juhataja! Tahan öelda, et meil on juba olnud pretsedente, kui me selliseid asju ümber hääletasime, ja alati on viimase hääletuse tulemused jõusse jäänud. Vaatamata sellele, et esimese hääletuse puhul rikuti reglementi, peab jõusse jääma teise hääletuse tulemus. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Mitte kunagi ei ole olnud sellist juhtumit, mis oleks ilmselgelt reglemendiga vastuolus olnud. Praegu oli tegemist minu ilmse eksimusega, mida ma tunnistan. Vello Pöhla.

V. Pohla

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Fakt on see, et me hääletasime seda asja teist korda, toimus see siis reglementi rikkudes või mitte. Ja uue hääletuse tulemus on selgelt Ülemnõukogu lõplik seisukoht, olenemata sellest, millistel asjaoludel me teist korda hääletama hakkasime. Täna!

Juhataja

Nii ta nüüd muidugi ei ole. Kuid kui tahetakse kiusu ajada, siis ma panen asja kolmandat korda hääletusele, sest mina eksisin reglemendi vastu ja ma tunnistan oma viga. Protest on rahuldatud. Nii, jätkame.

K. Kama

Järgmine parandusettepanek on teine valitsuse poolt esitatud ettepanek: "Lisada eraldi punkt, mis kehtestab, et vara võib erastada ka pärast 1986. aasta 1. jaanuari asutatud teenindus-, kaubandus-, tootlustus- ja tootmiskooperatiividele, välja arvatud kolhoosidele ja teistele kooperatiivsetele ettevõtetele." See läheb sisulisse vastuollu juba vastu võetud seadusega, kus kooperatiivi ei käsitata erastamise subjektina. Meie komisjon on vastu, hr. Veetõusme komisjon on valitsuse ettepaneku poolt.

Juhataja

Kas Ülemnõukogu mõistab valitsuse ettepaneku sisu? Kohe me täpsustame seda. Nikolai Aksinin.

N. Aksinin

Lugupeetud Ülo Nugis, lugupeetud kolleegid! Tahaksin invaliidide ja veteranide nimel väljendada sügavat tänu Marju Lauristinile, Indrek Toomele ja teile, Ülo Nugis, mõistva suhtumise eest nende nõudmistesse ja selle eest, et te nendega vestlema läksite. Suur tänu teile! Kui mõni neist taktitult käitus, siis pange see palun vanaduse ja haiguste arvele. See kõik on tingitud halvast tervislikust seisundist. Suur tänu teile!

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja, kuna juhtivkomisjon valitsuse ettepaneku aktsepteeris, siis ta reglemendi järgi ei peaks hääletamisele minema.

Juhataja

Aga probleemkomisjon palub hääletusele panna ja praegusel juhtumil tuleb seda teha. Kui juhtivkomisjon aktsepteerib ja teisi nõudeid ei ole, siis ei panda asja hääletusele. Kuid praegu teisi nõudeid on. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on valitsuse teise parandusettepaneku poolt? Palun hääletada. Üks hetk. Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Ilmselt oleks siis korrektne esitada küsimus nii: kes on selle parandusettepaneku poolt, et otsusest see punkt välja jätta.

Juhataja

Ei, selle formuleeringu vastu ma küll ei ole. Kuid ma tahan nüüd veel kord korrata, et kui juhtivkomisjon on poolt, siis ei panda asja hääletamisele juhul, kui ükski saadik seda ei nõua. Praegu probleemkomisjon seda nõuab. Võib-olla kaks tõsist härrasmeest lepivad omavahel töö korras kokku, millise redaktsiooni me täiskogu ette paneme. Kas Kaido Kama on sellega nõus?

K. Kama

Kuna juhtivkomisjon – majandus-eelarvekomisjon – valitsuse ettepanekut aktsepteerib, siis tuleb hääletada meie komisjoni ettepanekut jätta valitsuse ettepanek välja.

Juhataja

Nii. Kas Ülemnõukogu on asjast aru saanud? Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on valitsuse teise parandusettepaneku poolt? Palun hääletada. Lugupeetud kolleegid, see on juba šabloonne formuleering, kas olete poolt või vastu. Kui asi ei klapi, siis ma palun Kaido Kama oma ettepanek niimoodi formuleerida, et ma saaksin ta hääletusele panna.

K. Kama

Teile antud parandusettepaneku tekst on: "Kehtestada, et Eesti Vabariigi 13. detsembri seadluse järgi võib vara erastada ka pärast 1986. aastat asutatud kooperatiividele, välja arvatud kolhoosidele." Meie komisjoni ettepanek on jätta see punkt otsusest välja. Palun see ettepanek hääletusele panna.

Juhataja

Mina panen asja hääletusele alati küsides, kes on selle ettepaneku poolt. Ma ei küsi, kas välja jätta või sisse panna või midagi niisugust. Sina formuleeri tekst selliselt, et mina saan küsida: kes on parandusettepaneku poolt.

K. Kama

Parandusettepanek meie poolt on jätta see valitsuse tekst välja.

Juhataja

Nii. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Kaido Kama komisjoni parandusettepaneku poolt? Selle ettepaneku poolt on 44 rahvasaadikut, vastu on 17, erapooletuid on 13. Komisjoni parandusettepanek leidis toetust. Jätkame palun.

K. Kama

Hr. Priks võttis oma parandusettepaneku maha ja me tegime punkti 7 redaktsioonilise paranduse. Aga nüüd on punkti 7 kohta olemas hr. Telgmaa ja hr. Koisi ettepanek too punkt hoopis välja jätta. See tuleb hääletusele panna.

Juhataja

Kas Ülemnõukogu mõistab hr. Telgmaa ja hr. Koisi ettepaneku sisu? Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on rahvasaadikute Telgmaa ja Koisi parandusettepaneku poolt? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 21 rahvasaadikut, vastu on 45 ja erapooletuid 7. See ettepanek ei leidnud toetust.

K. Kama

Parandusettepanek hr. Kassilt: lisada eraldi punkt, et kohalikul omavalitsusorganil on kohustus teha isikutele, kes elavad tagastamisele kuuluvates elamutes, soodustusi uue eluruumi andmisel ja korterite erastamisel, kui majaomaniku elamistingimused vajavad parandamist või ta elab ülesöeldud pinnal.

Juhataja

Üks hetk, Johannes Kass tahab täpsustada.

J. Kass

Lugupeetud eesistujad! Hr. Veetõusme mainis, et praeguses otsuses käsitleb minu tõstatatud probleemi punkt 4. Ent valitsus on teinud ettepaneku see välja jätta. Nüüd tekibki probleem. Kui praegu p. 4 hääletamisele läheb ja see välja jääb, siis mina oma ettepanekut tagasi ei võta. Aga kui see enne läbi hääletatakse ja ta sisse jääb, siis ma võtan oma ettepaneku tagasi.

K. Kama

Tähendab, sa palud enne läbi hääletada p. 4? Selge.

Hr. Raidla tegi märkuse, et punkti 4 väljajätmine ei ole valitsuse, vaid majanduskomisjoni ettepanek. Selle poolt, kordan, ei ole ei valitsus ega ka meie komisjon. Ja kui hr. juhataja on nõus, siis võiks tõepoolest hääletada enne läbi hr. Veetõusme ettepaneku.

Juhataja

Nii, eelarve-majanduskomisjoni ettepanek läheb hääletusele, kuna ei valitsus ega ka probleemkomisjon ei aktsepteeri seda. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on eelarve-majanduskomisjoni ettepaneku poolt? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 6 rahvasaadikut, vastu 45, erapooletuid 20. See ettepanek ei leidnud toetust.

Johannes Kass, kas nüüd võtate oma parandusettepaneku tagasi? Suur tänu!

K. Kama

Järgmine majanduskomisjoni ettepanek on p. 6 alapunktis 5 asendada 1. august 1. novembriga. Kuna majanduskomisjon on juhtivkomisjon, siis on juba praegu tekstis sees 1. november. Nüüd palun hääletusele panna meie komisjoni ettepanek asendada 1. november 1. augustiga.

Juhataja

Kolleegid, kas me mõistame Kaido Kama komisjoni parandusettepaneku sisu? Mõistame. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Kaido Kama poolt juhitava komisjoni parandusettepaneku poolt? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 32 rahvasaadikut, vastu on 21, erapooletuid 19. See ettepanek leidis toetust.

K. Kama

On tulnud veel ettepanek härra Reinsonilt: punkti 6 alapunktist 13 jätta välja sõna "likvideerimine". Punkt 13 teeb nimelt valitsusele ülesandeks esitada Ülemnõukogule

15. septembriks ühistatud vara tagastamise ja kompenseerimise korda sätestav eelnõu ning käesoleva otsuse p. 8 tulenev kolhooside reorganiseerimise ja likvideerimise korda sätestav eelnõu. Härra Reinsonile ei meeldi sõna "likvideerimine". Ma kommenteeriksin ainult nii palju, et sellega me siin ei otsusta mitte sugugi hakata kolhoose likvideerima. Need kolhoosid meil praegu päevast päeva ise likvideeruvad. Ja siin lihtsalt sätestab selle reorganiseerimise ja likvideerimise korra, et kõik toimuks ühtsel ja seaduslikul alusel. Kas härra Reinson nõuab asja hääletusele panemist?

Juhataja

Kas Ülemnõukogu mõistab härra Reinsoni parandusettepaneku sisu? Mõistab. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Jüri Reinsoni parandusettepaneku poolt? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 18 rahvasaadikut, vastu 36, erapooletuid 16. See ettepanek ei leidnud toetust.

K. Kama

Kui minu arvepidamine on õige, siis viimane on hr. Alliku ettepanek lisada täiendav punkt 15: pikendada ajutise omandi- ja maareformi komisjoni volitusi otsusepunkt 6 alusel Ülemnõukogule laekuvate dokumentide läbitöötamiseks kuni nende lõpliku vastuvõtmiseni. Mina väitsin, et see tegelikult sisaldub juba Ülemnõukogu 25. aprilli otsuses, millega moodustati meie komisjon. Kas hr. Allik nõuab oma ettepaneku hääletamisele panekut?

J. Allik

Lugupeetud hr. juhataja, kui Ülemnõukogu aktsepteerib hr. Kama tõlgendust 25. aprilli otsusele, siis muidugi ei nõua.

Juhataja

Kas Ülemnõukogu aktsepteerib? (Hääled saalist.) Nii, ma saan aru, et Jaak Allik ei nõua hääletamist. Kaido Kama, kas meil on veel midagi? Kolleegid, kas kellegi parandusettepanek on unustatud? Enn Leisson.

E. Leisson

Lugupeetud hr. juhataja, lugupeetud Kaido Kama! Ülemnõukogu aktsepteeris istungi juhataja ettepanekul, et parandusettepanekuid tingimata arvestatakse rakendusotsuses. Teie seletus selle kohta, et punkti 3 2. lõige laieneks justkui ka kultuuriseltside varale, ei leidnud aga

kinnitust. Justiitsminister Jüri Raidla ütles, et see ei ole tema jaoks argument. Tahaksin siiski mõne sõna oma ettepaneku toetuseks öelda. Ma saan aru, et asi on hääletatud, kuid enne seda Ülemnõukogu aktsepteeris, et minu ettepaneku arvestatakse. Tahaksin nüüd öelda teile järgmist. Praegu käivad suured ettevalmistused rahvusvaheliseks festivaliks "Laulusillad" ja selle raames luuakse Tallinnas rahvuslikke kultuurikeskusi. Esimesena avati noorsooteatris läti keskus, sest seda ei saadud avada läti kultuuriseltsile kuulunud hoones Narva mnt. 5. Just äsja rääkisin ma rahandusminister Rein Milleriga, kes leppis kokku Läti Vabariigi rahandusministriga, et Läti valitsus eraldab 150 000 rubla Eesti Lätlaste Seltsile tagastatud hoone remondiks. Eile hääletasime rahvuskultuuri fondi loomise poolt. See andis lootust, et meie suhtumine kultuuri kui universaalsesse nähtusesse on ühene. Et eesti kultuuri päästmine toimub eestimeelsete kultuuriseltside vara ebaseadusliku natsionaliseerimise abil, siis ma palun minu poolt eile selle otsuse toetuseks antud poolthääl annulleerida. Ma näen ka võimalust kompromissiks: ehk me siiski arvestame rahvuslike kultuuriseltside õiglasi taotlusi. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kaido Kama, me asume otsust vastu võtma. Lugu on nüüd nii, et reglemendi järgi seda sõnavõttu ei oleks tohtinud olla, kuid ma olen ka hinges selle asja küljes kinni. Lugupeetud kolleegid, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus omandireformi aluste seaduse rakendamise kohta? Palun hääletada. 53 häält on vaja. Selle ettepaneku poolt on 63 rahvasaadikut, vastu 6, erapooletuid on 3. Otsus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu täiendava, 45. istungjärgu läbiviimise kohta

Juhataja

Kolleegid, juhatus pöördub teie poole palvega täiendada päevakorda kiireloomulise küsimusega. Vaadake, kas te leiate üles ühe otsuse eelnõu, mis puudutab täiendava istungjärgu läbiviimist augustikuus. Me oleme põhjalikult seda asja arutanud ja sõandame sellise ettepanekuga teie ette tulla.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungi päevakorda kiireloomulise küsimusega, mis puudutab 45., täiendava istungjärgu läbiviimist? Palun

hääletada. Selle ettepaneku poolt on 61 rahvasaadikut, vastu on 1, erapooletuid 9. Päevakorda on täiendatud.

Head kolleegid, ega siin õigupoolest mingit ettekannet ju teha ei ole. Kõik on otsuse eelnõus öeldud. Kas võime panna hääletusele? Kohaloleku kontroll. Kohal on 73 rahvasaadikut, puudub 26.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Ülemnõukogu täiendava, 45. istungjärgu läbiviimise kohta? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 57 rahvasaadikut, vastu on 5, erapooletuid 10. Otsus on vastu võetud.

Täiendav istungjärg on siis 12. augustist kuni 15. augustini.

Raha täiendava eraldamise kohta põllumajanduse arendamiseks

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Me arutasime eile 7. päevakorrapunkti lisaraha eraldamise kohta talumajanduse kiirendatud arendamiseks ja põllumajandustootmise stabiliseerimiseks. Jõudsimme juba päris finaali, kuid siis tekkisid probleemid ja me katkestasime päevakorrapunkti arutelu. Kes meil tuleb ettekandeks kõnetooli? Kas hr. põllumajandusminister või Jüri Reinson? Jüri Reinson, palun.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma loodan siiralt, et me pingelise tööpäeva lõpetamise nimel loobume kommentaaridest. Loen nüüd ette nii-ütelda konsensusliku projekti.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsustab:

1. Eraldada Eesti Vabariigi Põllumajandusministeeriumile ettevõtluse arendamiseks maal ja põllumajandusliku tootmise stabiliseerimiseks Eesti Vabariigi 1991. aasta riigieelarve vabadest jääkidest 99,1 milj. rbl.
2. Eesti Vabariigi Valitsusel korraldada käesoleva otsuse 1. punktis nimetatud rahasummast 66,0 milj. rbl. kasutamine põllumajandussaaduste kokkuostuhindade toetuse maksmiseks tootjatele.
3. Talumajanduse arendamiseks eraldada 34,1 milj. rbl., sellest 1) taludele ehitus- ja taluarenduslaenudeks maapangale 25,0 milj. rbl. laenuressurssi, mida

antakse talufondi jaotuskava alusel 3%-lise laenuna, sellest protsendist hüvitatakse panga kulud ja ülejäänud osa läheb laenuressursi täiendamiseks;

2) talufondile põllumajandusobjektide, puurkaevude, teede, side- ning elektriliinide ja alajaamade ehitustööde finantseerimiseks 5,1 milj. rbl;

3) talufondile tööloomade ja sordiseemne ostmiseks 4,0 milj. rbl.
Ma pean nüüd veel pöörduma härraste ministrite poole, ega ei ole proteste?

Juhataja

Lugupeetud härrad ministrid, hr. Miller ja Õunapuu, kas te olete nõus? Lugupeetud rahvasaadikud, kas teil on pretensioone? Ei ole. Suur tänu, hr. Reinson. Seda tuleb mõista nii, et arvesse võttes parandusettepanekuid, ei ole. Kohaloleku kontroll. Kohal on 73 rahvasaadikut, puudub 31.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus raha täiendava eraldamise kohta põllumajanduse arendamiseks? Palun hääletada. 53 häält on vaja. Selle ettepaneku poolt on 64 rahvasaadikut, vastu on 1, erapooletuid 5. Otsus on vastu võetud, raha eraldatakse. (Aplaus.)

Eesti Vabariigi parlamendi valimise seaduse eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Illar Hallaste, kas kõik on valmis? Lugupeetud kolleegid, jätkakem 3. päevakorrapunktiga: Eesti Vabariigi parlamendi valimise seaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi parlamendi valimise seaduse koostamise alustest" projekt. Tegemist on esimese lugemisega ja ma paluksin kõnetooli kõigepealt hr. Illar Hallaste.

I. Hallaste

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Meil on välja jagatud valimisseaduse eelnõu ja koos sellega ka Ülemnõukogu otsuse "Valimisseaduse koostamise alustest" projekt. Ma lühidalt selgitaksin, miks see üldse niimoodi on. Õiguskomisjonis ei suutnud me kuidagimoodi kokku leppida, milline valimissüsteem olema peab. Seepärast leidsime, et juba enne esimesele lugemisele asumist oleks vaja see küsimus siin saalis ära otsustada. On see ju võtmeküsimus iga valimisseaduse puhul. Kõik pakutud valimissüsteemid on demokraatlikud,

kuid annavad teatud määral erinevaid tulemusi. Selleks, et esimese ja teise lugemise vahel mitte tühja tööd teha – valimissüsteemi pärast võidakse ju valimisseaduse eelnõu maha hääletada –, on mõistlik see süsteem kõigepealt ära otsustada. Teile esitatud valimissüsteemi otsuse projekti koostasime koos Peet Kasega ja selle tekstile mul midagi ette heita ei ole. Kõik on selge ja arusaadav. Küll aga tundub otsuseprojektile lisatud seletuskiri äärmiselt tendentslik. Selgitaksin oma arvamust. Näiteks on öeldud variant 1a kohta, mille puhul pooled saadikutest valitakse erakondades suletud nimekirjade alusel ja ülejäänud pooled üksiku mitteülekantava hääle meetodil, et see on partokraatia ja korruptsiooni ees kaitseta. Ma ei saa sellega nõus olla. Korruptsioon on võimalik igasuguse valimisseaduse puhul. Ja ma arvan, et tegelikult on korruptsiooni ees kõige kaitsetum selline valimissüsteem, mis võimaldab kõige rohkem võltsida ja mis on kõige vähem kontrollitav. Ja selline on kindlasti variant 2a, mille puhul kõik valitakse üksiku ülekantava hääle meetodil. Neid valimistulemusi ei ole ju reaalselt võimalik kontrollida. Kui hääle lugemine võtab aega 4 päeva, siis ka tulemuste kontrollimine võtab aega 4 päeva. Need valimissüsteemid aga, mille korral hääletamise tulemused selguvad suhteliselt kiiresti, on ka kontrollitavad ja seega ei ole korruptsiooni oht kuigi suur. Korruptsiooni mõttes teine oleks pingereas variant 1b, mille korral pooled saadikutest valitakse suletud nimekirjade alusel, ülejäänud üksiku ülekantava hääle meetodil. Poolte saadikute puhul on sel juhul korruptsioon väga võimalik. Variant 1a on selles suhtes võib-olla kõige kindlam, samuti ka 2b. Tahaksin üleüldse puudutada probleemi, millistele tingimustele peab vastama hea valimisseadus, mis on seatud eesmärgiks meie parlamendi valimise seaduse väljatöötamisel. Valimisseadus peab vastama järgmistele tingimustele. Esiteks peab see aitama kaasa poliitikategemise koondumisele erakondadesse, erakondade tugevnemisele mõttekaaslaste liitumise teel. Mitte kuskil maailmas ei ole siiamaani leitud ühtegi teist kindlat demokraatia tagatist peale erakondade. Teine tingimus: see seadus peab tagama poliitiliste jõudude enam-vähem proportsionaalse esindatuse parlamendis. Kolmandaks: soodustama parlamendi professionaalsuse kasvu. Neljandaks peab see olema arusaadav valijale nii hääletamise kui ka hääle tulemuste selgitamise seisukohalt. Ja viiendaks: tagama ka asendusaadikute korral parlamendi poliitiliste jõudude tasakaalu säilimise. Asendusaadikute probleem on väga oluline. Kui meil jääb jõusse praegune süsteem, et parlamendisaadik ei saa olla ministriks ega ole olemas asendusaadiku kohalepanemise mehhanismi, siis on lood halvad ja sellest kogust ei kasva välja ühtki ministrit. Ja läheb nii, nagu praegusegi valitsuse puhul: nii mõnigi mees, kes valimistel alla jäi, sai seetõttu ministriks. Mitmed praegustest ministritest kandideerisid ega osutunud valituks. See pole etteheide neile, ütlen seda lihtsalt süsteemi iseloomustamiseks. Mõistlikum

oleks olukord, kus ministrid valitakse mõne aja pärast parlamendi koosseisust ja nende asemele astuvad sama poliitilise suunaga esindajad.

Millised võiksid olla variant 1a voorused ja ka puudused? Kõigepealt aitab see tõhusalt kaasa erakonnastumisele. Seda just tänu sellele, et pooled saadikud valitakse üksiku mitteülekanntava hääle meetodil territoriaalsetes valimisringkondades. See võimaldab kandideerida ka neil, kes ei kuulu ühtegi erakonda. Ta toob parlamenti suletud nimekirja kaudu uusi isikuid, kes võivad tublisti tõsta parlamendi professionaalsust, kuid kes ei ole lihtsalt küllalt tuntud, et isikuvalimistel võita.

Sel variandil on ka mõned puudused. Inimestel on sisuliselt kaks häält ning neil tuleb hakata valima erakondade ja konkreetsete saadikute vahel. Säärane süsteem toob endaga kaasa kahesuguste saadikute tekke – sellele on õiguskomisjonis tähelepanu juhtinud Liia Hänni. Ühed on valitud erakondade suletud nimekirjade järgi, teised esindavad mingit piirkonda. Kuid ega see oht tegelikult suur ei ole. Kui vaadata praegu saali, siis ei ole ju küsimus selles, millisest piirkonnast keegi valitud on. Oluline on, milliseid poliitilisi ideid inimene kannab, millised on ta poliitilised taotlused ja kuidas ta ühes või teises küsimuses hääletab.

Praegu tuleks seega vastu võtta otsus valimissüsteemi kohta. Kui austatud rahvasaadikud annavad oma eelistuse variandile 1a, siis võiks asuda selle teile välja jagatud valimisseaduse eelnõu esimese lugemise juurde. Kui saadikud leiavad, et see variant ei sobi, siis tuleb esimeseks lugemiseks ette valmistada uus valimisseaduse eelnõu. Väljajagatud eelnõus on muidugi võimalik teha tublisti parandusi, iga asja on võimalik paremaks teha. Vestlesin sellest ka härra Truuväljaga ja ta leidis, et see valimissüsteem oleks Eestile hea. Samas tegi ta konkreetseid ettepanekuid, kuidas võiks seda süsteemi, mille puhul pooled saadikutest valitakse erakondade suletud nimekirjade alusel ja pooled üksiku mitteülekanntava hääle meetodil, paremaks teha. Aga neid ettepanekuid on mõtet arutama hakata pärast seda, kui otsus on tehtud. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, Illar Hallaste! Tundub, et ei ole ühtegi küsimust. Ma paluksin kõnetooli Peet Kase.

P. Kask

Lugupeetud spiiker, kallid kolleegid! Ma koondan oma tähelepanu sellele Ülemnõukogu otsuse projektile, kus on antud 4 varianti. Otsuse eelnõu esitamise põhjus on see, ühe variandi alusel koostatud seaduseelnõu alusel ei ole valik erinevate variantide vahel mõeldav. Ma võin näiteks esitada parandusettepaneku Hallaste esitatud eelnõule. Aga edasine protseduur on

väga pikk. Kui muutub valimissüsteem, siis tuleb parandused teha paljudesse paragrahvidesse ühekorraga. Ja minu arusaamist mööda ei ole veel kokkulepet poliitiliste jõudude vahel sõlmitud, otsust selle kohta langetatud, milline valimissüsteem Eestis ikkagi aluseks võtta. Valida on palju võimalusi, tegelikult rohkemgi kui need 4 varianti. Ja paljud võimalused on kasutatavad, kui me ühe neist kord juba aluseks võtame. Aga selle valiku langetamine on poliitiline otsus. Seda ei saa teha spetsialistid, seda peavad tegema poliitikud. Muuhulgas on see poliitiline sel põhjusel, et erinevad valimismeetodid soosivad eri poliitilisi jõudusid erineval määral. Miks ma isiklikult ei soostunud kolleeg Hallaste poolt pakutud süsteemiga, see on siis variant 1a-ga, mille alusel ta oma eelnõu koostas. Selle taga ei ole erakondlikud kaalutlused, vaid tunduval kaalukam põhjus. Nimelt sisaldab väljapakutud variant 1a üksikut mitteülekantavat häält, mis on minu arvates selge tagasimineku võrreldes Eestis juba kasutatud üksiku ülekantava hääle meetodiga. Üksiku mitteülekantava hääle meetodit kasutatakse parlamendivalimistel ainult Jaapanis. Ma pole kohanud valimisalast kirjandust lugedes mitte ühtegi autorit, kes kiidaks seda meetodit. Muidugi on väga raske valimismeetodeid paremuse järgi pingeritta panna.

See on subjektiivne valik. Igal meetodil on omad eelised ja omad puudused. Pingeritta saab neid panna konkreetset selle järgi, kui palju üht või teist meetodit mujal maailmas kasutatakse. Kui me koostame sellise pingerea, siis on esimesel kohal kindlalt nimekirja meetod. Tal on küll eri riikides palju variatsioone ja mõnikord on raske vahet teha avatud ja suletud nimekirja meetodi vahel. Näiteks Rootsis on kasutusel vormiliselt avatud nimekirja meetod, aga selle rakendamise tehnilise külje poolest ja muude iseärasuste poolest annab ta tegelikult suletud nimekirja meetodi efekti.

Miks ma avaldasin arvamust, et suletud nimekirja soosib rohkem partokraatiat? Aga sel põhjusel, et tõepoolest sellise meetodi kasutamisel on partei juhtkonna osa valimistulemuste määramisel tunduvalt suurem kui valijatel. Juhtkond saab ise otsustada, mis järjekorras tema partei kandidaadid ritta seatakse ja mis järjekorras, kus suletud nimekirja meetodit kasutatakse, on tõepoolest parteidistsipliin ja partei juhtkonna positsioon väga tugev. See ei ole iseenesest veel ebademokraatlik ega ühiskonnale kahjulik. Kõik sõltub tegelikult tingimustest ja sellest, kuhu me tahame jõuda ja milleks me oleme valmis.

Minu arvates Eesti ei ole oma erakondliku sisedistsipliini poolest valmis suletud nimekirja praegu kasutama.

Kolmandal kohal kasutustiheduse poolest on üksiku ülekantava hääle meetod, mida ka meie oleme proovinud. See meetod on tuntud inglise kultuuri mõjupiirkonnas. Praegu kasutatakse seda veel Maltal ja Iirimaa.

Kahjuks peab ütlema, et inglise kultuuri mõjusfääris on proportsionaalse valimise süsteem iseenesest väga populaarne, seal kasutatakse põhiliselt majoritaarset süsteemi ja selletõttu on proportsionaalse valimise süsteemi sealne variant leidnud suhteliselt vähe kasutust. Miks ma üldse seda variantide hulka soovisin lülitada? Peaasjalikult selle tõttu, et ta on meil juba korra kasutust leidnud. Nimekirja meetodi lülitas välja vabariigi eelmine juhtkond, seda ei õnnestunud praegu kehtivasse valimisseadusesse kuidagi sisse viia.

Minu arvates on meil sisuliselt valida kolme otsuseprojekti viimasena toodud meetodi vahel. Minu isiklik eelistus on tagantpoolt ettepoole. Esimesena eelistan avatud nimekirja meetodit. Sellega ühel tasemel on minu jaoks üksik ülekantav hääl, kuna seda on juba rakendatud, ja kolmandana soovitan ma varianti 1b, mis oleks siis härra Hallaste pakutud variandi minimaalne parandus.

Esimesena pakutud variant 1a on minu arvates kõige nõrgem, ma soovitan tungivalt seda mitte valida. Teised on kõik head ja kasutuskõlblikud. Täna!

Juhataja

Suur tänu! Ja Peet Kasele ei ole küsimusi. Kolleegid, kuulame, mis sellest asjast arvab õiguskomisjon. Palume kõnetooli Tõnu Antoni.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Palun teie tõsist tähelepanu põhjusel, et arvatavasti on täna arutatav küsimus üks tähtsamaid. Arutades valimisseaduse eelnõu, ei jõudnud õiguskomisjon üksmeelele, millised peaksid olema need alused, mis määravad valimisseaduse sisu. Õiguskomisjon leidis, et nimetatud aluste kindlaksmääramine on poliitiliselt nii tähtis, et selle peaks otsustama Ülemnõukogu. Eeskätt kogu komisjoni initsiatiivist lähtudes esitasidki kaks õiguskomisjoni liiget Illar Hallaste ja Peet Kask otsuseprojekti, mis võimaldab teha nimetatud poliitilise valiku. On mõistetav, et esitatud nelja variandi vahel ei ole kerge valida. Hõlbustamaks selle valiku tegemist soovin teie tähelepanu juhtida kahele momendile.

Esiteks: kahe esimese variandi variandid 1a ja 1b ühiseks puuduseks on see, et nende rakendamisel tekib kaks erineva staatusega saadikute rühma. Ja teiseks: Ülemnõukogu käesolev koosseis on valitud variant 2a alusel.

Kui te neid kaht asja teate, on teil ehk kergem oma valikut teha. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, Tõnu Antonile on ka küsimus. Valeri Kois.

V. Kois

Meil tuleb teha väga tõsine valik ja seepärast näib mulle, et nendest dokumentidest, mis meil laual on, ei piisa. Kui rääkida Illar Hallaste projektist, siis see tugineb paljuski endise Saksa Föderatiivse Vabariigi – nüüd siis lihtsalt Saksamaa valimisseadusele.

Öelge palun, kas oleks võimalik, et teie komisjon võtab endale kohustuse valmistada meie suvepuhkuse ajal ette mõned materjalid Saksamaa valimissüsteemi kohta ja saadab need meile koju. Nii oleks meil lihtsam nende materjalidega tutvuda ja järgmisel korral, kui me seda küsimust arutama hakkame, kvalifitseeritumat otsust vastu võtta. Tänan!

T. Anton

Kolleeg Valeri Koisi ettepanekut saab toetada selles mõttes, et kahtlemata on vaja tundma õppida maailmakogemust. Kolleeg Valeri Koisi ettepanekut ei saa toetada aga selles mõttes, et pole olemas häid ja halbu valimissüsteeme. Valimissüsteemid jagunevad konkreetsele riigile konkreetset ajal sobivateks ja sobimatuks. Lugupeetud kolleegid, meil ei ole mõtet raisata aega ja raha välja selgitamaks, millised on maailma parimad valimissüsteemid. Neid pole olemas. Vastus tuleb leida küsimusele, milline on Eesti Vabariigile praegu sobiv valimissüsteem. Võimalikud reaalsed põhivariandid on teile esitatud. Soovitan veel kord need alguses grupeerida kahte rühma: variandid 1a ja 1b, millel paljude positiivsete tunnuste juures on üks ühine puudus, ja edasi variandid 2a ja 2b, millest esimesega on meil kõigil olnud konkreetne kokkupuude. Veel kord tänan!

Juhataja

Suur tänu! Ignar Fjuk tahab küsida.

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Kaasettekandja Peet Kask nimetas üheks oluliseks takistuseks, miks täna on raske neid asju otsustada, et puudub erakondadevaheline kokkulepe. Kuidas õiguskomisjon peab võimalikuks seda saavutada ja kas see üldse on obligatoorne?

T. Anton

Tõepoolest on raske saada aru sellest, et Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsused on kõigile erakondadele täitmiseks, mitte aga vastupidi, et erakondade seisukohad on täitmiseks

parlamendile. Niisiis määrab vastuse kolleeg Ignar Fjukile see, millisele seisukohale jõuab kas täna või edaspidi Eesti Vabariigi Ülemnõukogu.

Juhataja

Suur tänu, kolleegid! Vastavalt reglemendile teeme nüüd vaheaja. Kõik küsimuste esitajad ja kõnesoovijad jäävad kuvarile. Tõnu Anton tuleb kell 12.20 uuesti kõnetooli. Vaheaeg. Töö algab kell 12.21.

V a h e a e g

Juhataja

Kolleegid, istungjärgu töö jätkub. Kohaloleku kontroll. Kohal on 74 rahvasaadikut, puudub 30.

Kolleegid, jätkame valimisseaduse arutelu ja palun uuesti kõnetooli Tõnu Antoni. Jätkame küsimuste esitamist. Ülo Uluots.

Ü. Uluots

Lugupeetud hr. Anton! Oma kaasettekandes juhtisite te meie tähelepanu nelja variandi headele ja halbadele külgedele, aga jätsite ütle mata õiguskomisjoni arvamuse. Ma ootan seda.

T. Anton

Kolleeg Ülo Uluots! Ma soovin kõigepealt kinnitada, et õiguskomisjon ei soovi juhtida Ülemnõukogu tähelepanu ühe või teise variandi headele ja halbadele külgedele. Pidasin vaid vajalikuks juhtida tähelepanu kahele momendile, mis võivad aidata teil kõigil valikut teha. On võimalik, et ühele või teisele Ülemnõukogu liikmele tundub üks või teine minu nimetatud tunnus negatiivse või positiivse.

Teiseks, ma kordan, et õiguskomisjon ei suutnud formeerida ühist seisukohta valimisseaduse eelnõu küsimuses. Selleks, et oleks võimalik valimisseaduse projekti kallal edasi töötada, koostasid õiguskomisjoni liikmed Illar Hallaste ja Peet Kask otsuse projekti. See otsus peaks Ülemnõukogule andma võimaluse öelda, millisele süsteemile peab valimisseadus baseeruma. Selleks, et Ülemnõukogu liikmetel oleks kergem valikut teha, esinesid täna teie ees Illar Hallaste ja Peet Kask. Ka mina püüdsin õiguskomisjoni esimehena valikut hõlbustada.

Juhataja

Suur tänu, hr. Anton, tundub, et rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole.

Kolleegid, mulle on juba laekunud ettepanekuid. Samas tahaksin juhtida teie tähelepanu sellele, et seaduse esimese lugemise lõppemist saame arutada alles siis, kui otsus on vastu võetud. Nii et täna põhiliselt töötame otsuse kallal. Ettekandjaid oli meil täna kaks: Peet Kask põhiettekanaja ja õiguskomisjoni esimees kaasettekanaja. Kui lõppsõnade aeg käes on, siis tuleb seda arvesse võtta. Avan läbirääkimised. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud hr. juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma ei tahaks täna peatuda nende nelja variandi eelistel ja puudustel. Tahaks juhtida tähelepanu sellele, et tegemist on väga põhimõttelise otsusega. Otsusega, mis määrab Eesti poliitilise elu lähemateks aastateks. Ja tähtis on just see valik nende 4 variandi vahel, mitte valimisseadus ise. See otsus on valimisseaduse alus. Seetõttu mulle tundub, et ma täna ei ole valmis seda otsust tegema, kuna arvatavasti paljudes saadikurühmades ei ole seda asja arutatud. Ja ei piisaks ka arutelust selle materjali põhjal, mis meil ees on. Siin tuleks ikkagi nõu pidada spetsialistidega, et iga Ülemnõukogu liige saaks ette kujutada, mida ühe või teise valimissüsteemi valik meie poliitilisse ellu toob. Kõige selle otsustamisel ei saa me lähtuda ainult oma äratundmisest ja veel vähem praeguste väikeste erakondade arvamusest. Tingimata tuleks valijatega nõu pidada. Ja hea oleks, kui mingilgi määral arutataks neid põhivariante ajakirjanduses. Lisaks sellele juhtis hr. Hallaste juba oma ettekandes tähelepanu sellele, et me oleme täna teiega teatud ebavõrdsuse tunnistajad. Hr. Hallaste ja hr. Kask esitasid nagu selle otsuseprojekti koos. Samal ajal seletuskiri on ainult hr. Kaselt – selles ta põhjendab, miks ta hr. Hallaste hinnangutega nõus ei ole. Seega see seletuskiri on ühepoolne. Mul oleks ettepanek täna selle otsuse arutelu katkestada ja paluda hr. Hallastel esitada omapoolne seletuskiri. Ja nende kahe seletuskirja alusel võiks siis küsimuse saadikurühmades läbi arutada. Ka tuleks soovitada ajakirjandusele tellida artiklid hr. Hallastelt, hr. Kaselt ja teistelt. Küsimuse võiks lõplikult otsustada septembrikuus kas siis 46. või 47. istungjärgul. Esitasin selle ettepaneku ka kirjalikult hr. Nugisele.

Juhataja

Suur tänu! See ettepanek on laekunud. Tõnu Anton.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Teen kolleeg Ants Veetõusme ja isiklikult enda nimel ettepaneku täiendada arutatavat otsuseprojekti punktiga 2. See peaks olema järgmise sisuga: "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu õiguskomisjonil tagada valimisseaduse eelnõu ja teiste vajalike normatiivaktide väljatöötamine võimaldamaks läbi viia Eesti Vabariigi parlamendi valimised 1992. aasta II kvartalis." Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Lugupeetud kolleegid, mulle on seega laekunud kaks ettepanekut praegu antud päevakorrapunkti arutelu katkestada – Jaak Allikult ja Ignar Fjukilt. Sellest lähtudes ma ei teeks praegu ettepanekut läbirääkimised lõpetada, sest tundub, et õiged läbirääkimised algavad alles siis, kui küsimus on põhjalikult komisjonides läbi uuritud. Ma panen ettepanekud hääletamisele. Nad erinevad teineteisest nii palju, et Jaak Allik teeb ettepaneku arutada asja edasi 47. istungjärgul ja Ignar Fjuk 45-ndal. Illar Hallaste.

I. Hallaste

Lugupeetud juhataja! Kui tohib avaldada arvamust, kas jätkata 45. või 47. istungjärgul, siis mõistlik oleks mitte seda teha 45-ndal. Siis jõuab saadikutele välja jagada ka teise seletuskirja, mille palus valmistada härra Allik, ja fraktsioonidel oleks aega selle küsimusega tegelda. Nii, asja võiks arutada kas 46-ndal või isegi 47-ndal.

Juhataja

Kas Ignar Fjuk oleks nõus 47-ndaga? Ignar Fjuk.

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja, valijad valisid meid siia viieks aastaks. Kuid üks Eesti ühiskonnas praegu valitsevaid seisukohti on, et taastava kogu valimised tuleks teha juba sellel aastal. Järelikult me peame mõningad poliitilised otsused tegema kiiremini. Rahvarindelased loomulikult ei nõua, et me peaksime seda 45-ndal tegema, kuid lähtudes praegu valitsevast olukorrast me võiksime seda ikkagi augustiistungil teha. Vastu tuleks võtta just ainult põhimõttelised otsused.

Juhataja

Nojah, nüüd on pisike konflikt Alliku ja Fjuki vahel. Nüüd peab Ülemnõukogu otsustama, kumb siis oleks parem, kas 45. või 47. Peet Kask.

P. Kask

Mina eelistaksin ka varasemat tähtaega, sest olukord, kus puudub üldiselt aktsepteeritav valimisseadus, on ühele ühiskonnale väga ohtlik. Me ei saa sellist seisu lõpmatult pikendada. Täna arutluseks me ei ole valmis ja seegi näitab, et kui me ikka konkreetset tähtaega kirja ei pane, siis me ei jõuagi selle küsimuse otsustamiseni.

Juhataja

Suur tänu! Nüüd ma küsin Jaak Alliku käest, kas ta on nõus 45-ndaga?

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja, sellel ei ole erilist mõtet. Me läheme täna laiali ja tuleme 12. augustil kokku. Ma ei usu, et vahepeal midagi muutunud on. Ma oleksin nõus ehk 46-ndaga, aga 45-ndal ei ole minu meelest praktilist väärtust.

Juhataja

Nüüd ma küsin uuesti Ignar Fjuki käest: kas 46. võiks kõne alla tulla?

I. Fjuk

On veel küsimus reglemendi töögrupi inimestelt: kas meie korraline puhkus kestab 12. augustini? Minu meelest on meil puhkust ainult üks kuu, juulikuu. Ja teiseks: kas härra Hallaste loobub taastava kogu valimiste nõudest, mida ta poliitikuna on ise järjest esitanud?

Juhataja

Me ei saa seda lõpmatult arutada. Mis puutub puhkusse, siis ma teatan seda, et Ülemnõukogu saadikute korraline puhkus on 1.–31. juulini. Ma teen nüüd hoopis ettepaneku, et juhatus otsustab asja. Jääb niimoodi? Keegi ei protesti.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 69 rahvasaadikut, puudub 35. Ma loen enne hääletusele panekut mõlemad parandusettepanekud ette. Arutelu jätkamine on otsustatud, millal seda tehakse, paneb paika juhatus. Jaak Allik teeb aga veel härra Hallastele kui ühele projekti kaasautorile ettepaneku esitada lisaks härra Kase seletuskirjale kirjalikult ka enda oma.

Eesti Vabariigi maaseaduse eelnõu teise lugemise jätkamine

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Eelmisel istungjärgul katkes maaseaduse eelnõu arutelu selletõttu, et tööaeg sai otsa. Ettekanded on ära kuulatud ja nüüd peaksid järgnema sõnavõttud. Enne teen aga härra Juhan Telgmaale ettepaneku hetkeks kõnetooli tulla. Lihtsalt selleks, et teha resümee ettekannete kohta, saaksime nii rolli sisse elada.

J. Telgmaa

Lugupeetud kolleegid! Maaseaduse eelnõu teine lugemine katkes siis, kui oli ära kuulatud justiitsminister Jüri Raidla põhiettekanne – tema esindas valitsust kui eelnõu esitajat – ja maaelukomisjoni kaasettekanne. Ka kuulsime ära vastused küsimustele. Ja nüüd võiksid tööpoolest alata läbirääkimised. Mingit lühikokkuvõtet kõigest, millest teise lugemise käigus juttu oli, ei ole võimalik 2 minutiga teha ja seda ma ka ei tee. Teeksin hoopis ettepaneku täna teine lugemine samuti katkestada. Ülemnõukogu on väga pingeliselt töötanud omandireformi seaduse ja selle rakenduse otsuse kallal. Seetõttu saab maaseaduse eelnõusse tõsiselt süveneda alles sügisel, kui täiskogu oma istungeid jätkab. Sügiseks esitab maaelukomisjon vahekokkuvõtte tööst eelnõu kallal nende parandusettepanekute alusel, mis tänase plenaaristungi käigus laekuvad. See oleks kõik, mida ma praegu tahan öelda.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, ma avan läbirääkimised maaseaduse eelnõu üle. Juhan Telgmaa tegi ettepaneku peale läbirääkimisi katkestada. Kui ei ole sõnasoovijaid, siis töötame selle eelnõu kallal ja lepime siis ka kokku, millal me jätkame. Kas 45-ndal? Kuulame, mida ütleb Kaido Kama.

K. Kama

Ka meie komisjon teeb ettepaneku praegu selle lugemine katkestada, kuigi oleks kena olnud maaseaduse kohta veel sõnavõtte kuulata. Maaseaduse arutamist võiks jätkata pärast suvevaheaega. Aga enne ilmselt peame klaarima, kes mida vahepeal tegema peab. Hr. Madisson pani ette, et meie komisjon peab nüüdki tegema seda kooskõlastustööd, mida ta tegi omandireformi aluste seaduse puhul. Me kavatsesime seda tööd alustada juuli lõpus. Ent

kuidas nüüd jagunevad rollid meie komisjoni ja maaelukomisjoni vahel, see peaks enne nagu selge olema.

Juhataja

Suur tänu! Võimalik, et läbirääkimistest saab asja.

A. Tarand

Lugupeetud juhataja, keskkonnakomisjon on selles asjas üks kaasettekandja ja teatavasti indiaanlaste positsioonil, s.t. ta arvab, et maa kuulub kõigile. Meil on projekti esimese variandi, Vilma Keldri variandi kohta pakkuda terve rida parandusi. Enne aga peaks siiski langetama põhimõttelise otsuse, kumb nendest kahest variandist – see Tartu variant on siis teine – võiks aluseks jääda. Või koostatakse nendest hübriid? Selles Tartu variandis, mis lähtub Balti eraõigusest, mis on õudselt sümpaatne ja tore koostajate enda meelest ja minu meelest ka, on aga kogu looduskaitseideestik täiesti metsa läinud. Ja meil ei ole ju mõtet esitada parandusi mõlemale variandile. Teengi nüüd ettepaneku valida kohe see üldine tee, mida mööda me liigume. Aitäh!

A. Käärma

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Maaseaduse eelnõu arutamine on jõudnud mõnevõrra ebamäärasesse seisu. Sest kui viimasel momendil laekus teine, nn. Tartu variant, siis sai juba 8 päeva tagasi selgeks, et maaseaduse vastuvõtmiseni me enne sügist ei jõua. Kuid igal asjal on kõrvuti halvaga ka head küljed. Antud juhul on selleks see lisaaeg, mis võimaldab eelnõu veel lihvida ning täiendada. Mõni sõna ka veel ootamatult esitatud Tartu variandi kohta. See on tõesti harjumuspärase protseduurilise asjade käigu segamini löönud. Ja enne, kui otsustada, kumb jääb aluseks, peaks neid mõlemaid natuke analüüsima. On nimetatud, et Tartu variandis on arvestatud rahvaarutluse tulemusi. Siin sobiks aga küsida, kas siis valitsuse variandis ei ole või? Samal ajal ei ole Tartu variant läbi teinud juriidilist ekspertiisi, ei ole tema kohta autoriteetsete organisatsioonide arvamusi, näiteks Teaduste Akadeemia või Eesti Põllumajanduse Akadeemia omi. Sisust nii palju, kui selle esialgse lugemisega nüüd selgeks sai. Põhiline Tartu variandi pakutud uudsus tundub seisnevat selles, et maaomandi õigus taastatakse tõendamise momendist. Piirangud maa kasutamisel, käsutamisel ja valdamisel on sisuliselt samad, väljaarvatud omandamisloa probleem. Kõik on küll sõnastatud pisut teisiti, järjestus on teine, kuid sisuliselt suurt erinevust ei paista olevat. Maaseadus peaks põhinema õiglusel, seaduslikkusel, vabadusel. Aga ilmtingimata peaks ta

lähsuma eesti rahva huvist ja tooma ka kasu eesti rahvale. Kõik Eesti Vabariigi aegsed seadused sätestasid kasu eesti rahvale. Eestis oli 140 000 talu. No oletame, et umbes 40 000-l kas ei olnud maaomandit või ei leidu nüüd pärijaid, jääb veel 100 000. Rahvastiku liikumise järgi võib eeldada, et umbes pooled nendest 100 000-st omanikust elaksid linnas, pooled maal. Aga võib-olla see polegi oluline. Oluline on see, et 100 000 omanikku hakkab valdama 1 miljonit 50 000 hektarit haritavat maad. Iga omaniku kohta teeb see keskel läbi pisut üle 10 ha. Kuid et on ka saja ja rohkema hektari valdajaid, siis on samuti ühe ja kahe hektari valdajaid. Ja kui nüüd need maaomanikud, kes elavad linnas, hakkavad tahtma maad, üks ühele, teine teisele rendile anda, mis maa kasutamine see siis oleks.

Tartu variandis leidub ka päris üllatavaid lahendusi, alustades kas või sellest, et voolav vesi kuulub maafondi hulka ja jätkates sellega, et kolhoosidele pakutakse õigust osta maad. Munitsipaalomandusse kuuluks vaid kruntide ja majandusüksuste all olev maa, millegipärast ei tohi sinna aga kuuluda näiteks pargid ega spordirajatiste all olevad ning muud üldkasutatavad maa-alad. On ka häid mõtteid. Minule isiklikult meeldis maavahetuse idee. Seda läheb eriti võib-olla vaja siis, kui rahvas hakkab ratsionaalselt talu pidama ja kasvatama ühte-kahte kultuuri, mitte kümnet. Sel juhul on ju tarvis viljavahetuse seisukohalt ka maad vahetada.

Ühesõnaga seda varianti võib võtta täienduste allikana, nii on ka seletuskirjas öeldud. Aluseks jääks aga ikkagi valitsuse variant, mida Ülemnõukogus on juba ka arutatud. Sellesse on võimalik lülitada mõningaid põhimõtteid Tartu variandist, kaasa arvatud maaomandiõiguse kiirem taastamine.

Nüüd paarist asjast, mis valitsuse variandis vaidlusi on põhjustanud. Üks on omandamisluba, selle vajalikkus. Ma usun siiski, et maa on selline väärtus, mille kasutamine praegusel etapil peaks olema sihipärane. Ei saa päris nõus olla sellega, et iga mees kasutab põllumajanduslikku maad nii, nagu tema tahab. Kui meil kunagi tekib toiduainete üleküllus ja sellega ka vajadus tootmist piirata, siis võib need nõuded tühistada. Aga praegu need ilmselt peaksid olema.

Ja teine moment. Seadus peab võimaldama maal elavatel ja töötavatel, tähendab ka omanikena oma tegevust jätkavatel inimestel kasutada seda maad vähemalt esimesel etapil sel viisil nagu nad õigeks peavad. Sundida inimesi ainult talu majandama ei ole õige, sellest midagi head ei tule. Ka näiteks Ida-Saksamaal on see asi esimesel etapil jäetud omanike endi otsustada. Ja kuigi seal on rikas ja toekas naaber ning hea eeskuju varnast võtta, lähevad inimesed uutele majandamisvormidele üle küllalt ettevaatlikult. Järske hüppeid ei tehta ja nii

peaski maaelule sobilik olema. Vastasel juhul me võime nii ämbrisse astuda, et sealt on raske välja tulla. Aitäh!

H. Peterson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Tunnetades tänast saali õhkkonda on selgemast selgem, et inimeste mõtted on viimasel päeval juba kuskil mujal ja tõsiste otsusteni me enam ei jõua. Ma ei hakka praegu rääkima, mida mina maaseadusest arvan, olen seda teinud juba aasta tagasi ja veel mitmel korral hiljem. Üldjoontes ma jagan härra Käärma seisukohti, kuid me peame täna siiski lahendama asja tehnilise külje. Ja see oleks paika panna tööjaotus Ülemnõukogu juhatuse, maaelukomisjoni ning omandi- ja maareformi komisjoni vahel. Vormiliselt see teine Tartust tulnud projekt ei olnud esitatud nagu alternatiivprojekt. See polnud puhttehniliseltki enam võimalik. Kuid sisuliselt ta on alternatiivprojekt. Vahe kahe eelnõu vahel on olemas. Ja see vahe on põhiliselt selles, et ühe puhul taastatakse omandiõigus kohe pärast dokumentide ja kaartide valmimist. Teises on ette nähtud vahepealne selgitamise periood. Nüüd peame ikkagi mängureeglid paika panema. Kui võtame teist varianti täiendusena, nii nagu ta esitati, siis minu arvates peaksid need neli saadikurühma, kes teise variandi esitasid, ära tegema järgmise töö. Tuleb välja kirjutada see põhiline, mille poolest nende projekt erineb valitsuse omast. Iga valitsuse pakutud paragrahvi ja lõigu kõrvale tuleb esitada alternatiivvariant. Nemad ise peavad otsustama, mis on tähtis ja mis on vähemtähtis. Või teine võimalus. Omandi ja maareformi komisjon koostab, tuginedes valitsuse eelnõule, uue, juba alternatiivi arvestava seaduseprojekti.

On ka veel kolmas võimalus, aga ma usun, et see kõne alla ei tule.

Selle kõige me peaksimegi täna veel paika saama, et meil suvi viljatult ei mööduks. Aitäh!

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud saadikud! Ma tahaksin väga lühidalt avaldada paar mõtet. Pole tõesti mõtet hakata arutama nende projektide erinevust, kuna paljud ei ole jõudnud veel nendega tutvudagi.

Asi on selles, et maaelukomisjon on teinud palju tööd valitsuse poolt esitatud projekti kallal. Ta on mitmeid-mitmeid kordi koos käinud ja läbi arutanud sadu parandusi. Seejuures on projekti sisse läinud ligi 100 parandust. Rahvas aga nende parandustega kursis ei ole. Paljud heakskiidetud parandused aga on väga lähedased teise projekti paragrahvidele või ühtivad nendega täiesti. Mõned näited. Alguses oli ju sees niisugune asi, et lapsed ja lapselapsed ei saagi päranduse teel maaomanikuks, see põhjustas väga suurt kisa. Nüüd on kehtestatud

nõnda, et parandamine käib nii, nagu teises projektis pakutud: pärijate ring on lapsed ja lapselapsed ning mõlemat liini pidi. Ka väga paljud muud piirangud on sellest projektist maha tõmmatud. Nüüd peaks tõesti ajutine omandi- ja maareformi komisjon koos maaelukomisjoniga asjad läbi arutama ja teisest variandist veel mõningad mõtted sisse võtma. Kõige suurem probleem on muidugi, kuidas saada maad. Valitsuse projekt näeb ette, et omand tekib kasutamise kaudu. Teine projekt, nagu mainitud, sätestab, et omanikuks saab ka ilma kasutamata. Ma leian, et see ei olegi eriti tõsine probleem, selle osas võime ka üksmeelele jõuda. On ju teiseski projektis sees niisugune lause, et kui maad ei kasutata sihipäraselt, läheb see sundmüüki. Kui me maad anname, ega esialgu ei teagi, kas inimene hakkab seda kasutama. Ütleb, et hakkab, aga võib-olla tegelikult ei hakka. Pole mõtet esialgu omandi taastamist piirata. Kui hiljem selgub, et inimene maad tõesti kasutama ei hakka, läheb see sundmüüki. Sellised asjad annavad minu arvates kõik seada ja meil on võimalik jääda selle projekti juurde, mis on ametlikult Ülemnõukogule esitatud, ekspertiisi läbi teinud jne. Täna ei oska vist keegi otsustada, kumb projekt aluseks võtta, kuigi härra Tarand keskkonnakaitsekomisjoni nimel sellise ettepaneku tegi. Ma arvan, et see saal ei ole selleks valmis ja hääletamine võib toimuda lihtsalt emotsioonide põhjal. Minu seisukoht on ka selline, et võtame asja maha, aga püüame enne septembri istungjärke komisjonides tööd teha. Aitäh!

A. Tamm

Austatud eesistuja, austatud kolleegid! Mul on olnud hea võimalus maaseaduse eelnõu kallal töötada nii maaelukomisjonis kui ka ajutises omandi- ja maareformi komisjonis. Julgen öelda, et komisjonides pole esitatud üksteisele eriti vastandlikke seisukohti. Eelkõnelejad on juba välja toonud selle n.-õ. küsimuste küsimuse: kuidas maa läheb omandusse. Kas läbi otsese kasutuse üksiktalundi baasil või nagu teine variant pakub, et kasutajaks võib saada ka ilma üksiktalundit vormistamata. Minule isiklikult kui talu taastajale on see siiski väga huvitav. Leian, et siin peitub isegi võimalus põllumajanduse stabiliseerimiseks. See tekitab olukorra, kus me ei pea kunstlikult majandeid laiali lammutama, et üksiktalundite kaudu omanikeks saada ja seejärel hakata uuesti ühistutesse koonduma. Me võib-olla saaksime pool sammukest vahele jätta. Majandisse, n.-õ. aktsiaseltsi või mis tahes muus vormis ühinenud maaomanikud võiksidki teatud tingimustes säärases majandusüksuses koos oma tegevust jätkata. See odavdaks tunduvalt ka maareformi läbiviimist näiteks maakorralduse osas jne. Teine sellega haakuv küsimus on munitsipaalomandi vahepealne tekkimine. Nimelt ma kaldun kahtlema, kas seda ikka on vaja. Kui me räägime endistest omanikest, siis tihtipeale me juba jätame sõna

"endised" ära ja tekitame mingisuguse vaheomaniku. Las maa olla riigi käes ja munitsipaalorganid on ainult vahendajad, kuni ta siis läheb kas järjepidevuse alusel või väljaostu teel eraisiku omandusse. Poleks vaja tekitada kunstlikku vaheomandajat. Väiksematest redaktsioonilistest märkustest ja probleemidest ma ei hakka siin rääkima. Arvan, et maaelukomisjon ning ajutine omandi- ja maareformi komisjon peavad moodustama ühise töögrupi ja et Ülemnõukogu juhatuse peaks püüdma seda töögruppi finantseerida. Sellesse töögruppi peaksid kuuluma võimalikult neutraalsed liikmed, spetsialistid, kes ei ole üdini kumbagi projektiga seotud. Nad ei tohi olla nende variantide põhiautorid. See grupp peaks tööd alustama järgmisest nädalast. Aitäh!

J. Telgmaa

Lugupeetud kolleegid! Kerkis küsimus rollide jaotusest komisjonide vahel. Mina paneks ette lihtsalt järgida normaalset parlamentlikku praktikat. See tähendab, et juhtivkomisjon esitab oma arvamuse parandusettepanekute kohta, järgneb dialoog nende esitajatega ja olenevalt sellest, kas komisjon nõustub või ei nõustu, pannakse asi hääletamisele. Kui aga tulevad väga rasked alternatiivid, mille vahel ei suuda ei komisjon ega Ülemnõukogu valida, siis tuleks tõepoolest pöörduda Kaido Kama komisjoni poole. Aga kui see komisjon on nõus juba kohe endale lisakohustusi võtma, siis muidugi on kena teha ka enne koostööd. Tuleks ainult otsustada, milline roll on siin majanduskomisjonil, kelle allkomisjon tegelikult Kaido Kama oma on. Ma mõtlen, et majanduskomisjon võiks oma volitused selles osas Kaido Kama komisjonile delegeerida. Nii kujutan mina seda protseduuri ette.

H. Kostabi

Väga austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Mind teeb ärevaks üks tõsine probleem, mis võib hakata meie tööd takistama. Siin on räägitud kahest asjast. See teine variant on sisuliselt ikkagi iseseisev seaduseelnõu, kuigi teda käsitleti eelmine kord kui parandusettepanekut valitsuse poolt esitatud seaduseelnõule. Teatavasti parandusettepanek peab olema konkreetne, tehtud punktide kohta. Kuid parandusettepanekuna esitati iseseisev seaduseelnõu ja komisjon on nüüd kimbatuses. Täna kõlas ka mõte, et aluseks peaks võtma selle teise, nn. Tartu variandi. See ütleb selgelt, et seda võetakse juba seaduseelnõuna. Kuid me teame, et iseseisev seaduseelnõu peab läbima ekspertiisi. Seda see teine variant aga läbinud ei ole. Mina tahaksin väga, et täna otsustataks saalis üheselt jääda esimese variandi juurde. Kui aga kellelgi tekib tahtmist teine variant aluseks võtta, siis seda on tõesti võimalik teha. Ainult siis tuleb langetada otsus see ekspertiisi esitada. Las ta siis käib sama teed, nagu kõik teised

seaduseelnõud on käinud. Tundub küll, et see aeg on möödas. Ja oleks kena, kui need autorid, kes esitasid seaduseelnõu teise variandi, paneksid konkreetselt kirja need punktid, mis nad tahavad valitsuse seaduseelnõusse parandustena sisse viia. See kergendaks komisjoni tööd. Aitäh!

K. Koha

Lugupeetud juhataja ja kolleegid! Ka mul on olnud võimalus selles teises komisjonis töötada. Tahaksin täpsustuseks härra Telgmaa poolt öeldule lisada, et see ajutine töökomisjon, kelle põhiülesanne on omandi- ja maareformiga seotud projektide kohta lihtsustatud seisukohad välja töötada, ei ole mingisugune allkomisjon. Tema ja majanduskomisjoni vahel ei ole ülemuse-alluva suhteid. Miks siiski see teine projekt esitati? Sellega ju anti märku, et on olemas probleemid, mida esimese variandiga lahendada ei tahetud. Mõeldi väga kaua, kas esitada see projekt alternatiivina või parandusettepanekuna. Tüli ju ei tahetud, sooviti vaid tähelepanu juhtida mõnele probleemile. Mina teeksin ettepaneku ikkagi aeg maha võtta ja täna mitte otsustada, mis projekt aluseks võtta. Anname rühmale aega mõlemad projektid läbi töötada ja üks ühine uus tekst meie ette tuua. Katsume siiski poliitiliste jõudude vahel konsensusse leida, ju on tähtis see, et see seadus siin saalis lõpuks vastu võetakse. Aitäh!

A. Tarand

Lugupeetud juhataja, ma üritan veidi oma esimest sõnavõttu täpsustada. Pidasin oma kohuseks anda ülevaade keskkonnakomisjoni seisukohtadest. Ilmselt mu sõnaseade oli selline, et jäi mulje, nagu kutsuksin ma saali varianti hääletama. Seda ma aga üldse ei mõelnud, vaid tahtsin teatavaks teha, et meie lükkame teise projekti tagasi selles osas, mis keskkonnakomisjoni puudutab.

See oli kogu info.

K. Kama

Austatud Ülemnõukogu! Ka meie komisjon on arutanud situatsiooni, kuhu Ülemnõukogu praeguseks maaseadusega jõudnud on. Ükskõik, kuidas me Tartust tulnud projekti ka ei nimetaks, sisuliselt on tegemist alternatiivse eelnõuga. Meie komisjon leiab, et praegu ei tohiks Ülemnõukogu otsustada, kumb eelnõu aluseks võtta. Küsimus on ülepolitisiseeritud ja praegu ei valitaks hääletades mitte sisuliste asjade vahel, vaid otsustataks selle järgi, kas meeldib rohkem näiteks Telgmaa või Raig. Nii aga olulisi asju otsustada ei tohi. Ma arvan, et me oleme suutelised augustis esitama teksti, kus kahe eelnõu seisukohad oleksid esitatud

omavahel võrreldaval kujul. Praegu saadikud ju ei saa kõikidest peensustest aru, mis on ühes projektis ühtemoodi ja teises teistmoodi. Tahaksime tegelikult esitada eelnõu, kus on sees alternatiivid poliitiliste otsustena, ent kogu struktuur püsiks ühtne. Mis puutub komisjonide omavahelisse tööjaotusse, siis meie ettepanek oleks praegu selline. Kuna meie komisjon koosneb eri fraktsioonide esindajatest, on n.-ö. kooskõlastuskomisjon, siis peaks meie kompetentsi kuuluma viimane etapp maaseaduse ettevalmistamisel. Pakuksime praegu välja selle, et kõik grupid teeksid oma töö valmis 20. juuliks. Seejärel saaks meie komisjon asuda kooskõlastamisele, kompromisside otsimisele. Pärast seda saaks eelnõu Ülemnõukogule esitada. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, kolleegid! Peame nüüd natukene nõu. Ettekandjad tegid ettepaneku eelnõu lugemine katkestada. See on heakskiitu leidnud. Küsimus võib olla ainult arutelu jätkamise tähtajas. Siiski jäi sõnavõttudes ja kõnedes kõrvu, et tahetakse mõlemas seaduseelnõus selgusele jõuda. Minule on laekunud ka Jüri Põllu ettepanek, kes paneb ette siiski otsustada alternatiivsuse küsimus. Kolleegid, nüüd ei ole küsimus üldse selles, kas teine variant mulle sümpatiseerib või mitte. Kui ta ikka alternatiivina esitatud ei ole, siis tuleb teda pidada parandusettepanekuks. Selle vorm võib olla kaheldav, kuid ma pean ta hääletusele panema. Loen teile ette: "Teen ettepaneku maaseaduse nn. Tartu varianti käsitada alternatiivse seaduseelnõuna." Jüri Põld teeb ka ettepaneku teine variant ekspertiisi suunata. Ekspertiisiga on lugu niisugune, et sinna saab suunata eelnõud, mitte parandusettepanekud.

Mina igatahes olen kimbatuses. Jüri Põld nõuab ekspertiisi saatmist ja sinna saab saata ainult eelnõu. See asi tuleb meil nüüd läbirääkimiste käigus otsustada. Kaido Kama tahab komisjoni nimel midagi täpsustada. Kaido Kama on üks ettekandjatest.

K. Kama

Ma vabandan, mul on lihtsalt protseduurilised märkused. Tõenäolisalt ei saa Ülemnõukogu siiski parandusettepaneku esitajate eest otsustada, millena nad oma paberit käsitavad. Nii et hr. Põllu ettepanek vist ei ole aktsepteeritav. Aga mis puutub ekspertiisi suunamist, siis sinna me saame tõenäoliselt saata ka parandusettepaneku. Tänan!

J. Põld

Hr. juhataja, ma võtan oma ettepaneku esimese poole tagasi ja teen lihtsalt ettepaneku katkestada.

M. Madissoon

Lugupeetud eesistuja, ma tahtsin ka meelde tuletada, et nn. alternatiivse projekti autorid ei taotlenud oma projekti alternatiivsust. Nad ütlesid selge sõnaga, et see olgu paranduste tegemiseks. Nii et ärme seda unustame. Aitäh!

Juhataja

Üks ettekandjatest on justiitsminister. Täna on tal võimalus esineda kas lisaettekandega või lõppsõnaga. Loeme niimoodi, et see on osa ettekandest. Kuskil ei ole öeldud, et ettekandja ei või mitu ettekannet esitada.

J. Raidla

Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Ma tahaksin öelda, et valitsuse esindajana ja põhiettekanadjana ei ole ma teps mitte püüdnud olukorda dramatiseerida ja mulle tundub mõnevõrra üllatavana, et asjade seis siiski täna Ülemnõukogus üsna dramaatiline on. Mis puutub eri variantide aluseks võtmisse või aluse vahetamist, siis sel juhul tuleb varasemaid otsuseid muuta. Otsus selle kohta, milline projekt on aluseks võetud, on tehtud. Too projekt on esimese lugemise läbinud ja on praegu teisel lugemisel. Ja teise eelnõu autorid ei käsita seda mitte alternatiivse eelnõuna, vaid täiendusettepanekute paketina. Tõenäoliselt on protseduurilist segadust teisele dokumendile lisanud seletuskiri. Selle järgi võib tõesti järeldada, et tegemist on alternatiivse eelnõuga, mis peab menetlusse tulekuks läbima kõik Ülemnõukogu reglemendis ja muudes dokumentides sätestatud protseduurid. Kuidas edasi tegutseda? Ilmselt oleme kõik ühel meelel, et igatahes nõnda konstruktiivselt, et asi lõhki ei läheks ja maaseadus vastu võtmata ei jääks. Ma arvan, et väga tõsise tööga suudame küllalt kiiresti valmis teha dokumendi, mille järgi saab Ülemnõukogu täiskogu langetada otsuse lõppredaktsiooni kohta. Seetõttu tundub olevat ka härra Kama seisukoht. Paar korda oleme sel teemal mõtteid vahetanud ka härra Telgmaaga. Ma usun, et meie siht töös maaseaduse kallal ei tohiks olla lammutav. Julgen kinnitada, et lammutan maatas nii poliitiliselt kui juriidiliselt mis tahes projekti, kui ma endale sellise eesmärgi võtaksin. See ei valmista suurt raskust. Ent meie lähenemisnurk peaks olema just nimelt ülesehitav. Ülesehitav selles mõttes, et tuleks professor Keldri ja Telgmaa eelnõu põhjalikult läbi töötada, arvestades ettepanekuid, mis sisalduvad teises paketis. Ma kaldun arvama, et selles paketis on mitu ettepanekut, mis tuleks vastu võtta ja projekti integreerida. Ma rõhutan, integreerida, mitte mehaaniliselt sisse viia. Arvan ka, et aluseks olevat projekti tuleb üsna tõsiselt korrigeerida. Kõrvaldada tuleb väga

mitmed takistused, mis praegu tunduvad saadikutele õigustatult subjektiivset laadi, näiteks takistused maade tagastamisel ja talude taastamisel.

Tsiviilkäivet maareformi teise etapi puhul võib-olla tuleb suurendada. Olgu märgitud, et alternatiivse eelnõu puhul on piirangud tsiviilkäibele oluliselt rangemad.

Tõsise tööga võiks aga augustikuuks sündida dokument, mille suhtes komisjonid enam-vähem üksmeelele jõuavad. Need probleemid, mille suhtes konsensust ei saavutata, tuleb alternatiividena Ülemnõukogu ette tuua ja langetada otsus nii, nagu seda tehti omandireformi aluste seaduse puhul. See otsus on poliitiline otsus. Ülemnõukogu on ju Eesti ühiskonna miniväljaanne. Ja kui Ülemnõukogu seaduse vastu võtab, siis peaks seda aktsepteerima kogu Eesti ühiskond. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Heino Kostabi küsimus.

H. Kostabi

Austatud juhataja, lugupeetud minister, kas täiendus- ja parandusettepanekutele kehtivad ka teatud nõuded? Kui ei kehti, siis probleemi parafraseerides võiks täienduseks ja paranduseks esitada näiteks romaani "Tõde ja õigus", kus meie maaelu probleemid on paljus osas käsitletud, sh. ka lahendust leidnud. Komisjon otsigu sealt vaid vastavad mõtted välja ja pangu nad eelnõusse sisse. Aitäh!

J. Raidla

Ma olen teiega täielikult päri. Kui ettepanekute pakett oleks teises stiilis vormistatud, kergendanuks see komisjoni tööd 100-kordselt. Aga komisjoni ülesanne on teha ära ka raske töö, mitte otsida ainult kergeid lahendusi.

Juhataja

Suur tänu, hr. Raidla! Kolleegid, kõik, kes seda teemat kõnetoolis käsitlenud on, on arvamusel, et täna tuleb katkestada, Kas panen hääletusele või on see meie kõikide ilmne seisukoht? Kõikide ühine nõusolek on ilmne. Kas me lepime ka kokku, millisel istungjärgul jätkame? Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Loomulikult oleks parem, kui saaks varem alustada. Aga kas me ei võiks siiski jätta selle küsimuse juhatuse otsustada, keegi ju ei tea, mis tööd suve jooksul kuhjuvad. Ja kui me ei jõua 45-ndal, siis pole midagi katki, kui asi lükkub 46-ndale. Aga hiljem küll enam ei tahaks.

Juhataja

Kas see on ka teiste seisukoht? Paistab, et on. Juhatus saab kokku järgmisel teisipäeval kell 2, siis me arutame seda ja anname teile õigel ajal teada. Samal ajal oleks mul Jaak Allikule kodune töö suvevaheajaks, nimelt välja selgitada, kas teine eelnõu vastab parandusettepaneku tingimustele või mitte. Oma arvamus paluks esitada enne istungjärku.

Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi rahvasaadiku, riigi kõrgeima seadusandliku kogu liikme staatuse kohta" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Kolleegid, meil on jäänud veel pool tundi ametlikku tööaega. Ja on ka päevakorrapunkt, mida me saame arutada. Võtke palun päevakord ette. Selgituseks nii palju, et 8. ja 14. päevakorrapunkti me ei ole käsitlenud põhjusel, et vastavate eelnõude autorid on esitanud palve arutada neid sügisel. See puudutab siis pangaseaduse muudatust ning ka elamispinna vabastamise eest makstavat kompensatsiooni. Seega on meil jäänud ainult 11. päevakorrapunkt, mis puudutab Eesti Vabariigi rahvasaadiku, riigi kõrgeima seadusandliku kogu liikme staatust. Töö käigus on laekunud ka alternatiivne eelnõu. Nii et täna on meil kaks põhiettekannt. Esimene põhiettekannt on eetikakomisjoni esindajana hr. Jüri Rätsep ja teine põhiettekannt hr. Sergei Sovetnikov. Õiguskomisjon annab oma hinnangu kaasettekandes. Paluksingi esimesena kõnetooli hr. Jüri Rätsepa.

J. Rätsep

Austatud esimees, lugupeetud kolleegid! Teie töödokumentide kaante vahel on juba mitmendat nädalat seaduseelnõu pealkirjaga "Eesti Vabariigi rahvasaadiku, riigi kõrgeima seadusandliku kogu liikme staatusest."

Sissejuhatuseks märgiksin, et projekti algvariandi autor oli eetikakomisjoni esimees hr. Villu Jürjo, kes mõnevõrra kaua kestnud äraoleku tõttu ei saanud ise seda kontseptsiooni lõpuni arendada ja teile esitada.

Üks põhimõte, millest ka algvariandi autor lähtus, on see, et too seadus peaks kehtima Eesti Vabariigi kõrgeima seadusandliku kogu liikmete suhtes olenemata sellest, kuidas seda kogu ka ei nimetataks – kas Ülemnõukoguks, taasasutavaks koguks, asutavaks koguks, riigikoguks, parlamendiks või ükskõik milliseks veel. Sellest lähtuvalt on ka teksti korrigeeritud.

Teine põhimõte, millest lähtuti, määratleb selle õigusakti asendi Eesti Vabariigi kujunevas õigussüsteemis. Ta kujutab endast mudelit, käsitledes ühelt poolt ajutist töö- ja kodukorda ning teiselt poolt Eesti Vabariigi tulevast põhiseadust või riigiõiguslikku dokumenti, mis puudutab kõrgeima seadusandliku kogu tegevust. Näiteks seadus Eesti Vabariigi parlamendist või riigikogust. Juhiksin sellele teie tähelepanu just sellepärast, et niisugune asend Eesti Vabariigi õigussüsteemis tingib ka selle dokumendi mahu. Töö käigus lähtuti nii eetika- kui ka õiguskomisjonis põhimõttest, et eelnõu ei kalduks üheski osas juba reglemendis sätestatud üksikküsimuste reguleerimise alale.

Jaak Alliku korduvalt avaldatud arvamuse kohaselt peaks kõrgeim seadusandlik kogu alaliselt töötama paarikümneliikmelisena. Selle projekti autorid, keda ma siin esindan, lähtusid aga praegusest Ülemnõukogu mudelist.

Sissejuhatuses ütleksin veel, et üleminekuperiood peab andma lahenduse riigi põhiseaduslike institutsioonide võimupädevusele ning omavahelise koostöö vormidele. Sellest lähtudes on projekti koostamisel püütud määratleda ka rahvasaadiku sidet rahvaga.

Konkreetsete sätete juurde minnes tahaksin selgitada mõnda momenti. Eriarvamusi põhjustas juba seaduse esimese paragrahvi esimene lause, et riigivõimu Eesti Vabariigis kannab rahvas. Seda peeti deklaratiivseks, loosunglikuks. Mina saan komisjoni nimel kinnitada, et pidasime siiski seda põhimõtteliselt vajalikuks lauseks. Omapärane on saadikutöötuse sõnastuse kujunemise tee. Kolleeg Lehte Hainsalu pani selle väga ilusasse eesti keelde, kuid ta sai nii ilus, et tekitas ka projekti autorites tahet seda rikkuma hakata. Teisest küljest ei tohi see olla liiga põhiseaduslik dokument. Oluline on ehk sedagi ära märkida, et Leedus ja Lätis on analoogiline õigusakt juba enam kui aasta jooksul kehtinud. Seadus Leedu Vabariigi Ülemnõukogu saadiku staatusest võeti vastu 1. aprillil 1990. aastal ja seadus Läti Vabariigi rahvasaadiku staatusest 28. mail 1990. aastal. Nii et ajakirjandusele ei ole põhjust pahaks panna, et ta sellele teemale tähelepanu on pööranud. Seegi näitab ainult asjaolu, et tegemist on tühikuga Eesti Vabariigi õigussüsteemis.

Mõned üldised mõtted veel. Isikutel, kes eetikakomisjoni liikmetena selle projekti ettevalmistamise ja töötlemisega seotud olid, on alust väga asjaliku töö eest tänada õiguskomisjoni liikmeid. On põhjust tänada kolleeg proua Lehte Hainsalu, kes parandas seda seadust keeleliselt, ta aitas isegi harjunud õiguskeelt eestipärasemaks teha. Nõnda et kui tekstis midagi hästi on, siis on see suures osas tänu proua Hainsalule. Hr. Ristkok ja Jaak Allik esitasid mitu põhimõttelist parandusettepanekut, millest mõnedki on projektis arvesse võetud. Jaak Alliku ettepanekutest jäi osa arvestamata sellepärast, et need olid asjalikud küll, kuid lähtusid teisest kontseptuaalsest alusest. Liialt kaasaegne. Projekti esitajad lähtusid aga põhimõtteliselt omaaegsest Eesti Vabariigi saadiku vandetöötuse tekstist, selles mitte ühtegi sõna muutmata. Niimoodi kanduks vähemalt sümbolina edasi õigusliku järjepidevuse põhimõte, mida me oleme oma õigusloomes püüdnud järgida, millest kinnipidamist oleme korduvalt deklareerinud.

Kahtlusi tekitas ka põhimõte, et Eesti Vabariigi rahvasaadik võib olla valitud veel ühe kohaliku omavalitsuse liikmeks. Jutt on §-st 5. Jäime selle põhimõtte juurde, kuigi näiteks kolleeg Illar Hallaste õiguskomisjonist arvas, et kõrgeima esinduskogu liikme suure koormuse tõttu ei ole sellise sätte rõhutamine vajalik. Õieti ta ei pidanud üldse võimalikuks töötada veel ühes kohaliku omavalitsuse organis. Ent on teada teistsuguseid kogemusi, näiteks Viljandist – peale minu kõik kolleegid praegusest Ülemnõukogu koosseisust on aktiivselt osa võtnud sealse maavolikogu tegevusest. Mõnevõrra kriitikat oli § 11 kohta, kus on öeldud, et saadik on kohustatud järgima üldtunnustatud moraalinorme. Tuldi välja juba teada väitega, et see olevat liiga deklaratiivne, niisugust asja ei ole võimalik konkreetselt normistada. Olen täielikult tolle seisukoha vastu, arvan, et üldtunnustatud moraalinorme tajume me niigi kõik ja nende kirjalik fikseerimine ei ole vajalik ega muidugi mõeldavgi. Sel juhul oleks tegemist juba õigusnormidega, mitte moraalinormidega.

Nüüd lähen natuke tagasi, § 3 juurde, kus on juttu saadikuvolituste ajast. Saadikuvolituste lõpetamise kohta on pärast projekti esitamist Ülemnõukogule tehtud veel täiendusettepanekuid, mida tõenäoliselt tuleb aktsepteerida. Näiteks, et volitused lõpevad, kui saadik asub elama väljapoole Eesti Vabariigi territooriumi. § 4 viimases lõikes on öeldud: "Kõrgeima seadusandliku kogu liige on vabastatud sõjaväe- ja alternatiivteenistuse kohustusest." Kolleeg Kotšegarov arvas, et sinna peaks lisama "kõrgemas seadusandlikus kogus töötamise perioodiks". Selle üle on loomulikult aega mõelda. Meie toetame esialgu praegust formulatsiooni.

Kokkuvõttes tahaksin väljendada lootust, et töö sellel seaduseelnõu kallal algab kõigi kolleegide osavõtul. Esimest lugemist on võimalik alustada. Lisaksin ka seda, et alles täna sai

eetikakomisjonile teatavaks alternatiivvariant, mille 17. juunil esitas venekeelsena kolleeg Sovetnikov rahvussuhete komisjoni nimel. Selle projektiga põgusalt tutvumise järel näib, et aluseks on võetud NSV Liidu rahvasaadiku staatuse praegu kehtiv redaktsioon. Dokumendi tõsisemaks hindamiseks ei ole eetikakomisjon veel koosolekut pidanud. Kuid ma arvan, et seaduseelnõu esimest lugemist oli võimalik niigi alustada ja loodan, et minu ülesanne ettekandjana on sellega täidetud. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! hr. Rätsep. Paistab, et saalis on mõned uudishimulikud. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud hr. Rätsep! Sellesse muidu üsna kenasse seaduseelnõusse on minu meelest sattunud üks väga õnnetu lause. Võib-olla saan ma asjast valesti aru, igatahes võin esitada ühe lause kohta terve rea küsimusi. § 4 on olemas lause: "Töölane side endise töö- ja kutsealaga lubatakse kõrgema seadusliku kogu juhatuse nõusolekul." Võib küsida, mis asi on töölane side, mis asi on endine kutseala, ja võib küsida, mis asi on juhatuse nõusolek. Ühesõnaga, kas teie, hr. Rätsep, ei ole enam jurist? Kas see on teie endine kutseala? Või kui hr. Põldroos tahab pilte maalida või hr. Sirendi põllumajanduslikku ajakirja lugeda, kas see ei ole siis side nende endise – ei, ma ütleksin ikkagi nende praeguse kutsealaga? Palun tõlgendage seda lauset. Ja mis puutub juhatuse nõusolekusse, siis kas teile ei tundu, et terves projektis on juhatusele antud siin saalis klassijuhataja funktsioonid? Aitäh!

J. Rätsep

See säte on üks niisuguseid, mille üle pidevalt on vaieldud ja arvatavasti jätkuvad vaidlused ka teisel ja isegi kolmandal lugemisel. Oleme seda püüdnud väga mitut moodi ümber formuleerida, lähtudes hoiakust, mis kujunes meie koosseisul umbes aasta aega või rohkem tagasi. Me püüdsime sätestada Ülemnõukogu praeguse koosseisu liikmete võimalusi osaliselt oma endise tegevusalaga edasi tegelda. Ma olen Jaak Allikuga põhimõtteliselt nõus, et seda lauset tuleb viimistleda. Kuid ma paluksin esitada tema korrigeerimiseks kirjalik parandusettepanek, mida oleks võimalik arutada teisel lugemisel või eetikakomisjoni poolt juba varemgi. Iga parem formulatsioon on teretulnud.

J. Telgmaa

Lugupeetud ettekandja, selles seaduseelnõus puudub säte saadikute tervise kaitse kohta. Kas see on mingi kindla tagamõttega välja jäänud või milles on küsimus? Et asja selgitada, ma ütleksin, et näiteks maal käib fluorograaf kaks korda, vaatab kõik töötajad läbi. Saadikuil pole mitte midagi taolist.

J. Rätsep

Minu arvates kuulub see nende kümnete küsimuste hulka, mis selle seaduse raamidesse siiski ei mahu. Ma kujutlen, et seda on võimalik reguleerida mingite muude dokumentidega. Niisuguseid konkreetseid probleeme see seadus reguleerima lihtsalt ei ulatu ja ta ei püüagi seda teha.

K. Koha

Lugupeetud ettekandja! Mul on au olnud tegelda põhiliselt Ülemnõukogu saadiku aineliste küsimustega. Kui me § 19 seaduses vastu võtame, kas me siis tühistame kõik teised dokumendid ära, mis meil on ajutise töö- ja kodukorra kohta? Ja kui me need tühistame, kas ei peaks siis seadusesse kõik detailselt kirja panema? Esialgu on ju antud vaid üldised raamid, jutt võiks selgem ja konkreetsem olla. Aitäh!

J. Rätsep

Siin on tekkinud mingi arusaamatus, sest meie esitatud eelnõus on üldse 16 paragrahvi.

Juhataja

Kolleevid, töös on tõesti kaks seaduseelnõu.

K. Koha

Mul on neid eelnõusid siin 3 tükki.

J. Rätsep

Ametlikult küll kolme ei ole esitatud.

K. Koha

Kui on 15. mai projekt.

Juhataja

Kolleegid, töös on tõesti 15. mai projekt, mis on esitatud saadikueetika komisjoni poolt. Teine alles tuleb, see on 17. juuni oma. Mis paragrahvist jutt on?

K. Koha

Lugupeetud ettekandja, ma palun tõesti vabandust, aga ma olen segaduses, sest mul on laual kolm projekti: Sovetnikovi oma kui alternatiivne projekt, siis 15. mai oma ja ... rohkem tõesti ei ole. Palun vabandust! Ent oma küsimusest ma ikkagi ei tagane.

Küsimuse sisu on selles, kas me sätestame need asjad kahes aktis või ühes?

J. Rätsep

Minu arvates praegu käsitletavas seaduseelnõus on võimalik formuleerida ainult väga üldised põhimõtted sel teemal. Sellest on lähtunud ka viimati esitatud projektis.

K. Koha

Seda ei ole veel.

J. Rätsep

Minul siin on.

K. Koha

Teil on, aga minul ei ole.

J. Rätsep

See on nõnda paika pandud pärast töötlust õiguskomisjonis, mille tulemusena jäi eelnõusse 16 paragrahvi. (Häälid saalis.)

Juhataja

Kolleegid, juhin vahepeal teie tähelepanu sellele, et üsna pea teen tööpäeva pikendamise ettepaneku. Käsil on ju esimene lugemine, mida ei katkestata. See kas lõpeb või ei lõpe.

K. Koha

Hr. Jüri Rätsep, ma saan asjast aru nii, et me peame neid asju reguleerima kahe aktiga. Alguses paneme põhimõtted maha ja pärast määrame detailsema korra. Aitäh!

J. Rätsep

Loomulikult. See on niimoodi mõeldudki.

S. Petinov

Lugupeetud spiiker, lugupeetud ettekandja! Ma teen ettepaneku lõpetada täna esimene lugemine, sest me oleme tõepoolest omadega sassi läinud. Meil on kolm projekti, me uurime eri variante ja lõppkokkuvõttes on meil siis nüüd härra Tammega selline olukord, et me võrdleme tekste ja ei leia õiget kohtagi üles.

Teen komisjonidele, kes alternatiivvariandid esitasid, ettepaneku koostada enne teist lugemist üks ühtne variant. Esitatud seaduseelnõud on sisult üksteisele lähedased ja minu meelest on nad kõik üsna head, sealhulgas ka selle komisjoni projekt, mida esindab lugupeetud ettekandja. Aga ma arvan, et nendest võib koostada ühise projekti ja esitada Ülemnõukogule enam-vähem viimistletud variant. Praegu aga teen ettepaneku esimene lugemine lõpetada ja panna küsimus hääletusele. Tänan!

Juhataja

Selgitan kohe. Kui juhtival komisjonil vastuväiteid ei ole, siis hääletusele ei ole vaja panna, aga me peame nad kõik ära kuulama. Meil on vaja täna ära kuulata härra Sovetnikov ja härra Menšikov. Muidu lugemine ei lõpe. Nii et kõik oleneb sellest, kui suur teie uudishimu on. Paistab, et on väga suur. Johannes Kass.

J. Kass

Lugupeetud juhataja, ettekandja! Mul on paar küsimust. Üks on § 13 kohta – õigus pääseda riigiorganitesse jne. Kas teie komisjon on arutanud võimalust, et saadikul oleks õigus pääseda teda huvitavatesse asutustesse koos eksperdiga, nimetatagu viimast siis saadiku kaaslaseks või ükskõik kuidas. Teine küsimus on saadiku puutumatuse kohta. Varem oli projektis kirjas, et füüsilist rünnakut saadiku vastu peetakse kuritegu raskendavaks asjaoluks, praegusest projektist on see kadunud. Miks? Kas teie kui advokaat saaksite seda öelda?

J. Rätsep

Seadusandliku kogu liikme pääsemine takistamatult igasse vabariigi riigiasutusse, organisatsiooni on minu arvates piisava täpsusega formuleeritud. Kaasasolevate isikute kohta on võimatu anda mingit ammendavat loetelu ja eeldatavasti asjaajamise praktikas niisuguseid probleeme ka ei kerki. Mina olen ka kokku puutunud küllaltki kinniste asutustega ja tean, et

niisuguseid olukordi on võimalik lahendada ka ilma, et see oleks seaduse või protsessinormides otse reguleeritud. Mis aga puutub saadiku ründamisse, siis sel puhul on tegemist probleemiga, mis kuulub kriminaalõiguse üldosa valdkonda. Seda ei ole võimalik saadiku staatuse seaduses formuleerida ja niisuguse sisuga säte on üldse kahtlane. Seni on ainult subjekt, kelle puhul niisugused eritingimused kehtivad, rase naine, s.t. kui kuritegu on teadvalt toime pandud raseda naisisiku vastu. Ja sääraselgi korral on tingimused, et rasedus peab olema süüdlasele eelnevalt teada. Saadikute puhul tekiks kas või niisugune probleem, kui suur peaks olema tulevane Ülemnõukogu saadiku rinnamärk, et kõik ründajad meid ära tunneks. Kui aga säärast sätet peetakse vajalikuks, siis tuleb see lahendada kriminaalkoodeksi või kriminaalseadustiku üldosas.

A. Novohatski

Lugupeetud ettekandja! Ma palun teid pöörata tähelepanu 4. paragrahvile. Minu meelest seisneb probleem selles, et selle paragrahvi 2. lõige ei lange sisult kokku paragrahvi endaga. Seal ei ole juttu mitte ainult saadiku kohustuste ühitamisest, vaid ka saadikutele töö tagamisest pärast seda, kui nende volitused on lõppenud. Seda esiteks.

Teiseks tahaksin teada teie seisukohta järgmises küsimuses. Asi on selles, et need tööseadusega ette nähtud tagatised, nagu üldisele töökohale tagasiminekuks, on võimalikud ainult siis, kui saadik töötas enne riigiasutuses, see tähendab, ta oli riigiteenistuja. Aga kui ta oli valitaval ametikohal aktsiaseltsis või kooperatiivis, siis me ei saa võtta vastu lõplikku otsust, mis puudutab mingit omanikegruppi. Mulle näib, et see asi tuleks juriidiliselt veel läbi mõelda, aga mina ei ole kompetentne otsustama, kuidas seda teha. Mida teie sellest arvate?

J. Rätsep

See probleem oli meil komisjonis arutusel. Me ei saanud tegelikult seda täpsemalt formuleerida. Siin on öeldud: tööseaduses ettenähtud tingimustel. Kõige muu kõrval on Eesti õigussüsteemis praegu korrigeerimisel ka tööõiguslikud põhimõtted ja kõnealuses seaduses on küllalt keeruline sekkuda kujuneva tööõiguse alustesse. Sellepärast ongi praegu tegemist viitelise normiga – viidatakse tööseadusele. Me teame, et palju on ametikohti, mida lihtsalt ei ole võimalik viie aasta pärast enam tagasi saada, aga niisugused olukorrad lahendatakse tööõiguse normide järgi.

P. Priks

Lugupeetud juhataja, austatud ettekandja! Minu küsimus seondub eelmisega. Te rääkisite, et see projekt on kaugema perspektiiviga ja tulevikus on enamik ettevõtteid kas eraomanduses või aktsiaseltsid. Kellelgi ei ole moraalset õigust sundida saadikutöö lõpetanud inimesi sinna, et neid uuesti tagasi võetakse. Kas ei oleks õige juba seaduses ette näha sotsiaalsed garantiid saadikutele? Ma toon eeskujaks Rootsi garantiid. Seal näiteks on nii, et kõik oleneb saadiku vanusest. Kui üle 50-aastane inimene lahkub parlamendist, siis antakse talle kohanemiseks uuel töökohal või töökoha otsimiseks ühe aasta jooksul 80% saadikurahast. 40–50-aastane saab näiteks 66%. Kas ei oleks ka meil vaja midagi sellist ette näha, seda just põhjusel, et tulevikus kõik muutub?

J. Rätsep

Vastus on umbes sama nagu eelmiselegi küsimusele. Väga keeruline on selle seaduse vormistamise käigus hakata kujundama tööõiguse norme. Saadikul on õigus volituste lõppemisel pöörduda tagasi varasemasse ametisse tööseadusandluses ettenähtud tingimustel. See jääb muuseas meie otsustada, tööõiguse põhimõtteid hakkame siinsamas reguleerima ikkagi meie. Võimalik, et see küsimus tuleb tulevikus lahendada analoogiliselt kohaliku omavalitsuse liikmete staatuse küsimusega. Kõik peab omavahel haakuma, aga selles seaduses on see valdkond lihtsalt liigne. Muidugi on selge, et näiteks ettevõtte direktorit ei saa sama ettevõtte direktoriks tagasi panna, sest uus on viie aasta jooksul ettevõtet märgatavalt edasi viinud ja oma rolli sisse elanud. Aga nagu ütlesin, need asjad peame otsustama tööõiguse normide sätestamisel ja see töö on meil lähema aasta jooksul loodetavasti ees.

Juhataja

Suur tänu, härra Rätsep! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, peame nüüd nõu. Esimese lugemise saab lõpetada siis, kui on ära kuulatud ettekanded ja juhtivkomisjon on selle heaks kiitnud. Kas me pikendame tööpäeva hääletuse teel või lepime viimane kord niisama kokku, et mõni minut läheb üle? Härra Sovetnikov tutvustab rahvussuhete komisjoni nimel oma eelnõu.

S. Sovetnikov

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud kolleegid! Seoses sellega, et istungi lõpuni on väga vähe aega jäänud, räägin väga lühidalt. Eesti Vabariigi rahvasaadiku staatuse kohta käiva seaduse eelnõu esimene osa erineb vähe eetikakomisjoni esitatud projektist.

Teine osa meie alternatiivprojekti, kus on juttu rahvasaadiku tegevusest Eesti Vabariigi Ülemnõukogus ja selle organites, võib-olla ei paku üldse erilist huvi meie kollektiivile, sest selle seaduseelnõu põhisätted on fikseeritud Ülemnõukogu reglemendis ja võib-olla võib seda osa lühendada.

Kui ma tutvusin eetikakomisjoni projekti esimese ja teise variandiga, siis näis, et nendes projektides on ebapiisavalt käsitletud Eesti Vabariigi rahvasaadiku tegevust valimisringkonnas ja seepärast me pidasime võimalikuks laiendada just seda osa ning ka 4. osa, kus on juttu saadiku tegevuse tagatistest. Arvan, et esitatud seaduseelnõud peavad meid huvitama, sest need räägivad meie saadikukohustustest ja õigustest ning saadiku tegevuse tagatistest. Alternatiivprojekti tutvustamisel rahvussuhete komisjonile tehti selle kohta palju märkusi. Ma sain aru, et suvepuhkuse ajal võib ette valmistada hea seaduseelnõu teiseks lugemiseks ja ma oleksin väga rõõmus, kui te lülituksite sellesse töösse ja saadaksite oma märkused eetikakomisjonile ja rahvussuhete komisjonile, et valmistada teiseks lugemiseks ette tõepoolest hea, täisväärtuslik seadus.

Olen täiesti nõus Sergei Petinovi ettepanekuga, et kaks komisjoni peavad kokku tulema ja töötama välja ühise hea seaduse Eesti Vabariigi rahvasaadiku staatuse kohta. Kas te märkasite, et meil on siin erinevus juba kõrgeima riikliku seadusandliku võimuorgani nimetuses. Me räägime Eesti Ülemnõukogust. Aga ma arvan, et põhiolemus seisneb siiski sisus, mitte riigiorgani sildis ja nimetuses. Olen väga tänulik, kui lähemate päevade ja nädalate jooksul antakse meie komisjonile (tuba 162) edasi konkreetsed ettepanekud meie projekti kohta. Olen nõus tegema koostööd eetikakomisjoniga, et koostada hea seadus Eesti Vabariigi rahvasaadiku staatusest. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, hr. Sovetnikov! Küsimusi meil ei ole. Komisjoni seisukoha teeb meile teatavaks hr. Vitali Menšikov.

V. Menšikov

Lugupeetud spiiker, lugupeetud rahvasaadikud! Õiguskomisjon arutas eetikakomisjoni esitatud seaduseelnõu. Alternatiivset projekti me ei arutanud, sest see esitati meile alles täna. Me ei arutanud rahvasaadikute Kotšegarovi ja Alliku parandusettepanekuid. Seepärast on minu ülesanne ühelt poolt lihtsam, teisalt poolt aga võib-olla keerulisem, kuid ma püüan lühidalt rääkida.

Jüri Rätsep nõustus tegelikult kõigi õiguskomisjoni märkustega. Ma peatun mõnedel, mis minu arvates tema esituses nii selgesti ei kõlanud.

2. paragrahvi – saadiku töötuse vajalikkuse suhtes olid komisjoni liikmed eri arvamusel. Maailmapraktikas esineb sellist töötust, aga mõnel pool see ka puudub. Kui rääkida riigi kõrgetest ametiisikutest, siis on see kahtlemata vajalik. Aga saadikute puhul pole seda minu arvates vaja. Otsustama peab muidugi Ülemnõukogu. Seoses töötuse andmisega kerkib aga üles vähemalt kaks küsimust. Esiteks siis, kui on juttu põhiseaduse täitmisest, selle väärastumisest. Ülemnõukogu saadikud aga muudavad seda. Teiseks tekib probleeme opositsiooni tegevusega. Töötus seob opositsiooni ja annab valitsusele ning Ülemnõukogu enamusele võimaluse avaldada opositsioonile ka survet. Seepärast peab otsustama Ülemnõukogu.

3. paragrahvist rääkides ütles kolleeg Rätsep, et üks põhjusi saadikukohustuste lõpetamiseks on see, kui saadik kaotab Eesti Vabariigi kodakondsuse. Meil pole veel kodakondsuse seadust. Selle küsimuse saab lahendada valimisseaduse ja põhiseadusega pärast seda, kui on vastu võetud kodakondsuse seadus.

5. paragrahvis on venekeelses tekstis üks sõna vahele jäänud. Peab olema "nõuandva hääleõigusega" seal, kus on juttu osavõtust teiste organite tööst. Tekstis on aga ainult "hääleõigusega". Eestikeelne tekst on täpsem. Ka venekeelsesse tuleb lisada sõna "nõuandva".

14. paragrahvist tuleb minu arvates välja jätta sõnad "seadusandliku tegevuse raames". Siis kõlaks see säte 14. paragrahvis järgmiselt: "saadikut ei saa võtta ei kriminaal- ega administratiivvastutusele kõrgeimas seadusandlikus kogus peetud kõnede ja esinemiste eest". Mis tähendab seadusandliku tegevuse raames? Meie puhul ei ole seadusandlik tegevus mitte ainult saalis, sõna võttes, vaid ka saali ukse taga, igal pool.

§-s 15 tuleks teha stiiliparandusi. Sõnad "töö eest" asendada sõnadega "töötamise päevadel". Väljastpoolt Tallinna valitud saadikutele makstakse kõrgeimas seadusandlikus kogus töötamise päevadel päevaraha. Aga need on juba üksikasjad. Õiguskomisjon on pärast projekti arutamist – ma ei räägi alternatiivprojektist ega parandustest, mida komisjonis ei arutatud – seisukohal, et kui arvestatakse märkusi, mida õiguskomisjon tegi, siis võib seaduseelnõu arutusele panna. Tänapäevane arutelu, kolleeg Sovetnikovi sõnavõtt ja talle esitatud küsimused ning tehtud ettepanekud lubavad loota, et kõik on sellest huvitatud ja teiseks lugemiseks tehakse konkreetseid märkused, redaktsioonilised parandused ja sisulised parandused. Mind isiklikult hämmastas pisut, et pärast eetikakomisjoni projekti esitamist ei tehtud mingeid ettepanekuid ega märkusi selle arutamise ajal komisjonis. Õiguskomisjonis tegi ainult kolleeg Ristkok märkusi. Tänapäevane töö saalis näitab, et märkusi tuleb palju.

Komisjoni arvates võib projekti töösse võtta ja seda edasi arutada.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et vähemasti üks küsimus on. Priidu Priks.

P. Priks

Hr. juhataja, lugupeetud ettekandja! Te ütlesite, et saadikutöötus ja opositsioon ei kõlba kokku, et see on surve avaldamine opositsioonile. Mul on aga järgmine küsimus. Kui võetakse vastu mingi seadus, mille arutamise käigus opositsioon sellele vastu vaidles, kas siis teie arvates need opositsioonis olevad inimesed ei pea seda seadust täitma?

V. Menšikov

Kui ma teie küsimusest õigesti aru sain, siis ma pean ütlema, ei ma ei rääkinud mitte sellest. Ma rääkisin sellest, et riigi kõrgemate ametiisikute vandetöötuse suhtes on kõik selge, nad peavad selle andma. Kui aga rääkida saadikutest, siis võttes arvesse nende tegevuse iseloomu ja seda, et nad tegelevad põhiseaduse muutmise, tähendab ustavusvanne põhiseadusele enda sidumist lubadusega seda mitte muuta.

Ma ei rääkinud ka surve avaldamisest. Ma ütlesin vaid, et võib tekkida võimalus surve avaldamiseks sellega, et kui saadik on vandunud ustavust põhiseadusele, siis ei tohi ta teha ettepanekut seda muuta. Midagi muud ma selle all ei mõelnud.

Vastuvõetud seaduste täitmise suhtes minu meelest küsimusi ei ole. Kui seaduseelnõusid arutatakse, siis loomulikult tehakse märkusi ja parandusi, aga pärast seda, kui seadus on vastavalt reglemendile ja põhiseadusele vastu võetud, hakkab see toimima ja kõik on kohustatud seda täitma.

Juhataja

Suur tänu, härra Menšikov, tundub, et rohkem küsimusi ei ole.

Kolleegid, kas me võime lugeda esimese lugemise lõppenuks? Suur tänu! Mul on veel üks dokument, mis vajab ilmselt selgitamist, kuna see on vist Ülemnõukogu liikmete hulgas isegi natukene hämmeldust tekitanud. See puudutab allkirja võtmist nendelt saadikutelt, kes on nõus loobuma oma töökohast Saadikute Majas. Kuna lugu nüüd on selline, et meie ametlik tööaeg on tõesti läbi, siis paluksin asjaosalised hetkeks minu juurde.